

UMĚNÍ ŽÍTI

KATOLICKÁ MRAVOUKA

Napsal Dominik Pecka

NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRA D

1947

U M Ě N Í Ž Í T I

I. ČLOVĚK A JEHO CÍL

A) CO JE ČLOVĚK

*Abyssus dedit vocem suam; altitudo manus suas levavit.
Propast vydává křik svůj; hlubina ruce své zdvihá.*

Habakuk 3, 10.

Propast! Co vše se skrývá v tom slově! Jest to jedno ze slov, jež se nejčastěji opakují v Písmě. Duše jest propast: hlubina jest místo, odkud duše volá k výšině: De profundis! De profundis! Volá-li člověk k Bohu, nazývá se to volání nutně De profundis. Zdvihne-li hlubina své dvě ruce, otvírá se rozbouřené vodstvo jako se otevřelo Rudé moře před Mojžíšem a odhaluje užaslé tůně, jež po prvé spatřují denní světlo a propasti vydávají první svůj křik, poněvadž hlubina zdvihla své dvě ruce. Duše lidská má své propasti, jež nespatriily světla: má své neprozkoumané průrvy, zatopené obyčejně velikými vodami. Avšak přichází chvíle, kdy hlubina zvedne své dvě ruce. V modlitbě vzpínají se k nebi mohutnosti duše pozvednuté bouří a skryté propasti po prvé naplno vidí slunce a jejich první pohled a jejich první výkřik se vznáší k Nezměrnému. Ernest Hello, *Paroles de Dieu*. Perrin & Cie, Paris 1929, p. 159-60.

1. Záhada života

Na otázku, co jest život, odpovídají biologové, že to jest síla, sjednocující rozličné prvky a povyšu-

jící je na vyšší stupeň v řádu jsoucná. Jen tam vzniká život, kde různé prvky se vnitřně řadí podle jednotného plánu tak, že nižší slouží vyššímu. Jen tam zaniká život, kde ta vnitřní jednota a nadřadenost vyšších prvků se uvolnila.

Nejnižší stupeň života jest život rostlinný. Soustava buněk, tkání, kořenů, listů a květů jest výslednicí jednotící síly, která si podmanila látky nerostné a tak hmotu neživou povznesla do vyššího řádu bytí, ale nezničila ji, nýbrž dodala jí nových vlastností a přinutila ji, aby přijala její zákon a pomáhala uskutečnit její plán.

Život živočišný jest vyšší stupeň života. Jsou v něm zahrnuty všechny činnosti života rostlinného: dýchání, živení, růst, ale síla sjednocující hmotné prvky jest vyšší a dokonalejší. Buňky živočišného těla jsou jemnější, tkáně jeho složitější. Soustavou nervů a svalů předčí živočich rostlinu, třebaž má s ní jinak mnoho společného. Život živočišný předpokládá takřka úkony rostlinné, ale povznáší je a činí je schopnými poznání smyslového a citu.

Život lidský se jeví stejným obrazem. Jako v živočichu jsou obsaženy vlastnosti života rostlinného, tak v člověku jsou obsaženy vlastnosti života živočišného. A jako živočich jaksí obsahuje rostlinu a zároveň ji převyšuje, tak člověk obsahuje živočicha, ale zároveň ho převyšuje. Živočišné vlastnosti v člověku jsou podrobeny vyšší jednotící síle - nehmotné duši, a ta je pořádá a soustřeďuje, přizpůsobuje a přetvořuje, takže mají podíl na vyšších činnostech ducha, myšlení, vědě, umění a ná-

boženství. Duše neničí živočišnou, nižší stránku lidské přirozenosti, nýbrž podrobuje ji svému zákonu a tak ji povznáší na vyšší stupeň života. Nic jí neubírá, nýbrž přidává vyšší stupeň jsoucna.

Život je služba nižšího vyššímu. V životě rostlinném slouží látka nerostná, v životě živočišném živá buňka, v životě lidském ústroje smyslové. Zákony života jsou: služba, soustředění, sjednocení, povýšení, přetvoření. A tážeme-li se, jak si vysvětliti, že v živých bytostech se v jednotu pojí rozličné prvky, že se jednotící, nadmechanickou silou soustřeďují, přizpůsobují, nižší vyšším podržují, až vytvářejí div života, musíme říci, že nevíme. Je to tajemství, tajemství života. Všechn život je tajemství, ovšem tajemství řádu přirozeného: život rostlinný, živočišný i lidský.

Člověk není bytostí osamocenou v řádu přírodním, nýbrž je zapojen do jeho dějství a zákonitosti. Avšak život člověka není pouhou výslednicí sil fysiokochemických, jsoucna hmotného a tělesného. Člověk je více než pouhá věc hmotná, neboť jest osobou, tedy něčím o sobě, něčím pro sebe a rozhodně ne pouhou částí hmotného dění, vzniku a zániku, rození a umírání. Člověk stojí podle výroku IV. sněmu lateránského na rozhraní dvou světů (in limine duorum mundorum). A podle sněmu vatikánského Bůh na počátku času z ničeho stvořil obojí tvorstvo, duchové i tělesné, totiž anděly a hmotný svět a pak tvora lidského jako tvora společného, učiněného z ducha a těla.

Určení člověka jest vyšší než určení světa hmot-

ného pod ním. Přednosti člověka vystihuje Dante v VII. zpěvu Ráje:

Dobrota Boží, od sebe jež všecku
odmítá závist, tak se, hoříc v sobě,
jiskří, že rozvinuje krásy věčné.
Co bez prostředku z ní se line, nemá
pak konce, protože se neposouvá
razítko její, když jím pečeť tiskne.
Co bez prostředku prší z ní, to všecko
je svobodno, nebo ono nepodléhá
nikterak mohutnostem věcí nových.
Jí víc je podobno, čím víc jí milo,
neb svatý žár, jenž všecko vyzařuje,
je na nejpodobnějším nejživější.
Těmito věcmi všemi přednost jeví
stvoření lidské, a když jedna chybí,
klesnouti musí se své vznešenosti. (V. 64-78.)

Vysvětlení některých míst: V. 65. *Odmítá*: není schopna závisti. - *Hoříc v sobě*: sama sebe milující. V. 66. - *Jiskří se* - vysílá paprsky, tvořící rozličné bytosti a zjevující v nich svou krásu. V. 67. *Bez prostředku* - přímo, bez užívání druhotných příčin, tedy tvůrčím úkonem. *Nemá konce* - trvá navždy. V. 69. *Razítko*: tvůrčí ruka Boží (mluví tu obrazně) se při tvoření nechvěje a proto pečeť nebo obraz Boží dobroty je vtištěn do bytostí stvořených, to jest bytostí pocházejících přímo od Boha, tak hluboce a pevně, že již nezanikne, to jest bytosti ty trvají navždy, leč by sám Bůh je obrátil v nic. V. 71. *Je svobodno*: nezávislé na silách (mohutnostech)

věcí stvořených, nových, protože před stvořením nebyly. V. 73. *Ji* - Boží dobrotě. V. 74. *Žár* - láska Boží dobroty nejživěji se jeví na bytostech Bohu nejpodobnějších.

Přednosti stvoření lidského jsou tři: 1. nesmrtelnost, 2. svoboda, 3. podobnost Bohu. A když jedna chybí, musí člověk klesnouti se své vznešenosti. V třetí přednosti člověka jest možný pád:

Hřích jen to jest, jenž porobkem je činí a nepodobným nejvyššímu Dobru, že jeho světlem málo jen se bělá. (V. 79-81.)

Člověk může ztratiti podobu s Bohem. Tu je naznačena nejhlubší záhada člověka, záhada ethická. Tu je naznačeno tajemství slávy a velikosti lidské osobnosti, ale zároveň i jeho opak, tajemství zhouby (*mysterium iniquitatis*) v lidském hříchu.

Je-li veškeren život nižších stupňů podroben zákonu služby, povýšení a přetvoření, nemůže se ani člověk vymykati tomuto zákonu. I on musí sloužiti, povznésti se, přetvořiti se. Ovšem na nižších stupních uplatňuje se ten zákon nevědomě, i když hmotně účelně, pudově a přirozeně správně. Avšak v říši ducha, do níž jest člověk povýšen maje přirozenost rozumnou a svobodnou, se tento zákon uplatňuje na základě vědomého a svobodného rozhodování: tu má člověk růsti jako dítko Boží ne snad jen k mrtvé době, nýbrž k zralé dokonalosti a dokonalé podobnosti s Otcem - jinak zakrní a nejen to - odloučí-li se od Otce, hyne ve smyslu duchovním, neboť život jest účast na vyšším. Zřekne-

li se člověk účasti na Božím životě, hubí sám sebe. Žije-li však v lásce Boží podroben nejvyšší Lásce a svrchované Dobrotě, stává se takřka knězem viditelného světa nerozumného a neživého a převádí hmotnou slávu, nevědomou službu nižšího jsoucna, na vědomou a radostnou píseň života věčného.

Nižší musí sloužiti vyššímu - toť zákon života. To se děje v přírodě nerozumné nevědomě a nutně. V člověku však se to má uskutečniti vědomě a svobodně: nižší stránka přirozenosti musí sloužiti stránce vyšší, hmota duchu, časné Věčnému.

Svým narozením a znovuzrozením z vody a Ducha svatého nastupuje člověk závodní dráhu, na které si má vybojovati a zasloužiti nekonečný úděl svého života. Bůh nenutí k životu nadpřirozenému: v ruce tvé jest život i smrt. Ten, jenž tě stvořil bez tebe, nespasí tě bez tebe, praví svatý Augustin.

A časná smrt je sice konec a vrchol zápolení, ale zároveň počátek a jistota údělu lidského. A může to býti začátek a jistota z dobytého již vítězství anebo opak toho všeho. To záleží na člověku samém, jak spolupracoval s milostí Boží, jak rozvíjel v sobě obraz Boží a podobnost dítka k Otci.

2. Záhada člověka

Není snadno říci, co je člověk.

Člověk jest bytostí zdánlivě plnou protiv, totiž bytostí tělesnou i duchovou, smrtelnou i nesmrtelnou, svobodnou i nesvobodnou, individuální i sociální; ale přesto jednotnou, neboť přes základní podvojnost duše a těla jest a cítí se člověk bytostí jed-

notnou: duše a tělo nestojí proti sobě nepřátelsky, jelikož vytvářejí ústrojnou jednotu, která není ani pouhou duší ani pouhým tělem, nýbrž člověkem; proto také výměr: člověk se skládá z duše a těla není dosti výstižný a dal podnět k strohému dualismu: ba dokonce byl oporou jednostranného chápání člověka. - Spiritualistický monismus vidí v člověku jen ducha a podceňuje stránku tělesnou, naproti tomu monismus materialistický uznává v člověku jen stránku hmotnou a nevidí stránku duchovou.

Současné nauky o člověku kolísají právě mezi spiritualistickým a materialistickým pojetím člověka. Ani jedno, ani druhé pojetí není pravdivé výlučně. A tak má pravdu Pascal: »Vynášeli se člověk, ponižují jej; ponižuje-li se, vynáším jej. Kárám stejně i ty, kdo si umínili chváliti člověka, i ty, kdo jej chtějí kárati.« (*Myšlenky*, fr. 420, 421.)

Pokouší-li se moderní filosof o jednotný výklad člověka, vynucuje si zpravidla tu jednotnost tím, že zdůrazňuje jednu a pomíjí druhou stránku lidské bytosti. Spiritualisté zdůrazňují duchovost člověka a stránku hmotnou pokládají za něco vedlejšího, co nenáleží k podstatě člověka. Vidí jen lidskou vznešenost. A poněvadž nechtějí viděti to, co je tělesné a smyslové, snadno jim mizí i hranice mezi božským a lidským - a tak upadají do pantheistické, člověka zbožšťující mytologie: člověk jest jim bohem. Materialisté pak za »původní« a »vlastní« prohlašují tělesnou stránku lidské bytosti a duch jest jim jen průvodním zjevem hmotného dějství životního. Člověk se jim jeví jako zvíře, liší-

cí se od jiných zvířat jen tím, že má vyvinutější mozek a jemnější nervstvo: vyšší úkony ducha, umění, vzdělanost a náboženství jsou jim jen jakousi nadstavbou pudů, ať už se za nejdůležitější a nejprvotnější pokládá pud potravní (Marx), nebo pud sexuální (Freud), nebo pud po uplatnění (Adler) - vždy se duch vykládá jako pouhá odvozenina dění hmotného. Materialistické chápání člověka se opíralo ponejvíce o dohady a domněnky věd přírodních. Ale právě v těchto vědách jest materialismus již překonán.

Tušení, že člověk jest něco »vyššího«, není prost ani největší cynik. Právě duch člověka, rozumnost a svoboda lidské přirozenosti, to, co odlišuje člověka od tvorů nižších, ukazuje nejzřetelněji, že člověk se nemůže ztotožniti s hmotou nemyslicí, nesvobodnou a netvůrčí. Ale ovšem se také nemůže pokládati za čirého ducha. I když je schopen ovládati nižší stránku své přirozenosti, přece s ní zůstává nerozlučně spjat, neboť k podstatě lidské duše náleží schopnost ke spojení s tělem: duše lne k tělu a tělo lne k duši.

Člověk jest bytost záhadná, v níž se sváří množství různorodých prvků. Je v něm množství různých prvků, ale je v něm také jednota. A po této stránce mnohem lépe znají člověka umělci a mystikové než vědci. Psychologové a sociologové, chtějí-li říci něco hlubšího o člověku, odvolávají se obyčejně na Shakespeara, Dostojevského, Prousta, sv. Augustina, Pascala, Kierkegaard, neboť z jejich postav a postřehů vychází zcela jiný obraz člověka, než jaký o něm podala materialistická věda. »Člo-

věk nesmírně převyšuje člověka« - praví Pascal správně a myslí tu na člověka blízcího se k výšinám mravní dokonalosti. Člověk je schopen jíti nad sebe, překonati přírodu i život: a tato schopnost člověka není vysvětlitelná s hlediska číře přírodního.

3. *Obraz boží*

Člověk může být vystižen dvěma ideami:

a) ideou mikrokosmu: člověk totiž zahrnuje v sobě všechny stupně stvořeného bytí - jest hmotou, jest organismem, jest živočichem, jest duchem, čili jest mikrokosmem, světem v malém. Ale ničím z toho není výlučně. A nemůže také býti vysvětlen jen z některé z těchto vrstev bytí, ačkoliv je všechny v sobě obsahuje. A poněvadž člověk jest quodammodo omnia, jest jaksi vším, lze říci, že jest obrazem světa.

b) ideou obrazu Božího: jako bytost rozumná a svobodná se člověk podobá Bohu. Člověk jest obraz Boží, avšak nedokonalý, neboť jeho bytí není nutné, nýbrž nahodilé, není vlastní, nýbrž údělné. Nekonečný rozdíl mezi Bohem a každou bytostí jinou jest právě v tom, že Bůh je sám od sebe. Řekneme-li, že Bůh je sám od sebe, nemyslíme tím, že by Bůh byl příčinou sebe sama, jako by si dal sám bytí, jehož neměl. Neboť žádná bytost nemůže býti příčinou sebe samé, poněvadž si nemůže dáti, čeho nemá. Bůh je tudíž sám od sebe v tom smyslu, že je bytí samo. Poněvadž je bytí samo, proto nemůže nebyti, existuje nutně, je bytostí naprosto nutnou. Jinak je tomu u jsoucna, jež nemá bytí od sebe.

Existuje-li takové jsoucnó, existuje jedině proto, že dostalo své bytí od jiného. Jeho existence není důsledkem jeho vlastní bytnosti, nýbrž připadla mu proto, že jiná bytost mu ji dala. Proto takové jsoucnó, neexistuje nutně, není bytostí nutnou, nýbrž toliko nahodilou.

Člověk má své bytí od Boha. Nemá je tedy od sebe ani od jiného tvora. I když vděčí za své zrození a za svůj život také příčinám stvořeným, děje se tak jen z vůle a moci příčiny první, a tou jest Bůh. Má člověk své vlastní bytí a svůj vlastní život, ale skutečnost, bytnost i život člověka jest darem Božím.

Domnívá-li se člověk, že jest tím nejvyšším v řádu bytí, pokládá-li se dokonce za boha, padělá své bytí, svou člověckost a tvorovost. Základní vlastností obrazu jest závislost na vzoru. Obraz není pouhá podobnost. Kde jest obraz, jest i podobnost, ne však obráceně: kde je podobnost, není ještě obraz. Obraz jest více než podobnost: je to podobnost vzniklá v závislosti. Mohou dvě věci si býti podobny jako vejce vejci a přece není jedna obrazem druhé, poněvadž nevznikla napodobením a nevznikla v závislosti.

Obraz není rovnost. Obraz je vždy menší, méně jasný, méně dokonalý než vzor. Dokonalý obraz má všechny vlastnosti vzoru. Člověk jest nedokonalým obrazem Božím. Tak je třeba rozuměti Písmu, když praví: »I řekl Bůh: Učiňme člověka k obrazu a k podobě naší.« (Gen. 1, 26.) Člověk se podobá Bohu několikerým způsobem, poněvadž jest hmotou, organismem, živočichem a duchem.

Podle svatého Tomáše se věci stvořené podobají Bohu především tím, že existují; za druhé tím, že žijí; za třetí tím, že rozumějí a chápou. (S. Th. 1, q 93 a 2.) Podobá se tedy člověk Bohu tím, že existuje, tím, že žije, tím, že myslí. Avšak teprve jako bytost rozumná smí se člověk nazývati obrazem Božím. Jako bytost živá jest člověk vlastně jen stopou Boží. Jako bytost rozumná jest obrazem Božím. A jako bytost Bohem omilostněná smí se dokonce nazývati dítkem Božím, neboť jak praví Jan, Kristus dal moc státi se dítkami Božími, těm totiž, kteří věří ve jméno jeho, kteří se zrodili nikoli z krve, ani z vůle těla, ani z vůle muže, nýbrž z Boha. (Jan 1, 12-13.)

Je rozdíl mezi stopou a obrazem. Stopa znázorňuje něco jak účín. Avšak obraz znázorňuje něco jakožto podobnost v něčem podstatném, ne pouze případkovém. Tvorstvo nerozumné jest jen stopou Boží. Podobá se Bohu tím, že existuje, a tím, že žije. Ale člověk se liší od tvorstva nižšího rozumem. Pokud člověk existuje, a pokud žije, jest stopou Boží. Pokud jest obdařen rozumem a svobodnou vůlí, jest obrazem Božím. Definuje-li se člověk jako animal rationale (živočich rozumný), jest animal stopa, rationale pak jest obraz. Obrazem Božím jest tedy člověk svým druhovým rozdílem, svou duchovní stránkou, svým osobním životem.

Podle nauky svatého Tomáše lze obraz Boží v člověku chápati v trojím různém smyslu: především dle toho, že člověk má přirozenou schopnost poznávati a milovati Boha, schopnost, která náleží k přirozenosti duše a jest společná všem lidem;

za druhé dle toho, že člověk Boha poznává a miluje aktuálně (v uskutečnění) nebo aspoň habituálně (v pohotovosti), avšak nedokonale - a tak vzniká v něm obraz Boží podobenstvím milosti; za třetí dle toho, že člověk Boha poznává a miluje v uskutečnění dokonale - a tak vzniká obraz Boží podobenstvím slávy. První obraz jest ve všech lidech - a to jest obraz stvoření (imago creationis), druhý obraz jest jen ve spravedlivých - a to jest obraz přetvoření (imago recreationis), třetí jen v blažených - a to jest obraz podobnosti (imago similitudinis).

Člověk jest obrazem Božím jako tvor. Ale dokonalějším obrazem jest jako tvor omilostněný. A nejdokonalejším jako tvor spasený.

V tomto životě není člověk obrazem Božím plně uskutečněným, nýbrž spíše jen možným. Písmo svaté to naznačuje, když praví, že člověk byl stvořen k obrazu Božímu, ad imaginem. Předložka ad znamená, že člověk nejen obrazem Božím jest, ale že jím i býti má.

Bůh není jen Jsoucno. Bůh je také Činnost. Bůh žije přebohatým životem vnitřním, životem ducha. Jsou dva základní úkony ducha: poznání a láska. Bůh poznává sám sebe. Jeho vlastní božská bytost jest prvním a posledním předmětem jeho patření a poznání. Bůh Otec od věčnosti patří na sebe sama. Toto sebepoznání Boží jest takové intensity a podstatné nutnosti, že Bůh nevidí sebe jako v zrcadle, nýbrž takřka ve zdvojení své bytosti - a tento kon božského sebepoznání jest Slovo, druhé »Já« v božství, věčný Syn Boží. Otec vidí v Synu doko-

nalý odlesk své vlastní věčné bytosti. A Syn poznává v Otci nezměrné bohatství božské krásy a dobroty. A tak Otec a Syn vzájemně se poznávajíce objímají se silou nekonečného milování, jež jest tak mohutné a životodárné, že jest to sám božský život - a ten kon, jímž Otec a Syn se milují, jest třetí božská osoba - Duch svatý. Člověk jest stvořen k obrazu Božímu. A to znamená nejen, že jest a má býti obrazem božského Jsoucna, nýbrž i že jest a má býti obrazem božské činnosti a božského života: má tedy žíti životem pravdy a lásky, neboť k tomu obdržel rozum a vůli v duchové přirozenosti. Vnitřní život člověka má býti odleskem vnitřního života v Bohu, jenž jest jeden v Trojici. A tak má křesťan, jenž byl pokřtěn ve jménu Otce, Syna a Ducha svatého, usilovati především o vnitřní jednotu, neboť život jest jednota; a toto úsilí má býti odrazem oné jednoty, kterou Otec a Syn se spojují v Duchu svatém. A není jiné cesty k vnitřnímu sjednocení než poznání sebe a láska k sobě. Poznání, jímž si člověk uvědomuje své schopnosti a přednosti i své nedostatky a nedokonalosti. Láska k sobě, již bojuje o vnitřní harmonii, již podřizuje nižší vyššímu, již vylučuje vše nehodnotné a záporné, aby se mohlo rozvinouti to, co jest dobré a kladné.

V úsilí připodobniti se Bohu musí býti člověk veden i poznáním, že pravé bohatství života jest jen ve společenství, nikoliv v osamocení. Musí pochopiti, že jest bytostí nejen individuální, nýbrž i sociální, bytostí, která má dar uvědomení sebe, která vytváří pojem »já« a že toto »já« nutně hledá své »ty« v bratru, příteli, manželce, bližním.

Tak se učí člověk milovati bližního a v té lásce uskutečňovati ideál jednoty všech se všemi v Kristu Ježíši. Tak i Kristus si žádá, aby mysterium Boha trojjediného vyzařovalo do lidstva rozděleného a nejednotného, když prosí Otce: »Aby všichni jedno byli jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli, by svět uvěřil, že jsi ty mě poslal.« (Jan 17, 21.)

Křesťan jest a má býti obrazem Boha Trojjediného. A proto nemá svůj cíl jen v Bohu Stvořiteli, ale i v Bohu Vykupiteli a v Bohu Posvětiteli. A tak se jeví život křesťana jakoby ve třech stupních: život před zrozením v těle matky; život od zrození do smrti; život po smrti. První stupeň toho života jest dílo Otce Stvořitele, jenž z hlubin nicoty volá lidskou bytost k životu a zárodku v těle matky vdechuje princip života - duši nesmrtelnou. Na druhém stupni života si má člověk přisvojití ovoce smrti Kristovy: křtem svatým se stává údem tajemného Těla Kristova, jímž jest Církev, svátostmi Kristovými se živí a silí k životu věčnému. A Duchem svatým posvěcen vstupuje člověk v třetí život, aby byl účasten slávy a patřil na Boha ne již skrze zrcadlo v záhadě, nýbrž tváří v tvář (I Kor. 13, 12.). A to bude dílo Ducha svatého.

Moudrost zajisté provolává
a hlas vydává rozvaha.

Na cestě, výšin na vrcholech
stojí, uprostřed rozcestí,
u východu z města vedle bran,

u vchodu do bran a křičí:
Mužové, ano, na vás volám,
k lidským dětem míří můj hlas.
Získejte chytrost, pošetilci,
nabuďte, blázni, rozumu!
Výborné věci oznamuji.
Slyšte! Rty mé se otvírají,
pravdu hlásá podnebí moje;
mým rtům jest hrůzou ničemnost.
Slova mých úst jsou vesměs pravda,
není v nich klamu ni mamu.
Zřejmá jsou těm, již chápat chtějí,
těm jasná, již rozumu nabyli.
Přijměte kázeň mou - ne stříbro,
raději než zlato - poznání!
Moudrost je cennější než perly,
nevyváží ji žádný skvost.
Knihá Přísloví, 8, 1-11. (Překlad Dra Jos. Hegra.)

B) SMYSL ŽIVOTA

Smrt je osobní nepřítelkou nás lékařů. Celé naše studium, celá naše činnost směřuje k tomu, aby ji potírala, vzdalovala a jí vyrvala nějakou oběť. A jaká radost, jaké nesmírné zadostiučinění zaplaví naši duši, když se nám podaří náš vznešený cíl!

Ale zatím co se mocí ocítám před smrtí, ji mocí potírám a zaháním, objevuje se přede mnou často jiný problém ještě vážnější, ještě dotěrnější: účel života.

Pro všechny tento boj, k jakému účelu všechno to

utrpení, kam míří neúnavný pochod člověka, druhu, celého vesmíru?

Jaká úzkostlivá otázka ježící se nesnázemi!

Otázka, která přesahuje moc chirurga, lékařovu i biologovu.

Problém, který tvrdošíjně zaměstnával mou mysl již od krásných let filosofických studií.

Ano, po celý život jsem na to myslel... ale bezvýsledně.

Možná, že všechna námaha člověkova ho přivede k ekonomickému pokroku, k dokonalosti sociální, k politickému stavu absolutní dobroty. Možná, že evoluce lidského druhu vytvoří nescíslnými změnami a zlepšováním dokonalého člověka: nadčlověka. Ale i tento nadčlověk fyzicky a intelektuálně šťastný, toto individuum, blažené v prostředí sociálně a ekonomicky dokonalém, bude také odsouzeno k smrti a žádný chirurg, žádný operativní zákrok nebude mu moci dáti nesmrtelnost!

A tedy - jaký účel?

Ale v nevymotatelném labyrintu, v namáhavém vědeckém badání po pravdě neodbytně mě provází přelíbezná vzpomínka, lahodný blahodárny balzám.

Zdá se mi, že jsem znovu dítětem schouleným na mamčině klíně a ptám se jí: Maminko, ale proč jsme přišli na svět? a jako bych zase slyšel její svatá slova: Přišli jsme sem, abychom Boha poznávali, jej milovali a jemu sloužili a abychom se s ním radovali v příštím životě.

A zdá se mi, že to je to Slovo, to je rozluštění, to je orakul, který spojuje a obsahuje všecku moudrost světa.

A tu konečně chápu, proč můj drahý Baldo Rossi, rector magnificus milánské university, po šedesáti letech studia, badání a úzkostlivé práce chtěl se vrátiti k víře své matky, chudé, prosté a dobré venkovské ženy. A proč Fradeletto po životě plném hrdého putování intelektuálního a morálního skončil svůj vznešený život zvoláním: Vraťme se ke Kristu! -
Andrea Majocchi, *Život chirurgův*, Novina v Praze 1939, str. 324-5.

Jaký smysl má lidský život, lze určití na základě dvou pravd:

1. Bůh je Stvořitel a Pán člověka.

2. Člověk jest bytost toužící po štěstí.

Otázku, jaký smysl má lidský život, je tedy třeba zkoumati jednak se stanoviska Božího, jednak se stanoviska lidského.

1. Bůh a člověk

Bůh stvořil svět a všechny živé bytosti v něm. Nejvyšším důvodem, proč Bůh stvořil svět, jest jeho vlastní dokonalost a dobrota. Bůh jako bytost naprosto dokonalá a svéprávná nemůže míti pohnutku k svému jednání mimo sebe, nýbrž jen v sobě. Stvořil tedy Bůh svět pro sebe, k své slávě. Na všem stvořeném spočívá nekonečně laskavý úsměv Boží: ve všem stvořeném se Bůh poznává a miluje: »A viděl Bůh všecko, co byl učinil, a bylo to velmi dobré.« (Gen. 1, 31.) Tvorstvo ovšem nemůže nic přidati k dokonalosti a blaženosti Boží. Právili se, že svět je stvořen k slávě Boží, rozumí se

tím sláva vnější (gloria externa), nikoliv sláva vnitřní (gloria interna.) Vnitřní slávu Boží nemůže tvorstvo rozmnožiti, poněvadž Bůh sám v sobě jest naprosto dokonalý a blažený. Ale může a má tvorstvo přispěti k vnější slávě Boží, slávě Otce Stvořitele, Syna Vykupitele a Ducha svatého Posvětitelé. I lidské dílo oslavuje svého původce. Krásná socha, kdyby mohla mluvit, velebila by sochaře, který ji vytvořil. Ale i když nemluví, velebí svojí dokonalostí a krásou svého mistra. Jest jeho slávou, ovšem jen věcnou, hmotně chápanou slávou, nikoliv slávou výslovnou a formálním uznáním mistrovy dovednosti. Měla-li by socha (robot) snad i nějaké praktické funkce a měla-li by plniti nějaké zvláštní účely, byla by taková účelná výkonnost zvláště slávou umělcovou. A tak i všechno stvoření podle svých vlastností a schopností, ale zvláště účelností ve své vlastní i společné činnosti velebí Boha; neživá příroda tím, že je poslušna zákonů, které ji Stvořitel určil, a tím, že přesně plní účely jí stanovené: »Nebesa vypravují slávu Boží a díla rukou jeho hlásá obloha«. (Ž. 18. 2.) Květina chválí Boha tím, že voní a kvete, přináší plody, plní své funkce a dosahuje svého i obecného účelu. Pták tím, že žije svým životem, lítá ve vzduchu a zpívá jsa nástrojem prozřetelnosti Boží a účelnosti v řádu přírodním. Tvorstvo nerozumné oslavuje Boha nutně a nevědomky: avšak člověk jako tvor rozumný a svobodný má Boha, svého Tvůrce, poznávati a uznávati a tudíž i jemu jakožto svému Pánu vědomě a svobodně se podrobiti a jej celým srdcem milovati.

»Podrobiti se« zní člověku cize a tvrdě. Chtěl by býti svým pánem. »Býti jako Bůh« nepřestalo býti skrytou tužbou člověka. Žítí podle svého, nespoutaně a svobodně zdá se člověku vrcholem dokonalosti a štěstí. Tato touha po naprosté svézákonosti vedla prvního člověka k odboji proti Bohu. »Budete jako bohové« našeptával mu démon. Ale člověk je příliš malý a ubohý, aby mohl býti svým sluncem a středem. Kdykoliv se vypjal nad řád své stvořenosti, zničil nakonec sám sebe svou mravní bezuzdností. Veden žádostí bezmezné svobody nalézá člověk často jen bezmeznou nesvobodu, stává se otrokem touhy po slávě a moci, touhy po bohatství, touhy po smyslných požitcích. A tyto nezřízené vášně ho nejen zotročují, nýbrž i znetvořují, takže to nejvyšší v něm, rozum a vůle, se oslabuje. Právem říká lid o takovém člověku, že klesá »pod obraz Boží«, poněvadž rozumnost a svoboda, jimiž se člověk podobá Bohu, jsou v něm zastřeny a ochromeny. Je-li člověk stvořen k obrazu Božímu, znamená to, že se v člověku má projevovali odlesk dokonalosti Boží.

2. Člověk a Bůh

Uvažujeme-li o smyslu života se stanoviska člověka, je třeba bráti zřetel k hlavním sklonům lidské přirozenosti. A ty jsou dva:

a) Především úsilí o plný rozvoj všech schopností. Člověk je tvor, který dovede býti nespokojen sám se sebou. Neulpívá na tom, čeho dosáhl, nýbrž touží po vyšším. Přirozenost člověka je zaměřena k

rozvoji všech sil a schopností - tělesných i duševních, rozumových, volních, citových i mravních. Člověk chce žít, život projevit a uplatnit - a odtud především úsilí o plný rozvoj všech schopností. Něčím krásným jest člověk, je-li člověkem - tak říkali řečtí filosofové, to jest, je-li jeho lidský život projevem a uplatněním ideálu dobra a krásna.

b) Druhý sklon člověka se projevuje úsilím o štěstí. Člověk nesní jen o chladné jakési dokonalosti, nýbrž o osobní blaženosti. Po štěstí touží každý, byť i různé byly představy lidí o štěstí. Jinak si představuje své štěstí dítě, jinak člověk dospělý; jinak muž, jinak žena; jinak chudřas, jinak boháč; jinak člověk prostý, jinak vzdělaný. Ale všem lidem je společná touha po blaženosti.

Jest však známo, že nikdo z lidí není šťasten cele. I když dosáhneme toho, co jsme pokládali za vrcholný cíl svého boje o štěstí, vynořují se nám nové vidiny o štěstí. I radosti a rozkoše, i věda a umění a v čemkoliv by člověk hledal své štěstí životní, má své hranice: nemůžeme vědět vše, nemůžeme uskutečnit vše, nemůžeme užít všeho. »Oko se do syta nenahledí, ucho se do plna nenaslouchá.« (Kaz. 1, 8.) Nejblíže cíle lidské jsou konečné a omezené a proto touha na nich nepřestává, jde dále vždy k dalším, jsouc vábena cílem nejzazším, jde za vrcholem a ideálem. A hranicí poslední všech tužeb a prací lidských je smrt. *Ars longa, vita brevis.* Vypravuje se, že Alexander Veliký si přál být pohřben tak, aby z rakve vyčnívaly jeho prázdné ruce na znamení, že ani veliký dobyvatel si nic neodnáší z tohoto světa.

A přece touží člověk po štěstí. - Představme si koncertní síň. Pod taktovkou dirigentovou zvučely nástroje v nádherné symfonii. A je konec. Dirigent zavírá partituru, odkládá taktovku, hudebníci povstávají se svých míst: někteří rozdělávají své nástroje na součásti a ukládají je do pouzder - světla v síni zhasínají, je konec. Je konec vzdušných vibrací, ale není konec kouzla. Píseň nástrojů dozněla, ale v duši posluchačů, již odcházejí, doznívá čarovná melodie v nesčetných ozvěnách. Není cosi podobného i v našem životě? Náš život má dvoji stránku: duchovní a tělesnou. Tělesná stránka je omezena: bude míti svůj konec ve chvíli, kdy nástroj i taktovka vypadnou z ruky smrti tělesnou - a tělo, nástroj duše, bude uloženo do rakve a pohřbeno - avšak lze si mysliti, že to by byl konec písně o štěstí, naprostý konec?

Jest jen dvoji možnost: buď tato touha člověka jest klamem a nikdy ukojena nebude, anebo bude ukojena v Dobru nekonečném, v Bohu. První možnost jest nepřijatelná, neboť odporuje myšlence účelnosti, jejíž stopy všude v přírodě vidíme. V těle lidském není nic zbytečného ani bezúčelného: ani jeden ústroj, ani jedna céva, ani jeden čiv. Proč by právě v duši, vyšší stránce lidské přirozenosti, mělo býti zbytečným a bezúčelným to, co ji cele proniká a ovládá? Nelze tedy jinak než přijmouti druhou možnost a říci, že touha lidská po štěstí bude ukojena v Bohu a že v Bohu je konečný cíl člověka a smysl jeho života. A tak jest Bůh živou odpovědí na naši otázku po smyslu života: »Stvořil jsi nás pro sebe, Bože, a nepokojné jest srdce

naše, dokud nespočíne v Tobě.« (Svatý Augustin, Vyznání I, 1.)

A tak můžeme spojit »stanovisko« Boží i »stanovisko« lidské: Bůh stvořil člověka tak, aby ho oslavoval úsilím po dokonalosti i touhou po štěstí. Boží sláva a lidská dokonalost i lidské štěstí splývají tak v jedno.

Mezi koroptvemi se často stává, že jedna druhé sebere vajíčka, aby si je vyseděla a to buď z touhy po mládětech, buď z omezenosti, že nerozeznává svých vajíček od cizích. A hle, podivná, ale dosvědčená věc: koroptvička, která se vylíhne a opeří pod křídly cizí koroptve, opustí ji hned, zavolá-li ji její pravá matka, která snesla vajíčko, z něhož se vylíhla, a následuje ji s láskou, která byla utajena a skryta a takřka dřímala na dně přirozenosti, ale když našla svůj předmět, procitla náhle a pudila koroptvičku k její prvotní povinnosti.

Zrovna tak jest to, milý Theotime, s naším srdcem: třebaš je živeno a chováno jako věci tělesné, krásné a pomíjející, chováno, abych tak řekl, pod křídly přírody, přece při prvním pohledu na Boha, při první zvěsti o něm rázem se probouzí přirozená a prvotní náklonnost k Němu, která jako by byla spala a která jako by nebyla, náhle se objevuje jako jiskra z popelu a ta vzněcuje naši vůli k nejvyšší lásce, jež náleží Pánu a Příčině všech věcí.

S. François de Sales, *Traité de l'amour de Dieu*, Lecoffre Paris 1928, tom. I., p. 63-4.

Rektor brakespearské koleje v Cambridgi James Emerson Eames byl slavný pesimista. Říkával ve svých přednáškách, že každému, kdo přemýšlí, jsou rozkoše života, které jsou sprosté a brzy se znechutí, pouhými úplatky, za které nás chce příroda dostati do své mučírny. Za šťastného se může pokládati, kdo již zemřel nebo se ještě nenarodil. Bolesti života jsou tak veliké, že kdyby byl nějaký Bůh a kdyby byl dobrý, musil by lidi usmrcovati ze soucitu. A kdyby se byl někdo tázal rektora, je-li Bůh, byl by řekl, že Bůh je mrtev a že právě v tom je opravdu záviděníhodný.

Jednou v noci vnikl do rektorova bytu jakýsi zakuklenec a po krátké rozmluvě o pesimismu namířil revolver na profesora v patrném úmyslu vysvoboditi ho z mučírny. Zakuklenec byl jeden ze žáků rektorových, jménem Innocent Smith.

- Dejte to pryč! křičel rektor.

- Bude to hned hotovo, řekl Smith s účastí jako zubní lékař. A jelikož se rektor rozběhl k oknu a na balkon, následoval ho Smith pevným krokem a se soucitným výrazem.

- Pomoc! volal rektor.

Smith ho nakonec dopadl na střeše sousedního domu. Rektor prosil:

- Pusťte mne odtud, nevydržím to!

- Rozumím-li dobře, chcete se vrátiti k životu? tázal se Smith.

- Udělal bych cokoliv, abych se mohl vrátiti, odpověděl nešťastný rektor.

- Udělal byste cokoliv! zvolal Smith. Je to ale drzost!
Tak nám zazpívejte nějakou písničku!

- Jak to? tázal se rozhořčeně Eames, jakou písničku?

- Pustím vás, odpověděl Smith, budete-li po mně opakovati slova:

Děkuji Ti, Bože, že's mne stvořil,
že v krásu žití jsi mne vnořil.
Za pochyby černé odprosí Tě,
kdo mrzout byl, však teď je šťastné dítě.

A když se rektor Eames podrobil, slezli se střechy.

- Musím vás poprositi za odpuštění, řekl Smith velmi sklíčeně. Musím vás požádati, abyste si uvědomil, že jsem právě unikl smrti.

- Vy jste unikl smrti? opakoval profesor rozhořčeně.

- Ale což mi nerozumíte? volal mladík netrpělivě. Musil jsem to udělat, musil jsem buďto dokázati, že nemáte pravdu, nebo zemřít. Když je člověk mlád, má obyčejně někoho, o němž ví, že je nejchytřejším z lidí - někoho, kdo ví vše, je-li vůbec někdo takový. Nuže, vy jste mi byl takovým člověkem: mluvil jste s autoritou a ne jako spisovatelé. Nikdo mne nemohl potěšiti, řekl-li jste vy, že ne- ní útěchy. Myslí-li jste opravdu, že nikde nic není, bylo to proto, že jste se tam šel sám podívat. Nechápete, že jsem vám musil dokázati, že to nemyslíte doopravdy? - jinak bych se musil utopiti v kanále.

G. K. Chesterton, *Muž, který byl příliš živý*. L. Kuncíř v Praze 1925, str. 102 - 111.

Jak kdo žije, záleží na tom, jak chápe život. Kdybychom chvíli postáli před branou továrny, z níž vycházejí dělníci, mající stejnou práci, stejnou mzdu, stejné byty, mohli bychom spatřiti tváře velmi nestejně: radostné, lhostejné, zachmuřené. Stejně podmínky životní a přece nestejný poměr k životu.

I nezámožný člověk žije dnes v domku, kde je vodovod, koupelna, elektrické osvětlení, rozhlasový přijímač. Ani nejskvělejší farao nesnil o takovém pohodlí. A přece ten farao žil v pocitu, že je vládcem mocným a šťastným, kdežto člověk dneška, není-li bohat, vida »náskok«
zámožnějších, myslí, že se mu daří zle. Vše záleží na tom, co člověk v životě cení, čemu přikládá největší význam a co se mu zdá býti pravým smyslem života. A podle různosti cílů, které si lidé v životě kladou, rozlišují se duchové a různí se i myšlenkové soustavy o životě.

1. Naturalismus

Naturalismus buduje na starém hesle Epikurově: Užívej a zemři! Carpe diem, post mortem nulla voluptas (Užívej času, po smrti není rozkoše) - říkali římská rozkošníci. Křivdilo by se však Epikurovi, kdyby se tvrdilo, že za smysl života pokládal jen rozkoš hrubou a smyslnou. Naopak: učil, že slastem duševním jest třeba dávat přednost před tělesnými, poněvadž jsou trvalé. Ani se nedá říci, že by jeho stoupenci si nebyli vědomi, k jakým koncům vede mravní bezuzdnost. Měli své pravidlo: Meden agan! - Věšho s měrou!

Podle nauky Epikurovy není třeba toužiti po každé rozkoši a vyhýbati se každé bolesti, neboť některé rozkoše mají v zápětí bolest a naopak. Slast není cílem, nýbrž cílem jest volnost od nelibosti, trvalá veselost duševní, jež značí klid - ataraxii.

Naturalismus se objevuje i ve formách zjemnělých, které bychom mohli nazvati hygienismem, komfortismem, esthetismem.

Jsou lidé, kteří za nejdůležitější dobro pokládají tělesné zdraví a jejich moudrost životní se omezuje na znalost určitých zdravotních pravidel. To jsou hygienisté. Jiní hledí svůj život si zařídit co možná nejpohodlněji, vyhnouti se bolestem a nepříjemnostem - a to jsou komfortisté. A konečně lze ke skupině naturalistů počítati i lidi, kteří se uspokojují a utěšují krásnými věcmi světa a života, hledají své radosti v přírodě, ve společnosti, pěstují umění a oddávají se ušlechtilým zálibám a zábavám. To jsou esthetisté.

Co všem naturalistům něco znamená, jest: peníze, zdraví, dlouhý život - jakési trivium vitae. Vše ostatní jest jim celkem lhostejné. Život v jejich pojetí jest sám sobě účelem. A smyslem života se jim zdá užívati toho, co je dáno - bez povinnosti tvořiti nové a lepší. Jísti, píti, vydělávati, utráceti - to samo však člověku nestačí. Věci pozemské mají člověku sloužiti. Neslouží-li, pak panují nad člověkem a to vede jen k zotročení člověka a zániku jeho pravé důstojnosti.

2. Stoicismus

Nauka stoická hlásá odloučení dobra od rozkoše. Cílem člověka podle nauky té jest eudaimonie, to jest blaženost, vznikající z mravního jednání. K té blaženosti vedou ctnosti, jež se zakládají na správném poznání dobra a zla. Ctnostem jsou na překážku vášně, zejména strach, touha, smutek, rozkoš. Tyto vášně se zakládají na klamných úsudcích a je třeba se jich zprostiti pravým poznáním. Tak dojde člověk svého cíle, totiž klidu, apathie, necitnosti. Ideál stoického mudrce vylíčil Seneca ve svém Catonovi (*De constantia sapientis*). Cato je pravý mudrc, neznající vášní, nedostupný, nezranitelný, povznesený nad bolest i rozkoš, chválu i hanu. Kdyby byl někdo Catona udeřil, nezlobil by se a nemstil by se: prohlásil by, že se ho to nedotklo. Nepocítil by to ani jako urážku. Uraziti může jen rovný rovného. Mudrc mudrce by mohl uraziti. Ale mudrc neurazí mudrce, poněvadž nezná hněvu. Uraziti mohou jen ti, kdo jsou nižší. A těmi mudrc pohrdá - dívá se na ně jako na zvířata, proti nimž člověk nebojuje.

Antickému stoicismu Senecovu a Epiktetovu se blíží i intelektualismus Barucha Spinozy. Podle jeho nauky má filosof hleděti klidně na hrozby i lákání lidí, má býti povznesen nad všední kolotání života a dívati se objektivně na události životní. Spinoza učí, jak se dívati na svět a jak přijímati události, ale ne jak zvládnouti život a jak události tvořiti. Jeho pojetí života jest čistě intelektualistické, vyhovuje jaksí stránce rozumové, ale nedává podnětů vůli.

3. *Voluntarismus*

Voluntaristé zdůrazňují působnost vůle v životě. Mravnost nejsou jen úvahy rozumové nebo pouhé vědění. Člověk se ptá nejen: Co mohu věděti, nýbrž také: Co mám činiti? Člověk má činiti dobro: k tomu jej zavazuje mravní zákon čili vůle. Vůle sama jest zákonem, jak učí Kant. Pravidla mravního života jsou buď hypotetická nebo kategorická. Hypotetická (podmínečná) jsou pravidla ukládající člověku, aby konal dobro v závislosti na určitých podmínkách, jež jsou měnivé a nestálé, nebo v závislosti na vůli mravního zákonodárce, slibujícího odměnu za dobro a hrozícího trestem za neposlušnost. Kategorická (naprostá, nepodmínečná) jsou pravidla, jež zavazují všechny lidi nepodmíněně, vždy a všude. Hlavní zásadou kategorickou jest: Jednej tak, aby zásada tvé vůle mohla platiti jako princip obecného zákonodárství. Tato zásada sluje »kategorickým imperativem«. Závaznost této zásady vyplývá z vůle samé, z mravní její svézákonnosti. Člověk si má říci: Úkolem mým jest konati dobro, poněvadž je jako dobro poznávám, a ne proto, že mi je někdo jiný předpisuje. A dále musím konati dobro, poněvadž je to dobro a ne proto, že se mi za to slibuje odměna. Dobro jest povinnost. »Snil jsem, praví Kant, a zdálo se mi, že život je krása: procitl jsem a viděl jsem, že život je povinnost.«

V křesťanské ethice vidí Kant *untersittliche Loyalität* (podmravnou oddanost.) V Evangeliu se totiž přislíbujeme odměna těm, kdož konají dobro. Ko-

nati dobro pro odměnu je podmravné. Kant však neví, co vlastně jest tou odměnou: tou není nějaké omezené dobro, nýbrž Bůh sám. Kdyby někdo konal dobro ne pro Boha, nýbrž pro nějaké dobro nižší, bylo by to ovšem podmravné a mravnost by byla jen jakýmsi výměnným obchodem. Avšak odměnou dobrých skutků jest Bůh sám. A chce-li nám Bůh dáti sám sebe za odměnu, není to nedůstojné ani Boha ani člověka: i křesťan koná dobro pro Dobro, ale ne pro dobro omezené a konečné, nýbrž pro dobro nekonečné a nejvyšší, jímž jest Bůh. Voluntarismus kantovský vede ve svých důsledcích k mravní libovůli, poněvadž smysl kategorického imperativu: Jednej tak, aby zásada tvé vůle mohla platiti jako princip obecného zákonodárství, závisí na tom, jak si kdo představuje obecné blaho, poměr člověka k člověku, společenský řád. A tak je zřejmé, že tento mravní autonomismus otvírá bránu mravnímu subjektivismu.

4. Pessimismus

Podstatou života jest podle učení Buddhova bolest; příčinou bolesti jest chtění. Bolest je třeba překonati. K tomu není jiné cesty než potlačiti chtění. Chtění však není možno potlačiti jinak než poznáním. Kdo zrakem zří tvar, praví Buddha, sluchem slyší tón, čichem čije vůni, chutí chutná šťávu, hmatem hmatá hmotnou věc, obrazností tvoří představu, kdo hledá zjevů příjemných a nenávidí zjevů nepříjemných nemaje vhledu v podstatu tělesnosti, ten jest omezený, ten jest nevědomý. Ne-

vědomost pak jest zdrojem žádosti, touhy po štěstí, lpění na životě, jež Buddha nazývá žízni. Žízeň jest touha po věcech pomíjejících. Žízeň jest příčina bolu. Tuto žízeň, toto lpění, žádost a smyslnost je třeba v sobě utlumiti přísnou askesí a úplným potlačením vůle. Kdo nic nechce, tomu nemůže nic býti odepřeno. Komu nic není odepřeno, netrpí. Moudrost Buddhova jest v názoru, že podstata života jest bolest a že bolesti lze uniknouti jen naprostým potlačením vůle. Nauka Buddhova ovlivnila i moderní filosofy, zejména Schopenhauera, Hartmanna a Wagnera. Podle filosofie Schopenhauerovy jest podstata života bolest mající původ ve vůli, jež nikdy není uspokojena a stále po něčem dychtí. Tak zvané radosti životní jsou jen klamy, lakadla, jimiž příroda se snaží připoutati člověka k životu. Souhrn bolestí v životě daleko převyšuje souhrn radostí. Bolesti se může člověk vyhnouti jen tak, že umlčí vůli, ale sebevražda k tomu nestačí, ježto vnitřní podstata člověka nezaniká, nýbrž přechází v jiná těla; jakousi útěchu přináší umění, ale úplný a trvalý klid jest možný jen v úplném popření vůle, odpoutáním ode všech potřeb života. Jediným principem ethickým jest soucit.

Potlačováním vůle vede pessimismus buddhistický i schopenhauerovský k naprosté trpnosti a podrývá všechn osobní život. Hlásá sice soucit, ale utiskované nechává v porobě a nápravy společenského řádu nedbá, ba ani nenaznačuje cestu k ní.

5. Vitalismus

Vitalismem možno označiti životní filosofii Friedricha Nietzscheho. Filosofie tato buduje do určité míry na materialistické pavědě devatenáctého století, zejména pak na theorii vývojové. Mohl-li se ze zvířete vyvinouti člověk, není zajisté důvodu, proč by se z člověka nemohl vyvinouti nadčlověk. Jako klasický filolog byl Nietzsche naplněn obdivem k velkým postavám antiky, jako byli Alexander a Caesar: v nich viděl již jakýsi nástin nadčlověka. Příčina, proč se nadčlověk již nevyvinul, jest prý v křesťanství, jež hlásá soucit se slabými a života neschopnými. Učení křesťanské obrátilo všechnu pozornost lidstva k ubožákům a tím prý znemožnilo příchod nadčlověka. Křesťanská morálka jest morálka otrocká, poněvadž prý pohrdá věděním, silou a zdravím. Morálka otrocká vznikla z odporu proti původní morálce panské, podle níž dobré jest vše, co životní sílu podporuje, množí a povznáší, zlé pak vše, co životní sílu oslabuje a snižuje. Nejvyšším smyslem života jest »vůle k moci«. Slabí ať zahynou nebo ať slouží silným, jinak nedospějeme k nadčlověku. A poněvadž podle morálky panské to, co obyčejně se nazývá dobrem (pokora, láska, trpělivost, soucit, vlídnost) je vlastně zlem, a to, co obyčejně se nazývá zlem (násilí, tvrdost, bezohlednost, vykořisťování) je dobrem, je třeba všechny dosavadní hodnoty přehodnotiti (Umwertung aller Werte).

Všichni, kdož se honí za vlastními nízkými pudry a zájmy, ti, kdož svoje já činí středem svých ma-

licherných snah a kteří v boji o tak zvanou existenci se neštítí žádných prostředků, byť sebe nekalejších, jen aby k cíli svých tužeb dospěli - ti všichni se mohou dovolávat Nietzscheho. Budou konejšiti poslední zbytek svého svědomí heslem nadčlověka: Nic není pravda, vše je dovoleno. Ale nestanou se nadlidmi, nýbrž nelidy. Kdyby se uplatnil vitalistický amoralismus v životě lidském, proměnil by se svět v džungli, v níž by bez milosti a bez výčitek rdousil silný slabého a veliký požíral malého - a to by konečně musilo vésti k nekonečnému vyhlazovacímu boji všech proti všem, poněvadž po vítězství silných nad slabými by nastalo další rozlišení mezi silnými na silnější a méně silné a boj by pokračoval až k úplné zkáze lidské společnosti. Avšak blaho společenské nikdy se nemůže zakládati na vzájemném boji, nýbrž jen na vzájemném porozumění a spolupráci všech se všemi.

6. Srovnání různých pojetí života

a) Užívej a umři! hlásá naturalismus - ale člověk je příliš veliký, aby se spokojil s užíváním darů života, neboť jest i bytostí tvůrčí a jeho touhou jest uskutečniti i vyšší cíle. Věda, umění, činnost hospodářská a sociální, kulturní a náboženská - to jsou ideály, pro které je člověk ochoten nedbati svého zisku a pohodlí, svých radostí a požitků.

b) Mlč a buď moudrý! volá stoicismus a radí k necitnosti, apathii, jako vrcholu moudrosti. Radosti i bolesti životní jsou však věci příliš skutečné a živé, aby člověk mohl k nim býti lhostejný nebo

se nad ně povznést do postoje pyšného mudrce, který pohrdá světem i lidmi.

c) Konej svou povinnost! přikazuje voluntarismus, ale člověk je příliš malý, aby se tím řídil; ideál povinnosti, vytvořený podle křehkého a vratkého »já« jest příliš měnivý a nespolehlivý.

d) Umři - potlač v sobě chtění, znič veškeru žádost, uzavři smysly, odvrát se od života - požaduje pessimismus, ale životní vůle v člověku je příliš silná, aby ji člověk mohl jen tak lehce udusiti.

e) Vládni - buď člověkem silným, tvrdým, úspěšným a vítězným - hlásá nietzscheovský vitalismus - ale s tím by mohl člověk vystačiti jen v plnosti sil. Silný dneška je slabý zítřka. Přichází stáří, slabost, choroba, opuštěnost - a co si pak počne člověk s morálkou panskou? Vidíme, že žádné z těchto pojetí života není úměrné lidské přirozenosti, jaká vskutku jest. Každé z nich se hodí jen na některou stránku lidské bytosti, ale žádné není přiměřeno člověku celému.

Uživej - to by bylo přiměřeno citu, ale člověk má také rozum a vůli. Mlč - by se hodilo pro rozum, ale člověk má i vůli a cit. Konej povinnost - je sice výzva pro vůli, ale člověk touží také po radostech života. Potlačuj žádost - odpovídá sice někdy požadavkům rozumu, ale přičí se základní touze člověka po blaženosti. Vládni - znamená sice přilnutí k životu a zmnožení pocitu síly, ale v člověku není jen síla, nýbrž i slabost.

Avšak žádné z těchto pojetí života není naprosto nesprávné. Zrnko pravdy je v každém z nich, byť to nebyla pravda celá.

Kus pravdy je v naturalismu, poněvadž člověk právem hledá životní radost. Svět je stvořen pro člověka. A kromě rozkoší nízkých jsou v životě i radosti vyšší - radost z přírody, radost z umění, radost z práce, radost ze společnosti - a těch člověk potřebuje a právem jich vyhledává.

Určitý rys správnosti jest i ve stoicismu, pokud učí trpělivě a odevzdaně snášeti nezdar, bolest a nemoc.

Nelze ani voluntarismu upřít, že má pravdu, když káže konati povinnost a učí nezištnému úsilí o dobro.

I pesimismus se blíží pravdě, učí-li, že v tomto životě není možno dojítí úplného štěstí, a požadují-li, aby člověk v sobě přemáhal nezřízené žádosti.

Také vitalismus je pravdivý aspoň v tom, že ukazuje na cestu života a potřebu pěstiti schopnosti nejen trpné, nýbrž i činné a tvůrčí.

Avšak celou pravdu nenalézají žádný z filosofů života, o nichž tu byla řeč. Podobají se slepcům v bajce, kteří ohmatávali slona. Jeden se dotkl chobotu a řekl, že slon je jako kořen; jiný ohmatl slonu nohu a pravil, že slon je jako sloup; další se dotkl slonova ucha a prohlásil, že slon je jako lopata; a poslední ohmatl slonu ocas a projevil mínění, že slon je jako větev. Ti slepci měli pravdu o jednotlivých částech slona, ne však o celém zvířeti.

Mohl by se ovšem někdo domnívati, že by bylo lze jaksi sečísti a v celek spojití to, co v různých těchto systémech je dobrého a kladného a tak naléztí správné pojetí života. Ale již Goethe řekl výstižně, že sto šedých koní dohromady nedává ani jednoho

bělouše. Je sice možno částkové pravdy převést na pravdu jednu a celou, ale není možno spojití nesooudá a často protichůdná hlediska. Ale i kdyby to možno bylo a i kdybychom uskutečnili takovou názorovou syntesu, patrně bychom ji vyjádřili nějakou formulí - a té zase mohl rozumět každý po svém, pokud by všichni neuznali objektivní mravní řád.

Pravou cestu života je možno nalézt jen na základě celé pravdy o člověku a o životě. Celý člověk je tělo a duše, rozum, vůle a cit. Pravá nauka o životě musí být přiměřena všem vlastnostem, schopnostem a potřebám člověka. Té však nenalézají ti, kdož jsou slepí k základní pravdě o člověku, že totiž člověk jest obraz Boží a že jeho přirozenost jest odleskem Boží bytosti.

Nikdo nemůže položit základ jiný mimo ten, který jest položen, a tím jest Ježíš Kristus. Staví-li však na ten základ zlato, stříbro, drahé kamení, dříví, seno, slámu - dílo jednoho každého přijde na jevo; onen den zajisté to objeví; neboť se zjeví v ohni, a oheň vyzkouší, jaké jest dílo jednoho každého. Zůstane-li něčí dílo, které na něm vystavěl, obdrží odměnu; shoří-li něčí dílo, utrpí škodu, sám však bude spasen, ale tak jako skrze oheň. Nevíte, že jste chrámem Božím a že Duch Boží přebývá ve vás? Kazí-li někdo chrám Boží, toho zkazí Bůh; neboť chrám Boží jest svatý, a tím jste vy. Nikdo neklamej sám sebe. Domnívá-li se kdo, že jest moudrý mezi vámi, na tomto světě budiž pošetil-

cem, aby byl moudrý. Moudrost totiž světa tohoto jest pošetilostí u Boha, neboť jest napsáno: »Jenž lapá moudré v chytrosti jejich«. A opět: »Hospodin zná myšlenky moudrých, že jsou marné.«
Svatého Pavla první list ke Korintským, 3, 11-20.

D) PŘIPODOBŇENÍ BOHU

Světlo s výšin ducha rozptylovalo vždy více mlhy duševního života básníka Zikmunda Krasiňského a po episodě mravní deprese ukazovalo mu již také pevný ethický ideál. Uvědomil si, že Bůh uložil každému vysokou povinnost, aby pracoval o svém duchovním zdokonalení a tak se přibližoval Jemu. »Buďte dokonalí, jako Otec váš nebeský dokonalý jest.« Jen tak může člověk dojít svého cíle: věčného spojení s Bohem. A jako dříve z podstaty poesie vyvozoval nutnost víry v Boha a osobní nesmrtelnost, tak i nyní poesii odůvodňoval povinnost dospěti k mravnímu ideálu, »státi se morální krásou«. »Větší jest poesie, vyplním-li jednu povinnost, než napíši-li deset básní. Ctnostným býti znamená - celou duši svou přeměnit v báseň.« »Sebe stvořiti krásně, býti sobě samému arcidílem - zdaž to není nejvyšší stanovisko umění?«

Emanuel Masák, *K branám věčnosti*. Náboženské touhy v životě a díle Julia Slovackého a Zikmunda Krasiňského. Družina literární v Olomouci 1918, str. 202-1.

1. Norma mravního života

Nauka o životě musí býti přiměřena lidské přirozenosti. Lidská přirozenost jest nejbližší normou či pravidlem mravního života. A tak mravně dobré jest to, co jest v souladu s lidskou přirozeností. Mravně zlé pak to, co jí odporuje.

Lidská přirozenost jest přirozenost rozumná. Proto lze říci, že mravně dobré jest to, co souhlasí se správným rozumem (*ratio recta*), a mravně zlé pak to, co správnému rozumu odporuje.

Avšak lidská přirozenost není svébytná. Pochází od Boha a jest odleskem bytnosti Boží. A proto nejvyšší normou mravního života jest bytnost Boží; a tak co je mravně dobré a souhlasné s lidskou přirozeností, jest takové proto, že souhlasí s bytností Boží. To znamená, že Bůh jest vzorem člověku a že mravní život jest vytváření obrazu Božího v duši, připodobňování člověka Bohu: »Buďte dokonalí, jako Otec váš nebeský dokonalý jest«. (Mat. 5, 48), Bůh jest moudrý, svatý, spravedlivý, dobrý, milosrdný a věrný. Tyto vlastnosti přísluší Bohu ve smyslu naprostém a nejsou pouhými přívlastky jeho bytnosti, nýbrž jsou s ní totožny a v ní sjednoceny. A tak by bylo správnější označovati je ne jmény přídavnými, nýbrž podstatnými a říkati, že Bůh jest Moudrost, Svatost, Spravedlnost, Dobro, Milosrdenství, Věrnost.

Praví-li se: Buďte dokonalí, jako Otec váš nebeský dokonalý jest, neznámá to, že by člověk mohl nabýti dokonalosti v míře, jež přísluší Bohu, nýbrž v míře, jež přísluší člověku. V mezích své přiroze-

nosti má člověk usilovati o dokonalost, ovšem tak, aby spěl k vrcholu, třebas se může Bohu připodobnit jen do určité míry. Jest to jen jakési lidské maximum, jehož může člověk dosíci a to obyčejně jen v určitém směru.

2. Náboženství

Jen ve vztahu k Bohu může člověk dosáhnouti dokonalosti. Jest tedy základem mravnosti náboženství.

Není snadné říci, co je náboženství, poněvadž je to nejhlubší a nejobsáhlejší, osobní i společenský, vnitřní a zároveň vnější vztah člověka k Bohu. A pokoušíme-li se o výměr náboženství, upadáme vždy v nebezpečnost, že v něm zdůrazníme některou stránku na úkor ostatních - tak jedněm jest náboženství vědění o Bohu, jiným víra v Boha, jiným opět život podle přikázání Božích, jiným pak modlitba a bohoslužba nebo vykoupění. Je možno říci, že náboženství jest to vše a ještě více.

Latinsky sluje náboženství religio. Mnozí vyvozují výměr náboženství přímo z toho slova. Jeho význam lze odvoditi ze tří sloves: relegere, religere a religare.

a) Relegere znamená doslova znovu čísti čili chápati: neporozumíme-li totiž při prvním čtení, musíme čísti znovu, abychom pochopili. V tom smyslu by značila religio hlubší poznání Boha jakožto Původce světa a života. Lidé nenáboženští jsou vpravdě lidé nechápající, ulpívající na povrchu věcí a nedovedoucí proniknouti k počátku a prapříčině je-

jich. Člověk náboženský jest člověk vědoucí, člověk Boha poznávající.

b) Religere či re-eligere znamená opět voliti. K poznání nemůže člověk býti lhostejný. Poznává-li člověk Boha jako svého Tvůrce, musí se také rozhodnouti, že ho bude jako svého Pána ctíti a jako své Dobro milovati. Člověk náboženský si volí Boha za svého Pána a rozhoduje se plniti jeho vůli. Náboženství jest svobodný vztah člověka k Bohu. Má sice náboženství původ svůj nejen v člověku, ale i v Bohu, avšak Bůh člověka nenutí, aby mu sloužil. Náboženství se buduje na dobré vůli a lásce člověka k Bohu. Tento vztah se však neuskutečňuje jediným konem, nýbrž celým životem: je třeba jej každým dnem a každou hodinou obnovovati, jak naznačuje předpona re-, jež značí opět a znovu.

c) Religare znamená opět svazovati, spojovati. Náboženství spojuje člověka s Bohem a Boha s člověkem. Od Boha člověk vyšel a k Bohu se musí vrátiti. Předpona re- značí také zpět. Zpět k Bohu. Principem tohoto spojení člověka s Bohem jest láska. Láskou se člověk Bohu přizpůsobuje, připodobňuje a tím se zdokonaluje a dosahuje svého cíle - býti s Bohem za jedno. Bůh jest počátek i konec, alfa i omega. Člověk jest tvor společenský, tvor, jehož bytnosti se přičí osamění. Lidské »já« hledá své »ty«. Nejvyšší a poslední »ty«, k němuž směřuje člověk, jest Bůh. Jako tvor společenský jest člověk bytostí dialogickou, rozhovorovou: proto modlitba jako rozhovor duše s Bohem jest základním projevem náboženským.

Náboženství jest poměr celého člověka k Bohu. Celý člověk, jak jest, s duší i tělem, jako jedinec i část společnosti, jako bytost časná i věčná vyšel od Boha. A celý člověk se musí k Bohu vrátiti.

Ti, kdož vidí člověka jednostranně, chápou i náboženství jednostranně. Celý člověk musí býti uveden ve vztah k Bohu. Nejen duše, ale i tělo. Ti, kdož chtějí náboženství »zduchovnití« zavrhujíce jakoukoliv účast těla a smyslů v bohoslužbě, obřadech a náboženském umění, chtějíce učiniti náboženství věcí zcela vnitřní nebo soukromou, dopouštějí se velikého omylu, neboť trhají člověka na kusy a chtějí tedy, aby jedna část člověka se k Bohu obracela, ale druhá nikoliv. A poněvadž člověk není jen bytostí individuální, nýbrž i sociální, je zřejmé, že náboženství není jen soukromý vztah člověka k Bohu, nýbrž i vztah veřejný a to v dvojím smyslu: jednak tím, že vědomí a citění náboženské se může vyvinouti jen vlivem společenským, jednak tím, že člověk i s jinými sděluje a veřejně osvědčuje, co jeho nitrem hýbe. Náboženství jest věcí celého člověka: jest věcí rozumu, vůle, citu, smyslů. Ale ničím z toho není výlučně. Kdyby náboženství bylo jen věcí rozumu, dalo by se nahraditi filosofií. Kdyby bylo jen věcí vůle, dalo by se nahraditi etikou. Kdyby bylo jen věcí citu, dalo by se nahraditi uměním. A kdyby bylo jen věcí smyslů, dalo by se nahraditi hygienou, sportem a čímkoliv smyslovým.

Náboženství zabírá celého člověka. Náboženství neberoucí zřetel ke všem stránkám lidské přirozenosti nemůže býti náboženstvím pravým.

3. Náboženství a mravnost

I ti, kdož se z jakýchkoliv důvodů vzpírají náboženství, uznávají potřebu mravnosti. Tvrdí ovšem, že je možno vybudovati i mravnost nenáboženskou, čistě světskou či laickou. Odvolávají se nejčastěji na skutečnost, že je mnoho lidí nenáboženských, kteří jsou mravně bezúhonní, a pokládají to za důkaz, že je možná mravnost i bez náboženství. Je pravda, že takoví lidé jsou mezi námi. Ale jejich »mravnost« jest dědictvím po zbožných předcích, dozníváním mravních sil minulosti, jakési residuum morale.

Je třeba jasně znáti, co je mravnost. Základní povinností člověka jest celým životem uznávat a vyznávat jsoucnost a svrchovanost osobního Boha. Popírat Boha anebo žít, jako by Boha nebylo, jest porušením té povinnosti a tudíž něčím mravně špatným a nemravným. »Mravnost« v plném smyslu je něco mnohem vyššího než »čestnost« nebo »mravní bezúhonnost« v běžném pojetí veřejného mínění. Kdyby někdo zachovával celé desatero kromě přikázání prvního, nesloužil by životem podle ostatních devíti přikázání Bohu a nemohlo by se říci, že by žil mravně. Mravnost, to jest služba Bohu vědomě a dobrovolně celým životem prokazovaná, není možná bez Boha. A není to nemožnost pouze vnější, nýbrž niterná. Ostatně, i kdyby se podařilo zdůvodnit potřebu mravního života i bez ideí náboženských, bylo by to snad zdůvodnění pro rozum, ale ne pro vůli.

Ví-li někdo, co je dobro, je to základ mravnosti,

ale není to ještě mravnost. Mravnost se nezakládá jen na rozumu, nýbrž také na vůli. A vůle se rozhoduje pro dobro teprve tehdy, když se jí dobro předkládá jako povinnost. Dobro samo o sobě má jakýsi nárok na uskutečnění. Ale samo nemá síly, aby si to uskutečnění vynutilo. Závaznost dobra nevyplývá z dobra samého, jak se domníval Kant, nýbrž z Boha jakožto původce mravního řádu. Připisoval-li Kant svým učním o kategorickém imperativu zákonodárnou moc vůli, byla to bezděčná výpůjčka v oblasti náboženské, poněvadž duch lidský není svéprávný, nýbrž může přikazovati jen ve jménu nejvyššího Zákonodárce. Jen Bůh může zavazovati člověka a jen Bůh může vyžadovati poslušnost sankcemi, to jest odměnou za dobro a trestem za zlo. Ovšem tyto sankce nejsou hlavní pohnutkou mravního jednání - tou jest láska k Bohu. Kant budoval mravnost na úctě k zákonu - ale zapomněl, že k zákonu jako k pouhé věci nemůžeme míti zvláštní úctu, a mimo to, že by nebylo zákona, kdyby nebylo Boha a že by zákon neměl zavazující moci, kdyby ji nečerpal z vůle Zákonodárce.

4. Náboženství a hodnoty života

V knize *Lebensformen* určuje Eduard Spranger šest základních forem životních zakládajících se na šesti hodnotách, totiž na vědě, umění, hospodářství, společnosti, státu, náboženství. Těmto hodnotám odpovídá šest typů duchovních: člověk theoretický, člověk esthetický, člověk ekonomický, člo-

věk sociální, člověk politický a člověk náboženský. Není člověka universálního, poněvadž není možno, aby někdo uskutečnil všechny hodnoty. Jsme omezeni na určité pole činnosti. To je tragické v životě, že se nemůžeme zajímati o všechno, co je dobrého a krásného v životě, a že nemůžeme uskutečnit všechny své možnosti. Ale nejde konečně o uskutečnění, nýbrž především o poměr. Jest možno i nutno míti, jak se říká, kladný poměr ke všem hodnotám života. I když nikdo z nás nemůže býti člověkem dokonale všestranným, přece jest úkolem člověka vystříhati se aspoň jednostrannosti. A může-li kdo býti prost jednostrannosti, jest to právě člověk náboženský. V náboženství se pojí všechny hodnoty v celek:

- a) věda, neboť pravé a celé vědění vede k Bohu;
- b) umění, neboť pravé povznáší od věcí smyslových k věcem nadsmyslným;
- c) hospodářství, neboť hmotné statky v ruce člověka náboženského jsou prostředkem ke konání dobrých skutků a dosažení vyšších cílů;
- d) společnost, neboť náboženství ukládá milovati bližního pro Boha;
- e) stát, neboť duchovní a mravní řád náboženský jest základem řádu společenského a autorita vrchnosti světské vyplývá z autority Boží.

A tak po lidsku lze říci, že člověk náboženský jest člověk mající kladný poměr ke všem hodnotám životním a to ne snad jen v oblasti myšlení, nýbrž i v oblasti činnosti, poněvadž člověk náboženský nepřijímá život jen jako dar, nýbrž i jako mravní úkol. A všechny krásy jsou mu zrcadlem krásy

Boží a všechna dobra a všechny hodnoty jsou mu
stupni, po kterých vystupuje k Dobru nejvyššímu,
Hodnotě hodnot, k Bohu.

Byliť blázni všichni lidé od přirozenosti,
v nichžto nebylo známosti Boha,
kteří z viditelných dokonalostí nemohli poznati
toho, který jest,
aniž pozorující díla našli umělce,
ale buďto oheň, nebo tekutý vzduch,
neb okruh hvězd, neb obrovskou vodu,
nebo slunce a měsíc měli za bohy, kteří spravují svět.
Jestliže libující si v jejich kráse, měli je za bohy,
měli věděti, že mnohem lepší jest Pán jejich.
Neboť první původce krásy všechny ty věci stvořil.
Jestliže pak se divili jejich síle a působení,
měli z nich vyrozuměti, oč silnější jest jejich
tvůrce.

Neboť z velikosti a krásy tvorů
lze závěrem stvořitele jejich poznati.
Avšak tyto dlužno méně kárati, ježto ti bloudí
snad jen proto,
že Boha hledají a nalézti chtějí.
Obírajíce se totiž skutky jeho zkoumají ho,
ale dávají se pohledem svěsti,
ježto věci, které vidí, jsou tak krásné.
Přece však ani těm nelze odpustiti;
neboť jestliže mohli tolik poznati,
že uměli svět prozkoumati,
jak to, že jeho Pána dříve nenalezli?

Kniha *Moudrosti*, 13, 1-9.

V roce 1896 skončil Vivekananda svoji návštěvu v Evropě krátkou cestou po Itálii. V Miláně pozdravil Poslední večeri Vinciho a zvláště byl dojat Římem, který podle jeho názoru by bylo možno přirovnat k Delhi, překvapen podobnostmi mezi katolickou liturgií a obřady indickými; projevil pochopení pro její nádheru, takže hájil krásu symbolu a citu proti Angličanům, kteří ho provázeli. Hluboce byl vzrušen vzpomínkami na první křesťany a mučedníky v katakombách. Sdílel něžnou úctu lidu italského k obrazům Ježíška a panenské Matky. Nikdy mu nevymizely z mysli. Když jednou ve Švýcarech přišel k horské kapličce, natrhal květin a dal je rukou paní Sevierové položit k nohám Panny řka: I ona je Matka.

Později jeden z jeho žáků měl zvláštní nápad podat mu obrázek Madonny Sixtinské, aby jej požehnal. Pokorně odepřel a dotýká se zbožně nohou božského Dítka pravil: Umyl bych mu nohy ne slzami, ale krví svého srdce.

Romain Rolland, *La Vie de Vivekananda et l'Évangile Universel*. Stock, Paris 1930. Tom. I., p. 113-4.

1. Kristus - dokonalý obraz Boží

Člověk jest stvořen k obrazu Božímu. To je třeba chápati nejen v řádu bytí, nýbrž i v řádu činnosti. Jest úkolem člověka, aby se připodobňoval Bohu. Avšak Boha nevidíme. »Boha nikdo nikdy neviděl.« (I Jan 4, 12.) Poznáváme sice vlastnosti Boží

z věcí stvořených, ale poznání toto jest nedokonalé.

Bytnost Boží jest láska. »Bůh je láska a v tom se ukázala na nás láska Boží, že Bůh poslal Syna svého jednorozeného na svět, abychom živi byli skrze něho.« (I Jan 4, 8-10.) Bůh zjevil lidem svoji dokonalost v lidské přirozenosti svého Syna.

Apoštolům pravil Kristus: »Já jsem cesta a pravda a život; nikdo nepřichází k Otci leč jen skrze mne. Kdybyste byli poznali mne, byli byste poznali i Otce mého; a od této chvíle poznáváte ho, ba viděli jste jej.« Dí jemu Filip: »Pane, ukaž nám Otce a dostačí nám.« Ježíš řekl jemu: »Tak dlouhý čas jsem s vámi a nepoznali jste mne, Filipe? Kdo vidí mne, vidí i Otce. Kterak ty praviš: Ukaž nám Otce? Nevěříš, že já v Otci a Otec ve mně jest? Slova, která já mluvím vám, nemluvím sám od sebe, ale Otec, který zůstává ve mně, činí ty skutky.« (Jan 14, 5-10.)

Jakožto jednorozený Syn Boží jest Kristus dokonalým obrazem Božím. Proto ho nazývá svatý Pavel »výbleskem slávy a výrazem podstaty Boží«. (Žid. 1, 3.) A jelikož podle svatého Tomáše vše nedokonalé jest jakousi účastí na dokonalém (omne imperfectum est quaedam participatio perfecti - S. Th. 1, q 93 a 4), jest patrné, že člověk jako nedokonalý obraz Boží se může Bohu připodobiti jen v Kristu a skrze Krista, jenž jest dokonalým obrazem Božím. A tak nejvyšším cílem křesťanské mravnosti jest napodobiti Krista.

2. *Kristus učitel*

Učení Kristovo jest možno shrnouti v jediné slovo: láska. »Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a z celé mysli své. To jest největší a první přikázání. Druhé pak jest podobné jemu: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého. Na těch dvou přikázáních záleží celý zákon i proroci.« (Mat. 22, 37-40.) Boha nazývá Kristus Otcem nebeským. Je-li Bůh náš Otec, jsme my lidé jakožto jeho dětičky bratří a sestry a také tak navzájem se k sobě máme chovati. »Toto jest přikázání mé, abyste se milovali vespolek, jako jsem já miloval vás.« (Jan 15, 12.)

Žák právem žádá od svého učitele, aby se sám řídil naukou, kterou hlásá; aby nebylo rozporu mezi jeho učením a životem, mezi slovem a skutkem. V předmluvě ke Skutkům apoštolským praví svatý Lukáš, že knihu svého Evangelia složil o všech těch věcech, které Ježíš činil a učil od počátku až do dne, kdy byl vzat do nebe. (Sk. ap., 1, 1.) Pořad slov není náhodný: nejprve praví: činil a pak teprve učil. V životě Ježíše Krista jest dokonalá shoda mezi učením a životem. Jak učí, tak činí. V soucitu se sklání nad ranami duše i těla. Neodpírá prosícím. Uzdravuje slepé, hluché, němé, kulhavé, malomocné. Vymítá zlé duchy. Nad kajícími hříšníky se slitovává. Mrtvé křísí. Miluje i protivníky své. Odpouští jim a modlí se za ně.

Učí-li své věrné pokoře, není to ctnost, které by sám neměl. Stal se člověkem, opustil trůn své slávy v nebesích, aby vešel na tento svět v podobě červa

lidského svíjejícího se všemi neduhy a slabostmi. »Sám sebe zmařiv přijal podobu služebníka.« (Filip. 2, 7.) Činí. A učí: »Vezměte jho mé na sebe a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.« (Mat. 11, 29.)

Učí mírnosti a trpělivosti. Ani to nejsou ctnosti, kterých by sám neměl. Svatý Petr o něm vyznává: »Když mu spílali, nespílal v odvetu, když trpěl, nehrozil, nýbrž odevzdával se tomu, jenž soudí spravedlivě.« (I Petr. 2, 23.) Je tedy možno věřiti ústům, která takto dovedla mlčeti, když z nich vychází naučení o trpělivém snášení křivd a o lásce k těm, kteří pronásledují a nenávidí.

Učí poslušnosti. Z poslušnosti přichází na tento svět. V podobě dítěte přichází, aby byl poddán svým rodičům. (Luk. 2, 51.) Poslušnost jeho nepřestává ani tam, kde má býti potupeno jeho božství. Lidská jeho přirozenost se vzpírá podstoupiti smrt. Vzpírá se velikou úzkostí a krvavým potem. Avšak modlí se: Nikoliv má, nýbrž tvá vůle se staň! Podle slov svatého Petra »ponížil sebe sama stav se poslušným až k smrti, a to k smrti kříže.« (Filip. 2, 8.)

Sám koná, čemu učí. Sám trpí, co káže trpěti. Nevybral si ze života jen úsměvy, ale i slzy. Nevybral si jen básně, ale i lkání, nejen radosti, ale i strasti. Není na světě bolesti, o které by se mohlo říci, že on ji nepoznal a nesnášel. Snad je tento svět mučírnu - ale jen pro ty, kteří ho nenásledují; jen pro ty, kteří nechtějí slyšeti hlasu jeho: »Pojďte ke mně všichni, kteří se lopotíte a jste obtíženi, a já vás občerstvím.« (Mat. 11, 28.)

3. *Kristus vzor*

Kdyby se někdo tázal, jakou povahu měl Kristus, musili bychom říci, že neměl žádnou lidskou povahu. V tom je patrna Kristova božská osoba a osobnost. U každého člověka totiž převládají určité vlastnosti nad jinými - souhrn těch převládajících znaků nazýváme povahou. U Krista se nic takového nejeví. Lze snad říci, že u něho převládal rozum nad citem nebo cit nad rozumem? Shledáváme u něho převahu myšlení nad chvěním srdce a jemností ducha? Zdá se nám pouhým myslitelem nebo jen mužem činu? S kterékoliv strany se na něho díváme, hned jsme ochotni uznati ten neb onen znak jeho působnosti za nejvýznačnější vlastnost jeho, ale poznáváme-li ho dále, vidíme, že i jiné známky jeho povahy tak vynikají. Proto je třeba říci, že Kristus nemá povahy, neboť sloučuje ve své osobnosti všechny lidské dokonalosti v nejvyšším stupni. Tím si také vysvětlíme, že Kristus nemaje povahu žádnou jest člověkem ideálním, který může býti vzorem každému z nás a k němuž se můžeme všichni blížiti s důvěrou. Kristus je vzor pro každý věk i stav. Je vzorem dítěti, neboť v podobě dítěte přišel na tento svět a byl rodičům svým poddán; je vzorem muži dospělému, neboť až ve věku zralosti počal veřejně působiti; jest vzorem starci, neboť vzal na sebe i mdlou lidskou a klesal pod tíhou svého kříže; je vzorem dělníku, neboť se živil prací svých rukou; je vzorem lékařem, neboť láskou se skláněl k trpícím; je vzorem učitelem, neboť miloval dítky; je vzorem kně-

zi, neboť se Otcí nebeskému obětoval na kříži přišed hledat, co bylo zahynulo; je vzorem politiku, neboť mu bylo líto zástupů; je vzorem umělci, neboť byl básníkem a mluvil k lidu v podobenstvích; je vzorem vědci, neboť hlásal pravdu. K němu s důvěrou se mohou obracet trpící, neboť bolesti naše vpravdě nesl, hříšníci, neboť odpouštěl, umírající, neboť jeho zsinlostí jsme uzdraveni.

Svým životem i svou naukou zanechal Kristus lidstvu příklad pravého humanismu. On, vznešený a velebný se snížil k nám a stal se bratrem naším. V něm se Bůh přibližuje a připodobňuje člověku. Prožívá lidský život, jak my jej prožíváme. Zakouší našich radostí i našeho utrpení. Má lidské srdce jako my. Dobře dí svatý Pavel, »že nemáme velekněze, který by nemohl míti soucit s našimi slabostmi, nýbrž takového, který byl podobně jako my zkušěn ve všem, kromě hříchu.« (Žid. 4, 15.) Jest účasten naší slabosti. Rozumí lidskému srdci. Nemluví k nám za hřímání blesků a nenaplňuje hrůzou. Zve sladkým hlasem lásky nad tichou hladinou jezera Genezaretského, pod jasným nebem znějícím zpěvem skřivánčím. Ne již Hospodin, jehož blízkost usmrcuje, ale dobrý Spasitel, jehož blízkost uzdravuje. Ne již nepřístupný vládce nebes, ale učitel a dokonalý vzor ctností.

Není chmurným asketou, pohrdajícím dary přírody a života. Účastní se svatby v Káně a rozmnožuje radost svatebčanů proměněním vody ve víno, chválí Martu za její umění kuchařské. Ve srovnání se svým předchůdcem Janem, který nepil vína, živil se bylinami a žil v samotě pouště, jeví se dokon-

ce svým odpůrcům jako požívač a milovník veselé společnosti: »Neboť přišel Jan ani nejeda ani nepije a říkají: Má zlého ducha. Přišel Syn člověka jeda a pije a praví: Hle, člověk žrout a pijan vína, přítel celníků a hříšníků.« (Mat. 11, 8-19.) Nestraní se lidu. Nepohrdá zvyky a projevy slušnosti, ba vytýká, že se mu jich nedostalo, když přišel do domu Šimona farisea: »Vidíš tuto ženu? Vešel jsem do domu tvého; vody na nohy mé jsi nepodal, tato však slzami smočila nohy mé a utřela je vlasy svými. Políbení jsi mi nedal, tato však, jak vešla, nepřestala líbati mé nohy. Olejem jsi nepomazal hlavy mé, tato však mastí pomazala nohy mé.« (Luk. 7, 44-46.) Přijímá pozvání na hostiny pořádané na jeho počest. (Luk. 5, 29; 19, 6; Jan 12, 2.) Schvaluje veliký výdaj spojený s vylitím nardové masti k jeho počtě. (Jan 12, 3-8.) Neodívá se rouchem kajícím ani žebráckým: jeho suknice jest nesešíváná, z jednoho kusu utkaná, takže katané se rozhodují losovati o ni, poněvadž by bylo škoda ji trhati. (Jan 19, 23-24.) Nežádá od svých učedníků, aby se postili, poněvadž jest ženich a oni svatebníci. »Učeníci Janovi a učeníci farisejští postívali se; i přišli a řekli jemu: Proč učeníci Janovi a učeníci farisejští se postí, tvoji učeníci však se nepostí? A Ježíš řekl jim: Mohou-liž postiti se svatebníci, pokud ženich jest s nimi? Dokavad mají ženicha mezi sebou, nemohou se postiti. Přijdou však dnové, kdy ženich bude odňat od nich, a tehda postí se v těch dnech.« (Mar. 2, 18-20.) Rozesílaje své učedníky prikazuje jim, aby jedli a pili, co lidé mají a jim dají, neboť hoden jest dělník mzdy své.

(Luk. 10, 7-8.) Ježíš miluje přírodu, modlí se na poušti, na hoře, v zahradě olivové, káže na pahorcích galilejských, na březích jezera Genezaretského, v jeho podobenstvích se objevují náměty z pozorování květin, ptáků, osení, révy a stromů, obrazy ze života dělníků, rolníků, rybářů, pastýřů, obchodníků, celníků, správců a vladařů. Nic lidského mu není cizí. Má přátele mezi lidmi: Lazara a jeho sestry Martu a Marii. Veselí se s veselými, rmoutí se zarmoucenými. Miluje svůj domov, svůj kraj, miluje hlavní město své vlasti a miluje národ, z něhož jako člověk vyšel.

4. Následování Krista

Křesťanský život není jen uskutečňování nějakých pravidel, hesel a zásad nebo jen plnění určitých příkázání. Jest to především napodobení živého vzoru, který nám zanechal Bohočlověk - člověk ideální. Křesťan, jak již jméno samo naznačuje (christianus - Kristovec), je člověk Kristův, tedy člověk, který se snaží smýšleti, mluvit a jednat jako Kristus - a to ne tak, že by jaksi jen kopíroval příklad Kristův - to vlastně ani není možné. Napodobiti Krista znamená myslet, mluvit a jednat tak, jak by myslel, mluvil a jednal Kristus na mém místě, v mém stavu, v mém povolání, v mých poměrech. To je ovšem možno jen na základě vnitřního sjednocení duše s Kristem. Jest rozdíl mezi spojením a sjednocením. Jsou-li dva spojeni, zůstávají dva. Jsou-li však sjednoceni, nejsou již dva, nýbrž jeden. To však jest možno, jen když jeden zanikne.

Křesťan se musí pohřžiti v Krista - vnitřně s ním srůsti. Tím víc je člověk křesťanem, čím více v něm mizí nedokonalost lidská a čím více v něm roste Kristus. Úkolem křesťanského života našeho jest uskutečňovati slovo svatého Jana Křtitele, jež pronesl o Kristu: »On musí růsti, já pak se menšiti.« (Jan 3, 30.) Avšak menšiti se - i to jest málo lásce tak horoucí, jako byla láska svatého Pavla. Zaniknouti - toť pravé slovo: »Žiji pak již nikoliv já, ale žije ve mně Kristus.« (Gal. 2, 20.)

5. Život v Kristu

Kristus nás nevede k spáse jen příkladem svého života, nýbrž i svými zásluhami jakožto přirozený i mravní prostředník mezi Bohem a lidmi: »Bůh to byl, jenž v Kristu svět s sebou smířil«. (II. Kor. 5, 19.)

Kristus zasloužil nám a) odpuštění hříchů, b) milost posvěcující, c) slávu věčnou, d) naše předurčení k milosti a slávě věčné, e) všechny milosti pomáhající, které naše ospravedlnění buď předcházejí anebo které nás v milosti posvěcující zachovávají.

a) Zasloužil nám odpuštění hříchů, neboť »on jest obětí smírnou za hříchy naše, ale nejen za hříchy naše, nýbrž za hříchy celého světa.« (I Jan 2, 2.)

b) Zasloužil nám milost posvěcující a dal nám moc býti dítkami Božími: »Kdokoliv (Krista) přijali, dal jim moc státi se dítkami Božími, těm (totiž), kteří věří ve jméno jeho.« (Jan 1, 12.)

c) A poněvadž milost posvěcující jest počátek spo-

jení našeho s Bohem, zárodek našeho věčného patření na božskou podstatu, je zřejmé, že Kristus nám zasloužil i slávu věčnou.

d) Předurčení naše záleží v úradku vůle Boží, jímž Bůh od věčnosti určil udělití nám v čase přítomném potřebné milosti (praedestinatio ad gratiam) a na věčnosti spásu (praedestinatio ad gloriam). Že si člověk nemůže zasloužiti žádné milosti nadpřirozené, plyne již z pojmu milosti jakožto daru nadpřirozeného. A proto jen pro zásluhy Kristovy se dostává člověku všech milosti, od první milosti, kterou se počíná příprava na ospravedlnění, až do poslední milosti, které má zapotřebí, aby svou duši odevzdal Bohu. A poněvadž Bůh vše, co na tomto světě v čase působí, svým věčným úradkem chtěl tak učiniti, není pochyby, že i předurčení jednotlivých lidí má svůj jediný důvod v zásluhách Kristových.

e) Kristus nám zasloužil i všechny milosti pomáhající: »Milostí zajisté spasení jste věrou (a to nikoli ze sebe, Boží jest to dar), nikoli ze skutků, aby se nikdo nechlubil. Jeho zajisté jsme dílem byvše stvořeni v Kristu Ježíši ke skutkům dobrým, které Bůh byl připravil, abychom v nich žili.« (Ef. 2, 8-10.) Veškerá spása naše od počátku až do konce jest dílem milosti Boží, kterou nám Bůh uděluje bez našich zásluh. Dostává se nám jí jen pro zásluhy Kristovy: »Z plnosti jeho my všichni jsme obdrželi, a to milost jednu za druhou, neboť zákon byl dán skrze Mojžíše, milost však a pravda přišla skrze Ježíše Krista.« (Jan 1, 16-17.)

Kristus nejen že lidstvo vykoupil svou smrtí, ný-

brž postaral se, aby ovoce jeho vykoupení až do skonání světa se člověčenstvu přivlastňovalo. Proto svěřil své Církvi poklad své nebeské nauky a milosti. Ve svátostech pak připravil věřícím ve všech jejích duchovních potřebách nebeskou pomoc, posilu a útěchu, aby nepodlehli pokušením nezřízených žádostí, nýbrž aby stále svou mysl povznášeli k cílům věčným. Svátosti jsou viditelná a účinná znamení neviditelné milosti. Kristus ustanovil sedmero svátostí: křest, biřmování, svátost oltářní, pokání, svaté pomazání, svěcení kněžské a stav manželský. Ve křtu se duše přivtěluje ke Kristu, posvěcuje a k věčnému životu znovuzrozuje, spojujíc se i s údy mystického Těla, jehož hlavou jest Kristus, totiž Církve. V biřmování se dostává člověku posily, aby víru vyznával, podle ní živ byl a jiným duším k spasení pomáhal. Ve svátosti oltářní se duše živí svátostným Tělem a Krví Páně, úže se spojuje s Kristem, jemu se připodobňuje a v něho láskou se přetvořuje. Ve svátosti pokání se dostává hříšníku odpuštění, lituje-li svých provinění, opravdovou vůli má se napravití a za hříchy dosti učiniti a vyznává-li se knězi ke zpovídaní zplnomocněnému. Ve svatém pomazání nabývá nemocný milosti Boží a posily duchovní i tělesné. Ve svátosti kněžství se modlitbou a vzkládáním rukou biskupových uděluje kněžská moc a zvláštní milost ke konání úřadu kněžského. Ve svátosti manželství se uděluje snoubencům vstupujícím ve svazek manželský zvláštní milost, aby povinnosti svého stavu věrně plnili.

Kristus na kříži všechny lidi vykoupil a všem zjed-

nal milost Boží. Tím však ještě není vykoupen a spasen každý jednotlivý člověk. Chce-li se jednotlivec státi účastným ovoce vykoupení Kristova, to jest jeho zásluh a milostí, musí si je přivlastniti. Přivlastnění zásluh a milostí Kristových se nazývá posvěcení nebo ospravedlnění. Toto dílo koná Duch svatý, jenž po ustanovení Spasitelově prostřednictvím Církve každému přivlastňuje zásluhy a milost Kristovu. A proto se nazývá Posvětitel, Pomocníkem, Parakletem, Utěšitelem.

A jako sám byl veden Duchem svatým ve všech svých činech, tak chce Kristus, abychom i my vedeni byli týmž Duchem, žili a jednali podle jeho vnuknutí, jeho přispěním, jeho láskou. Bez Ducha svatého jsme mrtví. Co je tělo bez duše, to je duše bez Ducha svatého. Podle výkladu svatého Tomáše jest jméno Ducha svatého Dar. (S. Th. 1, q 38, a 2.) Darem jest to, co se dává z lásky a co se nevrací. Duch svatý - toť láska Boží. Jest naší povinností oddati se působení Ducha svatého. Nesmíme odmítati dar Boží. Duch svatý osvěcuje náš rozum. Je třeba, abychom rozuměli pravdám víry a vnikli v jejich smysl. Proto dává duši dar rozumu. Je třeba, abychom podle poznanych pravd víry všechno na světě posuzovali a hodnotili. K tomu je dar moudrosti. Je třeba, abychom, v pochybných, těžkých případech volili, co se Bohu líbí. K tomu je dar rady. Je třeba, abychom rozeznávali mezi dobrým a zlým. K tomu jest dar umění. Duch svatý rozněcuje vůli. Je třeba, abychom obtíže na cestě spásy statečně překonávali. K tomu nám dává dar síly. Je třeba, abychom bližního milovali pro Boha.

K tomu jest dar pobožností. Je třeba, abychom poznané dobro konali a poznaného zla se varovali. A k tomu jest dar bázně Boží.

6. Kristus zákonodárce

Kristus není pouhým učitelem a vzorem, nýbrž i králem a zákonodárcem duší. Pouhého učitele pravdy bychom nemusili poslouchati. Nebyli bychom mu odpovědni za své skutky. Že Kristus jest králem naším a má moc zákonodárnou, jest článek víry stanovený na sněmu tridentském: »Kdo by řekl, že Kristus byl člověčenstvu dán jako Vykupitel, jemuž má věriti, a nikoliv také jako Zákonodárce, jehož má poslouchati, budiž z Církve vyobcován.« (Sess. 6, c. 21.) Kristus Pán tedy nepředložil svého učení světu po způsobu filosofů tak, že by nám bylo ponecháno na vůli, chceme-li se jeho naukou řídití nebo ne: učení jeho jest nám dáno jako zákon, který jsme povinni zachovávatí pod ztrátou věčné spásy. To vyplývá ze slov, kterými ustanovil apoštoly hlasateli svého učení: »Jdouce do veškerého světa hlásejte evangelium všemu stvoření: kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude, kdo však neuvěří, bude zavržen.« (Mat. 16, 15-16.) Kristus si připisuje i moc soudní. Moc tuto obdržel od Otce. Praví sám o sobě: »Vždyť Otec nesoudí nikoho, ale veškeren soud dal Synu.« (Jan 5. 22.) V den poslední objeví se Kristus ve své oslavené přirozenosti lidské, aby zasedl na soudnou stolicí a soudil všechny lidi, dobré i zlé. Tehdy vynese rozsudek a určí každému podle jeho zásluh

přiměřenou odměnu v království nebeském nebo trest v pekle a tak rozdělí člověčenstvo ve dvoje sobě krajně protivné království, v království nebeské, v němž svatí budou patřiti na Boha, a království pekelné, v němž padlí andělé a hříšníci budou na věky trpěti zasloužené tresty. Snad o žádné jiné věci nemluvil Pán s takovou určitostí jako o této své moci soudní. Kristu Pánu však nepřisluší jen pouhá moc soudní, jako by sice mohl vynésti rozsudek v den poslední a nebyl zároveň jeho vykonavatelem: evangelium připomíná, že Kristus svůj rozsudek nejen pronese, ale též vykoná, neboť oddělí spravedlivé od hříšníků a postaví spravedlivé po pravici a hříšníky po levici své. Vyřkne pak odůvodněný soud nad obojimi: »Pojďte, požehnaní Otce mého, řekne spravedlivým, a vládněte královstvím připraveným vám od ustanovení světa.« Hříšníkům pak řekne: »Odejděte ode mě, zlořečení, do ohně věčného, který jest připraven ďáblu a andělům jeho.« A rozsudek tento bude hned vykonán: »I půjdou tito (hříšníci) do trápení věčného, spravedliví pak do života věčného.« (Mat. 25, 46.) Jak patrně, připisuje Písmo svaté Kristu moc zákonodárnou, soudní a výkonnou. Trojí tato moc jest obsažena v moci královské. Neboť král panuje nad poddanými právě tím, že jako nejvyšší zákonodárce vydává jim závazné zákony, jako nejvyšší soudce rozsuzuje všechny pře svých poddaných a zejména je soudí podle toho, jak zachovávali jeho zákony, a svou nejvyšší mocí výkonnou trestá jejich skutky platným zákonům se přičící a odměňuje jejich skutky s těmito zákony souhlasné.

Svět ovšem neuznává této královské moci Kristovy. Říká se s oblibou, že Kristus byl vznešený náboženský myslitel a ušlechtilý filosof jako na příklad Buddha, Sokrates, Plato, Marcus Aurelius a jiní. Svět rád zařazuje Krista mezi ostatní myslitele a šlechtné muže a tváří se při tom, jako by k němu choval neobyčejnou úctu. Ta úcta je pokrytectvím nejhorším. Je-li Kristus přirovnáván k pouhým lidem, znamená to, že se k němu smíme chovati jako k jiným lidem, byť moudrým: jejich učním se pak můžeme řídit, když se nám zlíbí, ale nemusíme.

Hlasatelkou učení Kristova na zemi a nositelkou jeho poslání a moci jest Církev. Skrze ni a v ní působí Kristus. Jako Kristus je světlo světa (Jan 8, 12), tak i apoštolové (Mat. 5, 14). Kdo je přijme, přijme Krista (Mat. 10, 40). Kdo je slyší, slyší Krista a kdo jimi pohrdá, pohrdá Kristem a Bohem Otcem, který poslal Krista. (Luk. 10, 16). Jako je Kristus Božím poslem, tak jsou apoštolové posly Kristovými (Jan 20, 21).

Kristovo poslání obsahuje trojí službu a pravomoc: učitelskou, kněžskou a pastýřskou či královskou. Bývá vyjadřována symbolem klíčů. Trojí tato pravomoc je v živé, vzájemné spojitosti. Učitelská pravomoc podporuje kněžskou, kněžská učitelskou a královskou: ve všem musí však vládnouti řád, kterého je možno dosáhnouti jen pevnou právní autoritou správní moci. Avšak správní moc není panování, nýbrž pokorná služba ve prospěch Církve v duchu mírnosti a lásky v duchu Dobrého Pastýře, k zvelebení moci kněžské a učitelské. Spo-

jitost této trojí moci jest vyjádřena v jejím nej-slavnějším udělení: »Dána jest mi veškera moc na nebi i na zemi. Jděte tedy a učte všecky národy křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. A učte je zachovávatí všecko, co jsem přikázal vám.« (Mat. 28, 18-20.)

Potřebujeme tebe, tebe jediného a nic jiného. Jen ty, jenž nás miluješ, můžeš cítiti pro nás všechny, kdo trpíme, útrpnost, kterou každý z nás cítí k sobě. Ty jediný můžeš cítiti, jak velice, jak nesmírně je tebe potřebí na tomto světě, v této chvíli světa. Nikdo jiný, nikdo z toho množství žijících, nikdo ze spících v blátě slávy nemůže nám potřebným, uvrženým v krutý nedostatek, v bídu nejhroznější ze všech, v bídu duše, dáti dobro, které přináší spásu. Všichni tebe potřebují, i ti, kteří to nevědí; a ti, kteří nevědí, ještě mnohem více než ti, kteří vědí. Hladový se domnívá, že hledá chleba, a hladový po tobě; nemocnému se klamně zdá, že touží po zdraví a jeho nemocí je, že tebe u něho není. Kdo hledá krásy ve světě, hledá, nepozoruje to, tebe, jenž jsi krásou plnou a dokonalou; kdo v myšlenkách pátrá po pravdě, žádá si bezděky tebe, jenž jsi jedinou pravdou hodnou, abychom ji poznali; a kdo se namáhá o mír, hledá tebe, jediný mír, v němž mohou spočinouti srdce nejneklidnější. Ti všichni tě volají nevědouce, že tě volají, a jejich volání jest nevýslovně bolestnější než naše. Giovanni Papini, *Život Kristův*. L. Kuncíř v Praze 1928, str. 413-14.

II. ZÁKLADNÍ OTÁZKY ETHICKÉ

A) SVOBODA

V Epiktetově zápase o mravní svobodu jest - kdo by to chtěl popírat - cosi sympatického, ba dojemného, co u bývalého otroka, žijícího v chudobě a vyhnanství, jen zvyšuje jeho přitažlivost. Zní to jako věrný ohlas jeho učení o svobodě, připomeneme-li verše, které vděčný žák a druh v osudu mudrcově, sto let po napsání listu ke Galatům, dal vyrýti do skalní stěny v blízkosti galatské Antiochie:

»Čti, ó poutníče, a na cestu vezmi užitečnou průpověď,

pouč se, že v pravdě jest svoboden, kdo jest svoboden ctností.

Měř lidskou svobodu tím, v jakém vztahu jest k hmotnému,

je-li svoboden i ve svém myšlení, zda v nitru hrudi, právě v srdci; neboť právě ono činí člověka svobodným.

Tak musíš posuzovat svobodu, a pak nepůjdeš chybně.

Otrokem jest však, arciotrokem - nebojím se to říci -

kdo se chlubí vysokými předky a v srdci jest hrubý. Slyš, ó cizince, matkou měl Epiktet otrokyni, on, který jako orel moudrosti vzlétá nad lidstvem... Kéž i dnes by nám - ó štěstí, jak bychom tě unesli - takový muž povstal z nízké otrokyně zrozený.«

Muž, který jest tu jako největší dar lidstvu vyprošován, dávno se zrodil, šel touto galatskou zemí kolem této skalní stěny a psal Galatům: »K svobodě vedl nás Kristus, bratří, k svobodě jste povoláni.« Kde byl na světě člověk, který uměl oddání bratřím spojití s takovou svobodou ducha, který všem vším byl učiněn a přece nikdy nebyl otrokem člověka? Neboť ten jest nejsvobodnější z nejsvobodnějších, kdo osvobozen od vlastního já, může říci s Pavlem: »Nežiji již já, ale ve mně žije Kristus.«

Dr Josef Holzner, *Apoštol Pavel*. L. Kuncíř, Praha 1939. Str. 382-3.

1. Svobodná vůle

Hlavní rozdíl mezi člověkem a zvířetem je v tom, že člověk jedná vědomě a účelně, to jest rozumně, zvíře se řídí »pudem«, to jest plní účel nevědomě a nerozumně. Člověk stojí mimo přírodu a nad přírodou a řídí se sám: zvíře stojí v přírodě a jest od ní řízeno: animal non agit, sed agitur. Jen člověk má možnost a schopnost vystoupiti nad řád nutnosti, jemuž ostatní viditelné bytosti jsou podrobeny, a jednati svobodně.

Kdyby měli pravdu deterministé, kteří tvrdí, že »svoboda« jest jen náš sebeklam, znamenalo by to, že pojmy povinnost, svědomí, zásluha a vina, chvála a hana, odměna a trest jsou zcela nesmyslné a že tudíž v praxi se řídíme něčím, co v theorii vůbec neplatí.

Při výkladu svobody je třeba držeti se toho, co

vskutku jest dáno v našem vědomí. Svoboda vůle zahrnuje v sobě tyto pojmy:

- a) neodvislost od vnějšího nátlaku,
- b) neodvislost od nutkové příčinnosti vnitřní,
- c) vlastní rozhodování pro cíle obsažené v pohnutkách.

a) Je nepopíratelné, že jednání lidské jest do určité míry určováno vnějšími vlivy: výchovou a prostředím. Ale tyto vlivy nikdy nejsou tak mocné, aby se jim člověk nemohl vzepříti. Právě vnějším nátlakem se někdy ve výchově dosahuje právě opačného opaku, neboť vnucujeme-li dítěti svou vůli, vyvoláváme v něm jen větší touhu po neodvislosti.

b) Lidské jednání jest určováno i silami vnitřními, tak zvanými prvými popudy činnosti (actus primoprimi), jichž zdrojem jest snaha (appetitus), smyslová vůle. Mimo toto smyslové napětí snahové jest v člověku ještě vyšší snaha, to jest rozumná vůle, která jde za poznáním rozumovým. Úkony živé bytosti nejsou železně determinovány přirozeností, nýbrž vycházejí ze snahového napětí k něčemu, co je pro subjekt dobré a prospěšné. Jak v živočichu, tak v člověku je schopnost, z níž vychází snahové napětí, appetitus sensibilis. Nazývá se schopností, poněvadž je v něm stálá možnost těže psychické (nejen fysické) reakce, kdykoliv předchází vjem užitečné nebo dobré věci. Nauka o snahovém napětí, jak ji podal svatý Tomáš Akvinský, jest dobrým základem, na kterém lze rozumět citům, vášním, emocím, náladám a všemu, co je spojeno s životem afektivním. Bez snahového napětí by byl člověk bytostí apatickou, neschopnou

jakékoliv činnosti a tudíž i dalšího svobodného rozhodování. Stroj musí zabrati, ale kterým směrem pojedě vůz, není ještě popudem samým rozhodnuto. A proto prvé popudy snahového napětí jsou mimo obor a dosah mravní přičetnosti.

Kromě snahového napětí jsou i jiné vlivy vnitřní, jež určují lidské jednání, totiž dědičnost a charakter.

Člověk žije z duchovních a mravních sil svých předků. Ale ani tyto síly nezbavují člověka svobody. Právě badání o dědičnosti ukazuje, že nedědíme vlastnosti nebo dokonce jednání, nýbrž vlohy a náklonnosti, ne obsahy, nýbrž formy. Dědí se dispoice. Ale ty nikdy nejsou tak mocné, aby nás zbavovaly možnosti vyvíjeti se po svém. Tvrdí-li se, že naše jednání je závislé na charakteru jakožto vnitřním určujícím prvku, je třeba říci, že toto tvrzení se vyvrací samo, poněvadž charakter není nic nezměnitelného, nýbrž právě výsledek našeho vlastního vývoje: tedy ne něco, co určuje, nýbrž něco, co je určováno a co je tedy v naší moci.

c) Jest neklamným svědectvím našeho vědomí, že člověk se svobodně rozhoduje pro různé cíle. Vůle lidská je snaha o dobro rozumem poznané. Předmětem vůle může býti jen dobro. Zlo jakožto zlo nemůže vůle chtítí. To neznamená, že by vůle nemohla chtítí to, co je zlé. Chce-li však vůle zlo, chce je vždycky jen proto, že rozum jí je předkládá s nějakého hlediska jakožto dobro. Tak i sebevrah volí smrt ne proto, že je to zlo, nýbrž proto, že smrt se mu jeví jako určité dobro. Jde-li o chtě-

ní dobra vůbec, vůle není svobodna, nýbrž nutně tíhne k dobru.

Avšak tam, kde jde o určení, v čem hledati své dobro, vůle svobodna jest. K tomu, aby vůle něco svobodně chtěla, musí býti předmět poznán nejen jako dobro, nýbrž také s jiného hlediska, s něhož se jeví i jako zlo. Neboť jen potud může vůle něco odmítnouti, pokud jest to poznáváno jako zlo. Svobodný úkon vůle musí tedy předcházeti rozumová rozvaha, v níž je předmět pozorován jak s hlediska dobra, tak s hlediska zla. Kde této rozvahy není, tam není možný svobodný kon vůle. Zasleplí-li někoho vášeň, takže není schopen rozvahy, není ani schopen svobodného úkonu vůle.

Kořen svobody vůle je v tom, že každé dobro, které náš rozum v tomto životě poznává, může s nějakého hlediska býti pozorováno jako zlo. Cokoliv poznáváme v tomto životě, je omezené a nedokonalé anebo je aspoň omezeně a nedokonale poznáváno. Avšak každé dobro omezené, pokud je omezené, má nedostatek toho, co dobro činí dobrem. Pokud však má nedostatek dobra, je zlem. A poněvadž každé dobro, jež lidský rozum v tomto životě poznává a vůli předkládá, může býti pozorováno jako zlo, proto lidská vůle vůči každému dobru zůstává svobodna, mohouc je voliti nebo zamítnouti.

I moderní ethikové, jako I. Kant a N. Hartmann, zastávají tento řecko-středověký názor a spatřují v člověku bytost, která může chtít jen to, co se jí jeví jako dobro, a ne »bytost satanskou«, která chce zlo, poněvadž je to zlo.

Představy a myšlenky, jimiž rozum ovlivňuje vůli, nazýváme pohnutkami. Počáteční motivy, které působí na vůli, může rozum buď zeslabiti nebo zesílit. Kdyby člověk nebyl svoboděn, jednal by vždy nutně podle prvních motivů, které na něho zapůsobily. Všední příklad: povinnost - zábava. Motiv zábavy je jistě vždy mocnější než motiv povinnosti. Ale dříve než se člověk rozhodne pro zábavu, tedy ve smyslu motivu silnějšího proti slabšímu, může rozum svými úvahami zesílit motiv povinnosti: čest, smysl pro pořádek, zlé následky nedbalosti - to jsou představy a myšlenky, jež původně slabému motivu povinnosti dávají převahu nad motivem zábavy. To však by možno nebylo, kdyby člověk nebyl svoboděn.

2. Sila vůle

Říkává se lidem, že mají míti silnou vůli. Je možno, že si pak leckdo představuje vůli jako nějaké svalové vypětí duše, činnost její jako činnost zápasnickou, vítězství její jako vítězství sportovní - s napjatými nervy a zaťatými zuby. Moderní psychologie však ukazuje, že síla vůle nevyrůstá tak z napětí vůle samé, jako z motivů, jež vůli řídí. Tak jako organismy nemají svou životní sílu jen ze sebe, nýbrž i z živných látek obsažených v potravě, tak vůle nemá sílu jen ze sebe, nýbrž i z určitých představ, myšlenek a citů. Nestačí tedy doporučovati silnou vůli; je třeba naplňovati duši myšlenkami a představami zdravými, jasnými a ušlechtilými. Slovem, je třeba vytvářeti příznivé vnitřní ovzduší.

V něm teprve sílí vůle a stává se rozhodnou a pevnou. Ani křesťanská askese nezačíná trainingem vůle, nýbrž rozjímáním. Čin vyvěrá z myšlenky. Kontemplace je základem akce.

Moderní psychologie upozorňuje také, že každá myšlenka, ať dobrá, či zlá, je zároveň silou, která směřuje k uskutečnění (idée-force). Bylo by velkým omylem domnívati se, že myšlenka je něco nehybného nebo dokonce mrtvého. Způsob duševní činnosti je takový, že žádná síla v ní nepřichází nazmar. Duševní síla se často hromadí, snaží se ovládnouti člověka a přiměti ho, aby jednal určitým způsobem. Každá myšlenka a představa směřuje k činu. Víme ze zkušenosti, jak dobrá představa znásobuje naše síly a jak naopak představa špatná je podlamuje. Vezměme si zcela obyčejný příklad: není žádným uměním přejíti po desce čtvrt metru široké a deset metrů dlouhé, leží-li ta deska na zemi. Ale mysleme si, že ta deska je položena mezi střechami dvou domů. Málo kdo z nás by se odvážil po ní přejíti. Téměř každý by se chvěl na celém těle a spadl by při prvním kroku. Proč? Věc je ve skutečnosti stejně těžká, ať leží deska na zemi nebo ve výšce. Ve výšce však ovládne člověka špatná představa: já spadnu. Ta představa zcela ochromí jeho síly, takže není schopen přejíti. Strach, který mají lidé z určité nemoci, způsobí, že se nemoc skutečně objeví a to se všemi příznaky. Opačný účinek mají v těle představy dobré. Nabude-li nemocný důvěry v uzdravení, jest již na cestě ke zdraví. To je tím více hodno pozoru, že lze pouhým vzbuzováním dobrých představ vy-

lčiti všechny nemoci, které vznikly působením představ špatných, i když to nejsou nemoci čistě duševní. Spálí-li si dítě prst, »vylčíme« je tím, že mu jej trochu ofoukáme. Dítě vzbudí představu, že to nebolí a utiší se. A naopak, litujeme-li je a naříkáme-li nad ním, rozpláče se ještě více.

Myšlenky a představy směřují k tomu, aby nás ovládly a přivedly k určitému počínání. Z toho vyplývá poučení, že je třeba, abychom v sobě udržovali myšlenky a představy přiměřené skutkům, které chceme konati: chceme-li konati dobro, představujeme si dobro. A naopak je třeba, abychom potlačovali ve svém nitru myšlenky a představy směřující k činům, jichž se chceme varovati. Nač člověk myslí, to také pravděpodobně udělá. Myslí-li na dobro, učiní dobro; myslí-li na zlo, učiní zlo. V mysli je počátek dobra i zla. V tom byl blud farišů, že hleděli jen na vnější činy, nikoliv na vnitřní smýšlení. Podle jejich mínění bylo hřichem zabít člověka, ale nebylo hříšné hněvati se na bližního. »Já však pravím vám,« poučil je Kristus v kázání horském, »že každý, kdo se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu.« (Mat. 2, 22.) Podobně dokonané cizoložství bylo podle jejich názoru hřichem - ne však necudné myšlenky a pohledy: »Já však pravím vám,« řekl jim Pán, »že každý, kdo hledí na ženu, aby jí požádal, již zcizoložil s ní v srdci svém.« (Mat. 5, 28.) A jindy jim pravil: »Z nitra, ze srdce lidského, vycházejí zlé myšlenky, cizoložství, smilství, vraždy, krádeže, lakomství, nešlechtnosti, leš, nestydatosti, oko zlé, rouhání,

pýcha, pošetilost. Všecky tyto věci zlé vycházejí z nitra a poskvvrňují člověka.« (Mar. 7, 21-23.)

3. Svoboda jako úkol

Svoboda není jen metafysická a psychologická skutečnost, nýbrž také mravní úkol. Bylo by velikým sebeklamem, kdyby někdo zaměňoval svobodu a nevázanost. Svoboda pravá není v tom, aby se člověk oprostil od mravního zákona a vyhnul se svým povinnostem, nýbrž v tom, aby se oprostil od překážek a obtíží, které mu znesnadňují či dokonce znemožňují konati dobro. Nejde tedy o to, od čeho se chceme osvoboditi, nýbrž k čemu. Pravá svoboda není možnost činiti cokoli nebo dokonce možnost páchat zlo, nýbrž možnost činiti dobro.

Náleží k bytnosti svobody, že ji musíme vždy znovu dobývati. Jako filosofie věčně buduje svůj chrám, tak i svoboda mravní vůbec a křesťanská zvláště ustavičně pracuje na svém zdokonalení.

Kdo hledá svobodu v nevázanosti, nenajde touženou volnost, nýbrž otroctví. Lenoch válející se v posteli je vlastně otrok svého těla. Pijan jest otrok své nezřízené vášně. Lakomec je otrok zlata. Člověk stydící se vyznati víru jest otrok veřejného mínění.

Svoboda jest výsledkem kázně. Kázeň pak je v tom, aby nižší bylo podrobena vyššímu a vyšší nejvyššímu. A proto silná a svobodná vůle se nevytváří jen vlastním úsilím člověka, nýbrž také působením Božím. Podle křesťanské nauky se nikdo neutváří jen sám, nýbrž všichni jsou synové milosti. Modlit-

ba - jakkoliv nezvykle to zní - jest nejdůležitějším cvičením vůle. Předsevzetí sama nám nejsou mnoho platna, nepoklekneme-li a neprosíme-li o osvětlení, sílu, odpuštění a mír. Kdo se nemodlí, zápasí sám. Kdo v modlitbě se spojuje s Bohem, má Boha na své straně. Já a Bůh - jaká přesila!

Svobodná vůle jest člověku dána od přirozenosti. Obdrželi jsme ji zrozením. Ale mravní svoboda vedoucí k vládě nad sebou a k mravním vítězstvím jest úkol mravní, jehož nedosáhne člověk bez znovuzrození v milosti. Teprve »osvobodí-li vás Syn, budete v pravdě svobodni«. (Jan 8, 36).

Jaká to nestvůra! A proč vlastně? Osvěť mne tvé milosrdenství, neboť ani se neotáži a nic by mně neodpověděly hlubiny lidské bídy a tajuplné tresty, do nichž upadají synové Adamovi. Odkud a proč tato nestvůra? Poroučí duše tělu a ono hned poslechne. Poroučí duše sobě a narazí na odpor. Poroučí duše, aby se pohnula ruka a stane se to s takovou rychlostí, že nerozeznáš rozkazu od pohybu; a duch je přece duch a ruka je tělo. Poroučí duše duši, aby chtěla; jest to táž duše a přece to nekoná. Odkud tato nestvůra a proč? Pravím opět: »Duše poroučí chtítí a tím již chce, neboť neporoučela by, kdyby nechtěla; a přece nekoná, co poroučí.«

Ale jest tomu tak, poněvadž chce na půl a proto poroučí jenom na půl. Opravdu, ona poroučí jen potud, pokud chce; a jen potud se neděje, co poroučí, pokud nechce. Vůle totiž poroučí: »Staň se

vůle,« ale ne jiná, nýbrž tatáž. Protože však neporoučí celá, proto se neděje, co poroučí. Neboť kdyby byla celá, neporoučela by, aby byla, protože by již byla. Není to tedy nestvůra, z části chtíti a z části nechtíti, ale jest to nemoc ducha, jenž povznášen rukou pravdy, pozdvihuje se jen na půl a klesá zpět pod tíhou zvyku. A tak jsou v nás dvě vůle jen z té příčiny, že jedna z nich nikdy není celá, a co jedné schází, to zbývá i druhé.

Svatého Augustina *Vyznání VIII. 9.*

B) ZÁKON

Celá bída života Maxenciova se soustředila do ponuré výpravy atarské: nejdříve planoucí horečka po pravdě, nemohoucnost myšlenky, a pak nedůstojná slabost před rozkoší, jež se mu nabízela, a celý zmatek srdce, jež podléhající samo sobě, zůstává bezmocným před svou zkárou. Když slyšel ony tak jisté hlasy mešity atarské, okusil prudké chuti absolutna. Ale teď, když nabyl jasného vnitřního pohledu, myslí na čistotu - vida na všech stranách propast a naprostý nedostatek Boha. »Ne«, říká, »nic z toho, co nalézám v sobě, není velikostí, a nic není krásou. Naopak, zjišťuji, že jsem podoboněm prostředním, již se neodvážím myšlenky silné a jejichž srdce jest neschopno vášně - podoboněm smírnému zástupu nečistých a zlých, nesčetnému dobytku zavržení. Leč že bych se vzchopil a volal kajícími rty o milosrdenství.« - A převáděje všechny své stejné touhy do jedné a téže pokorné prosby, volal:

»O Bože nebeský, jsi-li skutečně, pohlédni na onu bídu, v níž mne udržuje má vina. Pohlédni na ten naprostý zmatek, v němž jsem. Uvaž s jedné strany nesmírnou mou žádost, abych měl pravidlo, jež by mě chránilo před hříchem, a s druhé mou pevnou vůli, aby toto pravidlo bylo podle pravdy, nadřazené potřebám lidským. Zde je mé srdce, Pane, jež touží po tvém pokoji, a zde je můj duch, jenž nechce toho pokoje, je-li lživý. Ó, Otče nebeský, ty to chápeš, že to není stín, jehož je mi třeba, a že sny mne neutěší v této velké pozemské bitvě, jíž se účastním. Neboť jsem člověkem reálním v reálném světě, a jsem vojákem účastnícím se skutečné bitvy světa, a ne chimérikem nebo fantastou. Dej mně tedy, Pane, ducha nelitostného, abych zkoumal zákon a svědectví a abych konečně rozbil lži špatných a bezbožných, bude-li toho třeba.«

Ernest Psichari, *Setníková cesta*. Edice Krystal, Olomouc 1936, str. 48-9.

1. Boj o mravní měřítka

Dobré jest to, co je v souhlasu s rozumnou přirozeností lidskou. To, co je nelidské nebo protilidské, nemůže býti pokládáno za dobro. Přirozenost lidská však jest odleskem bytnosti Boží, neboť člověk jest stvořen k obrazu Božímu. Jest tedy třeba říci, že dobro jest to, co je v souhlasu s bytností Boží. Co je proti Bohu a jeho vůli, nemůže býti dobré.

V době rozkvětu křesťanského života bylo dobro více jen otázkou pro vůli. Nikdo nepochyboval o tom, co je dobro. Ovšem i v té době lidé hřešili,

ale byli si dobře vědomi, že jejich jednání je v rozporu s vůlí Boží. V době moderního subjektivismu jest, bohužel, dobro i otázkou pro rozum. Na otázku, co je dobro, odpovídají si lidé naší doby různě: jedněm je dobro to, co vždy bývalo (tradicionalismus); jiným to, co prospívá (utilitarismus); jiným to, co se líbí (esthetismus); jiným to, co dělá většina a co je jaksi pokrokové (modernismus).

V každém tom názoru lidí na dobro jest jiskerka pravdy, ale není to pravda celá. Jsou to měřítko jen subjektivní. S těmi může snad vystačiti na čas jedinec, ale ne lidstvo. Mravní subjektivismus vede jen k zmatku. Měřilo se kdysi na stopy. A byly různé stopy: anglické, holandské, francouzské, vlašské a kdo ví jaké. Každá byla jiná. Byl z toho zmatek. Konečně se národové shodli na jednotné míře, a to je desetimiliontá část kvadrantu zemského, čili metr. Metr se stal objektivní jednotkou míry. A byl vyroben vzorný metr a to tak, aby co nejméně podléhal změnám teploty a kolísání vzduchového tlaku. A podle toho prametu řídí se výroba ostatních metrů na světě.

Podobně i v životě mravním je třeba objektivního měřítka a tím jest bytnost Boží, jejímž odleskem jest přirozenost lidská. To znamená, že člověk se musí rozvíjeti k obrazu Božímu a že musí jednati ve shodě s vůlí Boží, čili objektivním mravním řádem od Boha stanoveným. Jen tak se člověk stane dobrým člověkem. Dobrý člověk je především člověk celý - pěstující a zdokonalující všechny své vlohy a schopnosti, duševní i tělesné, rozvíjející se podle obrazu Božího a připodobňující se Bohu nej-

výš moudrému, svatému, spravedlivému, dobrotivému, milosrdnému a věrnému.

Cele dobrým může se státi člověk jen v Bohu. Člověk není jen tělem, jest i duší, není jen jedincem, jest i údem společnosti, a to nejen jedné, nýbrž i více společností. Není jen bytostí časnou, nýbrž i bytostí nesmrtelnou, není jen bytostí poznávající, nýbrž i chtějící, nemá jen cit, nýbrž i rozum, a naopak nemá jen rozum, nýbrž i cit.

Jeho síly, jeho úkoly, jeho vztahy jsou nesčetné a on je musí všechny spojit v celek. Nesmí vytrhnouti jednu část a na ni se omeziti, nemůže říci: mne se dotýká jen, co je tělesné, nebo: mne zajímá jen vlastní osoba; jak se daří druhým lidem, jest mi jedno. Nemůže říci: jsem jen badatel nebo jen umělec; neboť je také občanem, jest také služebníkem Božím. Nemůže říci: žiji jen přítomnosti nebo času pozemskému; musí, ať chce nebo nechce, žíti i budoucnosti, ba věčnosti. Musí vždy a v každém okamžiku býti něčím celým, to jest musí užívati všech svých sil, musí dbáti všech svých vztahů, musí plniti všechny své úkoly a povinnosti.

2. Formy zákona

Vzhledem k stavu se rozeznává zákon věčný, který jest od věčnosti v Bohu zákonodárci, a časný, který jest v čase i mimo Boha v tvorstvu. Vzhledem k původci se rozeznává zákon božský, jenž pochází neprostředně od Boha, a zákon lidský, jenž pochází od zákonodárce lidského. Zákon božský se dělí na přirozený a pozitivní; zákon přirozený po-

cháží od Boha a zjevuje se přirozeným světlem rozumu, a to nutně, kdežto zákon pozitivní se zjevuje od Boha svobodně a různými způsoby, ale zevně. Pozitivní zákon božský se dělí na mojžíšský a evangelický. Zákon lidský je buď církevní nebo občanský, podle toho, pochází-li od zákonodárce církevního nebo občanského.

Zákon věčný jest vůle Boží, jež nutně a od věčnosti chce, aby bytosti stvořené zachovávaly řád Boží moudrostí stanovený čili aby k svým cílům směřovaly přiměřeným způsobem. Zákon věčný se liší od jiných zákonů jednak tím, že nemá od věčnosti poddaných, jež by zavazoval, poněvadž bytosti stvořené nejsou od věčnosti, jednak tím, že zákon věčný jako takový čili před zákonem přirozeným lidí nezavazuje, poněvadž jim není oznámen.

Slovem zákon se nemyslí jen zákon jediný, nýbrž je to vzhledem k lidem soubor zákonů, na příklad pozitivní zákon božský jest soustava jednotlivých přikázání.

Vůle Boží, která jest objektivním pravidlem mravního života, projevuje se trojím způsobem, a to

- a) jako přirozený zákon mravní,
- b) jako zjevený zákon Boží,
- c) jako lidský zákon autority církevní a světské.

a) Přirozený zákon mravní jest společným statkem všeho lidstva. Zakládá se na zdravém rozumu. Jeho mluvčím jest přirozené svědomí. Jeho příkazy jsou základní požadavky mravnosti: úcta k Bohu, rozvoj vlastní osobnosti, ohled na bližního a jeho práva. Obsahem se přirozený zákon kryje

s Desaterem, ale má svoji platnost i tam, kde Desatero není známo. A mělo ji ovšem i před zjevením Desatera. Proto mluví svatý Pavel o pohanec, »kteří nemají zákona, ale přirozeným způsobem činí to, co zákon předpisuje. Nemajíce zákona jsou sami sobě zákonem, neboť ukazují, že dílo zákona jest vštípeno v srdcích jejich.« (Řím. 2, 14-15.)

b) Druhá forma zákona, přesnější a určitější, jest obsažena ve Zjevení Božím Starého a Nového zákona.

Na hoře Sinaji zjevil Bůh svoji vůli lidu izraelskému:

»Já jsem Hospodin Bůh tvůj, který tě vyvedl z Egypta z místa otroctví. Nebudeš míti jiných bohů kromě mne. Neučiníš si sochy ani jakéhokoliv obrazu něčeho, co jest shora na nebi nebo dole na zemi, nebo těch věcí, které jsou ve vodách, v podzemí. Nebudeš se jim klaněti, aniž jich ctíti; jáť jsem Hospodin, Bůh tvůj silný a řevnivý, jenž do třetího a čtvrtého kolena stíhá syny za nepravosti těch otců, kteří mne nenávidí, avšak milosrdenství prokazuje do tisíců kolen těch, kteří mne milují a zachovávají přikázání má. Nevezmeš jména Hospodina svého nadarmo, neboť nenechá Hospodin bez trestu toho, kdo bude bráti jméno Hospodina, Boha svého nadarmo. Pomni, abys den sobotní světil; šest dní budeš pracovati a konati všecky práce své, sedmého dne však jest sobota Hospodina, Boha tvého. Nebudeš toho dne konati žádné práce ty, syn tvůj, dcera tvá, služebník tvůj, služebná tvá, zvířata tvá, ani cizinec, který jest ve

branách tvých. Neboť šest dnů Hospodin činil nebe, zemi, moře a všecko, což jest na nich, sedmého však dne odpočinul; proto požehnal Hospodin den sobotní a posvětil jej. Cti otce svého a matku svou, abys dlouho živ byl na půdě, kterou ti dá Hospodin, Bůh tvůj. Nezabiješ. Nesesmilníš. Nepokradeš. Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému. Nepožádáš domu bližního svého. Aníž požádáš jeho manželky, služebníka, služebné, býka, osla, ničeho, cožkoliv jeho jest.« (Ex. 20, 2-17.) Kromě těchto příkázání dal Bůh lidu izraelskému mnoho jiných zákonů sociálních, soudních a obřadních.

Starý zákon, sociální, soudní a obřadní, zavazoval jen Židy, a proto byl zrušen smrtí Kristovou nebo v den Letnic. Avšak mravní předpisy Starého Zákona Kristus nezrušil, nýbrž potvrdil, vysvětlil a zdokonalil: »Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit zákon nebo proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.« (Mat. 5, 17.) Proti nepravé a vnějškové mravnosti fariseů požadoval mravnost vnitřní, založenou na lásce k Bohu a bližnímu, dobrém úmyslu a čistotě srdce.

c) Na přirozeném zákoně mravním a na zjeveném zákonu Božím se zakládá i zákon lidský, to jest zákon autority církevní a světské. Tyto autority dávají křesťanu příkazy a zavazují ve svědomí ne z vlastní moci, nýbrž z moci Bohem jim dané. Obě jsou vázány zákonem Božím, neboť jejich moc jest jen odvozená a zástupná. Představení v Církvi a vladaři ve společnosti lidské jsou zástupci Božími. Jejich příkazy zavazují tím hlouběji, čím více se

shodují s vůlí Boží. Kdyby však v určitém případě se odchýlili od zákona Božího, křesťan nesmí jich poslouchati, poněvadž Bůh by nepřikazoval zlo. V tom smyslu platí prohlášení Petrovo před vele-radou: »Poslouchati sluší více Boha než lidí.« (Sk. ap. 5, 29.) A tak křesťan poslouchá vlastně jen Boha; poslouchá ovšem také lidí, ale jen pokud jsou mluvčími vůle Boží. Autorita lidská má pro něho platnost, jen pokud za ní stojí autorita Boží. Poslouchati člověka jako člověka by vlastně bylo nemravné: člověka můžeme poslouchati, jen když v tom, co přikazuje, se jeví jako mluvčí zákona Božího. Křesťan se podrobuje zákonité autoritě, ale ne slepě, neboť má právo i povinnost zkoumati ve svém svědomí její příkazy a zákazy. A teprve jsou-li v souhlase se svědomím jakožto hlasem Božím v duši, stávají se pro něho závaznými. A po této stránce lze říci, že křesťan, byť musil tak mnoho poslouchati, vpravdě jest nejsvobodnějším člověkem na světě.

3. Zákon a svoboda

Smyslem všeho zákonodárství jest vésti k dospělosti syny lidské i syny Boží, i když před Bohem a Církví nikdo se nestane zcela dospělým, neboť nikdy nemůžeme úplně vyrůst ze stavu dětství. Smyslem zákona jest ochrana a zrání života, výchova k správnému a co možná nejlepšimu užívání svobody. »Svoboda budiž účelem nátlaku.« . »Zajisté zákon jest svatý, i přikázání jest svaté a spravedlivé a dobré« (Řím. 7, 12.), i lidské přikázání, po-

kud slouží svobodě; avšak odcizuje se svému smyslu, chce-li jen vládnouti životu a obmezuje-li jej, místo aby mu pomáhal k rozvoji. Vždycky musí platiti věta: svobody, kolik možno, zákona, kolik potřeba. Poslušnost pouze vnější, jíž se člověk podrobuje zákonu jen proto, že je to zákon, není nemravná, ale je méně mravná, než poslušnost zároveň i vnitřní, která jest spojena s pochopením smyslu zákona.

Zákon není násilí. Zákon doplňuje a zdokonaluje svobodu. Kdo se učí malovati, je vázán pravidly perspektivy. Je to překážkou svobody malířské? Může ovšem někdo malovati bez ohledu na perspektivu, ale obrazy tak vzniklé nebudou obrazy, nýbrž neladné čmáranice a bezduché mazanice. Kdo pěstuje hudbu, je vázán pravidly harmonie. Každý může komponovat a hrát, jak chce - ale jde o to, najde-li se lidské ucho, které snese ty nesouladné zvuky. Tak je to i v mravním životě. Je možno žiti nezávazně, ale takový život skončí jen mravním scestím, znehodnocením a zkázou života.

Touha člověka po svobodě je velmi mocná, zvláště v mládí. A proto se člověk vzpírá příkazům, závazkům a povinnostem. Ale neuvědomuje si vždy dobře, že právě zákon ho chrání před poblouzením a rozvratem a uvádí ho na bezpečnou cestu k štěstí časnému i věčnému.

Šťasten, kdo nechodí do rady ničemů,
kdo se nezastaví na cestě hříšníků,
nýbrž svoji rozkoš má z bázně Jahvovy,

ve dne v noci přemítá o zákonu jeho.
Stromu se podobá, jenž u vod vsazen byl,
a jenž plod přinese, až přijde jeho čas.
Ne tak lidé ničemní, ó, nikoli tak.
Jsou jako pleva, kterou odvívá vánek.
Proto neobstojí na soudu ničema,
ani muž hříšný před spravedlivých sborem:
vždyť Jahve odplatí spravedlivých skutky,
cestu lidí ničemných dovede zničit.
Žalm I. (Překlad Dr Josefa Hegra.)

C) SVĚDOMÍ

Kreon: »Pověz mi, ale krátce, věděla-lis o zákazu tom.«

Antigona: »Věděla. Jak by ne. Vždyť byl všeobecně znám.«

Kreon: »A ty přesto jsi se opovážila tento zákon přestoupiti.«

Antigona: »Však mi to Zeus nezapověděl; a také takových zákonů nedala lidem Spravedlnost, která sídlí v podzemí mezi bohy. Nikterak jsem nemyslela, že by měly tvoje úkazy takovou moc, abys ty, smrtelník, mohl rušiti nepsané a platné zákony bohův. Neboť ty nejsou ode dneška ani od včerejška, nýbrž jsou ode dávna, a nikdo neví, odkud pocházejí. A nechtěla jsem, abych ze strachu před vůlí některého člověka uvalila na sebe trest bohů. Že umru, to jsem věděla, i kdybys ty nebyl ono jednání zakazoval. Zemru-li dříve, je to pro mne jen zisk.«

Sofokles, *Antigone* (ed. Tempsky) vv. 450-62.

1. Co je svědomí

Svědomí je schopnost rozumu tvořiti soud o mravní dobrotě nebo špatnosti lidského činu, který byl nebo má býti vykonán či pominut. Tento soud jest osobní a proto i svědomí jest osobní a přímé pravidlo lidských činů. Svatý Tomáš mu říká pravidlo podřízené, poněvadž ve vlastním smyslu není pravidlem, nýbrž užitím pravidla nebo zákona nebo jakéhokoliv jiného vědění.

V období materialismu pokládalo se vše duchovní za nicotné a nejsoucí. Duše byla pouhým slovem, označujícím »souhrn vnitřních vztahů, to jest myšlenek, představ a citů«. Obětí toho boje proti duchovnu se stalo i svědomí. Tvrdilo se, že svědomí jest jen výtvořem zjemněné výchovy, tedy něčím umělým, jakýmsi preludem, který zabraňuje člověku přístup k volnosti a radostem života.

Kdyby svědomí bylo jen výtvořem výchovy, bylo by možno člověka převychovati tak, aby svědomí neměl. Čemu se člověk naučí, může zapomenout. I mateřskou řeč zapomene člověk zčásti nebo úplně, nemluví-li jí delší dobu. Čemu si člověk navykne, může si i odvyknouti.

Výchovou lze pěstiti jen to, k čemu jest již základ v přirozenosti. Kdybychom se rodili bez svědomí, zůstali bychom bez svědomí přes všecky, byť sebe mocnější vlivy výchovné, právě tak jako člověk nehudební ani nejlepší výchovou hudební se nestane hudebníkem.

Není člověka bez svědomí. Je pravda, že svědomí není u všech lidí stejně jasné a určité, ale pravda

jest, že každý člověk svědomí má. I svědomí otupělé se časem ozve, někdy i silou netušenou. Proti výčitkám svědomí je člověk bezmocný; často ho dohánějí až k zoufalství. To by možno nebylo, kdyby svědomí bylo výtvozem jen lidským a kdyby pocházelo jen z výchovy nebo sebevýchovy. A tak ukazují-li nám někdo člověka bez svědomí, dokazuje to proti svědomí právě tak málo, jako by dokazovalo proti rozumu, kdyby nám někdo ukazoval člověka bez rozumu.

Svědomí jest úkonem našeho rozumu. Tvoříme si úsudek o dobru a zlu, právě tak jako si tvoříme úsudek o pravdě a bludu. A tento úsudek nemá platnost sám pro sebe, nýbrž uplatňuje se nad námi a nad naším životem. Svědomí slouží i vůle. I vůle se cítí ovládána vnitřním hlasem, který přikazuje: musíš. Rozum a vůle slouží svědomí, ale nejsou totéž, co svědomí. Hlasem svědomí k nám mluví sám tajemný základ duše.

2. Svědomí jako nejbližší mravní autorita

Mýlí se, kdo se domnívá, že křesťan je slepým služebníkem autority. Život křesťana se zakládá na svědomí. »Co není ze svědomí, je hřích« praví svatý Pavel (Řím. 14, 23.). Vlastním smyslem všech příkazů je svatému Pavlu »láska z dobrého svědomí.« (I Tim. 1, 5.) Základním pravidlem křesťanské mravnosti jest: jednej podle svědomí. A to pravidlo je závazné i přes nebezpečství, že by svědomí mohlo býti bludné. Vše, co činí člověk proti svědomí, je hříšné. Hříšné i v tom případě,

že by věc sama o sobě (objektivně) hříšná nebyla. Věřící křesťan ctí ve svědomí hlas Boží. Ovšem ne v tom smyslu, že by Bůh vždy neprostředně mluvil každému člověku do svědomí. A jako hlas Boží má svědomí autoritu - spoléháme totiž oprávněně, že zdravé a poctivé svědomí nemůže býti v rozporu s vůlí Boží, naopak, že jest mluvčím té vůle. A proto také, co otázek mravních se týče, jest spor věřícího křesťana s Církví sotva myslitelný, neboť Církev jest právě hlasatelka onoho věčného zákona, na němž my všichni máme účast správným rozumem. K tomu účelu jest však Církev nadána mocí zákonodárnou a soudní. Má právo zákonité interpretace, výkladu božského zákona. Může trestati mravní přestupky, rozvazovati nebo zaměňovati mravní závazky, může rozhřešovati a osvobodovati duše od mravního zla a trestu. Proto však nemá Církev za úkol vytvářeti svědomí jako schopnost, nýbrž hlavní její péčí je svědomí vychovávat. Ať tedy mluví Církev, ať mluví svědomí, mluví vlastně vždy věčný zákon Boží.

3. Výchova svědomí

Zákládá-li se celý život křesťanský na svědomí, jest třeba věnovati rozvoji svědomí největší péči. Tato péče má za úkol vychovati svědomí

- a) správné,
- b) jisté,
- c) bdělé.

a) Nestačí, aby svědomí bylo poctivé, to jest aby to člověk »myslil dobře«, nýbrž je třeba, aby svě-

domí vskutku bylo ve shodě s vůlí Boží. Jest cílem nábožensko-mravní výchovy, aby vypěstila svědomí správné, to jest svědomí označující dobro jako dobro, zlo jako zlo; tento cíl se neuskuteční pouhým příkazováním a zakazováním - je třeba vypěstiti v duši lásku k dobru, aby bylo patrné, že dobro není jen to, co je předeepsáno, nýbrž to, co jediné je správné a co by člověk vlastně i sám našel a za správné musil uznati. Také nelze vychovati svědomí pouhými zákazy. Tím se dává zlu jen jakýsi půvab zapovězeného ovoce. Rovněž osudné by bylo říkati jen, co se dělati nemá, místo aby se pozitivně naznačovalo, co se dělati má. Zlo jest totiž podle nauky scholastické vlastně jen nedostatek povinného dobra, tedy ne realita, nýbrž jakási prázdnota. Naplní-li člověk svůj život dobrem, zlo zmizí samo, poněvadž ono »prázdno« bude vyplněno. Při výchově svědomí musí tedy státi v popředí otázka, co je dobré, a ne otázka, co je zlé. Mnohdy je však cesta od zla k dobru dlouhá, plná bojů, vítězství i porážek. Správný postup v boji vyžaduje poznání nepřítelů. Odklon od zla a sklon k dobru je možný jen na základě opravdové lítosti a upřímné kajícínosti. Tu jen v bolesti se může duše znovu obroditi, zvláště když k lítosti se přidruží láska.

Mimo to je třeba vychovati svědomí také k rozeznávání hodnot. Hodnota je dobro, které zasluhuje, aby se uskutečnilo a které také člověka k uskutečnění vábí. Hodnoty jsou nestejného řádu. Zhruba možno rozeznávati hodnoty vyšší a nižší. Člověk jest bytost tělesně-duchovní. A poněvadž

celý člověk jest tvorem Božím, není vlastně v člověku podle nauky o jsoucnu (ontologicky) nic nehodnotného, to jest nic, co by bylo o sobě špatné a mělo býti podceňováno nebo snad ničeno. Ale co je nižší, má sloužiti vyššímu a vyšší má míti přednost před nižším.

b) Svědomí musí býti jisté; člověk nesmí ustavičně kolísati - ale také nesmí jednati na slepo. Musí jednati odvázně, ale ne opovážlivě, s rozvahou, ale ne vypočítavě, s rozmyslem, ale ne váhavě. A k tomu je třeba, aby si odvykl sníti a nechati se postřkovati a naučil se sám kouti své štěstí a konati denní dílo s vědomím odpovědnosti.

c) Je třeba bdíti nad sebou. Znáti sebe pokládali už staří filosofové za základ vši moudrosti. Je třeba se zkoumati a skládati účty Bohu. Proto je radno často, ba denně zpytovati svědomí. Denně bychom si měli dávatí aspoň tyto otázky:

I. Jednal jsi v něčem proti svému svědomí, když ano, co bylo toho příčinou?

II. Jak jsi konal své povinnosti?

III. Jak jsi se choval k svým bližním?

IV. Jaké byly tvoje nálady a duševní stavy? Tato otázka je často důležitější než otázka první, poněvadž příčinou, proč se špatně chováme k lidem nebo špatně konáme své povinnosti, bývají často naše špatné nálady. Musíme tedy bdíti nad svými náladami a dbáti, aby bylo vždy takřka dobré počasí v duši.

Ale i denní zpytování svědomí je vlastně jen poloviční dílo. Křesťan žije a jedná ve stálé bdělosti ducha. Bdělé svědomí není nic jiného než stálé a

živé vědomí přítomnosti Boží, jeho vševědoucnosti a svatosti. Při zpytování svědomí není třeba probírat se celou škálou zla. Hlavní otázka jest: Je se mnou Pán Ježíš spokojen? On sám jest nejlepší zrcadlo zpovědní.

4. Nesnáze svědomí

Svědomí může býti člověku pramenem velikých nesnází. Nesnáze ty jsou dvojího druhu:

- a) buď pocházejí ze svědomí chorého,
- b) nebo pocházejí ze svědomí ocitnuvšího se ve sporu povinností.

a) Je mnoho lidí, jichž svědomí je přecitlivělé a úzkostlivé. Každá myšlenka jest jim nemravná, každý skutek krokem do pekla, každé pokušení hříchem. Ustavičně zpytují své svědomí, stále se jim zdá, že nemají pravou lítost nad hříchy nebo že jejich předsevzetí nejsou opravdová. Bez ustání pochybují o správnosti svého jednání a nikde nenalézají klidu. Tito úzkostlivci (skrupulanti) mají svědomí choré. Sami o sobě smýšlejí velmi zle: domnívají se, že jsou zatraceni. Po stránce psychologické vyvíjí se skrupulosita jako zvláštní směs strachu a trudnomyslnosti. Strach je představa budoucího zla. Trudnomyslnost je náchylnost mysli ke škarohlídství, omrzelosti a beznadějnosti. Je tedy patrné, že svědomí úzkostlivé má jakýsi podklad v těchto sklonech a pocitech. Proto je třeba probouzení a pěstování představ a city opačné - naděje, důvěry v sebe i v Boha, přátelství, radost, veselí. Úzkostlivci bývají někdy tělesně neduživí -

a v takovém případě jest nutno, aby se náležitě léčili a dbali rozumné životosprávy. Velkou vadou u lidí úzkostlivých jest, že se dávají vésti jen citem. Svědomí skrupulosní jest právě svědomí přecitlivělé. Není sice žádoucí, aby člověk všechn cit v sobě potlačil, ale není správné, převládá-li cit nad rozumem. Právě rozum nachází pravou míru a určuje životní směr a může také ukázati nesmyslnost a zbytečnost duševní sebetrýzně a upravit cestu k prostotě a střízlivosti. Skrupulant se musí snažiti, aby žil z víry a to z víry pravé, ne ze své víry překroucené a zvrhlé, která mu ukazuje Boha jako tyrana, věčnost jako holé peklo, milost jako prázdný pojem, milosrdenství Boží jako něco neskutečného; neboť Bůh jest dobrý otec, jenž nechce smrti hříšníka a tím méně smrti skrupulanta. Skrupulant neví a nechápe, že život křesťanský jest život podstatně radostný. Evangelium jest radostná zvěst o vykoupení. Křesťan je člověk náležící Kristu. Má Krista a v Kristu jistotu spásy. Je známo ze života svatého Františka, že nerad viděl, když byl někdo z jeho bratří smuten. »Proč se chmuříš?« říkával takovému smutnému bratru. »Máš na svědomí těžký hřích? Jest to tvá věc a Boží. Jdi a vyzpovídej se.« Správně vyciřoval světec, že smutek je vlastnost hříšníků. Hříšník ať jest smuten, neboť ztratil Boha a to je největší, ba jediné neštěstí. Smutek sluší hříšníku, ale ne člověku krví Kristovou vykoupenému. Ba možno říci, že smutek sluší ďáblu, poněvadž pohrdl láskou Boží a odloučil se od ní navždy. Více radosti - musí být heslem křesťana. Proto velicí přátelé a vychovatelé mlá-

deže, svatý Filip Neri, svatý Klement Hofbauer, svatý Jan Bosco, byli nepřáteli neradostnosti a povzbuzovali své svěřence k svaté radosti, čisté zábavě a družné hře. »Veselte se, synáčkové,« říkal svatý Filip Neri svým hochům, »ale nehřešte«.

d) Ve světě ideálním, ve kterém by všechno bylo, jak býti má, bychom měli jasný vhled do každé situace životní. Žijeme však ve světě, v němž království Boží není ještě plně uskutečněno a v němž těžce doléhá na člověka tíha četných povinností. Člověk není jen bytost individuální, nýbrž i bytost sociální. A jako bytost sociální má různé vztahy k celkům, jichž jest částí: k rodině, k stavu, k národu, státu, k Církvi. Tyto mnohotvárné a mnohonásobné vztahy ukládají člověku velmi četné povinnosti. A člověk je nemůže vždy plniti všechny a tu vznikají tak zvané kolise svědomí. Tyto kolise jsou tragickým údělem člověka na zemi. Tragické jest, že nemůžeme uskutečniti všechno dobro, jež chápeme jako svou povinnost. Uskutečíme-li totiž jedno dobro, musíme opustiti druhé. A tak je patrné, že kolise povinností je v podstatě jen zdánlivá, poněvadž jen jedna z nich může býti povinností skutečnou: závaznost ostatních přestává, pokud kolise trvá, neboť jejich splnění je nemožné; nikdo však není povinen konati věci nemožné. Nejvyšší důvod k povinnosti je v Bohu - avšak Bůh, jenž jest moudrost sama, nemůže chtít, abychom současně konali činy, z nichž jeden vylučuje druhý.

Kolise svědomí jest možno rozdělit na dvě skupiny, a to jsou

1. spory mezi povinností a povinností,

2. spory mezi povinností a právem.

1. V situacích, kdy člověk nemůže splnit všechny povinnosti, které mu ukládá svědomí, a kde přesto se musí rozhodnouti pro jednu nebo pro druhou, je třeba dáti přednost povinnosti vyšší. Zhruba se dá říci, že povinnost spravedlnosti (platiti dluh) má přednost před povinností lásky (dáti almužnu), povinnost stavovská před povinností rodinnou, povinnost k příbuzným před povinností k cizím, povinnost k celku před povinností k jedinci, povinnost k Bohu před povinností k člověku. Příkazy zákona přirozeného mají přednost před příkazy pozitivního zákona božského; příkazy Boží mají přednost před příkazy lidskými; příkazy církevní mají přednost před příkazy zákona občanského. Příkazy záporné (nezabiješ, nesesmilníš, nepokradeš, nepromluvíš křivého svědectví) mají přednost před příkazy kladnými (pomni, abys den sváteční světil, cti otce svého i matku svou), poněvadž více jsme povinni se varovati toho, co je zapovězeno, než činiti to, co je přikázáno, neboť to, co se zapovídá, je zlé a záhubné již samo v sobě, kdežto to, co se přikazuje, je prostě vhodné a užitečné.

Není pochyby, že v mnohých případech je těžko se rozhodovati, ale odvaha k určitému rozhodnutí není jen povinností, nýbrž i zásluhou. Ostatně nemůže-li člověk ani po bedlivé úvaze naléztí východisko uspokojující a je-li rozhodnutí neodkladné, nehřeší, ať už zvolí tu neb onu cestu. Dobrá vůle tu pak platí jako skutek. V naléhavých případech

je daleko více potřeba, aby se vůbec nějak rozhodlo, než aby dlouhým uvažováním a otálením věc se stala ještě zmatenější.

2. Mravní život křesťanský se zakládá na spojení a vzájemném doplňování svobody a zákona. Zákon je posvátný, neboť bez zákona není životního řádu. I svoboda je posvátná, poněvadž kde není svobody, vloudí se tyranie. Obecně lze říci, že zákon je strážcem pravé svobody. V jednotlivých případech však může vzniknouti situace, kdy splnění zákona je nesmyslné nebo mravně nemožné, takže nejvyšší spravedlnost se stává nejvyšší nespravedlností (*summum ius summa iniuria*). Jest pak otázka, zdali zákon zavazuje i v takovém případě. Odporuje-li povinnost zákonem uložená duchu a smyslu zákona a je-li cena, které vyplnění zákona vyžaduje, neúměrná cíli, pro který byl zákon dán, nastupuje ve své právo svoboda: v takovém případě můžeme užítí tak zvané epikie, to jest omezujícího výkladu zákona. Epikie se zakládá na myšlence, že zákon nepředvídá všecky okolnosti, v nichž se lidé mohou ocitnouti a že tedy není v duchu zákona zavazovati k povinnostem, jež jsou pro člověka spojeny s přílišnými obtížemi. Epikie lze užítí zejména:

- a) kdyby zachování zákona bylo zlé nebo škodlivé, na příklad kdyby někdo pro účast na mši svaté nechal těžce nemocného bez ošetření;
- b) kdyby zachování zákona bylo příliš obtížné, na příklad kdyby nemocný se postil;
- c) kdyby z okolností se dalo souditi, že nebylo úmyslem zákonodárcovým zavazovati pro případ, který znamená velikou obtíž.

Tato evangelická svoboda nesmí se ovšem státi cestou lehkomyšlnosti a zvůle. Zvůle neobstojí před soudem Božím.

V těžkých případech najde věřící vždy radu a posilu ve svátosti pokání nebo u svého duchovního rádce a přítele, kterému může s důvěrou svěřiti vedení svého duchovního života.

Cílem kázání jest láska z čistého srdce a dobrého svědomí a víry nelíčené. Od těchto věcí někteří pobloudivše obrátili se k prázdným tlachům, chtějíce býti učiteli zákona, ač nerozumějí ani tomu, co praví, ani tomu, co tvrdí. Víme však, že zákon jest dobrý, užívá-li ho kdo náležitě to věda, že zákon není dán pro spravedlivého, nýbrž pro nespravedlivé a nepoddajné, pro bezbožníky a hříšníky, pro nešlechtníky a poskvrněnce, otcovrahy a matkovrahy, pro vražedníky, smilníky, pro ty, kteří smilní se stejným pohlavím, pro lidokupce, lháře, krivopřísežníky a co jiného ještě se přičí zdravému učení, které jest podle evangelia o slávě blahoslaveného Boha, kterým já jsem byl pověřen. Díky vzdávám tomu, jenž mne posilnil, Kristu Ježíši, Pánu našemu, že mne uznal za věrného, ustanoviv mě ke službě, ač jsem byl dříve rouhačem a pronásledovatelem a násilníkem, ale došel jsem smilování Božího, poněvadž jsem to činil z nevědomosti, v nevěře. A rozhojnila se náramně milost Pána našeho s věrou a láskou, která jest v Kristu Ježíši. Spolehlivé jest to slovo a hodné všeho přijetí, že totiž Kristus Ježíš přišel na ten svět spasit

hříšničky, z nichžto první jsem já; ale proto jsem došel smilování, aby Kristus Ježíš na mně jako prvním ukázal veškerou shovívavost svoji pro příklad těch, kteří v něho uvěří, aby dosáhli života věčného.

Svatého Pavla první list k Timotheovi, 1, 5-16.

D) MRAVNÍ SKUTEK

Musím vyznati, že jsem míval velmi rád šosácké a umravňující příběhy. Myslím, že dnes bych z nich neměl zvláštního literárního potěšení; ale o to se nejedná. Lidé, kteří odsuzují takové příběhy, jsou lidé; nejsou to děti. Ale domnívám se, že by mnozí hověli své dřívější zálibě v umravňujících příbězích, kdyby si až dosud zachovali mravní odvahu. A příčina jest zcela prostá. Dospělí brojí proti takové mravnosti, poněvadž vědí, že je často nemravností. Vidí jen mravní ideály samy a vidí prostě, že jsou pravdivé. Neboť jsou. Jiného přehmatu se dopouští moderní cynik, pokud jde o umravňující povídkáře. Domnívá se, že jakýsi prvek špatnosti na způsob jeho vlastního cynického chování je v myšlence odměny a v postoji dítěte, které může říci verši Stevensovými:

»Po každé, když nezlobil jsem tuze moc,
dostal jsem pomeranč na dobrou noc.«

Člověku, který zkušeností se stal omezeným, se tohleto jeví jako hrubý úplatek dítěte. Moderní filosof ví, že by bylo potřeba notného úplatku, aby on byl přiveden k dobru. Myslí si tedy moderní filosof totéž, co by si myslil moderní politik, kdyby

mu někdo řekl: »Dám vám padesát tisíc liber, do-
držíte-li při té neb oné určité příležitosti slovo.«
Pořádná cena zdá se býti něčím úplně odlišným
od neobyčejné a těžké námahy. Ale dítě to tak ne-
bere. Dítě by to tak nebralo, kdyby královna vl
řekla princi: »Zabiješ-li draka, dostaneš zlaté ja-
blko z kouzelného stromu.« Neboť dítě není mani-
chejec. Nemyslí, že býti dobrý a míti dobré věci
by bylo něco podstatně různého. Jinými slovy, ne-
považuje dobrotu za špatnou věc jako mrzoutský
realista. Dobrota a dar a zlaté jablko, to jest po-
meranč, jsou dítěti součástmi jednoho skutečného
ráje, a přirozeně patří k sobě.

G. K. Chesterton, *Autobiography*. Hutchinson & Co,
London 1936, p. 46-48.

1. Lidský skutek

Člověk jest bytost podvojná - duchovně-tělesná. A
proto i jeho jednání jest možno posuzovati s dvoji
stránky: vnější a vnitřní. Ať člověk jí nebo pije,
píše, čte, kupuje, prodává, pracuje, odpočívá - to
vše má stránku vnější a vnitřní. Vnější stránka
lidských skutků jest určena předmětem a okolnost-
mi, vnitřní pak úmyslem nebo účelem.

a) Předmět a okolnosti.

Mnozí se domnívají, že o skutku lidském nelze říci,
je-li sám o sobě dobrý nebo zlý. Není prý dobrých
a zlých skutků, jsou prý jen dobří a zlí lidé. Zdra-
vý rozum však usuzuje, že lidské skutky už samy
o sobě jsou buď dobré nebo zlé podle toho, shodu-
jí-li se s mravním řádem nebo odporují-li mu. Lhāti

jest již samo o sobě zlé, i když to nemá zlých následků. Pracovati samo o sobě jest dobré, i když to není oceněno a odměněno. Jest ovšem také mnoho skutků, které samy o sobě nejsou ani dobré ani zlé - mluvit, psát, chodit, spát, tančit, jíst, pít. Takové skutky nazýváme mravně nelišnými (indiferentními). Dobrymi nebo zlymi se však mohou státi podle úmyslu, s jakým je člověk koná.

A poněvadž člověk jedná vždy za určitých okolností, je zřejmo, že i tyto okolnosti mají vliv na mravní hodnotu jeho skutků. Buď tím, že mění druh skutku (kvalitu), a nebo tím, že zvyšují nebo snižují mravní hodnotu (kvantitu) jeho. A to někdy dokonce tak, že to, co by o sobě bylo maličkostí, nabývá vysoké hodnoty mravní (almužna chudé vdovy, která dala do pokladnice chrámové dva penízky, celé své jmění, zatím co druzí dávali jen to, co jim zbývalo); a obráceně - to, co by o sobě bylo zlem nepatrným, vlivem okolností se stává zlem velikým (urážlivé slovo, které mezi sobě rovnými nepadá příliš na váhu, vmetené v tvář otci, bylo by hříchem těžkým). Nejzávažnější ze všech okolností jest okolnost osobní: kdo to dělá. Jinak je třeba posuzovati skutky dítěte, jinak skutky člověka dospělého; jinak skutky vzdělance, jinak skutky člověka prostého; jinak skutky kněze, jinak skutky laika; jinak skutky představeného, jinak skutky podřízeného; jinak skutky ženatého, jinak skutky svobodného. Také okolnost místa jest významná. Skutek zlý spáchaný na místě posvátném, jeví se jako větší zlo než kdyby spácháno bylo jinde; rozdíl jest, stane-li se věc veřejně nebo

tajně (opije-li se někdo veřejně, jest to větší zlo, než kdyby to učinil tajně). Podobný význam má okolnost času (rozpuštělá zábava v době posvátné je větším zlem, než v jinou dobu); rovněž okolnost způsobu (užije-li někdo k zlému činu jako pomocníka dítěte, je to větší zlo, než kdyby si vzal za pomocníka člověka dospělého).

b) Úmysl (účel).

Úmysl nebo účel jest jakoby duší lidského skutku. A tak jako v životě není těla bez duše, tak ani v oblasti mravní není skutku, který by nebyl jaksi oduševněn účelem, pro který je konán. I nejobyčejnější věc - procházku, konáme s určitým úmyslem: osvěžiti se, pohovořiti si s přáteli, dozvěděti se něco nového; ba dokonce jednu a tutéž věc konáme za rozličnými účely, z nichž jeden je hlavní, ostatní vedlejší.

Účel může býti buď dobrý, nebo zlý, nebo i nelišný. Účel mění mravní hodnotu skutku a to různým způsobem:

1. Účel dobrý zmnožuje mravní hodnotu skutku dobrého (pracuje-li někdo s úmyslem, aby podporoval své rodiče); dobrými činí skutky mravně nelišné (napíše-li někdo potěšující dopis); nečiní však dobrými skutky mravně zlé (krade-li někdo s úmyslem pomáhati chudým).

2. Účel zlý znehodnocuje skutky dobré a činí je zlými (modlitba fariseů konaná pro lidskou chválu); zlými činí skutky mravně nelišné (jde-li někdo do společnosti s úmyslem křivě posuzovati své bližní); zmnožuje mravní špatnost skutků zlých (loupež spáchaná k získání peněz na hýření).

3. Účel nelišný nemá vlivu na mravní hodnotu lidských skutků (zpívá-li někdo, aby si vydělal peníze a podobně).

Podle těchto zásad jest možno i posoudit otázku, zdali účel světí prostředky. Lze odpovědět, že účel dobrý posvěcuje prostředky dobré a nelišné, ale nikoliv prostředky zlé. Zlo zůstane zlem, i když je konáno s úmyslem dobrým (chce-li někdo křivým svědectvím prospěti příteli u soudu - křivé svědectví je tu prostředkem k účelu dobrému, ale tento účel nemůže změnit mravní špatnost prostředku, který byl zvolen). Tvrdí-li se někdy, že nějací theologové učili, jako by účel dobrý ospravedlňoval prostředky špatné, je to nepravda. Vyskytují se zásada: účel světí prostředky v příručkách křesťanských moralistů, platí o účelu dobrém, jenž posvěcuje, to jest mravně hodnotnými činí prostředky nelišné (hráti v karty pro pobavení bližního), nebo mravně hodnotnějšími činí skutky mravně dobré (učiti se s úmyslem způsobiti radost rodičům).

2. Skutky záslužné

Zvláštní vlastností dobrých skutků vykonaných v milosti posvěcující jest, že jsou to nejen skutky, nýbrž zároveň zásluhy. Hodnota těch skutků jest taková, že jakýmsi právem můžeme za ně od Boha něco očekávati. Kristus mluví často o odměně pro své věrné: »Odplata vaše hojná je v nebesích« (Mat. 5, 12.) Zásada, že hoden jest dělník mzdy své (I. Kor. 3, 8) platí i pro dobré skutky vykonané v

milosti. Ovšem právo na odměnu nemáme »sami od sebe« - nemůžeme totiž »sami od sebe« vykonati nic tak hodnotného, abychom si zasloužili blaženost věčnou. (2 Kor. 3, 5.) Přístup k ní zjednal nám Kristus svou obětí; on nám otevřel brány nebes - my sami bychom si jich neotevřeli. Přesto však nebude odplata věčná pouhým darem Boží dobrotivosti, nýbrž i naší zásluhou, neboť dobré skutky, které konáme, musíme připisovati nejen Bohu, jenž k nim pomáhá svou milostí, nýbrž i sobě, pokud s milostí spolupůsobíme.

Za určitých podmínek jsou lidské skutky

1) dobré:

- a) jestliže je člověk vykonal svobodně, prost nátlaku vnějšího i nutnosti vnitřní, poněvadž to, co člověk činí proti své vůli, nemůže býti mravně dobré;
- b) jsou-li to skutky shodné se zákonem Božím;
- c) byly-li vykonány s dobrým úmyslem;
- d) byly-li vykonány přispěním pomáhající milosti Boží;

2) a zároveň záslužné, přistoupí-li další dvě podmínky:

- e) jestliže člověk vykonal ty skutky v tomto životě - po smrti nelze vykonat nic záslužného: neboť přichází noc, kdy nikdo nebude moci pracovati;
- f) byly-li vykonány ve stavu milosti posvěcující, neboť skutky vykonané ve stavu těžkého hříchu jsou sice skutky dobré, ale nikoliv záslužné.

3. Odpovědnost a její hranice

Lidský skutek jest plodem rozumové úvahy a svobodného rozhodnutí vůle.

a) Otázka mravní odpovědnosti jest především otázka mravního poznání. Mravní poznání jest úkon rozumu, který nám ukazuje, že nějaký předmět jest v souladu nebo nesouladu s normou mravnosti, čili je-li mravně dobrý nebo mravně zlý. Toto poznání může být různého stupně a různého druhu. Chybí-li při skutku mravní poznání a nemá-li člověk na tomto nedostatku vinu sám, nelze skutek vykonaný na základě nedostatečného rozumového poznání přičítati jeho odpovědnosti. Zavinená a překonatelná neznalost povinnosti vůbec nezprošťuje odpovědnosti. (Lékař, který by léčil bez potřebných vědomostí a zkušeností). Neznalost nezaviněná a nepřekonatelná ovšem omlouvá - nevědomost hříchu nečiní, říkává se. Neznalost částečně zaviněná odpovědnost umenšuje.

b) Druhým rozhodujícím činitelem v mravním skutku jest vůle. Vůle člověka jde jen za tím, co jí rozum ukáže jako dobro, nebo se odvrací od toho, co jí rozum ukáže jako zlo. Ovšem plnou odpovědnost může míti člověk jen za skutky, které vykonal zcela svobodně a dobrovolně. Je-li svoboda vůle potlačena, nelze mluvit o odpovědnosti. Je-li nějak omezena, odpovědnost se umenšuje.

Na činnost vůle mohou míti vliv: a) vášně, b) strach, c) násilí, d) psychopathie.

a) Vášně jako láska, touha, radost, nenávisť, děs, smutek, naděje, bázeň, hněv, zoufalství, jež před-

cházejí skutek, někdy zcela znemožňují, někdy znesnadňují rozvahu rozumu i svobodnou činnost vůle - a proto zprošťují odpovědnosti buď zcela nebo zčásti.

b) Strach, zvláště takový, jaký pocítují i lidé stateční, znemožňuje někdy rozvahu i svobodné rozhodování a proto snižuje odpovědnost a nebo ji docela ruší, zejména když nebyla možná rozvaha rozumová.

c) Násilí je buď absolutní, když člověk ze všech sil se brání, a přesto jest k určitému skutku donucen; nebo relativní, když se nebrání, ač může a nebo se brání jen částečně; absolutní násilí ruší odpovědnost, násilí relativní ji umenšuje.

d) Psychopatie jsou různé duševní zábrany, vtíravé nebo utkvělé představy, nutkání, nerozhodnost, neurosa a jiné stavy, jimiž trpívají i lidé velmi vysoké úrovně duševní a mravní, traumata či duševní úrazy, stopy to otrásajících duševních zážitků, jež se vryly nesmazatelně do duše, duševní úchytky získané dědičností, nesprávnou výchovou nebo pobytem v nevhodném prostředí, zřejmě umenšují odpovědnost.

Proto nestačí lidský skutek posuzovati jen podle shody či neshody s normou mravnosti, tedy čistě objektivně podle zásad ethiky, nýbrž také subjektivně na základě vnímavého vhledu do lidského nitra, o nějž usiluje morální psychologie. Morální theorie je vždy a všude stejná: pro všechny národy, pro všechna povolání, pro všechny povahy. Mravní psychologie však se přizpůsobuje jednotlivým duším a snaží se pochopiti je. Vidí duše skeptické,

svedené pseudomystikou, napojené polopravdami překotné a nezažité četby, domnívající se, že si utvořily přesvědčení o věcech víry, pochybující o vlastních pochybnostech, hynoucí nedostatkem víry a toužící po víře, chápající jen estetický povrch náboženských projevů, koketující s pověrami theosofie, anthroposofie a spiritismu, hledající čisté náboženství bez dogmatické přítěže a církevního formalismu, individualisticky vypjaté, myšlenkově nejasné, výbojně chaotické, osudy života zmítané. Duše pathologické, zžírané rakovinou pohlavních zvráceností, zatížené výstřednostmi a neřestmi otců, choré duševními i tělesnými traumaty, štvané démonickými silami podvědomí, vysokou kulturou příliš diferencované, autosugestivními klamy šálené, špatnými hypnotiséry a psychoanalytiky zkažené. Duše problematické, s rozpolceným vědomím a svědomím, hloubající věčně o smyslu života, neschopné činu a lásky, znásilňující sebe i jiné, skrupulosní k zoufání, nemocné nedostatkem vůle, otrávené civilizačním shonem, zničené alkoholem, kokainem, morfiem.

Mějte se na pozoru, abyste nečinili dobrých skutků svých před lidmi, abyste byli od nich viděni; sice nebudete míti odplaty u svého Otce, jenž jest v nebesích. Když tedy dáváš almužnu, netrub před sebou, jako pokrytci činí v synagogách a na ulicích, aby byli ctěni od lidí; vpravdě pravím vám, vzali odplatu svou. Ale když ty dáváš almužnu, ať nezví tvá levice, co činí pravice tvá, aby byla almuž-

na tvá ve skrytě, a Otec tvůj, který vidí ve skrytě, odplatí tobě.

A když se modlíte, nebuďte jako pokrytci, kteří si libují v synagogách a na rozích trhů stojíce se modliti, aby byli viděni od lidí. Vpravdě pravím vám: vzali odplatu svou. Když však ty se modlíš, vejdi do pokojíka svého, zavři dveře a pomodli se k Otci svému ve skrytě, a tvůj Otec, který vidí ve skrytě, odplatí tobě.

Mat. 6, 1-6.

E) CTNOST

Žehlířka Giuseppina vypravuje: Když se učival nahlas, chodě sem tam po chodbě, zastavoval se na prahu pokoje, kde jsem pracovala, a s milým úsměvem se ptával: Neruším vás, když tak křičím?

Matka si přála, aby chodil do tanečních hodin se sestrou, s dvěma přítelkyněmi a dvěma přáteli z dětství. Ne, že by z něho chtěla udělati tanečníka, ale - naučíš se, říkala, ladným a nenuceným pohybům, naučíš se, jak se chovati v sále. Ač tentokráte nesouhlasil s matkou, šel z poslušnosti na několik hodin. Sestra vzpomíná, jak bylo trapné dívati se na něho, jak stojí po celou dobu opřen o veřeje s výrazem nudy a resignace. Jednoho dne o tom mluvil s panem farářem. Bystrý kněz se ho ptal: - Umí tvůj otec tančiti? - Ne, odpověděl Pier Giorgio s úsměvem. - Nu a vida, jakou krásnou kariéru udělal, i když neumí tančit. Řekni to mamince a ona ti odpustí ty taneční hodiny.

Když jednou po svatém přijímání vycházel z kostela s růžencem v ruce, setkal se na schodech se známým mladíkem.

- Ó, Piere Giorgio, ty jsi se stal svíčkovou bábou?

- Ne, zůstal jsem křesťanem.

Pozoroval-li na výletě, že některá slečna je unavena a nechce se k tomu přiznati, počal si naříkati, že ho tlačí bota, nebo, že se jde příliš rychle, nebo že má příliš těžký baťoh, až se společnost zastavila, aby dopřála oddechu - zdánlivě jemu, ve skutečnosti jiným.

Bylo jeho radostí, obětovati se při horských turách pro druhé. Byl-li mu v chatě určen teplý pokoj, přenechával jej přes jakékoliv námitky a jakýkoliv odpor tomu, kdo se mu zdál méně otužilý.

Jednomu příteli z polytechniky půjčil tisíc lir. Neboť, pravil přítel, nezaplatím-li určité taxy a byt, musím zanechati studií. Netřeba říkati, že už těch peněz nespatrił, ale spatřil přítele v pěkných šatech a ve veselé společnosti. - Podívej se, pravil kamarádovi se smíchem, moje tisícovka jde na procházku.

- Byl jsem s Pierem Giorgiem, píše jeden student, na sjezdu katolické mládeže v Novaře 1922. Večer jsme se vraceli zvláštním vlakem. Byl mezi těmi, kdož uspořádali sbírku pro strojevůdce a topiče. V Santhiã sestoupil a běžel k lokomotivě, aby odevzdal dar. To mne dojalo: syn velvyslance tiskl špinavou a rozpačitou ruku neznámého dělníka. V tomto stisku ruky jsem postřehl rozřešení sociální otázky vnuknuté láskou Evangelia.

Několik dní před smrtí se účastnil dobročinného

koncertu. Dvě přítelkyně mu žertem sebraly peněženku, a on směje se dovolil, aby ji vyprázdnily. Vypadly z ní dva zástavní lístky. Patřily nějakým chudákům. Vyžádal si je od nich, aby jim mohl vyplatiti jejich věci v zastavárně.

- Náš přítel je výtečník! zvolaly přítelkyně dusíce se smíchem, zastaví maminciny skvosty a kdož ví, co má za lubem?

Smál se od srdce, neboť žert se mu líbil.

Don A. Cojazzi, *Pier Giorgio Frassati*. Edice Krystal. Olomouc 1934.

1. Pojem ctnosti

Ctnost je soustavná a zřízená snaha konati dobro. Jak původ slova naznačuje, je ctnost vlastnost, která člověka ctí, zdobí a dokonalým činí. Latinské virtus jest odvozeno od vir - znamená tedy vlastnost, jež přísluší muži. Vir pak lze odvoditi od vis, což znamená sílu. Jest tedy ctnost duchovní a mravní síla, která uschopňuje člověka ke konání dobra.

V pojmu ctnosti jest třeba rozeznávati trojí prvek: a) příčinu, b) podmět, c) předmět. Podle toho také se ctnosti rozeznávají.

a) Vzhledem k své příčině se rozeznávají ctnosti vlité a získané. Ctnosti vlité jsou duši dány přímo od Boha, ctností získaných nabývá člověk sám a a to opakováním, cvičením, navykáním.

b) Vzhledem k podmětu rozeznávají se ctnosti rozumové, v nichž vyniká dokonalost rozumu (moudrost, rozvážnost, umění, učelivost, obezřetnost),

a ctnosti volní, v nichž vyniká dokonalost vůle (statečnost, mírnost, píle, vytrvalost, trpělivost).

c) Vzhledem k předmětu se rozeznávají ctnosti božské, jež určují poměr člověka k Bohu (víra, naděje, láska), a ctnosti mravní, jež řídí mravní život člověka, zejména pak jeho poměr k sobě samému a k bližnímu.

K podstatě ctnosti náleží jakási střednost či pravá míra, jež vylučuje jakoukoliv krajnost a výstřednost. Ctnost musí mít pravou míru. Co té míry nedosahuje, jest nectnost pro nedostatek (per defectum); a co ji přesahuje, jest nectnost pro nadbytek (per excessum.) Tak štědrost je ctnost, jejíž pravá míra jest jaksi uprostřed mezi marnotratností (nadbytek) a lakomstvím (nedostatek.) Podobně statečnost má svou míru mezi opovázlivostí (nadbytek) a bázlivostí (nedostatek). Ctnost, která nedostupuje právě výše, není pravou ctností právě tak jí přestává býti ctnost, která pravou míru překračuje. Tato střednost ctnosti není nějaké pohodlné a opatrnické středocestí (media via aurea), neboť je plodem plnosti, síly a dokonalosti. Opatrnictví vede k neúplnosti a projevuje se nedostatkem dobra, kdežto ctnost jest uskutečnění dobra celého, ovšem v náležité míře, poněvadž každé upřílišování a každá výstřednost již sama sebou je nectností.

Co se týká ctností božských, nejsou vázány středností, pokud se týká jejich předmětu, který jest absolutně dokonalý. Není možno si mysliti, že by někdo příliš v Boha věřil, příliš v něho doufal nebo příliš ho miloval. Avšak pokud se týče podmětu,

platí i o božských ctnostech požadavek míry, neboť ve způsobu, jak tyto ctnosti se pěstují, lze upřílišovati.

2. Dokonalost

»Bud'te dokonalí, jako Otec váš nebeský dokonalý jest« (Mat. 5, 48.) přikazuje Pán svým věrným. Dokonalost není jen záliba některých zbožných duší, nýbrž životní úkol každého, kdo křtem byl přivtělen ke Kristu. I když nám není dáno, abychom ideálu dokonalosti dosáhli plně, usilovati o jeho dosažení musíme se svatým Pavlem: »Pravím to, ne že bych toho již dosáhl nebo dokonalý byl, nýbrž usiluji, abych též uchvátil, ježto jsem také uchvácen byl od Ježíše Krista.« (Filip. 3, 12.)

Jest přirozené, že lidé si podle svých povah dělají různé představy o dokonalosti. Některé z těch představ jsou velmi omezené anebo docela nesprávné, na příklad myslí-li někdo, že dokonalost je v množství vnějších úkonů zbožnosti, v krutosti k sobě samému, v hojnosti předsevzetí, slibů a pravidel, nebo v zájmu o neobyčejné zážitky, zjevení, zázraky a extase. Podobně nemá pravé představy o dokonalosti, kdo různé prostředky k dokonalosti pokládá za dokonalost samu: mlčení, studium, samota, práce, půst, řeholní život, almužna - nejsou dokonalost, nýbrž jen prostředky k dokonalosti a to ne jedině. Vstup do přísného kláštera neznamena ještě dokonalost, nýbrž jen počátek cesty k dokonalosti. I nej přísnější askese, kdyby byla sama sobě cílem, byla by jen bezduchou akrobatikou.

Také se nesmí zapomínati, že jmenované prostředky nejsou jediné prostředky k dokonalosti vedoucí a že cesty k dokonalosti mohou býti rozličné. A hlavně, že ty cesty, způsoby, prostředky a pomůcky vedou k cíli jen tehdy, jsou-li naplněny pravým duchem a láskou k Bohu. A proto dokonalost se neměří podle velikosti, neobyčejnosti, zvláštnosti a okázalosti prostředků, nýbrž jediné podle míry lásky, která je oživuje. I obyčejné věci lze dělati s neobyčejnou láskou. A nezáleží nikterak na tom, co děláme, nýbrž jak to děláme. V každém stavu, v každém povolání a v každém věku lze usilovati o dokonalost. Dokonalost kvete a zraje u psacích stolů, u soustruhů, u kuchyňských sporáků, mezi dřevorubci i učiteli. A nástrojem dokonalosti může býti pero, žezlo, kladivo, srp, motyka i meč.

Těm, kdož toužili po dokonalosti, dával Pán rady. Tyto rady nejsou příkazy - nejsme tedy povinni se jimi řídit a můžeme dosáhnouti dokonalosti i bez nich. Ale na základě rad Kristových je možno lépe a zdárněji usilovati o dokonalost a získati si větší zásluhy. Rady, které dává Pán v Evangeliu, jsou tři:

a) chudoba: »Chceš-li dokonalý býti, jdi, prodej, co máš a dej chudým a budeš míti poklad v nebi; a pojď a následuj mne.« (Mat. 19, 21.);

b) panictví: »Jsouť panicové, kteří se tak narodili z matky, a jsou panicové, kteří učiněni jsou jimi od lidí, a jsou panicové, kteří sami oddali se panictví pro království nebeské. Kdo může chápati, chápej.« (Mat 19, 12);

c) poslušnost: »Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři

sebe sám a vezmi kříž svůj každodenně a následuj mne.« (Luk. 9, 23.)

Rozdíl mezi radami a příkázáními jest v tom, že plniti příkázání jest ke spáse nezbytné, zachovávatí rady nikoliv, a v tom, že příkázání jsou závazná pro všechny lidi, kdežto rady jen pro ty, kdož se sami k nim dobrovolně zavázali.

3. Svatost

Slovo svatost budí u mnohých lidí nejpodivnější představy. Svatý jest člověk bez chyb a slabostí; člověk, který dělá zázraky; člověk, který je pořád smutný a který vše na světě pokládá za hřích. To jsou tak běžné názory na svatost.

Svatými nazýváme obyčejně osoby na výsost ctnostné a Bohu oddané, které pro své hrdinné ctnosti a zázraky na jejich přímlovu od Boha učiněné byli po své smrti od Církve zapsáni do seznamu přátel Božích, čili byli kanonisováni. Benedikt XIV., De beatif. et canonis. sanct., lib: III., c. 21. učí, že ke kanonisaci se vyžaduje, aby světec měl v hrdinném stupni tři božské ctnosti: víru, naději a lásku, a pak aby měl čtyři ctnosti základní: opatrnost, spravedlnost, statečnost, mírnost a ctnosti příbuzné.

V životě svatých můžeme sledovati trojí prvek: a) lidský, b) hrdinný, c) božský.

a) Svatí byli lidé jako my. Nesmíme si je představovati jako bytosti nelidské, všech pokušení zbavené, mimo řád světa žijící. Byli podrobeni týmž chybám a nedostatkům jako my. Byli zkoušeni,

trápení, pochybnostmi zmítání, tělem soužení, světem i ďáblem svádění jako my. Tuto lidskou stránku někdy zastírají špatní životopisci svatých: ve snaze postaviti světce do nejvýhodnějšího světla popisují s důrazem a zálibou mimořádné stránky jejich života a pomíjejí vše, co v jejich životě bylo lidského a prostého. Rádi vykládají, čím se svatí podobali andělům, a zapomínají napsati, čím se podobali lidem. Svatí nejsou schemata - vychází z nich vůně země, z níž vyšli, temperamentu, jenž jim byl vrozen, milosti, která je utvářela.

b) Zdůrazňovati lidský prvek v životě svatých neznamená však popírati prvek vyšší, vskutku neobyčejný a hrdinný. Svatí jsou hrdinové - ovšem ne ve smyslu »hrdin« světa, jako jsou herci, sportovci, letci a tanečnice, ale hrdinové lásky k Bohu a bližnímu. Nemáme sice autoritativního rozhodnutí o tom, co je »hrdinná ctnost«, a čím se od obyčejné ctnosti liší, ale přirozeným citem tušíme, co je hrdinství. Hrdinné jest obětovati život pro pravdu Boží. Hrdinné jest dokonale ovládnouti nižší stránku lidské přirozenosti a překonati jakoukoliv vnitřní rozeklanost. Hrdinné jest snášeti těžká a dlouho trvající utrpení, křivdy, pronásledování, muky tělesné i duševní s myslí trpělivou a Bohu oddanou. Hrdinné jest postaviti se cele a velkodušně do služeb lásky k bližnímu, práva, spravedlnosti a spásy lidské a nedbati vlastního prospěchu, pohodlí a klidu.

Ovšem ani o jediném ze svých svatých netvrdí Církev, že je ideálem mravního života vůbec, byť označuje jeho ctnosti jako hrdinné. Dokonalým

mravním ideálem může být jen svatost Boží, ne lidská. Každý světec představuje jen jaksi přibližné řešení mravního úkolu člověka, jenž záleží v tom, že máme být dokonalí, jako Otec náš nebeský dokonalý jest. Úsilí svätce o mravní dokonalost může být v určitém směru hrdinné, v jiném však směru může mít nedostatky, které nejsou sice hříchy, ale lidskými nedokonalostmi.

c) Hrdinami se nestali svatí vlastní silou ale součinností s milostí Boží. Bůh dal jejich lásce vysoký cíl - sama sebe; a dal jejich lásce sílu k dosažení toho cíle - svou milost. Caritas a gratia, Boží láska a Boží milost jsou tajemství svatosti. Jakkoliv rozdílné byly životní cesty svatých, jejich povahy, povolání, snahy a díla, jedno jest jim všem společné: milostí Boží jsou, co jsou.

A tak ukazují cestu nám všem. Svatost není výsada některých, nýbrž úkol všech. Svatí nám zjevují naše možnosti a naši důstojnost. A svým hrdinným způsobem života zvou k následování. Příklad Krista Bohočlověka je pro nás někdy závrtný. Musíme se tedy učit nejprve na vzorech čistě lidských - kdo se učí malovat, nekopíruje hned Raffaela; kdo se učí hrát, nehraje hned Beethovena: učíme se na vzorech snadných a prostých a od snadného teprve postupujeme k nesnadnému a dokonalému. Skutky svatých jsou nám bližší a přístupnější, mají také známku lidské slabosti a omezenosti, jsou to skutky stejnorodé se skutky našimi, poněvadž svatí byli pouhými lidmi jako my. A při tom nám ukazují cestu ke Kristu, poněvadž jejich život byl odleskem příkladu Kristova. V tom smyslu napsal

svatý Pavel: »Bud'te následovníky mými, jakož i já jsem Kristovým.« (I Kor. 4, 16.)

Kdo se podivuje se zbožnou láskou zásluhám mučedníků a velebí slavné činy spravedlivých, ať následuje jejich svatých skutků a jejich spravedlnosti; neboť kdo se kochá zásluhami svatých, ať hoří podobným ohněm svého života ve službě Boží. Ať tedy následuje svatých, když je chválí, nebo ať jich nechválí, když jich nechce následovati. A kdo jiné chválí, ať se učiní sám chvály hodným; kdo se podivuje zásluhám svatých, ať sobě zaslouží podivu svatým životem. Neboť milujeme-li lidi spravedlivé a silné u víře proto, že žasneme nad jejich spravedlností a silou víry, pak můžeme také my tím býti, čím jsou oni, budeme-li konati, co konali oni. Vždyť nám není tak obtížné napodobiti to, co činili oni, poněvadž vidíme, že staří to činili bez předchozího příkladu, a že nemajíce koho následovati, stali se nám vzory následování hodnými, aby zatím, co i skrze ně býváme povzbuzováni v dobrém my a skrze nás jiní, Kristus skrze své služebníky v Církvi svaté byl oslavován.

Svatý Jan Zlatoústý, *Sermo de Mart.* (Brev. Rom. die 7. Nov., II. Noct.)

F) HŘÍCH

Alipius nechtěje opustiti světskou dráhu, kterou mu rodiče namlouvali, předešel mne do Říma, aby tam studoval práva; tam stržen byl k víře nepo-

dobnou náruživostí ke hrám gladiatorským, jimiž až dosud pohrdal a jež zavrhoval. Někteří jeho přátelé a spolužáci, jež potkal vracející se od oběda, přátelským násilím jej velmi se zdráhajícího a odpirajícího vtáhli do amfiteatru v den oněch krvavých, ukrutných her. Řekl jim: »I když mé tělo na ono místo dovlečete a postavíte, můžete způsobiti, aby mysl má a oči mé pozorovaly hry? Budu tam jako nepřítomen a tak překonám vás i hry.« Oni, nedbajíce jeho slov odvedli ho s sebou chtějíce se přesvědčiti, zda obstojí ve zkoušce. Když tam vešli a kde mohli se usadili, vše kolem již vřelo krvelačnou vášní.

On zavřel oči a zakázal duchu svému, aby se neúčastnil takových ohavností; o kéž by si byl i uši zacpal! Neboť, když jeden v zápase klesl a nesmírný křik celého shromáždění Alipiovi prudce v uši zazněl, zvědavostí puzen a jako odhodlán pohrdnouti vším, co uvidí, otevřel oči; a hle, poraněn byl na duši těžší ranou než gladiator, jehož chtěl viděti, na těle; klesl bídneji než onen, při jehož pádu nastal křik, jenž vstoupiv ušima otevřel jeho oči a učinil jako průlom, aby tak poraněn a poražen byl jeho duch až dosud spíše opovážlivý než statečný a tím slabší, čím domýšlivější, nespolehající na Tebe, jak měl, nýbrž na sebe. Jakmile spatřil tu krev, vssál do sebe sám krvelačnost, neodvrátil, nýbrž upřel zrak a nevědomky ssál zuřivost, jásal nad ohavným zápasem a opájel se krvelačnou rozkoší. A již nebyl takový, jaký přišel do cirku, nýbrž jako jeden z davu, mezi který přišel a jako pravý společník těch, kteří ho tam uvedli. Co mám

dále říci? Díval se, křičel, hořel, odnesl si odtamtud šílenou touhu vraceti se tam nejen s těmi, kteří ho tam odvedli, nýbrž častěji než oni, i jiné tam odváděje. A přece i odtamtud jsi jej vytrhl mocnou a milosrdnou rukou a naučil jsi ho, aby nedůvěřoval sobě, nýbrž Tobě. Ovšem mnohem později. - Svatého Augustina *Vyznání*, VI., 8.

1. Podstata hříchu

Mluvíme-li dnešním lidem o hříchu, zpravidla nám nerozumějí. Hřích - to jest jim nanejvýš slabost, společná všem lidem, cosi přirozeného. Nehřešiti znamená jim dokonce škoditi si na zdraví, vyvolati nervové poruchy a podvědomé komplexy. Řekne-li se, že hřích jest urážka Boha nebo nevděk k Bohu, zdá se jim, že Bůh, vznešený a moudrý, nemůže býti tak malicherný, aby žádal od lidí plnění nějakých přikázání a mohl býti uražen.

Co je hřích, lze objasniti teprve na základě nauky o milosti. Bůh povýšil člověka do řádu nadpřirozeného, to jest kromě života přirozeného dal mu i účast na svém vlastním božském životě (*consortium naturae divinae*). Podobně zahradník, když roubuje pláň, dává mu účast na vyšším životě ušlechtilého stromu. Pláň takto naroubované nežíje již svým planým životem, nýbrž povznáší se k životu rouby, který byl do něho zaštípen, a vytváří s ním ústrojnou jednotu.

Milost je spojení Boha s duší. Je to přebývání Boha v duši. »Miluje-li kdo mě, praví Pán, slovo mé zachovávatí bude, a Otec můj bude ho milovati, i

přijdeme k němu a přibytěk svůj u něho si učiníme.« (Jan 14, 23.) Tak přebýval Bůh v duši prarodičů, než zhřešili. Tak přebývá Bůh v duši omilostněné křtem. Toto přebývání Boha v duši je dar nezasloužený a proto jej nazýváme milostí. A vzhledem k účinku, který má v duši, nazýváme jej milostí posvěcující, poněvadž nás činí svatými a Bohu podobnými.

Hřích - zde je míněn hřích těžký či smrtelný - jest přerušení pouta lásky, jímž člověk je spojen s Bohem. Hřích je ztráta nadpřirozeného života a tudíž duchovní smrt. Fysicky ovšem žije duše i po hříchu - podobně jako pláň žije, i když se roub ulomí - ale nemá již účasti na božském životě a v očích Božích je mrtva. Nadpřirozený život duše se uchovává a rozvíjí láskou k Bohu a plněním přikázání Božích. Hřích jest odboj proti Bohu, odvrát duše od Boha a nechota zachovávatí vůli Boží.

Hřích jest vědomé a dobrovolné přestoupení zákona Božího. Vědomé - činí-li člověk něco zlého z nevědomostí nezaviněné, nehřeší. Dobrovolné - hříchem jest jen zlý čin, k němuž vůle dává souhlas. Kdyby tedy někdo učinil něco zlého donucen naprostým násilím nebo zdolán velikým strachem či stržen velmi prudkým hnutím vášně - nehřeší.

Hřích směřuje proti zákonu Božímu, jest to tedy jednání proti vůli Boží, kterou člověk jasně poznává svědomím a v tom smyslu jest to čin proti svědomí. Je-li svědomí nezaviněné a nepřekonatelně bludné nebo zmatené, není zlý čin hříchem, i když ve své podstatě je v rozporu s Božím zákonem.

2. Druhy hříchů

Pojem hřichu dělí se podle různých hledisk takto:

a) hřích prvotný či dědičný, jehož se dopustili první lidé a který i se zlými následky svými přešel i na nás: od něho se liší hřích osobní, kterého se dopouštíme sami;

b) hřích, který vzniká spácháním zla, které je zapovězeno: od něho se liší hřích, který vzniká opominutím dobrého, jež je přikázáno;

c) hřích vnější, jehož se člověk dopouští slovem nebo skutkem: od něho se liší hřích vnitřní, jehož se člověk dopouští myšlenkou nebo žádostí;

d) hřích proti Bohu, totiž proti ctnostem, jež určují vztah člověka k Bohu: od něho se liší hřích proti sobě, totiž proti ctnostem, jež určují poměr člověka k sobě samému, a hřích proti bližnímu, totiž proti ctnostem, jež určují poměr člověka k bližnímu;

e) hřích materiální, to jest čin, který sám o sobě a v sobě jest v rozporu s vůlí Boží, ale stal se nevědomě nebo nedobrovolně a tudíž nemůže býti člověku přičítán k vině: od něho se liší hřích formální, to jest vědomé a dobrovolné přestupení zákona Božího, jež člověku za vinu kladeno býti může a musí;

f) hřích vlastní - tím se rozumí osobní spáchání zla nebo opominutí povinného dobra: od něho se liší hřích cizí - to jest špatné jednání bližního, na němž však má člověk vinu, poněvadž dal k němu podnět nebo jej umožnil příkazem, radou, špatným příkladem, účastí, opominutím dozoru a povinné péče;

g) hřích těžký či smrtelný: od něho se liší hřích všední či lehký. Tento rozdíl jest velmi důležitý. Především je třeba říci, že ne všechny hříchy jsou smrtelné svou povahou, ač není dobře možno stanoviti o všech hříších, které jsou smrtelné a které všední. Obecně platí zásada, že není správné mluviti o hříchu těžkém, není-li naprosté jistoty, že to vskutku hřích těžký jest.

Ve smyslu objektivním je třeba za těžké pokládati hříchy, o kterých se v Písmě svatém praví, že vylučují z království Božího, že jsou ohavné, že se Bohu protiví a že jsou hodny věčného trestu a smrti; hříchy, které za těžké pokládají svatí Otcové, obecné sněmy církevní a výroky římských papežů; hříchy, které svou povahou porušují veliké dobro, na příklad hříchy, které jsou těžkou urážkou Boha, které znamenají velikou škodu lidstva, Církve, státu, velikou škodu bližního, ať duchovní či tělesnou, velikou škodu vlastní. Z toho je patrné, že těžkého hříchu se dopouští člověk, když zcela vědomě a zcela dobrovolně jedná proti vůli Boží ve věci důležité. Některé takové hříchy jsou těžké vždy, když totiž směřují proti Bohu (nevěra, rouhání, křivá přísaha, svatokrádež) nebo proti nějakému velikému a nedílnému dobru (život lidský, spása duše, platnost svátosti): jiné však, pokud směřují proti dobru konečnému a dělitelnému, jež může býti větší nebo menší (majetek), mohou býti pokládány za hříchy všední, je-li dobro jimi ohrožené menší.

Ve smyslu subjektivním jest těžkým hříchem kon vůle, jímž se člověk od Boha, svého nejvyššího Dob-

ra a posledního cíle, zcela odvrací a za poslední cíl svůj si volí dobro konečné.

Následky hříchu těžkého jsou ztráta milosti posvěcující, vlitých ctností a darů, jež milost posvěcující doprovázejí, ztráta zásluh, jež si člověk svými dobrými skutky získal, neschopnost získati si nové zásluhy pro nebe, tresty Boží a konečně věčné zavržení. Hříchem všedním ve smyslu objektivním jest rozuměti hřích, jímž se mravní řád Bohem stanovený sice neporušuje co do podstaty, který však s tímto řádem přesto je v rozporu. To bývá buď tak, že věc sama, které hřích se týká, jest nepatrná, takže nemůže znamenati porušení mravního řádu (neškodná lež); buď tak, že čin sám by sice směřoval k porušení mravního řádu, ale není tak závažný, aby jej porušil, poněvadž jde jen o maličkost (nepatrná krádež); nebo tak, že čin se sice týká věci důležité, ale neděje se zcela vědomě nebo zcela dobrovolně anebo vychází ze svědomí nepřekonatelně bludného, když totiž někdo omylem pokládá něco za hřích všední, ač je to hřích těžký. V určitých však případech i hřích, který by jinak byl jen všední, se může státi těžkým, na příklad, když někdo omylem pokládá něco za hřích těžký, ač je to hřích všední; když se někdo dopustí hříchu všedního jako prostředku k hříchu těžkému (nepatrná krádež za účelem vraždy); když se někdo dopustí hříchu všedního, ač předvídá, že z toho vznikne veliké pohoršení (hříchy rodičů před dětmi); když se někdo dopouští hříchu všedního, aby ukázal, že si ze zákona Božího nic nedělá; když se někdo dopouští hříchu všedního, který se snad-

no může státi hříchem těžkým; když někdo páchá drobné škody, jež ve svém celku a součtu se stávají škodou velikou (drobné krádeže, jimiž byla způsobena značná škoda).

Ve smyslu subjektivním jest hřích všední kon vůle, jímž se člověk volí dobro konečné, avšak nespatřuje v něm svůj poslední cíl a nedává mu přednost před Bohem.

Následky hřichu všedního jsou: umenšuje lásku k Bohu, činí člověka vinným před Bohem a hodným trestů ne sice věčných, ale časných, připravuje půdu hříchům těžkým, avšak neodnímá milost posvěcující, ani ji neumenšuje.

3. Hlavní druhy hříchů

Druhově jest možno rozeznávati hřichy podle různých norem. Svatý Tomáš rozeznává druhy hříchů podle různosti předmětu, Scotus podle různých ctností, jímž se hřichy přičí, Vasquez podle různých příkázání, proti nimž hřichy směřují. Tyto tři normy se co do podstaty neliší, nýbrž jedna druhou doplňuje a vysvětluje. A tak lze říci, že druhový rozdíl mezi hřichy v bližším smyslu (proxime) se zakládá na ctnostech nebo příkázáních, ve vzdálenějším pak smyslu (remote) na předmětech. Tak nenávist a krádež jsou druhově různé hřichy, poněvadž jejich předmět je různý, totiž osoba bližního a majetek bližního, dále protože se přičí ctnostem podstatně různým, totiž lásce a spravedlnosti, a příkázání formálně různým, totiž příkázání lásky k bližnímu a příkázání Nepokradeš.

Obyčejně se uvádějí tyto druhy hříchů:

a) sedmero hlavních hříchů, b) šestero hříchů proti Duchu svatému, c) čtvero hříchů do nebe volajících, d) devatero hříchů cizích.

a) Určité hříchy se jmenují hlavními hříchy, protože každý z nich jest hlavou nebo pramenem mnoha hříchů jiných. Jsou to: pýcha, lakomství, smilstvo, závist, nestrídmost, hněv, lenost.

Pýcha jest přeceňování sebe a nezřízená žádost cti a přednosti.

Lakomství jest nezřízená náchylnost k penězům a statkům pozemským.

Smilstvo je dobrovolná žádost věcí necudných.

Závist je zármutek z přednosti nebo statku bližního.

Nestrídmost je nezřízená žádost jídla a pití a nemírné požívání pokrmu a nápoje.

Hněv je nezřízené rozčilení mysli spojené se žádostí ublížiti bližnímu.

Lenost je dobrovolná nechuť k věcem, které se týkají služby Boží a péče o duši, pro namáhání a obtíže s nimi spojené.

b) Určité hříchy se nazývají hříchy proti Duchu svatému, poněvadž zcela zvláštním způsobem odporují milosti Ducha svatého a proto obyčejně obrácení hříšníka zamezují. Jsou to: zúmýslně na Boží milosrdenství hřešiti, nad milosrdenstvím Božím zoufati, poznané křesťanské pravdě odpírati, bližnímu milosti Boží nepřáti a záviděti, k spasitelnému napomínání srdce zatvrzelé míti, v životě nekajícím úmyslně až do konce setrvati.

c) Určité hříchy se nazývají hříchy do nebe vo-

lajícími, poněvadž o každém z nich v Písmě svatém výslovně se praví, že volá k nebi o pomstu, to jest, že božskou spravedlnost k potrestání zvláště vyzývá. Jsou to: úmyslná vražda, sodomský hřích, utiskování chudých lidí, vdov a sirotků, zadržování nebo ujímání mzdy dělníkům.

d) Určité hříchy se nazývají hříchy cizími, poněvadž sice od jiných spáchány bývají, avšak i my jsme na nich spoluvinni. Hříchy cizími býváme spoluvinni, když k hříchu radíme, jiným hřešiti velíme, k hříchu jiných svolujeme, jiné k hříchu ponoukáme, hřích jiných vychvalujeme, k hříchu jiných mlčíme, hřích jiných netrestáme, na hříchu jiných podíl bereme, hříchu jiných hájíme.

4. Pokušení

Pokušení jest úsilí pohnouti vůli k hříchu. Pokušení pocházejí a) ze zlého srdce, b) od zlých lidí, c) od zlého ducha.

a) Zlá žádostivost jest vnitřní zdroj pokušení. Následkem hříchu prvotného jest vůle člověka nakloněna k zlému. V tom smyslu praví svatý Jakub, že »každý bývá pokoušen jsa lákán a vnaděn od své vlastní žádosti; potom žádost počavši, rodí hřích; hřích pak byv dokonán, plodí smrt.« (Jak. 1, 14-15.)

b) Zlí lidé jsou druhým zdrojem pokušení, pokud nám něco hříšného hlásají a doporučují - ať slovem nebo tiskem, a pokud nám svým hříšným jednáním dávají podnět k zlu.

c) Že i d'ábel člověka k zlému pokouší, jest jisto

z učení Písma: pokoušel první lidi, Joba, Ananiáše a Safiru, apoštoly, zejména pak Jidáše, ba dokonce i Spasitele samého. A tak napomíná svatý Petr: »Strážliví buďte a bděte, neboť protivník váš ďábel obchází jako lev řvoucí hledaje, koho by polhtil«. (I Pet. 5, 8.) Z přirovnání toho jest patrné, že ďábel nemá přímé moci nad člověkem a že nemůže vůli donutiti k zlému, neboť »obchází«. Proto pokouší tím, že vzbuzuje v mysli představy zla jakožto něčeho krásného a žádoucího; klamné myšlenky, že smrt jest ještě daleko, že vášně nelze ovládnouti, že ctnost jest příliš nesnadná, že člověk musí míti nějakou radost, že hříchy snadno mohou býti odpuštěny; rozrušuje duši vrtochy, pochybnostmi, neklidem, truchlivostí, nedůvěrou a zoufalstvím. Svatý Augustin přirovnává ďábla k psu uvázanému na řetěze, který štěká a sápe se na každého, kdo jde kolem. Kousnouti však může jen toho, kdo sám se k němu neopatrně přiblíží. Jsme povinni odpírati pokušením, ať přicházejí odkudkoliv. Pokud jim odpíráme souhlas a nemáme v nich zalíbení, nejsou hříchem. Pokušení dopouští Bůh jednak, aby nás zachoval v pokoře a bdělosti, jednak aby nás zkoušel a naše zásluhy rozmnožil. Proto lze říci, že některá pokušení jsou nám na prospěch. Kdybychom jich neměli, domnívali bychom se, že jsme již dokonalí a povznesli bychom se v pýchu. A mimo to odpírajíce pokušením utvrzujeme se v určitých ctnostech a učíme se více důvěrovati v Boha. Jsou však pokušení, ve kterých bychom neobstáli, aspoň ne svými přirozenými silami. A proto se modlíme, aby nás Bůh do tako-

vých pokušení neuváděl. »Pokušení vás nezachvátilo, leč lidské, píše svatý Pavel, Bůh však je věrný, jenž nedopustí vás pokoušeti nad to, co můžete snést, nýbrž s pokušením učiní také úspěch, abyste je mohli snést.« (I Kor. 10, 13.)

Ve zmatku myšlenek, citů, sil a slabostí, v níž se zmitá svět, kdyby se mne někdo tázal, jak uvést pokoj do duší, možná, že bych odpověděl: hrůzou. Nejvíce se nedostává ne lásky k dobru, nýbrž hrůzy ze zla. Hrůza ze zla! Velmi vznešená a svatá věc, zapomenutá u lidí. Skoro bychom řekli, že zlo, vidouc, jak lidé zapomínají je nenáviděti, chtělo je k tomu donutiti: uchovává-li jejich shovívavost, uchovává ji proti své vůli, ale uchovává ji.

Kdyby v nějaké světnici, kde čeká několik lidí, kteří neznají toho, koho čekají, se najednou objevil na zdi stín, zachvěli by se přítomní a to zachvění by řeklo: někdo veliký přichází.

Kdyby hrůza ze zla najednou pronikla lidi, vypadalo by to, jako by nějaký veliký stín padl s nebe na naši oběžnici, a Bůh by nebyl daleko, neboť tento stín by byl jeho stínem.

Nemohla by hrůza ze zla se státi střediskem, kde by se všichni lidé sešli?

Kdyby filosofie, věda, umění, kdyby všechny síly a všechny slabosti se sešly na území hrůzy, toto setkání vládnoucích by snad mělo svoji důvěrnost a svoji velikost.

Svět, jenž kazí vzduch dýcháním a ničí každou věc, již se dotkne, dopustil se opovážlivého zločinu pro-

ti lásce: nebál se ji jmenovati. Jmenuje-li svět lásku, musí ji nutiti, aby lhala: neboť užívá slov jen ke lhaní.

Co učinil, aby přiměl ke lži jméno lásky?

Chválil ji, lichotil jí jako provinilec, který chce svést svého soudce: řekl, že láska je krásná ctnost a že je plna shovívavosti i ke zlu.

Svět ztotožnil lásku k hříšníkovi s láskou ke hříchu a dal na srozuměnou, že ti, kteří příliš absolutně nenávidí hřích, nemají dosti lásky.

Svět, který zná jen chyby lásky, se domníval, že láska, poněvadž jest láskou, má obsahovati trochu slabosti.

A proto ji chtěl pokoušeti. Privil jí: Domluvme se. Já tě budu obdivovati, jak budeš chtít, jen když neřekneš mé pravé jméno.

Láska k hříšníkovi a nenávisť k hříchu bývaly v přímém poměru.

Svět by chtěl dokázati, že je to naopak.

Chtěl by dokázati, že kdo chce velmi milovati hříšníka, musí poněkud milovati hřích.

Svět ovšem miluje hřích, ale nenávidí hříšníka, neboť svět přebývá na místech, kde vládne nenávisť. Ke hříchu je svět shovívavý.

K hříšníkovi jest ne přísný, ale neúprosný.

Veliká nenávisť svatých ke zlu jest jedna ze vznešených a velikých věcí, jež v poslední den uvedou v úžas lidi i anděly.

Ernest Hello, *Dunéant à Dieu*. Perrin & Cie, Paris 1930, t. II., p. 38-42.

III. ČLOVĚK A BŮH

A) VÍRA

Ve strassbourské katedrále stojí složitý středověký orloj. Změň koleček, řetízků, pák a ručiček v něm pracuje. Ukazuje roky, roční doby, měsíce, dny, hodiny a minuty. Každou čtvrt hodinu odbíjejí různé figurky. V úžasu stojí cizinci před orlojem a chválí geniálního vynálezce hodináře. To slyší drobnou pavouček, který sedí v spleti pohybujících se koleček a říká: »Jak jsou ti lidé hloupí! Co je tu divného? Kde jest hodinář? Nikdy jsem ho neviděl. A k čemu také hodinář? Jedno kolečko pohybuje druhým, první druhým, druhé třetím, třetí prvním, tak to jde samo od sebe, hodiny nemají hodináře.« Tak se chvástá chytrý pavouk v nádherném orloji strassbourské katedrály - a já, když vidím podivuhodný stroj světa a života, nenechám se vodit za nos naivní filosofii - malého pavoučka. Proti ateismu mluví celá minulost lidstva. Protestují proti němu nesčíslné plameny obětních ohňů pohanských národů. Protestují proti němu zbožné hymny na hliněných tabulkách Babylona a Ninive. Proti němu protestují egyptské papyrové svitky i indické skalní chrámy. Proti němu protestují nejznamenitější zástupci lidské vědy a umění. Proti němu protestuje sám život.

Dr. Tihamér Tóth, *Ich glaube*, Herder, Freiburg im Br. 1933 p. 140-141.

Trojí jest vztah člověka k Bohu: víra, naděje, láska. Pořadí není náhodné. Podle vzniku jest vždy látka prvnější než tvar, nedokonalé je dříve než dokonalé. Víra a naděje jsou látka. Láska je tvar. Proto jest láska na místě posledním. Podle plnosti a dokonalosti však jest láska prvnější než víra a naděje. Jest možná víra bez lásky. Jest možná i naděje bez lásky. Bez lásky však nejsou ctnostmi dokonalými. Víra bez lásky jest pouhý souhlas rozumu. Naděje bez lásky jest pouhé očekávání.

1. Pojem víry

Víra jest souhlas rozumu na základě svědectví. O věcech, kterých nevidíme, nabýváme jistoty tím, že věříme lidem, kteří je očima viděli nebo jinak spolehlivě seznali. Obyčejná lidská víra jest nejčastějším zdrojem poznání či vlastně jistoty, kdežto věda jako souhlas myslí pocházející z vlastního názoru jest pramenem a prostředkem poznání vybranějším i více u lidí váženým, poněvadž pracuje a postupuje vlastní silou rozumu. Od víry lidské se liší víra náboženská tím, že předmětem jejím jsou skutečnosti nad um a rozum lidský vznešené, pohnutkou její jest autorita ne lidská, nýbrž Boží, a konečně tím, že kon víry není kon číře lidský, poněvadž jeho původcem jest spolu i Bůh nadpřirozeným vlivem.

Sněm vatikánský prohlásil: »Víra jest nadpřirozená ctnost, již z podnětu a za pomoci milosti Boží za pravdu máme věci od Boha zjevené: a to ne pro jejich vnitřní pravdivost přirozeným světlem rozu-

mu nám ozřejmělou, nýbrž na základě autority samého Boha je zjevujícího, který se nemůže ani mýlit, ani klamati.«

Ve víře náboženské jest rozeznávati tři prvky: kon rozumu, kon vůle a milost Boží. Podle toho pak možno říci, že víra jest

1. poznání,
2. ctnost,
3. dar.

Toto rozlišování jest arciť jen v rozumění našem, ve skutečnosti jest víra jediná věc a pokud člověka se týká, nejen souhlas rozumu a svobodný úkon vůle, nýbrž oddání celého člověka Bohu.

2. Víra jako poznání

Víra se odlišuje od poznání ryze rozumového. Ale má v něm základ. Nesprávné by bylo domnívati se, že pouhý rozum nemůže o Bohu říci nic. Především můžeme pouhým rozumem poznati, že Bůh jest. Nevidíme sice Boha, ale vidíme jeho dílo. Tážeme se, odkud je svět. Víme, že samo od sebe nic nevzniká. Vše má svou příčinu. I tento svět musí míti původce. Každý účín má svou příčinu. Příčina světa jest Bůh. Toto usuzování z účínu na příčinu jest vědecky přesné. Ani věda nepostupuje jinak: z věcí známých usuzuje na věci neznámé.

Od poznání rozumového se liší víra tím, že důvodem či pohnutkou víry jest autorita. Důvod, proč někomu věříme, není v tom, že sami svým rozumem jsme se přesvědčili, nýbrž v tom, že ten, jenž nás poučuje, jest hoden víry. A věříme-li už lidem jen

z důvodu autority, proč bychom nevěřili Bohu nejvyšší moudrému, který se nemůže mýlit ani klamati? Přijímáme-li svědectví lidské, svědectví Boží jest větší. (I Jan 5, 9.) Bez autority Boží ani autorita apoštolů a Církve by nebyla zárukou pravdy. Ve věcech víry se nepodrobujeme autoritě lidské, nýbrž autoritě Boží. Kdyby papež řekl: »Podrobte se našemu vědění a vedení, poněvadž jsme nejlepší a nejučenější mužové světa,« řekli bychom právem: »Jste lidé jako my.« Církevní hierarchie mluví však autoritou ne lidskou, nýbrž Boží. Apoštolové a jejich nástupci jsou posly Božími. Věřice tedy jim, věříme Tomu, jenž je poslal. Nevěra pak jest hříchem proti Duchu svatému v Církvi.

Víra není ponížení, nýbrž obohacení rozumu. Na hvězdy se můžeme dívat pouhým okem. Ale lépe učiníme, budeme-li se na ně dívat teleskopem. Dalekohled zmnožuje, znásobuje a zesiluje schopnost oka. Jako teleskop není urážku oka, tak víra není urážkou rozumu. Víra není obětování rozumu (*sacrificium intellectus*), nýbrž nanejvýš obětování pýchy (*sacrificium superbiae*). Obětí rozumu by byla víra, kdybychom měli za pravdu uznati, co jest proti rozumu. Avšak k tomu, abychom uznali, co jest nad rozum, stačí obětovati pýchu.

Víra jest rozumné, ne slepé přijetí pravd Božích. Proto Spasitel vybízí ke zpytování Písem (Jan 5, 39.) Jan nabádá ke zkoumání duchů (I Jan 4, 1), Pavel k rozumné bohoslužbě (Řím. 12, 1.) Petr vyzývá k obraně proti každému, kdo žádá od věřících počet z naděje jejich (I Pet. 3, 15). Křesťan nevěří v Boha, aniž se tázal světa a života o Bohu. Nevě-

ří ve Zjevení, aniž se tázal, zdali Bůh skutečně k světu mluvil. Nepřijímá nauku Kristovu, aniž by věděl a přezvěděl skutky Kristovy (Jan 10, 37). Nevěří Církvi, aniž v ní poznal zpřítoměného a zvěčněného Krista. Církev nechce, aby se věřící spokojovali vírou dětskou (*fides rudis*), nýbrž poučováním a zdůvodňováním chce v nich vypěstiti víru uvědomělou (*fides rationalis*). To však neznamená, že by člověk svým rozumem mohl pravdy Boží vyzkoumati.

Myšlenky Boží jsou větší než myšlenky lidské. Vlastní příčina, proč lidé stavěli a stavějí proti myšlenkám Božím své myšlenky vlastní, jest nejen v nedokonalosti lidského rozumu, ale i v pýše. Kdo je přesvědčen o vlastní své neomylnosti, nikdy nepřijme pravdu anebo aspoň nikdy ji nepřijme celou - snad jen tu část, která mu vyhovuje. Člověk nehledá pravdu jen rozumem. Člověk nemá jen rozum: má i vůli i srdce. Pravdu nalezne jen ten, kdo ji hledá celou bytostí. Hledá-li ji jen rozumem, nalézá ovšem jen onu část pravdy, která jest přímo v jeho rozumu. Vše ostatní mu zůstane skryto.

Je jisto, že lidé se ani tak nevzpírali pravdě samé, jako spíše celosti pravdy. Z úhrnu pravdy si vybírali ony části, které se jim hodily. Část pravdy prohlašovali za pravdu celou. Právem sluli heretiky. Blud se nazývá po řecku *hairesis*: to značí doslova: vybírání. Z celosti pravdy vybírá heretik část: významnou vlastností herese je tedy částkovost, jednostrannost a výstřednost. Herese jest provinění proti celosti, harmonii a středu.

Představíme-li si plot, který po jedné straně je natřen černě, po druhé bíle, jest možno, že někdo stojí před plotem, tvrdí, že plot je bílý, kdežto druhý stojí za plotem, může dokazovati, že plot jest černý. Mají pravdu. Mají, ale ne celou. Mají jen zrakovou a každý svou. A mimo to kdo tvrdí, že ten plot je bílý, tvrdí nesprávně, že celý plot je bílý a popírá, že je též černý. Má tedy pravdu, ale též nepravdu a to pokud tvrdí upřílišeně, že celý plot jest jen bílý a pokud popírá, že jest též černý. Možná, že ti dva pozorovatelé se začnou hádat a vjedou si do vlasů. Ale nakonec přijde třetí člověk, a ten je vyzve, aby se podívali na ten plot s obou stran. Celá pravda o barvě tohoto plotu jest: plot jest po jedné straně bílý, po druhé černý. A pak už jen záleží na tom, uznají-li ti dva zastánci částečné pravdy, že se mýlili. Možná, že ten neb onen z nich, pln uražené ješitnosti, bude se i dále vzpíratí celosti pravdy a dokonce sháněti důkazy, že jeho původní tvrzení jest jediné správné.

Tvrzení heretiků nejsou prosté nepravdy, nýbrž polovičatosti, výstřednosti a krajnosti. Že v jejich bludech jest někdy obsažena nějaká pravda, v tom jest jejich nebezpečství. Pravda jednostranná bývá přijímána prostě z důvodu, že »něco na tom jest«. Mnozí bludaři šli v důsledku svých bludů až do krajnosti a popírali pravdy zjevené.

Zjevená nauka jest co do vnitřního obsahu stále táž a nemění se. Co do vyjádření se rozvíjí a pokračuje. Pravda náboženská se v tomto ohledu podobá semeni, z něhož organicky vyrůstá strom. Dogmatické definice, jak je Církev podává v růz-

ných dobách, jsou jen určitým rozvinutím náboženské pravdy. Je tu bylina, květy a plody, které tu dříve nebyly. Co bychom řekli o člověku, který by nechtěl věřit, že to vše bylo obsaženo v semeni?

Dokud o pravdě Zjevení nikdo nepochyboval, nebylo třeba výslovných dogmatických definic. Jakmile však heretikové počali vytrhávati z jednoty zjevené nauky určité stránky a zdůrazňovati je na úkor celku, bylo třeba přesnějšího vymezení článku víry. Toto vymezení nebylo však libovolným nálezem a není tudíž v rozporu s prvotní věrou.

Prameny Zjevení, totiž Písmo a Tradice, nepodávají nám pravd Božích soustavně, nýbrž podle okolností, v nichž bylo třeba, aby Bůh tu neb onu pravdu zjevil. Úkolem theologie dogmatické jest pak uvést ty pravdy v systém, jež nazýváme věroukou. Pro život víry není sice třeba takového systému, neboť člověk má vnitřní schopnost k přijetí Boží pravdy v duši, jež pochází od Boha a tudíž i k Bohu vede. Je možno věřit v Boha i bez theologie, tak jako je možno znáti mateřskou řeč bez znalosti gramatiky. Avšak je nesporné, že theologie může odklízeti překážky víry a budit víru, i když ji nemůže vytvořiti. Rovněž je jisté, že theologie ukazujíc vnitřní logickou souvislost zjevených pravd a uvádějíc je ve vědeckou soustavu, aby jedna vyplývala z druhé a jedna objasňovala druhou, pomáhá upevňovati víru v srdcích, dává i okoušeti krásy pravd Božích a vede tak k dokonalejší lásce k Bohu.

3. *Víra jako ctnost*

Víra jest vlastním úkonem rozumu. Ale jest také úkonem vůle: a proto je ctností. Je možno dokázat rozumnost víry a věřitelnost Božích pravd, tak nerozumnost a nesmyslnost nevěry. Ale nesmí se zapomínati, že důkazy věrohodnosti Zjevení nejsou nikdy takové, aby každou pochybnost učinily nemožnou. Evidence těchto důkazů z rozumu o skutečnosti Zjevení není vnitřní, nedotýká se obsahu Zjevení, které lidskému duchu sděluje i nepochopitelná tajemství, nýbrž je to evidence jen vnější, evidence věřitelnosti a přijatelnosti Božích pravd. Výsledek všeho dokazování rozumového, filosofického a historického je závěr, že Bůh mluvit mohl a úsudek, že pravdy zjevené je možno a se stanoviska ethického též třeba přijmouti věrou. Božská, naprosto jistá a pevná víra může následovati, ale nemusí. Důkazy ty ji předcházejí a činí lidsky osvícenější, ale samy nestačí ji vytvořiti. Víra není jen kon rozumu. Tak i apologie může ex post dokázati věřitelnost Božích pravd a před soudem rozumu obhájit čin božské víry, ale souhlas s nimi ani vysouditi ani vynutiti nemůže. Theologie může připravit podmínky pro akt víry, ale uvěřiti jest dílo milosti Boží a člověka samého. Podle Platona člověk filosofuje celou svou bytostí. Platí to i o víře. Ke konu víry nestačí pouhý rozum: víra je i kon vůle, ba celého člověka. Víra může vzkličiti jen tam, kde je dobrá vůle a touha po věčné pravdě. Podle učení svatého Tomáše prvním či základním konem rozumného člověka jest hledání dobra a ú-

nik před zlem. (De verit. q 14, a 2, ad 1.) Hledá-li člověk dobro, je ochoten milovati. Chce to dobro získati. Představuje si to dobro jako schopné plně uspokojit touhu srdce. Tuší v něm nějak svůj poslední cíl a smysl své existence. To vše jsou kony vůle. A v nich je i obsaženo rozhodnutí naléztí to dobro ve shodě s rozumnou přirozeností a se všemi jejími možnostmi nejen přirozenými, nýbrž i nadpřirozenými. A to už je vůle k víře. A v této vůli je také jakási víra před vírou, úmysl věřiti.

Je-li víra konem vůle, znamená to, že jest konem svobodným. Nikdo, jak praví svatý Tomáš, není absolutně nucen věřiti, rozumíme-li nucením násilí na vůli, neboť víra jest kon dobrovolný. Ale každý potud jest nucen něco věřiti, že je svírán nutností cíle. *Arctatur necessitate finis.* (S. Th. 2-2, q 1, a 6, ad 3). Nikdo totiž nemůže býti proti svému dobru. Vše dovede člověk, ale nedovede nemilovati vůbec. Nějakého boha má konec konců každý. Každý má něco, co pokládá za nejvyšší své dobro. Kdo se neklaní Bohu, klaní se modle nebo d'áblu. Ale kdo se klaní modle nebo d'áblu, v něco věří. Ten, kdo by byl schopen říci: není pro mne dobra, byl by člověk cele proniknutý ničemností. Ale takového člověka není. Vztah víry k poslednímu dobru naznačil svatý Pavel, když definoval víru jako »základ věcí nadějných, přesvědčenost o neviditelných«. (Žid. 11, 1.) Věcmi nadějnými se rozumí štěstí, jehož člověk dojde spojením s Bohem. Víra je základem či podstatou tohoto spojení, jehož dokonání jest přímé patření na Boha, věčnou Pravdu. Víra

tedy obsahuje i touhu po věčném dobru a očekávání Boha.

Víra není přijetí nějakých pravd, visících ve vzduchu, nýbrž souhlas se slovem Božím. Bůh mluví. A člověk věří. A rádi věříme jen tomu, kdo jest nám milý. V tom smyslu pohnutkou, proč přijímáme slovo Boží, jest i láska k Bohu, jest i přesvědčení, že Bůh jest dobrý a že nás nechce klamati. V té souvislosti napsal i svatý Pavel: »Vím, komu jsem uvěřil.« (II Tim. 1, 12.)

Víra bez lásky nazývá se v theologii »informis«, to jest bez formy, jakoby bez duše. Svatý Jakub ji nazývá mrtvou: »Víra, nemá-li skutků, jest mrtva sama v sobě.« (Jak. 2, 17.) Je to víra nepůsobivá, neživotná, k spasení nepostačující. Pojí-li se však v duši s láskou, je takřka ve své formě. Tím ovšem nemění se vlastně víra sama, nýbrž podmět víry, jímž je duše. (S. Th. 2-2, q 4, a 4, ad 4.)

Bůh sice fysicky nikoho nenutí, aby věřil, poněvadž nechce rušiti svobody lidské, ale mravně zavazuje každého člověka, aby přijal pravdy zjevené. Jsme-li mravně zavázáni věřiti člověku, o němž víme, že je hoden víry, tím spíše jsme povinni věřiti Bohu, který je pravda sama. V Písmě svatém se přikazuje věřiti, a to pod ztrátou věčné spásy: »Kdo uvěří a bude pokřtěn, bude spasen, kdo neuvěří, bude zavržen.« (Mar. 16, 16.) »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby nikdo, jenž v něho věří, nezahynul, nýbrž měl život věčný... Kdo věří v něho, nebývá souzen; kdo však nevěří, již jest odsouzen, poněvadž nevěří ve jméno jednorozeného Syna Božího.« (Jan 3, 16, 18.)

Je tedy víra věcí rozumu a svobodné vůle, ale spolu svou přirozenou povahou a také hledíc k působení Boží milosti, i věcí svědomí, mravní povinností. Povinnost víry má člověk nejen vzhledem k Bohu, nýbrž také vzhledem k sobě samému. Duch lidský touží po pravdě. Pravda jest pokrmem ducha. A tak jako jest nezbytné sytiti tělo chlebem hmotným, tak je třeba sytiti i ducha chlebem pravdy. Víra jest přesvědčení, že tento svět viditelný není svět jediný, nýbrž že nad ním jest vyšší svět duchovní, který stojí za to, aby člověk žil tento tvrdý a těžký život zde na zemi. Člověk se nespokojuje se skutečností světa viditelného. Nosí v sobě touhu po věčnosti, po blaženosti, po spravedlivosti, hlad po nekonečnu a žízeň absolutna. Bez víry v Boha, dobrého a spravedlivého, jest život člověka bídnejší než život nerozumného zvířete, kterému stačí ukojiti hlad tělesný. Ale člověk má i hlad duchovní, touhu po pravdě. A tuto touhu nemůže ukojiti v mezích přirozeného poznání, poněvadž jest zařizen k poslednímu cíli a nejvyššímu dobru. Jeho blaženost poslední záleží v nadpřirozeném vidění Boha. A k tomu vidění nemůže jinak dospěti než jako učedník Boha Učitele podle slov Páně: »Každý, kdo uslyšel od Otce a se naučil, přichází ke mně.« (Jan 6, 45.) Účastným této nauky se však člověk nestává hned, nýbrž postupně podle způsobu své přirozenosti. Víra je základ vědění nadpřirozeného. A proto k tomu, aby člověk došel k dokonalému vidění v blaženosti, je třeba, aby věřil Bohu jako žák vyučujícímu učiteli. (S. Th. 2-2, q 2 a 3.)

4. *Víra jako dar*

Pouhou činností rozumovou lze získati filosofické přesvědčení o Bohu, což jest jeden z předpokladů víry, ale ne víra v pravém smyslu a rodu. Víra nehledá Boha jako holý pojem, nýbrž ho dosahuje a drží jako živou skutečnost.

Předpoklady náboženské víry jsou v přirozenosti člověka, avšak vnitřní prvoť víry jest od Boha. V tom smyslu praví svatý Pavel: »Milostí spaseni jste skrze víru, a to nikoli ze sebe; Boží je to dar.« (Efes. 2. 8.) Víra jest přisvědčení slovu Božímu. Slova Boží jsou pravdy, převyšující lidský rozum a nespádající pod nazírání člověka, leč když Bůh je zjeví. A co souhlasu se týká, lze se svatým Tomášem uvažovati o dvoji příčině: zevní a vnitřní. Příčinou zevní navádějící může býti spatřený zázrak nebo přesvědčování člověka nabádajícího k víře. Ale žádné z obou není dostatečnou příčinou, neboť z vidoucích jeden a týž zázrak a slyšících totéž kázání někteří věří a někteří nevěří. A tudíž třeba jest uvésti jinou příčinu vnitřní: jako takovou příčinu uváděli pelagiáni pouhé svobodné rozhodování člověka a proto říkali, že začátek víry je z nás, pokud jsme ochotni přisvědčiti věcem víry; ale dokonání víry prý jest od Boha, jímž se nám předkládá to, co máme věřiti. Ale to je nesprávné. Protože když člověk přisvědčí k věcem víry, jest povýšen nad svoji přirozenost, je dlužno, aby to v něm bylo z nadpřirozeného prvku uvnitř hýbajícího, jímž jest Bůh. A tudíž víra vzhledem k přisvědčení, jež je hlavním úkonem víry, je od Boha,

uvnitř hýbajícího skrze milost. (S. Th. 2-2, q 6 a 1.)

Duch lidský se nedovede vlastním úsilím povznést k nadpřirozenu. Toto povznesení se nikdy neuskutečňuje bez lidské součinnosti, ale není výsledkem jen lidské snahy. Voda, i když je sebe čistší, nikdy se sama sebou nepromění ve víno. Teprve když ji vssají kořeny vinného keře, jest dána možnost, aby se z ní stala vinná šťáva a víno.

Víra v tajemství Boží nikdy není konem výhradně lidským. Je to vůle, dotčená majestátem zjevujícího Boha, jež nutká rozum, aby projevilsouhlas s pravdami Božími, které i po zjevení jsou a zůstávají neproniknutelné. Ale rozum by nebyl takovému vlivu přístupný, kdyby k tomu nebyl uschopněn zvláštním nadpřirozeným zásahem. (Thom. De veritate q 14 a 4; a 2 ad 10.) Theologové mluví totiž o vlitém uschopnění k víře (*habitus fidei infusus*). A vůle by se nikdy nemohla rozhodnouti pro nadpřirozenou skutečnost, kdyby ji Bůh ještě také svou milostí úkonnou k tomu neuzpůsobil. (S. Th. 2-2, q 6 ad 1.) Proto svatý Tomáš označuje milost jako »nejvznešenější a nejvlastnější příčinu víry« a poznání víry nazývá předjímáním (*praelibatio*) nebeského patření. (Comp. Theol. od Regin. c. 1.) A ještě jasněji vyniká tato stránka víry v duši člověka ospravedlněného. Jsou to nadpřirozené dary Ducha svatého, zejména dar rozumu a dar moudrosti, udělené duši spolu s nadpřirozenou láskou, jež jaksí spřízňují ducha s věcmi božskými a propůjčují víře hloubku a radostnou jistotu. (S. Th. 2-2, q 45 a 2.) Bez nadpřirozeného uschopnění není

možná víra v Krista, slovo tělem učiněné, jak bylo řečeno Petrovi, když vyznal víru v božství Ježíšovo: »Tělo a krev nezjevily toho tobě, nýbrž Otec můj, jenž je v nebesích.« (Mat. 16, 17.)

Vnitřním hnutím milosti stává se člověk věřícím. Příčina je především v Bohu. Ale přitom jest si člověk vědom, že jest vnitřně svoboděn, neboť může vnitřním pohnutkám odporovati. Co tedy rozhoduje - milost Boží, či vůle člověka? Rozhoduje-li milost, jak ob stojí svoboda lidská? Rozhoduje-li vůle, jak lze mluvit o vlivu Božím? Jsou-li tyto otázky takto dilemmaticky položeny, jsou věru rozumně nezodpověditelné. Považme však, že nerozumíme ani, co svobodná vůle v podstatě jest. Víme sice, že jest to schopnost voliti, to jest jednati libovolně podle těch neb oněch pohnutek, a dokonce i nedbati na pohnutky mocné a uplatniti pohnutky slabé. Tajemství v člověku jest jeho svobodná vůle a milost jest prostě tajemství řádu nadpřirozeného, božského. Což teprve říci o vůli a milosti spolu!

Víra jest výsledkem součinnosti milosti Boží a úsilí lidského, čin vůle, stav duše milostí povýšené a posvěcené. Je to kon, který je božský a lidský zároveň. Nadpřirozeno a přirozeno není v něm k rozeznání. Skrze milost dokáže člověk, co o sobě jest nad síly.

Jako každé dílo spasné, i víra je dílem cele božským a cele lidským. Avšak připisujeme je nejprve Bohu, potom člověku. Nejprve Bohu, neboť bez Boží pomoci by se nezdařilo. Potom člověku, neboť na něm též záleží zdar díla. Přísluší mu zásluha, že

s milostí působil a sil milosti v sobě působící nezmařil.

5. Znamky pravé víry

Víra je vzácný dar. Nade vše jej musíme ceniti a ze všech sil se snažiti, abychom si jej zachovali. Toho dosáhneme, budeme-li dbáti, aby naše víra byla a) obecná, b) pevná, c) živá, d) stálá.

a) Obecná víra se vztahuje na všechny zjevené pravdy, jež Církev hlásá. K spáse nezbytné jest znáti a věřiti šestero pravd základních, totiž 1. že jest jeden Bůh, 2. že Bůh jest spravedlivý soudce, který dobré odměňuje a zlé třešce, 3. že jsou tři božské osoby, Otec, Syn a Duch svatý, 4. že druhá božská Osoba člověkem učiněna jest, aby nás svou smrtí na kříži vykoupila a na věky spasila, 5. že duše lidská je nesmrtelná, 6. že k spasení jest nevyhnutelně třeba milosti Boží.

Snahou křesťana však musí býti, aby pravdy víry znal co nejlépe a ustavičně se v nich vzdělával. Zejména je třeba, aby se dovedl oprostiti od naivních, anthropomorfních představ náboženských věku dětského a získal vyšší a dokonalejší poznání náboženské. Nevěra mnohých vzdělanců není leckdy nic jiného než protest kritického rozumu proti nedokonalým představám náboženským. Spočívá ovšem také na neznalosti pravé nauky křesťanské. Kdo se v nauce náboženské soustavně nevzdělává, časem pravdy víry zapomene.

K vzdělání náboženskému slouží kázání a četba. Živé slovo je hlavní zdroj víry (fides ex auditu). Ů

čelem kázání jest výklad slova Božího; proto je máme poslouchati jako slovo Boží, ne jako slovo jen lidské; co mluví kazatel, máme vztahovati na sebe, ne na jiné; zapamatovati si aspoň některé myšlenky a užítí jich k svému mravnímu povznesení. Podobně máme si počínati při četbě náboženských knih a časopisů. Je zřejmo, že pravé náboženské vzdělání můžeme spolehlivě čerpati jen z knih církevně schválených, tedy nikdy ne z knih psaných jinověrci nebo odpůrci náboženství.

b) Pevná víra jest takový souhlas s pravdami víry, že vylučuje jakoukoliv dobrovolnou pochybnost. Napadají-li nás pochybnosti o víře, jest to především podnět, abychom se ve víře lépe vzdělávali. Mimo to je třeba hledati poučení a vysvětlení jednotlivých pochybností buď v knihách nebo dotazem u kněze nebo i vzdělaného a věřícího laika.

c) Živá víra jeví se tím, že člověk podle víry žije. Něco jiného věřiti a něco jiného dělati je nedůslednost a často i špatný příklad pro jiné. Pochybnosti o víře a konečně i ztráta víry mívají nejčastěji příčinu právě v tom, že člověk podle víry nežije. Výstižně řekl svatý Augustin: »Svět by nebyl nevěřící, kdyby nebyl nemravný.«

d) Víra stálá se projevuje ochotou vyznávati náboženské přesvědčení, když je toho třeba, a obětovati raději vše, i život, než víru zapřítí nebo zraditi: »Každého tedy, kdo mě vyzná před lidmi,« řekl Pán, »vyznám i já před Otcem svým, jenž jest v nebesích. Kdo by však mě zapřel před lidmi, toho zapru i já před Otcem svým, jenž jest v nebesích.« (Mat. 10, 32-33.)

6. Společenství víry

Při poslední večeři se modlil Kristus za své věrné a vyprošoval jim od Otce jednotu: »Neprosím pak toliko za ně, nýbrž i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne, aby všichni byli jedno, jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli, by svět uvěřil, že jsi mne poslal.« (Jan 17, 20-21.) Jednota je známka, podle které se má poznati společnost Kristem založená, společnost těch, již věří v Boha, v něho doufají a jej milují v Kristu Ježíši. Jak svědčí svatý Lukáš, byla první obec věřících jednotná, měla jedno srdce a jednu duši. (Sk. ap. 4, 32.) Svatý Petr napomíná křesťany: »Bud'te všichni jednomyslní.« (I Pet. 3, 8.) Od počátku strážil Církev Kristova svoji jednotu, zvláště jednotu v nauce víry: »Přichází-li kdo k vám a nepřináší-li tohoto učení, nepřijímejte ho do domu, ani ho nepozdravujte. Neboť kdo ho pozdravuje, zúčastňuje se v jeho skutcích zlých.« (II Jan 10, 11.)

Jedno a totéž učení, jedny a tytéž svátosti, jeden a týž nejvyšší představený - toť jednotu a jednotnost Církve Kristovy. Kde není této jednoty, tam není pravá Církev Boží. Je tedy třeba, aby v Církvi trvalo živé vědomí jednoty. Jest ovšem módním heslem, že si každý může sám rozřešiti svůj poměr k Bohu a utvořiti si sám své vlastní náboženství. Kolik hlav, tolik smyslů. Nic tak neodporuje evangeliu Kristovu. Hledači vlastního náboženství by se měli aspoň zamysleti nad modlitbou Páně: Otče náš, chléb náš, dej nám, odpusť nám! Proč neučil Kristus modliti se: Otče můj, chléb můj dej mně,

odpušť mi? Vysvětlení je snadné. Jsme všichni děti jednoho a téhož Otce a je tedy správné, abychom ho všichni stejným způsobem ctili. Je-li nějaká pravda, je to pravda pro všechny. Proto i Církev ve svých bohoslužebných modlitbách užívá vždy čísla množného, aby naznačila, že k Bohu nikdo nemůže jít sám, a aby vyjádřila, že ona zachovává a vytváří jednotu, o kterou Kristus prosil před svým umučením.

Náboženský subjektivismus má svůj zdroj v pýše lidské a přeceňování vlastního rozumu. A pýcha záleží v tom, že člověk nalézá sílu jen v sobě, pýcha odlučuje člověka od společenství a snaží se zároveň zmařit toto společenství, projevujíc se tak jako síla ničivá. Náboženský subjektivismus vede nakonec k zjevnému rozkolu (schismatu). Rozkolníci odpírají podrobiti se autoritě Církve a odlučují se od církevní jednoty. Rozkol je sice zvláštním hříchem proti lásce, poněvadž odlučuje od jednoty Církve, kterou vytváří láska, ale jest zpravidla i hříchem proti víře, poněvadž rozkolníci popírají obyčejně i některý článek víry, zejména článek víry o prvenství římského papeže.

Kdyby mi řekli, že nějaký slavný cizinec, mně neznámý, přišel do města a hodlá mě navštívit a už je na cestě, tu bych dal zjistit věc - zatím však bych co nejlépe upravil svůj příbytek k jeho uvítání. Jistě by ho nepotěšilo, ponechal-li bych věci čiré náhodě a řídil se pravidlem »neuvěřím, dokud neuvidím«. Podobně si počínají lidé, kteří jednají

s Všemohoucím bez vášnivosti, s klidem soudcovským, s jasnou hlavou a nestranně. Někteří říkají (způsob jistě nedobrý), že obracení lidí bez této právníkové způsobnosti je nemravné. Divný to způsob či lépe nezpůsob, prohlašovali, že kdo se bojí, aby nepobloudil, nemá náboženské lásky k pravdě. Odvažují se naopak tvrditi, že bázně z poblouzení je pravé lásce k pravdě naprosto potřebí. Žádné zkoumání se nekončí dobře, které není doprovázeno hlubokým vědomím odpovědnosti a následků závisících na konečném rozhodnutí. I v běžných záležitostech životních se uplatňuje svědomitost; kde je svědomí, musí býti i bázeň. To se uznává dnes tou měrou, že se mnozí dožadují v lidové literatuře, v posuzování uměleckých děl, v básnictví a hudbě až strojeně svědomitosti při spisování, malbě nebo zpěvu; a strachují-li se lidé, aby nepochybili v těchto méně důležitých věcech, čím větší opravdovosti a prostoty jest třeba u počinů nejdůležitějších!

John Henry Newman, *Mluvnice souhlasu X.* (Alois Lang, John Henry Newman. Úvod do filosofie náboženského myslitele-konvertity a výbor z jeho spisů. Katolický Literár. Klub, Praha 1939, str. 207-8.)

B) NADĚJE

Když někam jdete se svými dětmi,
něco obstarat,
nebo když jdete na mši nebo na požehnání
se svými dětmi,
nebo na večerní modlení,

nebo když mezi mší a požehnáním jdete s dětmi
na procházku,

cupitají před vámi jako psíci. Dopředu, dozadu.

Odbíhají, vracejí se. Baví se. Poskakují.

Ujdou tu cestu dvacetkrát.

Protože vlastně nikam nejdou.

Nezajímá je někam jít, nejdou nikam.

To dospělí lidé někam jdou.

Dospělé osoby, Víra a Láska.

To rodiče někam jdou.

Na mši, na požehnání, na modlení.

K řece, do lesa.

Na pole, na dříví, po práci.

To rodiče se snaží, to oni usilují někam dojít;

nebo také jdou někam na procházku.

Ale děti, ty zajímá jenom chůze.

Odbíhat, přibíhat a skákat. Ošoupávat nohama
cestu.

Nikdy toho nemíti dost. A cítit, jak jim
zesilují nohy.

Vypíjejí cestu. Žízni po cestě. Nikdy jí nemají dost.

Jsou silnější než cesta. Jsou silnější než únava.

Nikdy jí nemají dost (taková je Naděje). Běží
rychleji než cesta.

Nejdou, neběží, aby někam došly. Docházejí, aby
mohly běžet. Docházejí, aby mohly jít. Taková je
Naděje. Nešetří svými kroky. Ani ji nenapadá
šetřit čímkoli.

To dospělí šetří.

Bohužel musejí. Ale malá Naděje

nešetří nikdy ničím.

Charles Péguy, *Naděje*. Revue Řád II. 1-2.

1. Přirozená naděje

Naděje v přirozeném smyslu jest očekávání budoucího dobra. Celá bytost člověka jest naplněna touhou po dobru. Člověk, jak jest, je bytostí nedokonalou a sobě nedostačující. K své blaženosti potřebuje nejrůznějších hodnot a touží dosáhnouti jich. A tak žije člověk v napětí mezi tím, čím jest, a tím, čím by chtěl býti; mezi tím, co má, a tím, co by chtěl míti. A na tomto napětí se zakládá naděje. Naděje jest hodnotou již sama o sobě, poněvadž v očekávání budoucího dobra je vždycky jakási radost - a právě to očekávání a těšení je někdy v životě krásnější než vyplnění. Naděje náleží k přirozenosti člověka a není tudíž nějakým útěšným preludem, nýbrž ochranou proti tvrdostem lidského údělu a výrazem věrnosti života k sobě samému.

2. Křesťanská naděje

Křesťanská naděje jest nadpřirozená ctnost, to jest nadpřirozená způsobilost a nadpřirozená ochota očekávati od Boha věčnou blaženost i prostředky k ní vedoucí. Prvotným předmětem naděje jest sám Bůh. Křesťan očekává Boha jako nejvyšší své dobro a touží s ním býti spojen. Druhotným předmětem křesťanské naděje jsou i jiná dobra, duchovní i hmotná, která jsou způsobilá a potřebná k dosažení věčné blaženosti.

Tento řád naděje se nesmí převraceti. Dobra konečná nesmějí býti člověku hlavním cílem. Život,

majetek, čest jsou jen prostředky dané nám od Boha k dosažení cíle posledního; můžeme si jich žádati, pokud nám pomáhají dosáhnouti cíle posledního, ale kdyby nás od cíle toho odvracely, máme si přát raději jejich opak. Někoho spíše přivede k Bohu dlouhý život, jiného život krátký; někoho bohatství, jiného chudoba; někoho úspěch, jiného neúspěch; někoho čest, jiného potupa. Všechno naše doufání se musí soustřediti v jediné přání: Pane, dej mi sebe a kromě sebe jen to, čeho potřebuji pro duši i pro tělo, abych mohl k Tobě přijíti.

Ovšem, nevíme, co potřebujeme, abychom přišli k Bohu. A proto každý z nás musí ponechat Bohu, kterými cestami ho povede k cíli poslednímu. Nevíme, zda je nám prospěšnější zdraví či nemoc, bohatství či chudoba, síla či slabost, sláva či zapomenutí, úspěch či nezdár, společnost či samota, přátelství či opuštěnost, bouře či klid, smích či slzy, radost či žal. Nevíme. Ale Bůh to ví, on nejlépe ví, co jest nám k spasení. Nemůžeme mu předpisovati. On je moudrý a my nemoudří. Je třeba, abychom přijali z ruky Boží svůj životní úděl i když bude trpký, těžký a zlý, jako z ruky toho, jenž nás miluje a chce k sobě přivést. Kdo chce vystoupiti na vysokou horu, nesmí s sebou bráti zbytečnou přítěž. Kdo chce dostoupiti vrcholu pravé naděje křesťanské, musí odvrhnouti všecku přítěž lidských marností a pozemských klamů. Musí hledati jen a jen Boha. Hledá-li něco jiného, nenajde nic. Hledá-li Boha, najde vše. Proto je třeba, abychom zvnitřnili své touhy, zušlechtili je a postavili na základ

nadpřirozený. Svou lidskou malost, malichernost, maloduchost a krátkozrakost musíme podříditi velikosti, nevyzpytatelnosti a tajemnosti božských úradků. Své vteřinové a dětinské tužby musíme vřaditi v nepochopitelný a tajemný sled činů Božích na zemi, vycházejících z nekonečné lásky a moudrosti.

3. Střednost naděje

Křesťanská naděje spočívá v jakési střednosti mezi dvěma krajnostmi, z nichž jedna jest nedostatkem naděje a nazývá se nedůvěrou, a druhá nadbytkem naděje a nazývá se opovážlivým spoléháním na Boha.

Proti křesťanské naději chybuje člověk především nedůvěrou: odvrací se od Boha a nezřízeně lne k věcem pozemským, jako by v nich byla nejvyšší blaženost a poslední cíl člověka. Taková nedůvěra obsahuje v sobě i jakési pohrdání Bohem.

Převrací-li člověk takto řád naděje, dělá-li si z prostředků cíl, usiluje-li vytvořiti své štěstí bez Boha, ztroskotává žalostně. Cíle čistě pozemské nemohou totiž člověka plně uspokojiti. Nakonec se vše obrací proti němu. Moderní, od Boha odvrácený člověk má vědu, knihovny, laboratoře, musea - ale výboje vědy a techniky se obracejí proti člověku, neboť k čemu mají sloužiti ty vynálezy a vymoženosti, zda-li ku prospěchu lidstva nebo k jeho zhoubě, to už není otázka vědecká, nýbrž mravní. Moderní člověk má umění, ale umění bez Boha a bez závanu věčna se stává jen výrazem lidské živočišnosti, měl-

kosti a prázdnoty duše odbožštěné; má ekonomii, ale hospodářství bez mravních zásad zakotvených v řádu božském se stává panstvím nepoctivců a vykořisťovatelů; má politiku, ale bez Boha přestává býti politika péčí o veřejné blaho a stává se soustavou vzájemného klamání, když poslední sloupy důvěry se zhroutily.

Nedůvěra v Boha může vyvrcholit v úplné zoufalství, oddá-li se člověk myšlence, že nemůže býti spasen a nebo že Bůh mu jeho hříchy neodpustí, nebo když pohrdá životem a jeho dary jakožto prostředky k dosažení posledního cíle. A naopak zvrhá se naděje v opovážlivé spoléhání na Boha, očekává-li totiž člověk od Boha příliš mnoho, tedy i to, co Bůh neslibil. Bůh nám neslibil štěstí pozemské. Očekáváme-li od Boha věci časné bez zřetele k věčné blaženosti a spáse duše, je to známka, že nemáme pravou naději a že nejvyšším rozhodčím nám není vůle Boží, nýbrž naše vlastní vůle.

S jistotou můžeme očekávat od Boha jen spásu duše a to, co jest k ní třeba. Avšak obracíme se často k Bohu v modlitbě, myslíce zpravidla na vše možné, jen ne na dobro duše. Prosíme za zdraví těla; nebylo by lépe prositi též za sílu duše a posilu vůle v těle slabém a chorém? Modlíme se za zdar pozemského podnikání; nebylo by lépe prositi za chudobu ducha, kterou Pán blahoslavlil a která z člověka vládnoucího majetkem činí člověka opravdu vládnoucího a ne člověka mamonem ovládaného? Prosíme, abychom byli zbaveni tíhy, jež doléhá na ducha našeho; nebylo by lépe, abychom si vyprosili od Boha trvalé upoutání ducha, poně-

vadž právě ve dnech štěstí na Boha nejvíce zapomínáme? Bojujeme s Bohem u lože nemocného o drahý lidský život; nebylo by lépe, abychom ten život vložili do rukou Božích a ponechali jeho Prozřetelnosti, chce-li toho člověka nechat ještě mezi bojujícími nebo jej vzít mezi duše vítězné?

Oповáživost se projevuje také v jiných formách: doufá-li někdo, že dojde spásy a dosáhne odpuštění hříchů svými vlastními silami; doufá-li, že dojde spásy jen na základě zásluh Kristových i bez vlastních dobrých skutků; doufá-li, že Bůh mu pomůže k něčemu zlému, na příklad k vykonání pomsty; vidí-li v naději na odpuštění pobídku, aby setrval ve hříchu.

4. Bázeň Boží

Naděje křesťanská má býti pevná a jistá; ale přesto pravá naděje křesťanská je vždycky provázena bázni. Bázní se člověk odvrací od budoucího zla. Bůh jest předmětem bázně ne jako zlo, poněvadž je dobrý, ale proto, že může zlem trestati. V Boha doufáme, poněvadž je dobrý; bojíme se ho, poněvadž je spravedlivý. Odvrat od budoucího zla, který jest podstatou bázně, však pochází vlastně z touhy po dobru. A proto touha po Bohu, jako dobru nejvyšším, je provázena bázni. Proto nás vyzývá apoštol Pavel, abychom »s bázni a třesením pracovali o své spáse«. (I Filip. 2, 12.)

Jistota a pevnost naděje se zakládá na zaslíbení Božím - nesmíme ani dost málo pochybovati, že Bůh nám může a chce dáti, co od něho očekáváme,

poněvadž jest všemohoucí a dobrý. Bázeň však, která naději provází, se zakládá na nejistotě o dosažení posledního cíle, neboť poznáváme, že pro svoji slabost a křehkost bychom mohli věčnou blaženost ztratiti. Bůh ji totiž neslibuje nepodmíněně, nýbrž činí ji závislou na naší ochotě a součinnosti. My však nemůžeme s naprostou jistotou věděti, je-li naše součinnost dostatečná či ne a jsme-li tedy hodni lásky či nenávisti. (Kaz. 9, 1.)

Naděje a bázeň se doplňují. Bázeň zdržuje naději, aby nepřešla v opovážlivost. Bázeň Boží může býti různého stupně: a) bázeň otrocká a b) bázeň synovská.

a) Bázeň otrocká se jeví tím, že člověk se bojí trestu Božího za hřích a nebo se bojí hříchu jakožto možné příčiny trestu; otrockou se nazývá proto, že otrok zpravidla poslouchá jen ze strachu před trestem. Otrocká bázeň se nazývá též otrocky otrockou, je-li člověk nakloněn ke hříchu tak, že by se ho dopouštěl, kdyby neměl v zápětí trest.

Bázeň otrocky otrocká není pravou bázňí Boží, poněvadž pochází vlastně jen ze sebelásky; a její jediná nesnáz je v tom, že nelze hřešiti a při tom i uniknouti následkům hříchu. Člověk naplněný takovouto bázňí snad se i vystříhá hříchu, ale jeho srdce ke hříchu lne. Jen strach z pekla ho zdržuje před hříchem. Proto tato bázeň je ethicky nehodnotná a je vlastně v rozporu s ctností naděje, neboť v ní není touhy po Bohu jako nejvyšším dobru, nýbrž spíše touha po hříchu.

Bázeň prostě otrocká jest již pravou bázňí Boží, poněvadž člověk se i vnitřně rozešel s myšlenkou na

hřích. Peklo neděsí takového člověka již jen jako věčné trápení, nýbrž i jako věčná ztráta Boha. V této bázni jako by doutnala jiskerka lásky. Strach před trestem Božím obsahuje v sobě i jakousi touhu po Bohu, byť nejasnou. To, co vychází z bázně prostě otrocké, je hodno uznání, je dovolené a poctivé.

b) Bázeň synovská se jeví tím, že člověk se bojí hříchu, poněvadž hřích znamená ztrátu přátelství Božího. Nazývá se synovskou, protože dítě se bojí ztratiti lásku rodičů.

Bázeň synovská se prýští z pohnutky lásky. Zahrnuje v sobě dvojí kon: úctu k Bohu a obavu z odluky od Boha. Zde je peklo jakoby zapomenuto. V bázni synovské lne člověk k Bohu jako k Otci. Nechce urazit Boha a nechce ztratiti jeho přátelství. Poznává a uznává v Bohu svůj nejvyšší cíl. Tato bázeň je vpravdě jakýmsi stínem lásky. Je to podobně jako v lásce lidské - láska, která není provázena bázní, není pravou láskou; co se člověk nebojí ztratiti, vpravdě nemiluje.

5. Odevzdanost do vůle Boží

Nejtěžší zkouškou křesťanské naděje jest utrpení. Proč trpím? zní hořce z úst člověka nešťastného. Je-li Bůh a stará-li se o lidi, proč je nechává trpěti? Tato otázka je tak častá v lidském životě, že je třeba, abychom znali přesnou a správnou odpověď na ni.

Je-li Bůh, trpí člověk jistě s jeho vědomím a z jeho vůle. A je-li Bůh dobrý - a dobrý jistě jest, jinak by

nebyl Bohem - neposílá trápení na člověka, jen aby ho trápil.

Trpí-li člověk s vědomím Boha a z jeho vůle, musí utrpení mítí smysl. Smysl utrpení může býti dvojit. Buď je to hlas Boží, který volá: Člověče, tvůj život není dobrý, obrať se - nebo je utrpení pozdrav Boží, jenž zní: Chci tě učiniti dokonalejším než jsi.

A tak při každé bolesti, která nás skličuje, máme se nejprve tázati: Nezasluhuješ toho? A musíme-li vyznati, že ano, snášejme bolest jako spravedlivý trest za své hříchy, jako pokání, kterým můžeme odpykati již zde na světě část svých vin.

A potom se máme při každé bolesti ptáti: Před čím tě chce Bůh uchrániti? Často se vzpíráme přítomnému utrpení, po čase však teprve poznáváme tajemný jeho účel a vidíme, že tím utrpením nás Bůh chtěl odvrátit od věcí, které by nám byly přinesly utrpení daleko větší.

Sesílá-li Bůh utrpení na člověka, činí tak také proto, že utrpením se probouzejí v duši nové síly. To, co je v člověku nejhlubšího a nejlepšého, se neukazuje, když se mu dobře daří, nýbrž právě ve dnech utrpení. Octne-li se člověk v bídě, nemoci a neštěstí, bystří se mu zrak, měkne srdce a v duši se probouzejí nové síly. V každé bolesti, kterou nám Bůh sesílá, je skryta výzva: Buď větší, buď svobodnější, buď silnější, buď nezištnější, buď laskavější, buď čistší, buď ideálnější - rost'!

A tu naději každý má míti přiměřenou, aby každý tak doufal do Božího milosrdenství, jakž by k tomu vždy se bál také jeho spravedlnosti; a tak se bál spravedlnosti, jakž by vždy naději měl v jeho milosrdenství. A tak, když kdo má naději přiměřenou, tak k tělesným věcem jako k duchovním; tehdy se běře k nim tou cestou, jakož jest Bůh způsobil, aby těch věcí tak dojíti bylo; a bojí se, zdali by chybil se té cesty, ježto sluší jí jíti k spasení. Neb s tou bázní naděje má býti v Bohu, že on to způsobil svou milostí, když my snažni budeme, kolik můžeme, že vždy někudy i budeme spaseni milostí jeho.

Tomáš ze Štítného, *Knižky šestery o obecných věcech křesťanských*, I., 1.

C) LÁSKA

Ukřižovanému Kristu

Mne, Bože, nepohnul jsi nebem svým,
jež jsi mně slíbil, bych tě milovala.
Mne peklem nepohnuls, jež ohněm sálá,
bych tebe netknula se slovem zlým.

Tys, Bože, sám mne pohnul. Ty, ježž zřím,
jak lidská zášť jej na kříž přibít dala.
Ty, k němuž proto jen jsem láskou vzplála,
že zmíral jsi, jat strachem smrtelným.

Tvá láska dojala mne neskonalá,
i bez nebe bych tebe zbožňovala,
i bez pekla se chvěla před tebou.

Nic, Bože, nedej mi za lásku mou:
i kdybych v to, več doufám, nedoufala,
jak dnes bych tebe stále milovala.

Jiří Karásek ze Lvovic, *Svatá Terezie de Jesu.*

1. Láska jako přikázání

Láska jest nejpodstatnějším prvkem v poměru člověka k Bohu. Láska spojuje, co jinak jest rozděleno. Sjednucuje, co jinak jest dvojí. Nestačí Boha jen rozumem poznávat, je třeba i vůlí pro Boha svobodně se rozhodnouti. Bůh nenutí člověka, aby mu sloužil. Ponechává člověku jeho svobodu, i když jí zneužívá. Náboženství je cele založeno na lidské svobodě. Láska je svobodný kon ducha. Co je vynucené, nemá mravní ceny. Ale to neznamená, že by láska byla věcí libovolnou. Láska je základní touhou v lidské přirozenosti. Lidské »já« hledá své »ty«. Poslední a nejvyšší »ty« jest Bůh jakožto jedině a pravé dobro člověka.

Láska jest největší přikázání. (Mat. 22, 36). Milovati Boha jest ústřední a základní povinností člověka. Bůh jest střed, k němuž veškeren život náboženský má stále směřovati. Není tudíž správné, abychom hledali Boha snad jen proto, že jinak nebudeme klidu, nýbrž jsme povinni hledati ho a sloužiti mu proto, že jest náš Tvůrce a Pán. Evangelium nám tu samo naznačuje cestu v napomenutí daném apoštolům: »Kdo z vás, maje služebníka, jenž orá neb pase, řekne mu, když se s pole vrátí: Pojd' hned a posad' se k jídlu? Zdaliž spíše neřekne mu: Připrav mi jídlo a přepásaje se posluhuj mi,

až se najím a napiji, a potom ty budeš jísti a pítí? Vzdává-liž díky služebníku proto, že vykonal, co mu bylo rozkázáno? Myslím, že nikoliv. Tak i vy, když učiníte všechno, co se vám přikázalo, rcete: Služebníci neužiteční jsme: co jsme učiniti měli, učinili jsme.« (Luk. 17, 7-10.)

Láska k Bohu není jen vnitřní stav mysli a srdce, nýbrž i činnost a služba Bohu. Nestačí jméno Boží vzývati, je třeba především vůli Boží plniti. Proto praví Pán: »Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského, nýbrž kdo činí vůli Otce mého, jenž je v nebesích, ten vejde do království nebeského.« (Mat. 7, 21.) Konati povinnosti svého stavu pro Boha, přijímati ochotně z ruky Boží osud dobrý i zlý, sladký i hořký, v tom jest základ lásky k Bohu.

2. Stupně lásky

Známkou pravé lásky k Bohu jest, že člověk miluje Boha nade vše. Nemiluje-li člověk Boha, neznamená to, že nemiluje vůbec. Miluje něco nižšího, cení si něco konečného nade vše, dává přednost něčemu stvořenému před Tvůrcem. Činí si Boha z něčeho, co není Bohem. Spatřuje poslední cíl v něčem, co není cílem posledním.

Já jsem Hospodin, Pán tvůj - tak volá Bůh k duši a to značí: Jsem nejvyšší Pán, kterého máš uznávati a jemuž máš sloužiti, jsem tvé nejvyšší blaho, k němuž máš směřovati, jsem tvůj nejvyšší a poslední cíl, který máš hledati, jsem smysl tvého života. A proto nebudeš míti jiných bohů kromě mne.

Bůh netrpí a nemůže trpěti model ať skutečných či vysněných, jež by člověk stavěl na místo Boha nebo mezi sebe a Boha. Modlářství nebylo jen pověrou starého věku. Jest hříchem věků všech. I ti, kteří nectí Boha a nevzývají ho, mají nějakou modlu, kterou za Boha pokládají: buď živou bytost, která jest jim vším, buď vášeň, které otrocky slouží, buď zlato, které shromažďují ze všech sil, buď touhu po moci, která je zcela ovládá, buď sen o slávě, jímž se opíjejí. Bez Boha není nikdo. Každý má nějakého boha a tomu bohu, byť falešnému, slouží, jemu se klaní, jeho poslouchá, jeho nade vše miluje, jemu denně obětuje, pro něho pracuje a trpí. Milovati Boha znamená dávat Bohu přednost přede vším stvořeným, takže člověk jest ochoten raději ztratiti všechna dobra a snášeti všechna zla než pozbyti přátelství Božího. Výraz »milovati Boha nade vše« je však možno bráti nejen ve smyslu hodnotivém, nýbrž i ve smyslu citovém, miluje-li totiž člověk Boha horoucněji a mocněji než jakoukoliv věc stvořenou. Avšak tento prvek citový není v moci člověka a tudíž není věcí podstatnou. Otázka lásky k Bohu není tak otázka, jak jsme do Boha zamilováni, nýbrž spíše otázka, jak si ho vážíme. A proto je možno, že někdo hodnotivě sice miluje Boha nade vše, ale citově lne mocněji k nějakému tvoru než k Bohu. Tím ovšem nehřeší proti lásce k Bohu, poněvadž je přirozené a lidsky pochopitelné, že věci stvořené a viditelné neprostředněji upoutávají člověka než Bůh, neviditelný Tvůrce.

V lásce k Bohu je možné dvojí pojetí. Buď se člověk obrací k Bohu jako k nejvyššímu dobru, aby

našel pokoj a spásu, a to jest pojetí anthropocentrické. Svatý Augustin je vyjadřuje slovy: »Učinil jsi nás pro sebe a neklidné jest srdce naše, dokud nespočine v Tobě.« (Vyznání I. 1.) To znamená: stvořil jsi nás k tomu, abychom v Tobě našli blaženost. Podobně mluví kniha Následování Krista: »Synu, já musím býti tvým nejvyšším a posledním cílem, chceš-li opravdu býti blažen.« (III., 9.) Chceš-li býti blažen, hledej Boha. V obou výrociích se skrývá zřetel na sebe, jakýsi rys vlastního uspokojení, pohnutka osobního blaha. Taková láska k Bohu jest nedokonalá.

Anebo člověk má na zřeteli jedině Boha a jeho oslavu a na své blaho myslí až v druhé řadě, a to jest pojetí theocentrické. Tak zní základní poučka duchovních cvičení svatého Ignáce: »Člověk je stvořen, aby Boha, Pána našeho, chválil, jej ctil a jemu slouže pak spasen byl.« Snad by se mohl někdo rozpakovati, co je u svatého Ignáce přednější, zda chváliti či spasenu býti. Je však nepochybné, že jeho poučka jest převážně theocentrická. Kdyby byl svatý Ignác kladl na první místo spásu, byla by asi zněla jinak: »Člověk je stvořen, aby chvále Boha spasen byl.« Čistá láska k Bohu ukládá výlučný takřka zřetel na Boha, čili jsme povinni milovati Boha pro něho samého, to jest pro jeho svrchovanou dokonalost, dobrotu a krásu. Taková láska k Bohu jest dokonalá.

Stupně lásky je možno viděti ještě s třetího hlediska. Láska se začíná tím, že objevujeme něco mimo sebe, co nám až dosud chybělo. Láska přináší (nebo aspoň slibuje) člověku doplnění sebe samého. Pře-

devším milujeme někoho kvůli sobě, pro svůj vlastní prospěch. Taková láska se nazývá láskou žádostnou (amor concupiscentiae). I láska je sobectví, možno říci. Na nejnižším stupni je láska jen sobectvím. Ale na stupních vyšších přistupuje i touha prospěti nejen sobě, nýbrž i tomu, koho milujeme, vyplniti jeho přání, zalíbiti se mu a nedbati sebe: a to je láska přejná (amor benevolentiae). A je-li taková láska vzájemná a jeví-li se tím, že milující jeden druhému se oddávají, nazývá se láskou přátelskou (amor amicitiae). I mezi člověkem a Bohem se rozvíjí láska přátelská, miluje-li člověk Boha; že Bůh miluje člověka, je zřejmo, neboť ho stvořil a svými dary zahrnul. A tak nazývá Pán své věrné přátele: »Vy jste přátelei můi, činite-li, co já přikazuji vám.« (Jan 15, 14.)

3. Láska jako ctnost

Tři ctnosti určují náš poměr k Bohu: víra, naděje a láska. Nazývají se ctnostmi božskými, poněvadž předmětem jejich a zároveň i pohnutkou jest sám Bůh. V listě svém ke Korintským srovnává svatý Pavel tyto tři ctnosti a ukazuje, že největší z nich je láska, poněvadž nikdy nepomíjí. Víra pomine, až budeme patřiti na Boha tváří v tvář. Také naděje pomine, až obdržíme věčnou blaženost, neboť pak již budeme požívati, co jsme na tomto světě očekávali. Láska však nepomine, bude trvati i v životě věčném. Věříme v to, co nevidíme, doufáme v to, co nemáme, ale láskou obsahujeme Boha, jenž jest údělem naším již zde na světě, jsme-li v posvěcující milosti.

Láska jest největší ctností též v tom smyslu, že láskou se dovršuje a dokonává každá jiná ctnost. Bohoslovci ji tudíž nazývají matkou a formou všech ctností. Bez lásky není možná ctnost. Lakomec na příklad je opatrný, když chrání své poklady, je spravedlivý, boje se, aby nedal někomu více než mu po právu patří, je střídový, aby zbytečně neutratil groše, je i statečný v boji proti lupiči, který ho chce obrati o jeho zlato: ale opatrnost, spravedlnost, střídmost a statečnost lakomce nejsou ctnosti, poněvadž nevycházejí z lásky k Bohu.

Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, lásky však neměl, byl bych jako měď zvučící a jako zvonec znějící. A kdybych měl proroctví a znal všechna tajemství a veškeru vědu, a kdybych měl všecku víru, takže bych hory přenášel, lásky však kdybych neměl, ničím bych nebyl. A kdybych rozdal na pokrmy chudých veškeren statek svůj a vydal své tělo k spálení, lásky však kdybych neměl, nic by mi to neprospělo. Láska jest shovívavá, dobrotivá; láska nezávidí, nechlubí se, nenadýmá se, není ctižádostivá, nehledá svého prospěchu, neroztrpčuje se, nemyslí o zlém, neraduje se z nepravosti, nýbrž raduje se s pravdou; všecko snáší, všemu věří, všeho se naděje, všecko přetrpívá. Láska nikdy nepomíjí; buďže jest u koho dar proroctví, zanikne, aneb dar jazyků, přestane, aneb poznání, zanikne. Neboť částečně jen poznáváme, částečně prorokujeme; když však přijde to, co jest dokonalé, zanikne to, co jest částečné. Když jsem byl dítětem, mlu-

vil jsem jako dítě, smýšlel jsem jako dítě, sou-
dil jsem jako dítě; když však jsem se stal mužem,
odložil jsem, co bylo dětinské. Nyní patříme skrze
zrcadlo v záhadě, ale tehdy tváří v tvář. Nyní po-
znávám částečně, ale tehdy poznám úplně, jakož i
úplně poznán jsem. Nyní však trvají víra, naděje,
láska, tyto tři; ale největší z nich jest láska.
Svatého Pavla I. list ke Korintským 13, 1-13.

D) NÁBOŽNOST

Všech věcí věčný Původe,
jenž střídáš noc i denní jas
a doby dobám udílíš,
bys nudy tíhu nadlehčil.

Jas vůdčí v nočních temnotách
již rozhrnuje černou noc,
hlasatel dne již hlásí se,
zář vítěznou dne probouzí.

Hle, vzburcovaný Světloňoš
spaluje mlhu nad zemí,
jím všechna čeled' tuláků
smetena jest se škodných cest.

Jím námořník zas v síle vstal
a hukot moře tiší se;
jím sama skála Církve, zpěv
svůj našedši, hřích obmývá.

Nuž vstaňme tedy statečně,
kohout ležícím velí vstát,
a ospalcům zná vyčítat,
nedbalce kohout kárá již.

S kuropěním jde naděje,
chorým osvěžení se navrací,
zbojníkům zbraň se vysmeká,
víru hříšník zas nalézá.

Ježíši, hled', když klesáme,
a vzmuz nás též svým pohledem:
jen popatříš a bída ztlí
a v slzách vina roztaje.

Ó světlo, svět zas smyslům všem
a z myslí spánek rozežeň:
Náš hlas zněj nejdřív pro Tebe,
viz sliby naše splněné.

Bohu Otci buď sláva vždy
i Jeho Synu jednomu,
též Duchu Utěšiteli
ted' a po všechem světa čas. Amen.

Hymnus *Aeterne rerum Conditor*, v neděli k lau-
dám. (Překlad Jana Dokulila).

Nábožnost jest podle svatého Tomáše ctnost pojící se k spravedlnosti. (S. Th. 2-2, q 80, a un.) Úkolem spravedlnosti jest dáti každému, což jeho jest. Vzhledem k Bohu zavazuje člověka spravedlnost, aby mu vzdával povinnou úctu jakožto nejvyššímu Pánu. Nábožnost není však ctnost božská, nýbrž mravní. Ctnosti božské směřují k Bohu neprostředně. Avšak nábožnost směřuje ne přímo k Bohu, nýbrž k povinné úctě, jež Bohu přísluší, a důvodem jejím jest přiměřenost a povinnost, jež vyplývá z poměru tvo-
ra k Tvůrci. Bůh není předmětem, nýbrž pouze cílem nábožnosti. A proto nábožnost není ctnost bož-

ská, jejímž předmětem je poslední cíl, nýbrž je ctností mravní, která se týká toho, co je k cíli. - Tak vykládá svatý Tomáš. Jelikož nábožnost více přibližuje člověka k Bohu než jiné ctnosti mravní, jest nejvyšší a nejvýznamnější z nich.

Nábožnost není jen vnitřní stav, nýbrž projevuje se také úkony vnějšími, neboť člověk jest bytost duchově-smyslová a je tudíž člověku přirozené, aby i vnějšími úkony vyjadřoval, co niterně prožívá. Ovšem vnitřní úkony jsou hlavní, kdežto úkony zevnější jsou jaksi druhotné a vnitřním podřízené. Hlavní úkony nábožnosti jsou: 1. modlitba, 2. slib, 3. přísaha, 4. oběť, 5. svěcení dne svátečního.

1. Modlitba

Na otázku, co jest modlitba, lze odpověděti různě. Jest to povznesení duše k Bohu, jehož účelem jest vzdávati Bohu díky, velebiti ho a prositi za dobrodiní a milosti. Jest to živý styk zbožného člověka s Bohem jakožto bytostí osobní a přítomnou. Anebo lze prostě říci, že modlitba jest myšlení na Boha. Je-li to myšlení vyjádřeno slovy, může se modlitba nazývati rozhovorem duše s Bohem.

Každé zbožné pomyšlení a každá zbožná vzpomínka na Boha jest modlitbou. Nic rychlejšího není nad myšlenku. Jako blesk prolétne obzorem ducha. Tudíž i modlitba může míti tu rychlost. Jsme povinni se modliti, avšak nejsme povinni modliti se dlouho. Nejsme povinni odříkávati dlouhé modlitby, ale je bohumilé a duši neobyčejně prospěšné často na Boha vzpomínati tak jako milující vzpomíná na milo-

vaného, přítel na přítele. A tak jest modlitba vyjádřením toho, co bychom rádi pověděli svému nejlepšímu příteli. A vyjádřením toho, co právě nás buď těší, buď zarmucuje. Jdeme-li k příteli, nepřipravujeme si předmět rozhovoru. Sejdou-li se přátelé, netváří se strojeně. Nehovoří o věcech vzdálených a nezajímavých. Sejdou se, přivítají se a pak hovoří o všem možném, ale zvláště o svém přátelství, je-li živé a hluboké. A nakonec neříkají už nic, poněvadž si všechno pověděli, co měli na srdci, a tak se dívají jeden na druhého a usmívají se. Proč bychom se měli jinak chovati k Bohu, Příteli nejlepšímu?

Mylně se domnívají mnozí, že je k modlitbě třeba, aby se sebe strášili denní starosti a smyšli nejprve rmut všednosti, než předstoupí před tvář Boha, s nímž chtějí rozmlouvati. Anebo že vstupující do chrámu mají přede dveřmi zanechati své pozemské myšlenky jako se nechávají deštníky a hole v předsíni musea, aby si je opět vzali, až budou vycházeti. To je nesprávné. Týž člověk, který se pachtí v prachu pozemském, pozvedá svých očí k nebesům. Či neřekl Pán: »Pojďte ke mně všichni, kteří se lopotíte a jste obtíženi, a já vás občerstvím?« (Mat. 11, 28.) Řekl snad, že máme k němu přijíti, až zapomeneme na své lopoty a obtíže?

V modlitbě nemá býti nic umělkovaného a nepřirozeného. Máme se ukázati, jací jsme. Ne nutiti se do nějakého vznešeného postoje a bráti na sebe nějakou slavnostní tvářnost. To dělají někdy špatní fotografové, že nám důtklivě připomínají, abychom se tvářili přívětivěji, když stojíme před jejich pří-

strojem. Výsledek bývá, že se nutíme, abychom vy-
padali jinak a podle toho dopadne obrázek.

Modlitba jest povinností člověka, neboť člověk jest
bytostí závislou, mající bytí propůjčené, nevlastní
a odvozené. Ale modlitba není jen povinnost. Mod-
litba jest také i výsada: smíme mluvit s Bohem
kdykoliv a o čemkoliv jako dítě s otcem, jako pří-
tel s přítelem, bez okolků, bez obřadností, od srdce.
Modlitba jest také umění. Modliti se můžeme nej-
různějšími způsoby - buď jen srdcem nebo srdcem
a zároveň ústy, buď modlitby naučené nebo modlitby
vlastních slov, buď v samotě nebo s jinými. Lze se
modliti různě i podle různých mohutností duše.
Uplatňuje-li se v modlitbě více rozum, je to meditace
čili rozjímání, uplatňuje-li se obraznost, je to modlit-
ba nazíravá, uplatňuje-li se vůle a cit, je to modlitba
afektivní. Je také možno z jednoho druhu modlitby
přecházeti v druhý. Každému je volno modliti se
oním způsobem, který nejlépe odpovídá jeho indivi-
dualitě. Tu není předpisů. Ale učiti se je nutné. Mod-
litba je umění. A těšit nás může jen to, co umíme.
Obvyklé námitky proti modlitbě: nemám kdy a jsem
roztržitý - ihned padají, řekneme-li: Modli se tedy
vlastními slovy a krátce. A konečně jest modlitba
potřebou a dechem duše. Jako dýcháním se zbavuje
tělo kysličníku uhličitého a zásobuje kyslíkem, tak
modlitbou se oprostuje duše všeho, co jí tíží, a po-
siluje se živým stykem s Bohem.

V modlitbě prosebné se máme odvolávati na záslu-
hy Ježíše Krista. Proto řekl Pán k svým učední-
kům: »Budete-li zač prositi Otce ve jménu mém,
dá vám«. (Jan 16, 23.) Modlitba nemá sílu sama

od sebe, nýbrž od Ježíše Krista. Jen tím, že jsme sjednoceni s Kristem, zasluhujeme, abychom byli vyslyšeni. A jsme-li vyslyšeni, děje se tak ne proto, že se Bohu líbíme, nýbrž že se mu líbí jeho jediný Syn. Modlitba naše spojujíc se s modlitbou Ježíšovou nabývá božské síly. Proto Církev končí všechny své modlitby tím, že je spojuje s modlitbou Kristovou a projevuje naději, že budou vyslyšeny skrze Krista, Syna Božího.

2. Slib

Slibem se rozumí dobrovolná přípověď Bohu učiněná, kterou se člověk zavazuje, že učiní něco dobrého, co jinak není nutno k spáse a co jinak není člověk povinen činiti. Slib se liší od pouhého předsevzetí, kterým si člověk umiňuje, že něco učiní nebo se něčeho vystříhá. Předsevzetí je pouhé rozhodnutí vůle, kdežto slib jest závazek.

Slib jest úkon nábožnosti a uctívání, neboť slibem obětuje člověk Bohu dobrý skutek, aby ho uctil. Mravní hodnota slibu jest také v tom, že závazek, který člověk na sebe slibem bere, vede k větší dokonalosti a propůjčuje dobrému skutku vyšší cenu.

Slib zavazuje pod hříchem. Kdo by slib svůj nesplnil, ač mu to bylo možno, hřešil by a) těžce, jestliže se zavázal pod těžkým hříchem k věci důležité, b) lehce, jestliže se zavázal jen pod hříchem lehkým, byť se to týkalo věci důležité, nebo jestliže se slib týkal věci méně důležité.

Sliby učiněné proti vůli rodičů nebo představených

jsou samy o sobě platné. Rodiče však mohou zrušit sliby dětí do 21 let (podle mínění Vermerschova). Představení mohou suspendovat sliby svých podřízených, pokud slibující jest pod jejich pravomocí.

Slib prominouti nebo zaměnit za jiný může Církev na základě dostatečného důvodu. Prominutí některých slibů jest vyhraženo svatému Otci. Jsou to všechny sliby veřejné a ze slibů soukromých dva sliby, jsou-li učiněny nepodmíněně po 18. roce věku: a) slib dokonalé a ustavičné čistoty a b) slib vstoupiti do řehole slavných slibů, ne však do kongregace.

3. Přísaha

Přísahou se člověk dovolává Boha za svědka, že mluví pravdu nebo že chce splnit, co slibuje. Přísaha jest úkon nábožnosti; kdo přísahá, vyznává dvojí dokonalost Boží, totiž jeho vševědoucnost a pravdomluvnost - a tímto vyznáním vzdává Bohu poctu.

Přísaha jest potřebná proto, že některé skutečnosti nemohou býti dotvrzeny nutkavými důvody jednak pro nedostatečnost lidského poznání, jednak pro nedostatek lidské pravdomluvnosti. Jest tedy přísaha jen prostředkem k nápravě určitých nedostatků. Proto není dovolena naprosto, nýbrž jen vztaženě, to jest v případech, kdy je toho nezbytně potřebí.

O dovolenosti a mravní ceně přísahy potřebné nelze pochybovati. Přísahu ukládá Písmo: »Pána Bo-

ha svého se budeš báti a při jeho jméně budeš přísahati.« (Deut. 6, 13.) Stanoví podmínky dovolené přísahy: »Budeš přísahati »Živ je Pán« v pravdě, v soudu a spravedlnosti.« (Jer. 4, 2.) V pravdě, to znamená, aby to, k čemu se člověk dovolává svědectví Božího, bylo pravdivé; v soudu, aby přísahal rozvážně a ne bez náležité příčiny; ve spravedlnosti, aby se přísaha vztahovala na věci dovolené a ne hříšné. Soudu postrádá přísaha neobezřetná; pravdy přísaha lživá; spravedlnosti pak přísaha neřestná čili nedovolená. (S. Th. 2-2, q 89, a 3.) A z toho je patrné, jak jest rozuměti slovům Páně o přísaze: »Já však pravím vám, abyste nepřisahali vůbec: ani nebem, neboť trůnem Božím jest, ani zemí, neboť jest podnoží nohou jeho, ani Jerusalemem, neboť jest to město velikého krále, ani hlavou svou nebudeš přísahati, neboť jediného vlasu nemůžeš učiniti bílým nebo černým. Budiž však řeč vaše: ano, ano; ne, ne; co nad to jest, ze zlého jest.« (Mat. 5, 34-7.)

Jak vykládá svatý Tomáš, nezapovídá Pán přísahati při Bohu, nýbrž při nebi a zemi. Židé měli totiž špatný zvyk přísahati při živlech. A zákaz Spasitelův směřuje k tomu, aby se přísaháním nedošlo k pohotovosti přísahati, z pohotovosti ke zvyku, ze zvyku aby se neupadlo do křivé přísahy. (S. Th. 2-2, q 89, a 2.)

4. Oběť

Všichni národové starého věku měli vědomí, že na nich spočívá nějaká vina a kletba. A všichni se

domnívali, že tu vinu je třeba smýti. U všech nalézáme domněni, že božstvo rozhněvané na člověka může býti usmířeno jen prolitím krve a že bytost nevinná může odpykati vinu bytosti vinné. A tak i pohané volili k svým obětem jen zvířata krotká, domácí a člověku blízká, mající takřka účast na jeho životě. Neobětovali dravých šelem, dravých ptáků, hadů, ryb. Volili zvířata čistá a bezvadná. Zvířat nemocných nebo zmrzačených neobětovali. Obětní zvíře spalovali buď úplně nebo zčásti, jako by chtěli naznačiti, že přirozeným trestem za hřích jest oheň a že tělo nevinné má býti obětováno za tělo vinné. V obětech starého věku pohanského i židovského byla předtucha, že vina lidstva může býti odčiněna jen smrtí bytosti nevinné, dokonalé, bezúhonné. Oběti ty předobrazovaly oběť Zákona nového, Syna Božího, Ježíše Krista, jehož Jan Křtitel nazval beránkem, jenž snímá hříchy světa.

Obětí nového Zákona jest Ježíš Kristus, jenž se na kříži Otci nebeskému za nás obětoval. Tuto oběť však mysticky přinesl již při poslední večeři. Když naposled večeřel s učedníky svými, ustanovil památku své smrti tím, že proměnil chléb ve své Tělo a víno ve svou Krev, obojí dal požívati apoštolům a přikázal jim, aby i oni tak činili. Jako na kříži dokonal Kristus svoji oběť, když se krev oddělila od těla, tak i ve Mši svaté, která je zpřítomněním poslední večeře, způsoby chleba, které obsahují Tělo Páně, jsou odděleny od způsob vína, které obsahují jeho Krev. Tím oddělením se naznačuje smrt Páně. Mše svatá není pouhé znázornění smrti Kristovy na kříži, nýbrž jest i jejím opakováním. Jest

to vlastně jedna a táž oběť. Při oběti Mše svaté jest týž obětní dar a týž obětník, totiž Kristus. Není tedy mezi obětí kříže a obětí Mše svaté podstatného rozdílu. Kněz, který koná oběť Mše svaté, jest jen zástupcem Ježíše Krista. Rozdíl mezi obětí kříže a obětí Mše svaté jest v tom, že na kříži Kristus skutečně trpěl a umíral, ve Mši svaté však znovu netrpí a neumírá. Smrt jeho na kříži byla krvavá oběť, Mše svatá však jest oběť nekrvavá. Ve Mši svaté se totiž obětuje nesmrtelný a oslavený Spasitel a jeho smrt se obnovuje mysticky, to jest znázorňuje oddělením způsob chleba a vína. V tom smyslu praví svatý Pavel: »Kdykoliv jíte chléb tento a pijete kalich, smrt Páně zvěstujete, dokavad nepřijde.« (I. Kor. 2, 26.)

Mše svatá však není jen obětí Kristovou. Jest i obětí naší právě tak jako smrt jeho byla nejen obětí Syna Božího, nýbrž i obětí celého lidstva. Oběť kříže přinesl Kristus jako druhý Adam, jako představitel lidstva, aby všichni pod jednou hlavou byli spojeni. (Ef. 1, 10.) Oběť tato dokonána jest jen pro Krista samého, ne však pro nás. Jako Kristus se obětoval, i my se musíme obětovati. Jeho oběť se má státi i naší obětí. A jako Kristus co hlava žije ve věřících jakožto svých údech, tak také v nich a s nimi se obětuje. Mši svatou je tedy třeba chápati nejen jako obnovu oběti Kristovy, nýbrž i jako oběť jeho mystického Těla, totiž věřících. Ve Mši svaté jest týž obětní dar a týž obětník, totiž Kristus, a týž obětní úkon. Tento úkon jest formální stránkou oběti a má nesmírnou cenu ethickou: jím se totiž vyjadřuje svrchované panství Boží a

věčná láska Boží, jím se obětující cele a bezvýhradně podrobuje Bohu. Smrt a utrpení jsou podle největších výkladů Mše svaté hmotnou stránkou oběti. V tom smyslu připomíná Encyklika Pia XI. Misericordissimus Redemptor: »Se vznešenou obětí eucharistickou má se spojovati i oběť služebníků oltáře i jiných věřících, aby se ukázali i oni obětí živou, svatou a Bohu milou. Neboť svatý Cyprian neváhá tvrditi, že oběť Páně se legitimně koná jen tehdy, odpovídá-li naše oběť utrpení. Proto nás napomíná Apoštol, abychom povždy mrtvení Ježíšovo na těle svém nosíce a s Kristem spolupohřbeni a v Krista vstípeni co do podobnosti smrti jeho, nejen tělo své křižovali s hříchy a žádostmi zlými vystříhajíce se porušenosti a zlé žádostivosti, jež jest ve světě, nýbrž aby se život Kristův zjevoval na těle našem a abychom účastni věčného jeho kněžství obětovali dary a oběti za hříchy.«

Dar obětní při Mši svaté, nejvzácnější dar, který lidstvo i Církev má v Kristu, stává se obětí jen konem obětním, to jest tím, že se ve Mši svaté podává znovu k uznání naprosté svrchovanosti a lásky Boží.

Oběť Kristova neodhodnotila a zbytečnými neučinila oběti naše. Dala jim správný směr a pravou cenu. Ukázala, že křesťanský život se zakládá především na oběti. Nejkratší formule křesťanství by byla: křesťanství - oběť. Význačnou vlastností křesťana jest obětavost. Tím více jsme křesťany, čím více se dovedeme obětovati. Všechny ctnosti křesťana vyrůstají z ducha oběti. Bez oběti není křesťanství.

Mše svaté jsme povinni účastniti se proto, že jest to oběť chvály, díků, smíru a prosby; proto, že nikdo nemůže býti spasen, nepřivlastní-li si ovoce vykoupení Kristova - a toto ovoce si přivlastňujeme tím, že svou oběť spojujeme s obětí Kristovou.

5. Den sváteční

Úkonem nábožnosti jest i svěcení dne svátečního. Den Páně světíme účastí na nejsvětější oběti jakož i konáním dobrých skutků a odpočinkem od prací služebných. K svěcení dne Páně nás zavazuje třetí přikázání Boží. Účelem tohoto přikázání vzhledem k Bohu jest vzdáti poctu Tvůrci, vzhledem k člověku zajistiti pracujícím klid pro povznesení srdce k Bohu a věcem posvátným i pro odpočinek tělesný, který jest nezbytný k záchově zdraví.

Přirozený zákon ukládá, aby některé dny byly zasvěceny Bohu. Příkaz světiti každý sedmý den jako den Páně jest příkaz zákona mojžíšského. Příkaz světiti jako den Páně neděli místo soboty a světiti nadto i jiné dny jako svátky jest příkaz církevní. Církev v této věci přesněji určila povinnost uloženou zákonem přirozeným a zákonem mojžíšským. Světiti den Páně jsou povinni všichni věřící, jakmile přišli do rozumu, to jest, jakmile dosáhli sedmi let věku, pokud jim v tom nebrání vážná příčina.

Zdá-li se porušení neděle jitřiti hněv Boží proti národu, proti společnosti, proti světu, více než ostatní zločiny, je to proto, že tento útok jest veřejným

vyznáním viny ateismu. Po všechny dny člověk jako jednotlivec se může spojovati s Bohem v duchu toho, co se nazývá náboženstvím. Avšak neděle byla vyvolena a posvěcena rukou Páně, aby byla obecným chrámem, společným oltářem. Neděle jest úředním a předurčeným, vyvoleným, chtěným a posvěceným svědkem, svědkem slavnostního náboženství, jímž nebe a země se spojily v jednotu.

Kdo porušuje neděli, trhá současně v sobě nařízení božská i lidská. Veřejný odpad jest ohromný útok, jenž ničí národy a do propasti strhuje národy kdyisi vyvolené. Jeremiáš mluví věky a ozvěna jeho hlasu nezanikla v údolích palestinských. Rozléhá se s pahorku na pahorek volajíc ke všem pokolením:

Quis enim miserebitur tui Jerusalem?

Jiné zločiny se skrývají. Zneuctění dne posvěceného se vypíná k slunci. Činí nevázanost ze sebe sama. Útočí na Boha před tváří nebe i země. Klidí, jak zasel. Zločin zveřejněl, potrestání zveřejnělo. Slyšte tak hrozná a zapomínaná slova: »Rozptýlím vás mezi národy a vytasím za vámi meč, země vaše zpustne a města vaše obrátí se v ssutiny. Tehdy bude si země libovati své soboty po celou dobu svého zpuštění, když budete dlíti v nepřátelské zemi; země bude míti sobotu a bude odpočívati v sobotách svého zpuštění, protože nemohla odpočívati o sobotách vašich, když jste v ní sídlili.« (Lev. 26, 33-35).

Ernest Hello, *Den Páně*. Družstvo Přátel Studia, Praha 1923, str. 33-4.

IV. ČLOVĚK A VLASTNÍ OSOBNOST

A) LÁSKA K SOBĚ

Když jednou Lacordaire kázal v Toulousu, líčil v jedné své řeči mravní škody, způsobené lidskými vášněmi. Předmětem svého líčení učinil největší, nejkrutější a nejzákeřnější vášně lidské a mluvil o nich slovy plamennými. Chtěl skončiti svou řeč. Posluchači mysli, že nakonec zazní z úst nového proroka poslední kletba a největší zlořečení vášním a patřili na jeho tvář, bledší než jindy, a na jeho chvějící se rty. Lacordaire pohlédl na kříž, který visel před ním, a jeho tvář přelétl úsměv. Na chvíli se odmlčel a pak místo aby proklínal lidské vášně, počal jim měkkým a mírným hlasem dobrořečiti: místo aby jim zlořečil, dožadoval se shovívavosti k nim. »Vášeň v člověku,« tak pravil, »jest meč lásky a ten, kdo by jej chtěl vytrhnouti pro zlo, jež způsobuje, podobal by se pošetilci, který by chtěl zlomiti lyru Homérovu, poněvadž Homér opěvoval nepravé bohy. Vezmi ji z ruky slepého básníka a opěvej na ní jméno, lásku a slávu Boha pravého. Zpívej, země tě poslouchá a nebe ti odpovídá: neboť lyra Homérova jest také harfou Davidovou, a vášeň, jež zabíjí člověka, spasila svět na Kalvarii.«
F. A. Vuillermet, *Soyez des hommes*. Lethielleux, Paris 1928, p. 64-5.

1. Přirozená láska k sobě

Láska k sobě se liší od sebelásky. Sebeláska je nezřízené sobectví, snaha prospěti vždy jen sobě, těžití ze všeho jen pro sebe, stavěti do popředí jen vlastní zájmy. Láska k sobě je však správný poměr člověka k sobě samému. Kdo nenašel správný poměr k sobě, nenajde ani správný poměr k druhým. »Kdo je k sobě zlý, komu jinému bude dobrý?« (Sir. 14, 5.)

Člověk jest už od přirozenosti takový, že sám sebe miluje, jak Písmo praví: »Nikdo zajisté nikdy neměl v nenávisti těla svého.« (Ef. 5, 29.) Ať chce nebo nechce, jest člověk svou přirozeností nutkán, aby sám k sobě byl dobrý. Mravním pak úkolem jeho jest, aby tento svůj přirozený sklon ne potlačoval nebo ničil, nýbrž pěstil a uváděl na správnou cestu. Svědomí mu přikazuje: pečuj o své zdraví a o svůj život; hled' si zajistiti živobytí, dbej své cti a svého dobrého jména; zdokonaluj se duchovně a mravně, aby i tvé vyšší schopnosti se plně rozvinuly a uplatnily. Přirozená láska k sobě jest základem vší sebevýchovy. Kdo nemá zájmu o sebe samého, pro toho jest výchova a všechna kultura ducha věcí marnou.

2. Křesťanská láska k sobě

Křesťanská ethika povznáší přirozenou lásku k sobě do řádu nadpřirozeného přikazujíc milovati sebe pro Boha. Láska k sobě jest vlastně jen součástí lásky k Bohu. Jsme tvorové Boží a Bůh nám

dal život z nezměrné své lásky. Proto praví Písmo: »Vždyť miluješ všechno, cokoliv jest, a nic nemáš v nenávisti z těch věcí, které jsi učinil; neboť kdybys byl něco nenáviděl, nebyl bys to učinil«. (Moudr. 11, 25). Jestliže tedy Bůh nás miluje, kterak bychom my mohli sebe nenáviděti? Naše »já« je dívem Božím. Naše »já« je vykoupeno krví Kristovou. Naše »já« mají i druzí milovati. A samo sobě by snad mělo a smělo lásku odepřítí?

Je-li Bůh »milovníkem života«, jak Písmo jej nazývá (Moudr. 11, 27), nemůže ani člověk býti nenávistníkem života. Ale jeho láska k hodnotám života musí býti podrobena řádu. A tento řád si může člověk odvoditi z řádu lásky Boží. Bůh miluje člověka více než zemi, na které žijeme. Svě věrné miluje více než ty, kteří sešli s jeho cest. Miluje serafíny více než anděly nižších sborů. A svého Syna miluje láskou nevýslovnou a nekonečnou. Tak i naše láska musí býti napodobením lásky Boží. Život nám musí býti dražší než majetek. Zdraví dražší než krása. Dobré svědomí dražší než vnější čest. Duše dražší než tělo. Spása duše dražší než jakékoliv stvořené dobro.

Milovati sebe neznamená hověti nižší stránce přirozenosti, nýbrž užívati jí k vzestupu. Všem, co je v nás nižšího, říkáme »ne«, abychom vyššímu mohli říci »ano«. Obětujeme nižší, aby se plně mohlo rozvinouti vyšší.

3. Sebevýchova

Milovati sebe znamená usilovati o růst a vzestup. Nikdo nesmí zůstatí takovým, jakým se narodil. Musí se povznéstí, zušlechtiti, přetvořiti, musí se státí osobností.

Podle svatého Tomáše značí osoba svébytné jsoucno v přirozenosti rozumem obdařené. Důsledkem svébytného jsoucna a rozumné přirozenosti v člověku jest vědomí sebe, poznání sebe a vláda nad sebou. Ve skutečnosti, v řádu bytí, jest přirozenost lidská dána, člověk se rodí jako svébytné jsoucno (hypostase), má svou samostatnost a nezávislost, i když ne právě naprostou. Pokud však tato přirozenost ve svých schopnostech, hlavně rozumových a volních a jejich úkonech je schopna vývoje a zdokonalení, osoba není jen pouhou vlohou, ale též úlohou. Ideál, podle něhož osoba se může rozvíjeti a zdokonalovati, jest buď jen povahy fysické, nebo jest hodnotou i řádu mravního. Kdo pěstí své schopnosti tělesné, smysly, rozum a vůli, aby dosáhl nejvyšší možné zručnosti a dokonalosti, blíží se k splnění vznešené úlohy člověka. A tento vzestup jest již třeba přičítati ne pouhé osobě, nýbrž osobnosti, neboť osobností se rozumí právě mravní úloha daná úhrnem toho, čím člověk má býti.

Avšak nic a nikdo se nemůže zdokonalovati na sobě a podle sebe, nýbrž vždy podle »vyššího«; a to »vyšší«, ideál, podle něhož se člověk má vyvíjeti, je v Bohu; osobností se stává, kdo v sobě vytváří obraz Boží. Právě svatí pochopili, že plný rozvoj naší osobnosti je v tom, že ji nějak ztrácíme v o-

sobnosti Boha, který jediný má osobnost ve výsostném smyslu slova, neboť on jediný jest naprosto nezávislý ve svém bytí i ve své činnosti. Svátí neusilovali přímo o to, aby měli osobnost. Nalezli osobnost, poněvadž hledali Boha. Kdo ztratí duši svou, nalezne ji. Světec ztrácí duši. Vzdává se svého »já« (individuálního egoismu) a nahrazuje je Bohem. Bůh je mu bližší než vlastní »já«. V tom smyslu říká svatý Pavel: »Žiji nikoliv já, ale žije ve mně Kristus.« (Gal. 2, 20.) Ačkoliv v řádu bytí si světec zachovává »já« rozdílné od »já« Božího, v řádu poznání, lásky a činnosti však nahrazuje takřka své vlastní »já« Božím »já«.

4. Přirozené základy sebevýchovy

Člověk jest osoba. Osobami jsou jen ty bytosti, které mají ducha, které si volí svůj cíl a svobodně k němu směřují. Individuum jest pojem širší. Individuem se rozumí nejen člověk, nýbrž i živočich, rostlina, mikrob, atom. Osoba se zakládá na neodvislosti od hmoty. Individuum se příkládá hmotě, která, jsouc dělitelna, je schopna individuace. Hmota chce míti místo a kvantitu.

Jako individua jsme zlomky hmoty podrobenými silám a vlivům fyzickým i kosmickým, vegetativním i animálním, ekonomickým i historickým. Každý člověk má řadu vlastností, které si takřka přináší na svět a o kterých se říká, že mu jsou vrozeny. K nim pak přistupují vlastnosti získané prostředím a výchovou. Souhrn všech těchto vlastností se nazývá temperamentem. Temperare znamená

vlastně laditi. Temperament je tedy určité zladění lidské přirozenosti. Novější lékařská psychologie (Ernst Kretschmer) stanoví dva základní temperamenty: a) cyklothymní, b) schizothymní.

a) Temperament cyklothymní se vyznačuje klidem, schopností vyrovnati se s životem, snášeti obtíže všeho druhu; rytmickým vzestupem a sestupem hladiny duševního života, takže v něm není náhlých přechodů z bolesti do radosti, ani prudkých výkyvů náladových. Graficky by bylo možno jej znázorniti křivkou vlnivou.

b) Temperament schizothymní se vyznačuje neklidem, dráždivostí, nestálostí, střídáním důvěry v život a skleslosti, nepravidelným rytmem vnitřního života. Graficky by bylo možno jej znázorniti křivkou ostře vzestupující a příkře klesající.

Tyto dva temperamenty se zřídka vyskytují ve své ryzí podobě. Povahy lidské jsou většinou směsí prvků cyklothymních a schizothymních, v níž však ty neb ony více vynikají. Tyto význačné prvky tvoří tak zvanou dominantu, převládající povahový rys. Podle dominanty pak se mluvívá o různých duševních typech; hlavní z nich jsou:

a) intelektualistický, v němž převládá stránka rozumová; b) voluntaristický, v němž převládá vůle a činnost; c) sentimentní, v němž převládá stránka citová; d) estetický, v němž převládá zájem o krásno; e) sociální, v němž převládá smysl pro potřeby bližního; f) náboženský, v němž převládá nábožnost.

Temperament zhruba řečeno jest způsob, jak se projevuje bytost člověka ve své tělesné i duševní

výstavbě; způsob, jak člověk reaguje, smýšlí, cítí a jedná - a to na základě vlastností a vloh vrozených i získaných.

Temperament není nezměnitelná veličina. Nad všemi vlohami a vlastnostmi vrozenými i získanými stojí mravní vůle člověka. Ta je ovládá, tříbí a usměrňuje. Je-li tato vůle řízena správným postřehem hodnot, takže dovede dávat přednost vyššímu před nižším, hodnotnému před nehodnotným, jest to známkou tak zvaného charakteru.

Charakter není součástí osoby, ba ani ne její vlastností. Mluvíme-li někdy o lidech bezcharakterních, máme na mysli lidi bez hodnotivého smyslu a bez vnitřní zákonitosti mravní. Charakter není nic vrozeného - to je dílo sebevýchovy, to je znamení mravní osobnosti, to je něco, co je všem činům člověka společné.

Ale ani charakter není nic nezměnitelného. Nejednou slyšíme o někom, že se stal »jiným člověkem«. To neznamená, že se změnil jeho temperament, nýbrž charakter - tedy způsob hodnocení. Nejlepším důkazem, že takové změny jsou možné, jsou případy konversí čili náboženských obrácení: ty ukazují dobře, že to nebyly změny temperamentu, nýbrž změny charakteru - způsobu hodnocení života a věcí. Konverse znamená vždy jen správné usměrnění, ne zničení povahy. Svatý Pavel byl horlivý, nesmiřitelný a nesmlouvavý zastánce »otcovských tradic«, muž činu, pronásledovatel křesťanů. Přírodní základ povahy jeho se nezměnil před branami Damašku. S toutéž horlivostí a důsledností, s jakou horlil pro zákon Mojžíšův, nesl jméno Kristovo me-

zi národy. Syn kupce Bernardona v Assisi byl veselý troubadour. A i když se stal chudáčkem Božím, i když se uchýloval do samoty, i když žebřal na ulicích rodného města, i když vedl kajícňý život, nepřestal býti veselým troubadourem, »il giullare di Dio«, muzikantem Božím, který i v postu a odřikání opěvoval krásu stvořeného světa od bratra slunce až po sestru smrt. Co bylo zpěvného, básnického, radostného a muzikantského v jeho povaze, nezměnilo se nikdy. Svatý Ignác z Loyoly i po duchovních cvičeních v Manrese zůstal tím, čím byl od přirozenosti: vojákem, vůdce a rytířem. Řád jezů založil, nazval Setninou Ježíšovou a největší důraz kladl u jejích členů na poslušnost.

5. Cesty sebevýchovy

Trojí jest cesta sebevýchovy: a) sebepoznání, b) sebevěřa, c) sebevláda.

a) Poznej sebe sama - bylo napsáno na bráně antického chrámu v Delfách. Již pohané byli přesvědčeni, že jen dokonalým poznáním sebe může člověk dosáhnouti mravní dokonalosti. Starověký mudrc Pythagoras ukládal svým žákům, aby ráno i večer si kladli tyto otázky: Co jsem učinil? Jak jsem to učinil? Co jsem opomenul učiniti? Římský filosof Seneca doporučoval, aby si člověk denně odpovídal na otázky: Kterou chybu jsem dnes napravil? Proti které vášni jsem bojoval? V čem jsem pokročil? Císař Titus měl v obyčeji rozpomínati se večer, co dobrého vykonal za dne. Jednou nemoha si vzpomenouti, že by byl učinil něco dobrého, řekl přátelům:

»Amici, diem perdidit - Přátelé, den jsem ztratil.«
O Benjaminu Franklinovi je známo, že si vedl jakousi účetní knihu o svém svědomí. Do rubriky Má dáti si zapisoval své nedostatky, do rubriky Dal své mravní úspěchy. Vysvětluje sám, proč to činil:
»Když jsem srovnával záznamy jednotlivých dnů, radoval jsem se a nabýval jsem nové odvahy, když jsem viděl, že pokračuji v některé ctnosti a že ubývá značek mých špatností, až jsem nakonec se dočkal, že rubrika Má dáti byla čistá.«

Tento způsob sebepoznání se nazývá zvláštní zpytování svědomí. Jak patrně z příkladů uvedených, existovalo již ve světě předkřesťanském. Ovšem křesťanští mistři duchovního života toto zpytování zdokonalili.

Zvláštní zpytování svědomí se hodí především lidem, kteří jsou v posvěcující milosti, mají však různé hříchy všední, špatné náklonnosti a různé nedokonalosti. Všecky tyto chyby napravití najednou je nemožno. Je třeba si úkol usnadnit. Kdyby nám někdo podal silný svazek prutů a kázal, abychom jej zlomili, sotva bychom to dokázali. Avšak rozvážeme-li ten svazek a pokoušíme-li se lámati jeden prut po druhém, nic těžkého v tom není. Tak je to i s chybami. Musíme je potíratí jednu po druhé, ne všecky najednou. Stačí, když si vybereme jednu, a to takovou, které se nejčastěji dopouštíme a která nám nejvíce škodí a na tu jedinou chybu soustředíme svou pozornost a po případě si poznamenáváme, jak často jsme do ní upadli či jak často jsme ji přemohli. Takové záznamy nám po čase ukáží, jakých úspěchů jsme se dopravovali. Ostatních svých

chyb si zatím nevšímáme, poněvadž jsou to hříchy všední, které nám neškodí tak příliš. Jen proti té jedné chybě bojujeme a to tak dlouho, až se jí zbavíme. Podaří-li se nám to, můžeme stejným způsobem postupovati také proti jiným svým chybám. To je cesta, která vede k cíli. Bojujeme-li opravdově aspoň proti jedné své chybě, bojujeme proti všem, neboť sílíme tak svoji vůli, nabýváme stále větší schopnosti přemáhati zlo v sobě, a co jsme započali snad jen s malou chutí nebo jen na zkoušku, vnáší do duše blahé uspokojení, plodí pocit síly a předtuchu konečného vítězství.

Tím není řečeno, že tento postup je vhodný pro každou duši a nebo že není jiných cest k sebepoznání a mravnímu zdokonalení. Cesty mohou býti rozličné - to platí i v duchovním životě. Je docela dobře možno, že způsob, který se hodí jedné duši, nehodí se jiné. Proto také mnohé duše nezbytně potřebují duchovního vedení, aby našly onu cestu k dokonalosti, která je pro ně nejschůdnější a nejvhodnější.

b) Úsilí o mravní dokonalost nesmí se vyčerpávati pouhým bojem proti zlu, nýbrž musí se projevovati úsilím o dobro. Především je třeba v dobro věřiti. Musíme býti přesvědčeni, že nosíme v sobě zárodky dobra a že nikdo není tak špatný, aby se nemohl státi dobrým, když se o to snaží. Jest tedy velmi důležité zachovati si důvěru v sebe. Jak učí filosofie, jest zlo ne něco skutečného, nýbrž jest to jen nedostatek dobra povinného. A proto je zlo přemožitelné: jest to jen jakási prázdnota, kterou můžeme vyplniti dobrem, když chceme. Zlo mravní v

člověku jest totiž také jen jakýsi nedostatek dobra. To dobro kdysi bylo v člověku. To bylo před hříchem prvotným. Hříchem se dobro umenšilo a oslabilo: rozum člověka se zatemnil a jeho vůle ochabla. Objevila se mezera a prázdnota v duši. Ale lze ji vyplniti. Mýlil se Luther, když se domníval, že následkem hříchu dědičného je člověk zcela zkažen, takže již není schopen činiti dobro. Vše, cokoliv koná člověk, jest podle jeho mínění jen a jen hřích. Spásy pak může dojíti ne snad svým přičiněním, nýbrž jedině vírou ve spasné činy Kristovy. Žalostný to omyl. Nauka zoufalce, který se zalekl prázdnoty ve své duši, odhodil zbraň, místo aby se dal v boj, a vzdal se ďáblu na milost i nemilost. Pravda jest, že duše je zeslabena, zraněna a zkomolena hříchem prvních lidí; ale není ubita. Není sice schopna bez Krista a bez milosti Boží dojíti spásy, ale je schopna aspoň nějakých skutků přirozeně dobrých i bez pomoci milosti Boží a je tím více schopna konati dobře a pracovati pro svou spásu, je-li sílena Bohem. Podobá se nemocnému člověku: musí ležeti a nemůže pracovati, ale to neznamena, že nemůže konati vůbec nic a že se nemůže hnouti a že jest snad roven mrtvole.

c) Úkolem sebevýchovy jest také řídití a ovládati i nižší stránku lidské přirozenosti. Jest v člověku oblast, kde jsou činny prudké a slepé síly, jež nazýváme vášněmi. Není správné dávatí slovu vášně význam nepříznivý, totiž význam nezřízenosti a krajnosti. Je pravda, že některé vášně se mohou státí nezřízenými, když se jich zneužívá. Ale je ta-

ké pravda, že jsou vášně, které přinášejí mnoho užitku, jsou-li správně řízeny a zušlechťovány. Základní vášní v člověku jest podle svatého Tomáše láska (amor). Slovo láska je zde třeba bráti ve smyslu nejširším: jako sklon, tíhnutí, které se projevuje pocitem (affectus) a snahou (tendentia). Svatý Tomáš rozeznává trojí druh lásky podle stupně dokonalosti: lásku přírodní, (appetitus naturalis), lásku smyslnou, (appetitus sensitivus) a lásku rozumovou (appetitus rationalis seu intellectivus). A vykládá tyto rozdíly: »Láska jest něco patřícího k žádosti, ježto předmětem obou jest dobro; proto podle odlišnosti žádosti jest odlišnost lásky. Jest totiž jakási žádost nenásledující vnímání žádajícího samého, ale druhého; a taková se nazývá žádost přírodní. Věci totiž přírodní žádají, co se jim hodí podle jejich přirozenosti, ne vlastním vnímáním, ale vnímáním samého původce přírody. Jiná však je žádost, následující vnímání samého žádajícího, ale z nutnosti, ne ze svobodného úsudku; a taková je žádost smyslová u zvířat, která však v lidech má něco ze svobody, pokud poslouchá rozumu. Jiná pak jest žádost, následující vnímání žádajícího podle svobodného úsudku; a taková jest žádost umová nebo rozumová, která se nazývá vůle.« (S. Th. 1-2, q 26, a 1.)

Láska je vašeň základní. Předmětem lásky je dobro. Je-li dobro vzdáleno, vzniká touha. Dosáhne-li láska dobra, vzniká radost. Opakem dobra je zlo. Od zla se odvrací láska nenávistí. Nezdaří-li se lásce odvrátiti se od zla, vzniká smutek. Jsou dobra těžko dosažitelná. O ně usiluje láska vzněty vý-

bojnými, jejichž účelem jest překonati obtíže. Je-li nesnadné dobro dosažitelné, rozvíjí se vašeň naděje. Jeví-li se však jako nedosažitelné, zachvacuje duši zoufalství. Veliké zlo se jeví buď jako přemožitelné - i budí odvahu, nebo jako nepřemožitelné - i budí strach. Proti velikému a nevyhnutelnému zlu se brání láska hněvem.

V celé této stupnici vášni není ani jediná, jejíž vlastní hybnou silou by nebyla láska. Není vášně, jak praví svatý Tomáš, která by nepředpokládala nějaké lásky. (S. Th. 1-2, q 27. a 4.)

Podle výkladu téhož učitele hlavní vášně jsou čtyři: radost, smutek, naděje a bázeň. Všechny ostatní vášně lze převést na tyto čtyři.

Vzhledem k dobru počíná se hnutí v lásce, postupuje na touhu a končí se v naději. Vzhledem ke zlu počíná hnutí v nenávisti, postupuje k útěku a končí se v bázni. (S. Th. 1-2, q 25, a 4.)

Radost a smutek se vztahují k přítomnosti: z dobra budoucího je naděje, z budoucího zla je bázeň. Radost a smutek pocházejí ze snahového napětí, jež se nazývá toužebností (appetitus concupiscibilis). Naděje a bázeň se rodí ze snahového napětí, jež možno nazvati vznětlivostí (appetitus irascibilis).

Ve vášních duše shledává svatý Tomáš protikladnost dvojí. Především je protiklad mezi vášněmi, vztahujícími se k dobru, a vášněmi, vztahujícími se ke zlu, tedy protiklad vzhledem k předmětu. Za druhé protiklad vzhledem k pohybu. Vášně toužebné mají jen jeden pohyb - buď přístup k dobru, nebo odstup od zla. Avšak vášně vznětlivé, je-

jichž předmětem je nesnadné dobro nebo nesnadné zlo, mají pohyb dvojitý: přístup i odstup. Je-li předmětem nesnadné dobro, směřuje k němu vznětlivost a vzniká naděje, současně však od něho odstupuje a vzniká zoufání. A je-li předmětem nesnadné zlo, odstupuje duše od něho a tak vzniká bázeň, avšak také k němu přistupuje, jakožto k něčemu obtížnému a tak vzniká odvaha. (S. Th. 1-2, q 23, a 2.) Jen jedna vášně duše nemá protivy, a to jest hněv. (S. Th. 1-2, q 23, a 3.)

Vášeň nás takřka samočinně unáší k smyslovým dobrům nebo nás od nich vzdalují. Úkolem sebevlády není vášně udusit v jejich zárodku - to by bylo proti přirozenosti. Tím však není řečeno, že všechny vášně jsou dobré, ať mají jakýkoliv směr. Dobrymi však se mohou stát, jsou-li podrobeny rozumu a vůli a jsou-li zaměřeny k správnému cíli. Vášně jsou síly, které je třeba takřka zapřáhnouti do služeb určitých mravních cílů. Přetvořeny a zvládnuty prospívají; neomezeny a neovládnuty škodí. Samy o sobě nejsou vášně ani dobré ani špatné. Dobrymi nebo špatnými se stávají podle toho, jak jich člověk užívá. Po té stránce se vášně podobají živelným silám přírodním. Rozvodněná řeka je živel ničivý. Lidé vykopají nové koryto a svedou do něho její tok. A řeka takto zvládnutá žene mlýny, elektrárny - slouží člověku. Oheň je dravý živel. Neovládnut - ničí. Spoután - slouží. Oheň v kamnech je spoután - a proto přiměřeně a účelně hřeje.

Vášeň můžeme ovládati, jen když je připustíme do vědomí a uznáváme je za část sebe. Nesnažíme se

»osvoboditi se« od nich, snažíme se využítí jich. Vůle má přímou vládu jen nad těmi hnutími a vzněty, které jsou považovány za součást vlastního já. Vůle může potlačovati ony prvky, které zavrhla jako bolestné a odporné, ale to není sebevláda. Tyto potlačené síly ve skutečnosti neustále propukávají jako popudy, vtíravé představy, pocity strachu, neurosy, které srážejí vůli slabě protestující. Sebevláda jest vědomé podřízení pudových sil vůli a službě člověka. To jest podstatný a základní rozdíl mezi potlačováním a sebevládou. Potlačováním se vylučují vášně z vědomí, kdežto sebevláda je připouští jako součást vlastního já a tím je dostává pod svoji moc. Vnitřního pokoje nedosáhneme tím, že zavrhneme vášně, které jsou bezuzdné, nýbrž tím, že je poznáme, uznáme a zušlechtíme.

Protože Bůh jest svrchovaná a věčná čistota, duše i tělo stávají se jí účastnými, spojí-li se s ním, když člověk zachovává mysl a tělo své v dokonalé čistotě a volí raději smrt, nežli aby potřásl a pošpinil mysl a tělo své nečistotou. Ne že by člověk mohl zadržeti myšlenky srdce nebo často i hnutí těla; ale hnutí a myšlení neposkvřňují duši, nýbrž vůle, když vědomě svolí k své křehkosti a k myšlením srdce. Pakli však nesvolí, nedopouští se viny, ale má zásluhu klada svatý odpor, dobýváje vždy z tohoto trní vonnou růží dokonalé čistoty. Dospívá takto k většímu sebepoznání a se svatou nenávistí povstává proti vlastní křehkosti, a s láskou se utíká ke Kristu ukřižovanému s pokornými ustavič-

nými modlitbami, vida, že mu nelze z tolikerých zel jinak vyváznouti. Ale již jsme pravili, že čím více se k němu blíží, tím více jest účasten jeho čistoty. Ne-ní tedy pochyby, že boji těmi získává nejčistší růži. To jest ten lék proti bídnému hříchu slabého a křehkého těla a všeliké jiné tíže hříchu, abychom se blížili k Bohu a zpodobovali se s ním horoucností lásky.

Listy svaté Kateřiny Sienské. B. Kočí, Praha 1930, str. 252-3.

B) ZÁKLADNÍ CTNOSTI A OSOBNOST

Byl jsem ve věku, kdy překypění sil, opovážlivost, soběstačnost a následkem toho i pohrdání druhými jest u mladých lidí zjevem tak obecným, že by člověk byl v pokušení domnívati se, že to jest jen menší zlo, jemuž Bůh se neprotiví. Dnes si zcela dobře dovedu vysvětliti, odkud to pochází. Od šestnácti asi tak do jedenadvaceti let činí duch takové pokroky, že si člověk myslí, že v třiceti letech bude znamenitým chlapíkem, něčím docela jiným než ten neb onen hlupák. Člověk se ještě nepoučil na vlastní útraty, že s pokračujícím věkem duševní schopnost se umenšuje, právě tak jako tělo v určité době, i když může ještě růsti do šířky, nezískává již nic na výšce. Jiná příčina, proč mladí lidé jsou troufalí, jest v tom, že sami sebe posuzují podle ideálu, jehož chtějí dosáhnouti, kdežto druhé posuzují podle výsledků, jichž se dopravovali.

W. Verkade, *Le tourment de Dieu*, Rouart et Wate-
telin, Paris 1923, p. 59-60.

Již stará filosofie stanovila jako základ mravního života čtyři ctnosti: opatrnost, spravedlnost, statečnost a mírnost. Z nich tři, totiž opatrnost, statečnost a mírnost směřují k zdokonalení vlastní osobnosti, kdežto spravedlnost určuje správný poměr k Bohu a bližnímu, neboť k sobě samému nemůže nikdo býtí spravedliv ani nespravedliv.

1. Opatrnost

Opatrnost je ctnost rozumová - zakládá se totiž podle svatého Augustina na poznání věcí žádoucích a věcí zavržitelných. Není to tedy nějaké opatrnickví či bázlivost, jak snad slovo samo by naznačovalo, nýbrž moudrá rozvážnost a důmyslná obezřetnost, slovem dokonalost rozumu činorodého. Všechny ctnosti jsou dítkami naší dobré vůle: opatrnost však je dítkem našeho ducha, ne ovšem ducha vzhlízejícího k hvězdám, nebo ducha nořícího se v záhady věd, nýbrž ducha, který své znalosti staví do služeb života.

Všechny ctnosti směřují k dobru. Jelikož pak dobro lidské jest to, co je v souhlasu se správným rozumem, je nutné, aby cíle mravní ctnosti napřed byly v rozumu. A úkolem opatrnosti jest řídití vše, co směřuje k mravním cílům: a tak je opatrnost vůdkyní ostatních ctností. Každá ctnost potřebuje opatrnosti, neboť se musí vystříhati krajností a výstředností. Ctnost je v jakési střednosti - jinak se stává neřestí. Opatrnost určuje všem ctnostem rozumnou míru a správnou cestu, jest vychovatelkou ctností vedouc je k rozumnosti, správnosti a umír-

něnosti a varujíc před přepínáním a upřílišováním. Opatrnost, třeba že jest vychovatelkou ctností, není v nás od přirozenosti, nýbrž jakožto ctnost rozumová vzniká a roste z vyučování a zkušeností, musí tedy sama býti vychovávána. A proto jejími nezbytnými vlastnostmi podle svatého Tomáše jsou: a) paměť, neboť zkušenost se zakládá na tom, že si člověk mnoho věcí minulých pamatuje; b) rozumění, neboť bez správného úsudku nelze stanoviti správné jednání; c) účelivost, neboť člověk musí dbáti pokynů a rad učitelů a starších, moudřejších lidí; d) zručnost, neboť je třeba hbitě se dohadovati vhodných prostředků k cíli; e) um, neboť k opatrnosti náleží i schopnost dobře raditi - a to není nic jiného než postup od věcí známých k neznámým; f) prozřetelnost, neboť úkolem opatrnosti jest věci dobře zařizovati k cíli; g) obezřetnost, neboť nelze věci zaříditi k cíli, nepřihlíží-li se ke všem jednotlivostem a okolnostem; h) ostražitost, neboť žádoucího cíle nemůžeme dojíti, nebereme-li zřetel k překážkám stojícím v cestě.

Tolik požadavků se klade na ctnost opatrnosti; z toho je zřejmo, že tato ctnost může vyrůstí jen z půdy dobré a připravené pro působnost milosti Boží. Pravá opatrnost je dar Boží a o ten dar je třeba prositi.

Úkolem opatrnosti jest a) hledati prostředky vhodné k cíli; b) usuzovati, co a jak je třeba činiti, aby mravního cíle bylo dosaženo, c) prikazovati, aby ten neb onen čin byl vykonán určitým způsobem.

Působíštěm opatrnosti jest denní život se všemi svými nejvšednějšími i nejvznešenějšími stránka-

mi. Jest jí třeba k nákupu denních potřeb i k přípravě životní zповědi. Jísti, pítí, spátí, učiti se, pracovati, baviti se, modliti se, trpěti, obětovati se - to vše jsou věci, jimž opatrnost propůjčuje pravý smysl a správnou míru, ukazujíc nám, co je pro nás nejlepší a zároveň nejčestnější a nejdůstojnější a co nás jistě vede k pravé dokonalosti.

2. Statečnost

Někdy se nám zdá, že ctnost je cosi trpného, jakási nuda zbožných duší. Ctnost však směřuje k činnosti, k uskutečňování mravních cílů. Ovšem od úmyslu k činu je cesta daleká. Jen statečný dojde k cíli. Bez statečnosti jsou námahy ostatních ctností marny. Bez statečnosti nemůže se člověk státí pánem života, spíše se stane jeho hříčkou. »Bojování jest život člověka na zemi.« (Job 7, 1.) Následovati Krista, jenž »přemohl svět« (Jan 16, 33), může jen statečný.

Hodina statečnosti nastává, kdykoliv na cestě k mravnímu cíli se objeví překážka - ať je to únava, pokušení, posměch, hrozba, nepřátelství, nepřízeň přírody, zloba lidská, nemoc, smrt. Statečnost není jen ctnost vojenská. Statečnosti potřebuje každý: žena ve své těžké chvíli, muž v konání denní své povinnosti, student před těžkou zkouškou, chudák ve své bídě, boháč ve své odpovědnosti, jinoch ve svých mravních zápasech, stařec ve své mdlobě.

Úkolem statečnosti jest překonávati překážky, které brání vůli, aby následovala rozumu. Tyto překážky budí totiž vašeň strachu a proto jest úkolem

statečnosti jednak přemáhati strach, jednak útočiti na překážky, které strach vyvolávají. Rozeznáváme tedy ve statečnosti dvojí kon: útok a vytrvání. Útok musí býti založen na důvěře ve zdar boje a na pevném úmyslu a odhodlanosti vykonati čin. K vytrvání pak je třeba dvou podmínek: trpělivosti, jež záleží v dobrovolném snášení nesnází a strastí dlouho trvajících, a stálosti, jež záleží v neúnavném překonávání překážek a nebezpečností. (S. Th. 2-2, q 128, a un.) K podstatě statečnosti náleží schopnost čeliti jakémukoliv zlu, i zlu největšímu, protože kdo stojí pevně proti zlům větším, v důsledku toho bude státi i proti menším a nikoliv naopak. Nejohrovnější pak mezi všemi tělesnými zly jest smrt, neboť odnímá všechna tělesná dobra. Proto statečnost se musí osvědčiti i před tváří smrti. (S. Th. 2-2, q 123, a 4.)

Statečnost jest podstatnou známkou hrdinství. Hrdinství nemusí býti nic okázalého, neboť každý, i obyčejný způsob života je možno žiti hrdinně. Neobyčejné činy samy o sobě, byť budily pozornost sebe větší, jsou daleky hrdinství, nejsou-li to činy v řádu a podle řádu. Ovšem hrdinství všedního dne, hrdinství lásky a trpělivosti, uniká zpravidla pozornosti davu chtěvého zvláštností. Mravní cena hrdinství se zakládá jen z nepatrné části v hrdinství samém, z valné části však v hodnotě, o kterou člověk hrdinně usiluje. Herostrat vykonal věc neobyčejnou zapáliv chrám Diany efesské a přece není hrdinou. A naopak mnozí vykonali věci veliké, ačkoliv se nesnažili býti hrdiny, nýbrž hleděli prostě vykonati něco dobrého. Je možno konati neoby-

čejné věci způsobem neobyčejným, ale je také možno konati obyčejné věci způsobem neobyčejným. Hrdinství pak záleží v dokonalé ryzosti, věrnosti a velkodušnosti, jimiž člověk žije život, ať obyčejný nebo neobyčejný. Ryzostí je třeba rozuměti ne pouhou ušlechtilost, nýbrž svatost, omilostněnost, zakotvenost v řádu nadpřirozeném, usměrněnost k věčnu. Věrnost je druhou známkou hrdinství: hrdina je věren idej, ale ne ve smyslu hrdiny tragického, jenž musí padnouti, aby nepadla idea. A třetí známkou hrdinství jest velkodušnost. Velkodušnosti je třeba k dosažení věcí velikých a nesnadných. Velkodušnost dodává všem ctnostem velikosti, jest jejich ozdobou a v tom smyslu jest větší než všechny ctnosti, ačkoliv sama o sobě největší ctností není.

Nejvyšším úkonem statečnosti a vrcholem mravní dokonalosti vůbec jest mučednictví. Mučednictvím se rozumí svědectví pro víru stvrzené smrtí. Mučednictví má svou hodnotu od idej, pro kterou mučedník umírá. Oko naše musí býti upoutáno ne tím, že mučedník umírá, ale proč umírá. Pravým mučednictvím jest jen smrt dobrovolně a ochotně pro víru podstoupená ve stavu milosti posvěcující. Vírou se nerozumí jen pravda víry, nýbrž i kterákoliv ctnost z víry vyvěrající.

3. Mírnost

Mírnost zdá se býti leckomu pátým kolem u vozu ctností. Mnohým se zdá, jakoby mírnost byla výrazem ne křesťanské síly, nýbrž křesťanské sla-

bosti. »Mírnost« jeví se býti téměř známkou méněcennosti. Pravda jest, že kdyby člověk byl vyhaslou sopkou, nepotřeboval by ctnosti mírnosti. Mírnost právě nás staví před neúprosný úkol - přes vlnobití vášní a citů hledati bezpečnou a jistou cestu k tomu, co je rozumné a správné. Jako statečnost dává sílu k boji proti překážkám vnějším, budícím vašeň strachu, tak mírnost dává sílu k boji proti překážkám vnitřním, totiž proti nezřízené žádostivosti. Proto úloha mírnosti nastává ve chvíli, kdy člověka zmítají základní žádosti zlé. Ty jsou podle svatého Jana: žádost těla, žádost očí a pýcha života. (Jan 2, 16.) Žádost těla jest tělesná touha po nedovoleném ukojení, která směřujíc proti střídmosti a čistotě svádí k opilství, obžerství, smilství. Žádost očí jest žádost, která má sídlo v očích a žádá nezřízenou měrou statků pozemských (bohatství, nádhery) nebo nezřízeného patření na věci smilné. Pýcha života jest nezřízená žádost lidské cti a slávy. Křesťan smí sice užívati různých věcí ve světě, pokud se to srovnává s vůlí Boží a směřuje k poslednímu cíli, totiž ke cti Boží a spáse duše, ale nesmí je milovati pro ně samy, nesmí se jim oddávati tak, jako by v nich záležel jeho životní cíl. Úkolem mírnosti jest naučiti člověka, aby správně užíval věcí pozemských, to jest aby jich užíval, pokud mu pomáhají k dosažení cíle posledního, a aby se jich zříkal, pokud mu v dosažení posledního cíle překáží. Je-li úsilí mírnosti zaměřeno na žádost pokrmu a nápoje, vede k ctnosti zdržlivosti a střídmosti. Je-li jejím cílem ovládnouti žádost pohlavní, vede k cudnosti.

Vidíme, že celý život ve zmatek upadá pro blud a nevědomost, a že moudrost jest to jediné, co nás zprošťuje zběsilých vášní a zbabělé hrůzy, učí s oddaností nésti rány osudu a ukazuje všechny cesty, které vedou ke klidu a míru: proč bychom tedy váhali prohlásiti, že dlužno se domáhati moudrosti pro rozkoše a nemoudrosti se vystříhati pro obtíže? A týmž způsobem potvrdíme, že ani mírnost není žádoucí sama pro sebe, nýbrž proto, že přináší duším mír a je jakýmsi zvláštním souladem usmiřuje a umírňuje. Je to mírnost, která nás vybízí, abychom se drželi rozumu ve věcech, jichž máme požadovati anebo se stříci. Nepostačíť rozhodnouti, co třeba učiniti aneb neučiniti, nýbrž dlužno také státi na rozhodnutí. Avšak lidé větším dílem, poněvadž nedovedou pevně setrvati na svém předsevzetí, přemoženi a rozrušeni naskytujícím se preludem rozkoše, vrhají se v pouta chtíčů. Pak nevidí následků a pro rozkoš jednak nepatrnou, jednak nikoli nutnou, která také jinak by se dala zjednati, a již by mohli postrádati bez bolesti, upadají brzy do povážlivých nemocí, brzy do ztrát, brzy do hanby, ba často propadají zákonitým a soudním trestům.

Marcus Tullius Cicero, *O nejvyšším dobru a zlu.*

(Přel. Tim. Hrubý.) J. Otto, Praha 1896, I. 14, str. 19-20.

Naše tělo je mysterium jako náš duch. Chápu dobře, proč od Renaissance pozornost lidí stále intenzivněji se obrací ke kultuře těla. Neznámou zemí pro naši vědu jsou nejzákladnější funkce života. Nikde se nejeví barbarství lidí zřetelněji než v životosprávě. Nevyšli jsme zde ještě z periody experimentů. Nové tělo! Tělo připravené jako strom v květu k uvítání nebeských ptáků, lyra v etherných rukou, všechna okna k věčnosti čistá, jako umytá staletými bouřemi. Co převratů bude třeba v celém hospodářství země, nežli takové tělo uzraje pro radostnější a sladší setbu myšlenky! Co nových smyslů bude třeba u člověka vyvinouti! Čeho bude třeba zapomenouti! Co recidiv jako u těžce nemocného! Ale - a to je přesvědčení, které stále jasněji si uvědomuji - bez jiného vyvinutějšího a poslušnějšího těla nedá se mysliti onen stav vítězné rovnováhy, bohaté duchovní plnosti, dětské lehkosti, ovládnutí všech temných mocí, svobody, o níž snili proroci všech věků. Je tato naše hvězda dosti bohatá v tajných ložiskách svých sil pro naše zářící sny?

Listy Otokara Březiny Anně Pammrové. A. Pammrová, Žďárec u Tišnova 1933, str. 42.

1. Křesťanský názor na tělo

Všecky bludné nauky se vyznačují neúplností, jednostranností, sklonem ke krajnosti a výstřednosti. Dějiny dogmatu ukazují, že Církev nalézala vždy

pravou cestu, jakýsi střed, bezpečný bod, tichý o-
strov pravdy uprostřed příboje bludů a pověr. Zá-
kladní bludy jsou vlastně jen dva: popření světa
viditelného a popření světa neviditelného. Prapor
prvního bludu vztyčili ve starém věku křesťanském
gnostikové a manichejci. Domnívali se, že Bůh jest
původcem jen světa duchového, kdežto svět hmot-
ný pokládali za dílo zlého ducha. Bůh stvořil duši,
d'ábel tělo. Mravnost záleží v bezohledném ničení
všeho tělesného, v tvrdé askesi, potírání hmoty, za-
vržení manželství. Toť jedna krajnost. Církev ji
odsoudila. Objevila se krajnost opačná. Bludné mí-
nění, že všecko jest jen hmota a vývoj hmoty - ma-
terialism. Anebo mínění ne o mnoho lepší: že Bůh,
existuje-li, jest totožný s hmotou: v nerostu dří-
me, v rostlině žije, v živočichu cítí, v člověku pak
myslí a chce - pantheism. Toť blud moderního vě-
ku. Mravnost, je-li jaká, záleží v pěstění těla. Bůh
je ve všem, tedy tělo je cosi božského. Hříchem
nebo nesmyslem jest omezovati a potlačovati žá-
dosti tělesné. Živočišné pudy v člověku jsou cosi
božského: jakákoliv snaha překonati je a zdolati
jest nepřirozená a nemožná. Kde je pravda? U-
prostřed. Tělo lidské není ani d'ábelské, ani bož-
ské.

Pravda jest, že křesťanství povýšilo tělo až do ne-
be: Slovo tělem učiněno jest - Syn Boží přijal tělo,
a naopak: tělo se spojilo s Božstvím. Jen tři dni
zůstal Kristus odloučen od těla. Proč by byl uzdra-
voval a krísil těla lidí, proč by ustanovoval vidi-
telná znamení své milosti, jež konána na těle, obro-
zují a posilují duši, proč by sliboval vzkříšení těla

svým věrným, kdyby podstatou jeho učení bylo pohrdání tělem?

2. Askese

Ti, kdož se domnívají, že křesťanství je potírání života, barbarská nenávisť tělesné krásy, ničení přirozenosti, mrskačství a přísná askese, neznají vůbec jeho pravou podstatu. Odpor k tělu, jež mnozí mylně pokládají za známku křesťanství, vnikl do Církve z pozdně antického hellenismu a jest pravému křesťanskému nazírání zcela cizí.

Přičítají-li někteří křesťanské nauce opovržení k tělu, mívají na mysli kající skutky některých svatých, jejich bezohledné mrtvení posty, bdění, bičování, žíněné pásy, snášení zimy a horka. Tu je třeba říci, že tyto skutky nebyly podstatou jejich svatosti: ne každý, kdo se mrskal, byl svatý. Ve středním věku táhly Evropou zástupy flagelantů, kteří se bičovali do krve: byli to lidé nadmutí pýchou, pokládající se za dokonalejší než jiní, pohrdající Církví a jejími zákony. Církev je odsoudila, nejen že upadli do rozličných bludů, ale namnoze proto, že jim chyběla základní ctnost křesťanská, totiž pokora. I mnozí svatí, byť měli pokoru, přece chybovali nemírnými skutky kajícího. Tím si vysvětlíme, že posléze sami litovali, že své tělo ničili; anebo v té věci nechtěli býti příkladem a tvrdých skutků mrtvení ani nepřikazovali, ani nedoporučovali, spíše naopak je svým podržickým zapovídali.

»Varujme se dvou krajností«, říkával svatý František: »jísti mnoho škodilo by tělu i duši, nemírně

se postiti rovněž, poněvadž Pánu jsou milejší skutky lásky než skutky zevní kajícínosti«. (Lib. Conformit., p. 244.) Má-li bratr Sylvestr tajnou chuť na hrozny, svatý František ho sám vede na vinici, žehná ji a sytí svého druha sladkými plody jejími. Při prvním všeobecném shromáždění v Assisi se dovídá, že mnozí z bratří menších nosí na svém těle bodlinové pásy nebo drátěné košile, i zakazuje toto krvavé trýznění těla a nařizuje, aby tyto nástroje tělesné kajícínosti ihned byly složeny na hromadu: bylo jich napočteno víc než pět tisíc. Ke konci života, když byl nemocen, sám si uvědomoval, že příliš trestal své tělo. Jednou dokonce vyznával, že tuze tvrdě nakládal s bratrem oslem, to jest se svým tělem.

To je správné pojetí: bratr osel. Osel, který má sloužiti a pracovati. Ale bratr, k němuž třeba býti laskavý a mírný. Ne ničiti ho hladem, sice jinak nemůže unést svého břemene: ale nepřekrmovati ho, sice zleniví a neuposlechne. Sluha, ne pán. Hýčkati tělo znamená hýčkati otroka. Je-li hýčkán, vzbouří se.

Ne ničiti, ne rozmazlovati. Pravé slovo: ovládati. Víme, že to není snadné. Špatný pán, který neumí poručiti. Špatný vojevůdce, který se neumí rozhodnouti.

3. Hygiena

Křesťan pokládá tělo za dar Boží a za vyjadřovací formu ducha. Proto pečuje o své zdraví a pěstí své tělesné schopnosti. Jest křesťanské pěstiti tělo

pro duši. Síla a krása těla nesmí býti zaplácena zubožením duše. Ideálem křesťana není ani bezkrevný asketa ani bezduchý atlet, nýbrž čestně dobyté životní společenství krásné, silné duše a krásného, silného těla.

Je třeba si uvědomiti, že vnější askese v podstatě směřuje k témuž cíli a někdy užívá týchž prostředků jako hygiena. Společným cílem jest harmonický rozvoj duše a těla, umožňující a zdokonalující vládu ducha nad tělem. Co je půst, bdění, mrskání, nošení kajících pásů lidem kypícím silou a zdravím, to jest dieta, spánek, otužování - lidem těla slabého, to jest lidem naší doby.

Tělesná čistota, koupání, otužování, pohyb na zdravém vzduchu, tělesná práce, turistika, rozumný sport, tělocvik, hra jsou zřejmě předpoklady a pomůcky mravního vzestupu, ale nejsou naprosto způsobilé snad mravní výchovu nahraditi.

4. Tělesná cvičení

Hygiena, gymnastika, sport, hra samy o sobě nejsou věci ani dobré ani zlé. Jsou to jen prostředky k cíli. Cílem jest harmonie duše a těla.

Mravně dobré jest vše, co k tomu cíli vede, pokud to k tomu cíli vede, to jest, pokud se prostředky k dosažení cíle, samy o sobě vhodné a dobré, nezvrhnou v nepřístojnosti a špatnosti. Je známo, že mládež je náchylná pokládati prostředek za cíl, nebo věnovati prostředkům dokonalosti mravní více pozornosti než dokonalosti samé.

Tím není řečeno, že není třeba zdokonalovati pro-

středky ty. Tělocvik, sport jsou zajisté pomůcky mravního úsilí, ne ovšem jediné. Čím dokonalejší budou ty pomůcky, tím více se přiblížíme k cíli.

Tělocvik může býti různě pojímán. Smyslem tělocviku může býti:

a) učiniti tělo dokonalým mechanismem, schopným nejrůznějších pohybů - ať potřebných či nepotřebných (pojetí Jahnovo a Spiessovo),

b) podrobiti činnost těla vůli a osvoboditi je z panství nižších center (švédské pojetí),

c) naučiti tělo dokonalému držení s poměrně nejmenším vynaložením sil (orthogenické a ekonomické pojetí Lingovo),

d) vytvořiti souměrnost údů.

To vše by se mělo spojití ve vhodný celek.

Dovede dnešní »tělovýchova« vytvořiti ten žádoucí celek? Neuspokojena tělocvikem věnuje se mládež sportu. Vábí ji v něm rozmanitost situací, přiblížení k přírodě, dramaticčnost hry, pathos závodění a měření sil, spontaneita a možnost osobního uplatnění.

Sport je poesie pohybů a činů. Můžeme v něm nalézt různé druhy poetické: v závodech epos, ve hře drama, v turistice a přírodních odvětvích lyriku. Kořeny sportu jako zjevu psychologického jsou v tvůrčí obraznosti a mravním idealismu.

O pěstění sportu netřeba plýtvati slovy. Jaký jest jeho hygienický a výchovný význam, je známo, a zrovna tak i jakých mezí jest v něm dbáti. Jen jednomu nebezpečnosti, jak se zdá, bylo dosud věnováno málo pozornosti. Dejme si konečně jednou

otázku, jaké jsou kořeny dnes tak rozšířeného a mocného nadšení pro sport. Přitom si musíme všimnouti dvou stránek: jednak nadšení těch, kteří skutečně sport pěstují, jednak neméně vášnivé účasti těch, kteří nejsou sportovně činní, totiž »diváků«. Co většinu lidí poutá ke sportu a sportovním podnikům, není v první řadě sama podstata sportu, totiž sportovní výkon jako takový, nýbrž vítězství a rekord. Avšak vítězství a porážka v oboru sportovní činnosti nemají následků. V životě zavazuje každý výkon k opakování nebo dokonce k stupňování, každý nezdar znamená, že člověk se opoždí v dění hospodářském a sociálním nebo z něho bývá vyloučen a obojí se projevuje v životě společnosti. Podlehne-li však mistr světa a »ztratí-li svůj titul«, je to pro společnost zcela lhostejné. Sportovní výkon nemá reálných následků pro společnost a jest tudíž úplně prost odpovědnosti. S tím pak souvisí, že vynikající výkony sportovní mohou býti spojeny s úplným nebo daleko sahajícím nezdarem ve vážných výkonech životních. A tak rozšířené nadšení pro sport jest - aspoň zčásti - jakýmsi únikem, kde touha po úspěchu může býti ukojena a vlastní odpovědnost není třeba na se bráti.

Nejhorlivěji se oddává sportu mládež od šestnácti do dvaceti let a právě v tomto období měl by přívalem energie dospívání býti uveden do koryt vyšší části osobnosti a zúrodnovati bohatá pole umění, literatury, vědy, sociálního a kulturního života. Pouhé vybíjení přebytečné energie tuhým cvičením na volném vzduchu může se sice odvrátiti pozornost od méně žádoucích způsobů činnosti, ale může způ-

sobiti (a často způsobuje), že kulturně mnohem cennější střediska hynou nedostatkem výživy.

Zdá se, že nejbližší období vývoje sportu se počíná. Sport jako divadlo již celkem dospěl svého vrcholu. Sport jako druh činnosti přesně odloučený od denního díla lidského byl poznán jako nebezpečnosti. A sport pro sport, jak jej denně pěstují amatéři, začíná býti pokládán za opovržení hodné zabíjení času. Organisoaná zahálka, ať se objeví v jakékoliv podobě, se nakonec stává podezřelou. Chybí mnoho. Otázka jest, jak odloučiti sport od rekordmanství. Hledá se demarkační čára mezi sportem jako výkonem a sportem jako divadlem. Hledá se hranice a rozdíl mezi sportem jako zábavou a sportem jako řemeslem. Obtížné je srovnati názor davů, jež vychovány sportem se dívají na život jako na hru a kratochvíli, a stanovisko ekonomů, kteří žádají, aby lidé byli vychováváni především k práci.

Proti obavám ze zesurovení a zobchodnění sportu stojí jen skrovné naděje některých optimistů, kteří se domnívají, že mezinárodně organisoaná sport umenší válečného ducha v lidech a národech: tato naděje ovšem spočívá na předpokladu, že hlavní a nejmocnější příčinou válek jest touha ukázati fysickou sílu.

Rozhlédněte se po nebi a po zemi: necht' všechny tyto krásy tělesné nevzbuzují ve vás tolik podivu, abyste v nich hledali a nalézali své blaho. Štěstí, jež hledáte, jest ve vás samých. Chcete býti šťast-

ni: hledejte v sobě, co jest tam lepšího, co schopnějšího, aby vás obšťastnilo. Jste složeni ze dvou podstat, z duše a těla: ale vaše duše má větší hodnotu než vaše tělo, právě ona je může zlepšiti, spraviti; a proto tělo má záviseti na duši. Jen tedy skrze vaši duši bude se moci vaše tělo zlepšiti; jen proto, že vaše duše bude konati spravedlnost, bude se moci vaše tělo státi nesmrtelným. Neboť jenom oslavením duše může dosíci tělo neporušenosti; jen tím, co jest v nás ušlechtilějšího, může i to, co jest v nás méně ušlechtilé, býti pozdviženo v slávu. Závisí-li tedy vaše tělo na vaší duši, protože má větší hodnotu než tělo, když hledáte své pravé dobro, hledejte to, co má větší hodnotu než vaše duše.

Svatý Augustin, *in Psalmum* 32., conc. 2.

D) KULTURA DUCHA

Všeho se dovedl Jeroným na poušti zřici pro království Boží, jenom ne klasické své knihovny. A je příznačné, že za nejpřísnějších postů čítával svého Tullia po dlouhých nočních vigiliích, po zžíravých slzách lítosti sahal po Plautovi. Pokoušel-li se o četbu Proroků, odkládal je s nechutí. Drsná, nevybroušená mluva ho děsila. Jsa odchovancem a milovníkem krásné formy literatur klasických, nemohl a nemohl si zvyknouti prostému a neškolenému slohu Písem. - Jednou zachvátila jeho tělo, vychrtlé posty a zesláblé nočními vigliemi prudká horečka. Vise mezi životem a smrtí, měl horečný sen (ep. XXII, 30). Byl přivlečen před soudnou stolicí a byl vržen soudci k nohám. Tázán na svůj

stav, odpověděl, že je křesťanem. »Ciceronovec jsi, ne křesťan,« zahřměl hlas soudcův a kázal ho mrskat. Ale oheň svědomí pálil jeho duši více nežli rány těla. Vzlykaje prosil o milost. Přisedící padli na kolena a přimlouvali se u soudce za nešťastníka, aby odpustil mládí, popřál času k polepšení a teprve potom vinníka trestal, kdyby snad znovu četl spisy pohanské. Ve strašné tísní by byl slíbil i více. Přisahaje volal: »Pane, měl-li bych knihy světské a čtl v nich, zapřel bych tě.« Po této přísaze byl propuštěn.

Dr Alois Lang, *Otec pouště svatý Jeronym*. Družina literární a umělecká, Olomouc 1920, str. 27.

1. *Vzdělání*

Slovo vzdělání se odvozuje od slovesa dělati. Dělati znamená něco jiného než tvořiti. Tvořením vzniká, co nebylo. Vzděláním se zdokonaluje, co už zde jest jako látka. Vzdělání je tvárnění, ne tvoření. Podstatu vzdělanosti je možno vystihnouti analogií aristotelské látky a formy. Forma je tvárný princip, který proniká, přetvořuje a zušlechťuje danou látku. Člověk je látka. Mravní ideál je forma. Ten smysl má podobenství o kvasu: »Podobno jest království nebeské kvasu, který vzavši žena jedna zadělala do tří měřic mouky, až zkynulo všecko.« (Mat. 13, 33.) Křesťanství formovalo člověka na hlubších základech a v širších rozměrech než kultura pohanská, neboť uvedlo člověka ve vztah k Bohu v Ježíši Kristu. Křesťanská kultura jest kultura dokonale lidská, poněvadž nekomolí člověka,

nýbrž zabírá ho celého, i s jeho touhou po nadpřirozenou.

Naše evropská vzdělanost, naše školy, naše literatura, naše umění, náš poměr k bližnímu, vše, co modernímu člověku se zdá býti čímsi jemu vlastním, daným a samozřejmým, jest plodem křesťanského ducha. K úrovni, na které jsme, nás přivedlo křesťanství.

Křesťanství je síla nadpřirozená, ale ne protipřirozená. Neničí přirozenost, nýbrž povznáší ji. Není v rozporu s člověkem, ale je v rozporu se subjektivismem, atheismem a materialismem. A to proto, že to jsou věci nelidské a protilidské; věci, které zúžují, obmezují a drtí člověka; věci, které zbavují život lidský jakéhokoliv smyslu. Smysl nižšího je ve vyšším. Smysl vyššího je v Nejvyšším. Mravnost je úsilí o dobro. Ale dobro lze naléztí jen ve vztahu k Dobru nejvyššímu. Přirozeno bez vztahu k nadpřirozenou se vyžije jako se vyžila zvířena doby paleozoické.

Pojem vzdělání musí býti úměrný člověku, jaký vskutku jest, člověku celému. Řeční mudrci spatřovali cíl veškerého života a vývoje lidského ve vědě. Člověk vědoucí zdál se jim býti člověkem ctnostným. Křesťanství se nehlásí k této jednostrannosti.

Předmětem vzdělání jest celý člověk s duší i tělem, člověk jako bytost individuální i sociální se všemi silami a schopnostmi ducha i srdce, rozumu, vůle i citu.

Pravé vzdělání jest tedy vzdělání celostní. Pouhé pěstění rozumu není vzdělání. Rovněž ne výlučné

pěstění vůle nebo výlučné pěstění citu. Vzdělání není nic zlomkovitého, nýbrž úsilí jednotné. Pojem celostního vzdělání vyžaduje také, aby se dbalo řádu hodnot, to jest, aby při výchově člověka se dávala přednost těm hodnotám, které vskutku vyšší jsou. O řádu hodnot platí tyto zásady:

a) duchovní hodnoty stojí nad hodnotami smyslovými;

b) v oblasti hodnot duchovních mají prvenství hodnoty mravní, jsouce vyšší než hodnoty logické a estetické;

c) nejvyšší jsou hodnoty náboženské, poněvadž v nich mají všechny ostatní hodnoty základ.

Z toho je patrné, že přednost přísluší hodnotám, které člověka spíše přivádějí k Bohu, hodnotě všech hodnot. Podle toho lze stanovit pořadí výchovných hodnot takto: náboženství, mravnost, věda, umění.

Náboženství musí býti ne pouhým vyučovacím předmětem, nýbrž principem vší výchovy, poněvadž v náboženství mají základ všechny hodnoty ostatní. Posledním cílem vzdělání není jen získání vědomostí, nebo cvičení vůle nebo pěstění citu, nýbrž připodobnění člověka Bohu.

2. Věda

Rozum lidský, který je nástrojem vědeckého badání, jest dar Boží; moudrost lidská jest jen odleskem moudrosti božské. Není správné podceňovati vědu, i když má své slabiny a nedostatky.

Pravá věda není v rozporu s pravou vírou. Jest o-

všem rozpor mezi pavědou a vírou právě tak jako mezi vědou a pověrou. Úkolem pravé vědy je svobodné, nepodjaté a úsilné hledání pravdy. Studium jest mravní povinnost člověka. Studiositas, zvědavost, jest ctnost. Ovšem jest podrobena požadavku střednosti a umírněnosti. Nemírná zvědavost (curiositas), nezřízená snaha zvědět vše, jež vede k roztráštění studia, právě tak jako nedostatek zvědavosti, duševní lenost a netečnost, jsou neřesti, z nichž první chybuje upřílišením, druhá nedostatkem vědního úsilí. Lépe jest znáti málo věcí důkladně než znáti mnoho věcí povrchně. Non multa, sed multum. I ve studiu je třeba býti střídým - sapere ad sobrietatem.

Není ovšem třeba, aby studovali všichni. Kromě studia theoretického je třeba i školení praktického. I věda musí sloužiti životu: nemělo by smyslu pěstovati vědu pro vědu.

Studium však není povinností omezenou jen na léta školní docházky. Studovati je třeba stále. Lékaři, profesori, inženýři, právníci musí se stále seznamovati s novějšími vědeckými výboji svého oboru, sice jinak by nebyli na výši svého povolání a úkolu, ba dokonce nedbáním studia mohli by zaviniti těžké škody na životech a statcích lidských. Zde nejlépe vidíme, že studium jest otázkou svědomí.

Studium jest nejvyšším úkonem ducha. Jeho ovoce nemá význam jen časný, nýbrž i věčný. Svatý Tomáš píše ve své Summě, že duše od těla odloučené si uchovávají všechno vědění, získané zde na světě a odnášejí si na věčnost všechny vzpomínky a všechny vědomosti pozemského života. (S. Th. 1, q

89, a 5-6.) Říká-li se, že se učíme pro život, je to málo. Učíme se pro život věčný. Vitae aeternae discimus.

Vědecká práce se dělí na obory. Není již takřka vědců, kteří by obsáhli veškeré vědění lidské, jak to bývalo v dobách minulých. V rozdělení vědecké práce na malá a úzká pole jest určité nebezpečství. Odborník se zpravidla nestará o to, co se děje v jiných oborech vědních. Jest náchylný přenášeti své vědecké pojmy i na jiná pole, zevšeobecňovati své výsledky a zavrhovati to, co se nehodí do rámce jeho názorů. Mnoho zla bylo způsobeno tím, že výsledky získané pozorováním zvířat byly přenášeny i na člověka; že zákony dějství mechanického byly přisuzovány i dějství duševnímu; že vyšší úkony ducha byly vysvětlovány jako zrcadlení a ilusivní doprovod pochodů fysikochemických; že hygienou se nahrazovala mravnost - tak se dospělo k biologii bez života, psychologii bez duše a ethice bez mravnosti.

I sami vědci uznávají, že z jejich řad vyšlo velké množství pavědců. Ti jsou dvojího druhu. Jedni stojí na ryze vědeckém poli biologie, psychologie nebo pedagogie. Druzí přecházejí na jiná vědní pole, aby zevšeobecňovali tak, jak by to ani ve snu neučinili ve svém vlastním oboru. Co říci o entomologu, který je velice opatrný a přesný, když mluví o štěnicích, který však používá zásad odvozených ze studia štěnic k tomu, aby zaokrouhlil pojednání o Japoncích? A jest mnoho psychologů, kteří navrhují přistěhovaleckou politiku jako výsledek závěrů vzatých z vojenských testů.

Specialisté jsou také náchylni pokládati část pravdy za pravdu celou. Tak vznikají některé vědecké bludy. Nejsou ani ve vědě ani ve filosofii všechny bludy naprostými nepravdami. Mnohý blud jest pravda částková. I v bludu je možno najíti nějaký zlomek pravdy, ale není to pravda celá. Celost je význačnou vlastností pravdy. Vědec se nesmí spokojovati se zlomky pravdy. Musí míti odvalu i vytrvalost hledati a nalézti pravdu celou - ovšem to neznamená, že jest jeho cílem státi se vševědoucím. Sokrates říkával: »Vím, že nic nevím.« Věděl mnoho: ale to, co věděl, připadalo mu proti tomu, co nevěděl, jako nic. Pečetí pravého vědění jest pokora. Není známkou pravé vědy tvrditi, že není ve světě záhad a že není zjevu, který by nebyl rozumem vysvětlitelný. Na dně zkumu vědeckého nejsou vždy průzračná řešení. Jen poloviční vědění je slepé ke skutečnosti tajemství ve světě. Vědění celé budí úctu před Boží moudrostí a všemohoucností, poněvadž každé nové poznání znamená nový krok člověka k Bohu. »Poloviční vědění odvádí od Boha«, řekl Bacon, »ale vědění celé k Bohu vede«. »Poněvadž jsem mnoho studoval«, řekl Pasteur, »mám víru jako bretoňský sedlák: Kdybych byl studoval ještě více, měl bych víru jako bretoňská selka«.

3. Umění

Cílem umění jest vyjadřovati krásno. Krásno má dvojí stránku: objektivní a subjektivní. Objektivní stránka krásna jest jas pravdy (splendor veri),

neboť aby předmět skutečně byl krásný, musí idea lepým smyslným tvarem vyjádřená býti v sobě pravdivá. Jinak se tato stránka krásna označuje jako jednota v rozmanitosti (*unitas in varietate.*)

Význačnou vlastností krásna jest harmonie. Jednota bez rozmanitosti není harmonie. Rovněž ne rozmanitost bez jednoty. Subjektivní stránkou krásna je způsob, jak člověk krásno prožívá. V tom smyslu říká svatý Tomáš: krásné jest, co se líbí na pohled (*pulchra sunt, quae visa placent*). Jest možno vyjádřiti obojí stránku krásna jediným výměrem a říci, že krásna jest jednota v rozmanitosti, která se líbí.

Umění jest jedním z nejvyšších projevů ducha, poněvadž jeho úkolem jest odhalovati utajenou harmonii, skrytou podstatu a pravdu věcí: dává zazáříti jasou pravdy. Ačkoliv v něm má převahu obrazovost a smyslové vnímání, přece jen základem jeho jest duchovní zážitek a duchovní činnost, která se skládá z nazírání, citovosti, z činnosti smyslů vnitřních i vnějších. Umění vytváří novou skutečnost, vyšší, čistší, než je skutečnost všedního dne. Umění má za úkol uskutečňovati ideál a idealisovati skutečnost. Umění se vzpíná po nadzkušenostní kráse, ale svým ztělesněným projevem a výtwarem plně jí nedostihuje; proto i v umění jest rys nedokonalosti a už z toho je patrné, že umění nemůže býti cílem samo sobě. Umění totiž používá hmotných tělesných prostředků, které mohou vždy jen analogicky podati koncept ducha. Mnozí se domnívají, že umění je naprosto svéprávné, a snaží se uměleckou tvorbu zcela odloučiti od mravnosti a

náboženství. Avšak umění jest věc lidská a tudíž jako všechny lidské věci, snahy a činy, je podrobeno zákonům ethickým. Dílo umělecké jest dílo sociální - umělec netvoří jen pro sebe, nýbrž i pro jiné. A proto každé dílo umělecké jest dílem jaksi výchovným. Může býti mravně nelišné, ale musí aspoň osvěžiti duši krásou, ulehčiti jí břemeno života, vytvořiti chvilku radosti a pokoje. A pravý úkol svůj splní, vykoná-li více: povznese-li člověka, učiní-li ho lepším, přivede-li ho k statečnosti, oběti a k Bohu.

Poměr umění k mravnosti se jeví velmi složitým. Ten problém by nebyl jasný, kdybychom si neuvědomili, v jaké souvislosti jest stud a pravé, hluboké umění. Jako hodnota objektivní jest každá pravá krása něčím čistým v nejširším smyslu. Není třeba zvláště mluvit o dílech paumělců, kteří pod rouškou umění pěstují necudnost. Přes všechnu okázalou intimitu prozrazují díla jejich naprostý nedostatek niternosti, jež jest význačnou vlastností ducha opravdu tvůrčího. Takové umění je nečisté i tehdy, když své postavy částečně zahaluje, ba právě proto, že je zahaluje. Není však možno popírati, že některá opravdová díla umělecká mohou kromě libosti esthetické buditi i žádost smyslnou. Tím není řečeno, že tato díla jsou nestoudná již o sobě; jest ale jisto, že jinak je vnímá člověk, který musí bojovati proti smyslnosti, a jinak člověk, který v oblasti sexuální není příliš citliv.

4. Četba

Knihy, ať naukové, ať zábavné, vykonávají mocný vliv na mysl i srdce člověka. Kniha naučná ovlivňuje více rozum, kniha zábavná více obraznost. Jest požadavkem harmonického rozvoje osobnosti, aby četba naučná a zábavná se vzájemně doplňovaly, ne jedna druhou zatlačovaly. Výlučné pěstění jedné mohutnosti duševní může míti za následek zakrnění mohutností ostatních. Výlučná četba nauková může vésti k jednostrannému rozvoji stránky rozumové a zanedbání obraznosti a citu. Výlučně zábavná četba může rozněcovati obraznost a citovost až k blouznivosti na úkor soudnosti. Jest ovšem i četba smíšená, zábavně poučná: cestopisy, populární pojednání vědecká, románové životopisy, historické romány a povídky. V ní se snoubí prvek rozumový i obrazný - avšak i tato četba má své stinné stránky, poněvadž často obsahuje subjektivní dohady a nekritické výmysly - nelze na příklad názor na dějiny tvořiti jen na základě historických povídek a románů, jak se často děje.

Kniha špatná je přímým nebezpečím mravním. V názorech, která kniha je špatná, je mnoho zmatků a nejasností. Leckdy se myslí, že špatná je kniha, která má nezvyklý název. Kniha s takovým názvem nemusí ještě býti špatná. Také se někdy pokládá za špatnou kniha, která má hodně pestrou obálku. To také nemusí býti špatná kniha. Rovněž se někdy pokládá za špatnou kniha, která má obsah kriminální, exotický a dobrodružný. To také nemusí býti špatná kniha. Ani kniha vypravující o zlo-

čincích nemusí býti špatná. Písmo svaté vypravuje o mnohých zločinech a hříších: o hříchu prvních lidí, o vraždě Kainově, o nepravostech Sodomských, o cizoložství Davidově, o poblouzení Šalamounově, o zradě Jidášově, o zapření Petrově a přece není Bible špatná kniha, neboť vyličuje zlo jako zlo a dobro jako dobro. Špatná jest kniha, která líčí zlo jako by to bylo dobro, která zločince staví do příznivého světla a dělá z něho hrdinu hodného obdivu a napodobení; a nebo obráceně: kniha, která líčí dobro, jako by to bylo zlo a která člověka dobrého, poctivého, pracovitého, zbožného a čestného představuje jako hlupáka, nevzdělance, zaostalce a pošetilce.

Špatná je však nejen kniha, která líčí zlo jako dobro a dobro jako zlo, nýbrž i kniha, jež není budována na správném postřehu hodnot a jejich řádu, takže dává přednost hodnotám nižším (bohatství, pohodlí, požitek) před vyššími (vzdělání, čest, mravnost, náboženství). Ve většině povídek pro hochy se líčí tělesná síla a obratnost jako to nejvyšší, k čemu může člověk dospěti ve vývoji fyzickém, vychytralost, úskočnost a záludnost jako to nejvyšší, k čemu může člověk dospěti ve vývoji mravním. Ve většině tak zvaných dívčích románů se líčí tělesný půvab, elegance a přitažlivost jako nejvyšší hodnoty osobní, přepych, nečinnost, zábavy jako nejvyšší forma lidského štěstí a jediný téměř smysl života.

Dobrá kniha jest kniha, která jest budována na řádu hodnot a líčí vyšší jako vyšší, nižší jako nižší a ne vyšší jako nižší a nižší jako vyšší. Dobrá kniha

je kniha pravdivá, kniha, která vše staví na pravé místo a do správného světla, a konečně kniha, která má zdravý, i když ne vždy optimistický závěr.

Čísti knihy špatné zakazuje již zákon přirozený. Jsou však knihy, které zapovídají obecné nebo zvláštní dekrety církevní, takže není věřícím dovoleno čísti je bez zvláštního dovolení. Církev má právo na knihy dozírati - vykonávati nad nimi censuru - a určité knihy zakazovati. Jako učitelka a matka věřících má Církev právo i povinnost varovati a chrániti své dítky před nebezpečnostvými, jež ohrožují víru a život mravní.

Co se týče knih nepřátelských víře, je třeba říci:

1. jsou knihy, jichž čtení se věřícím zapovídá pod trestem exkomunikace vyhrazené papeži: jsou to zejména knihy zapovězené některým apoštolským listem a knihy bludařů a odpadlíků, hájící blud a odpadlictví;

2. knihy, které byly odsouzeny dekrety Posvátného Officia nebo Kongregace Indexu, to jest knihy, které byly zapsány do indexu knih zapovězených: kdo přestoupí tento zákaz vědomě, neupadá sice do církevních trestů, ale hřeší neposlušností k Církevi;

3. knihy, které Církev zapovídá čísti obecným zákonem: jsou to knihy, jež se zastávají bludů nebo rozkolů, útočí na základní pravdy náboženské, převracejí smysl Písma, útočí na Církev, její hierarchii a zřízení.

Co se týče spisů nebezpečných mravům, Církev některé poznamenává, udávajíc podrobně název kni-

hy a jméno autora, jiné zakazuje obecným zákonem indexovým.

Veškerá církevní záповěď některých knih obsahuje tři skupiny:

1. všechny spisy nevěrecké, bludařské, pověrečné a spisy utrhaјící Bohu a Církevi;
2. všechny knihy z úmyslu oplzlé;
3. spisy zvláště zapovězené označením jejich názvu a jména autorova, tedy index v nejvlastnějším smyslu.

Zakazujíc určité knihy Církev ví, co činí. Zná svou povinnost, zná také člověka a náklonnosti jeho. Ti, kdož ji zablívají, že určitou četbu zakazuje, projevuјí neznalost základních zákonů psychologických - nevědí na příklad, že činy lidské vycházejí z myšlenek a představ a nevědí, že špatné myšlenky a špatné představy jsou počátkem nejrůznějších zločinů - a že tedy dožadovati se naprosté svobody četby znamená háјiti i mravní zvlí.

Knihy pojednávající o thematech náboženských podrobuje Církev censuře, to jest schvaluje je nebo jejich vydání zapovídá. Kniha církevně schválená jest v každém exempláři jako taková označena tak zvaným Imprimatur, to jest citací příslušného úřadu církevního, jímž bylo vydání knihy schváleno a povoleno.

Na konci své konference o povolání vědce řekl Pierre Termier: »Pokusil jsem se říci, jak krásná je věda, jak krásné jsou vědy, a vysvětliti, co jest povolání vědce. Moji posluchači snad si odnesou z to-

hoto letmého přehledu větší úctu k velikému milovníku, jímž jest pravý vědec, vědec nezaujatý. Vědec má zde na zemi úkol vznešený; jako kněz, jako básník, jako umělec mluví jménem Nekonečného. Připomíná druhům své pouti jejich věčné určení, ukazuje jim cíl, jehož je třeba dojíti, a tím cílem je Pravda; rozněcuje v nich pocit jejich velikosti a hrdost, že jsou lidmi; způsob, jak žije a jak učí, leckdy děsí; a to je příčinou, že je často sám; podobá se poněkud onomu odvážnému poutníku, o němž mluví Léon Bloy, poutníku, jenž se vydal na cestu do země Absolutna a kolem něhož se krok za krokem rozevívá prázdnota: a tu, praví Bloy, tu kráčí v nesmírné temnosti, nesa před sebou své srdce jako pochodeň.« (*La vocation du savant*, p.77.) Pierre Termier, *Sláva země*. Katolický literární klub, Praha 1939, str. 255.

E) EROS A SEXUS

Všechny zamilované básně hltal Augustin s vroucností duše spoluvinné. Nalézal-li zálibu i v rozpustilosti Plautově a Terentiově, čítával-li rád komedie, kde nejhorší slabosti jsou omlouvány a oslavovány, tím větší zálibu nalézal v latinských elegiích, v nichž se bez ostychu rozvinuje romantické bláznovství lásky alexandrinské. Co jiného pěli básníci až do omrzení, nežli že Kypridě nelze odporovati, že jediným cílem života jest láska? Milování pro milování, láska pro lásku, toť obvyklé téma oněch rozkošníků, Catulla, Propertia, Tibulla, Ovidia. A jaký božský sbor krás, ty veliké milovnice

elegií a epejeí antických - Heleny, Medee, Ariadny, Faidry - stáčely a roztáčely neustále v jeho oslněné paměti! Tyto mladistvé sny, jež předcházejí lásku, jsou ještě opojnější než láska sama; je to celý neznámý svět, který tu člověk objevuje, kam vchází s chvěním radosti nad novým objevem při každém učiněném kroku. Neporušená síla iluse se zdá býti nevyčerpatelnou, prostor jest hlubší, srdce mocnější...

Tak stal se ponenáhlu svobodomyšlným pohanem. Prázdniny míjely v zahálce a Augustin se oddával zábavám svého věku jako jiní mladí buržoové v Tagaste. Krise dospívání byla u něho zvláště prudká. Jakými slovy je popisuje! »Jako les, plný stínů, vypučel jsem vegetací lásek«. Ale nebyla to ještě láska. Byla to jen smyslnost. »Kalné výpary vystupovaly z močálu tělesné žádosti... Srdce mé bylo tím zastřené a ztemnělé... Neznal jsem míry, překročoval jsem světlý práh přátelství... Nerozeznával jsem mezi jasným světlem čisté lásky a kouřem zlých žádostí...« Nezacházejme do podrobností více než chtěl on sám. »Pane,« praví, »byl jsem hnilobou před tebou,« a s neúprosnou přesností analyzuje následky zla: »Nechával jsem se unášeti sem a tam, rozptyloval jsem se ve věcech, rozlival jsem se jako neužitečná voda.« Místo aby se sebral a soustředil v jediné lásce, rozptyloval se, rozprchával se v množství nízkých citů. A v tom čase »tys mlčel, Bože«. To mlčení Boha jest hrozným znamením zatvrzelosti beznadějně záhuby. Byla to úplná zkáza vůle: neměl již výčitek svědomí.

Hle, jak se takřka odloučil od své dětské duše, takřka oddělil od sebe samého. Jeho dětská víra nemá již pro něho smyslu. Nechápe již. Ostatně, jest mu to jedno. Tato první krise jeho života, jsouc jím takto vypravována, vystupuje z rámce autobiografie, nabývá významu všeobecného. Formou definitivní a v jistém smyslu klasickou, pronikavou zkušeností lékaře duší učinil tu jednou provždy diagnosu krise dospívání u všech mladých lidí svého věku, u všech mladých křesťanů, kteří přijdou po něm. A historie jeho se opakuje pro každého z nás. Ztráta víry spadá v jedno s probuzením smyslů. V tomto kritickém okamžiku, kdy přirozenost nás reklamuje pro svou službu, ustupuje, ba mizí u přemnohých chápání věcí duchovních. Přivykání hrubostem pudovým konečně zabíjí jemnost smyslu vnitřního. Ne rozum, ale tělo odvrací mladíka od Boha. Nevěra mu jen dodává omluvy pro nový jeho život.

Louis Bertrand, *Svatý Augustin*, L. Kuncíř, Praha 1929, str. 54-60.

1. Záměr Boží

Jest záměrem Boha Stvořitele, aby lidské pokolení se udržovalo a množilo: »Rosttež a množtež se a naplňte zemi.« Nové lidské bytosti mají se roditi. Tento záměr by mohl Bůh uskutečniti sám i bez součinnosti lidské. Stvořil veliké množství andělů a to přímo bez spolupůsobení jiných andělů. Podobně by mohl přímo tvořiti i nové bytosti lidské bez součinnosti lidské a to ve stavu tak dokonalém,

že by již lidské péče nepotřebovaly. Avšak Bůh dopřává i lidem jakési účasti na díle stvoření a na péči o zachování lidského rodu. Bůh tvoří duši lidskou. Tělo však netvoří přímo, nýbrž dává mu vznikati v těle rodičů.

Nová bytost lidská přichází na svět ve stavu velmi nedokonalém. Úkolem rodičů jest živiti, chrániti a vychovávat dítě, jež Bůh jim svěřil. Matka sama nestačí na ten úkol. Proto je třeba dítěti nejen lásky mateřské, nýbrž i péče otcovské. Nejlépe jest postaráno o tělesný i duševní rozvoj dítěte tam, kde muž a žena vzájemným slibem lásky a věrnosti se zavázali k společnému životu a péči o potomstvo, čili v rodině. Zrození dítěte mimo rodinu a mimo řádné manželství je v rozporu s tvůrčím záměrem Božím, poněvadž budoucnost dítěte takového není zajištěna. Odporuje dobrotě a prozřetelnosti Boží, aby přicházel na svět tvor, který by už při svém zrození neměl vše, čeho jest mu třeba k životu.

Tento rozpor jest vyjádřen přikázáním Nesesmilniš. Smilniti znamená nemilovati nebo špatně milovati - tak jako svěsti znamená špatně vésti. Smilní, kdo způsobuje, aby se narodilo dítě mimo manželství. Hříchem není ovšem jen smilstvo samo, ale také vše, co k němu vede nebo může vésti: necudné myšlenky, představy, žádosti, pohledy, doteky, předčasné nebo hříšné známosti, a vůbec vše, co porušuje čistotu.

Aby se uskutečnil záměr Boží, dal Bůh muži a ženě různé vlastnosti tělesné i duševní. Zejména pak vložil Bůh do srdce muže náklonnost k ženě a do

srdce ženy náklonnost k muži. Tělo muže obdařil schopností k otcovství a tělo ženy schopností k mateřství. Tyto schopnosti a síly duševní i tělesné jsou dány od Boha a jsou jen ohlasem tvůrčího Fiat Božího. Člověk pak jich má užiti ve shodě s vůlí Boží. Pokud se projevují v oblasti duchovní, mluvíme o erosu; pokud se projevují v oblasti tělesné a smyslové, mluvíme o sexu.

2. *Eros*

Eros je intuitivní hledání rodově žádoucích hodnot zanečujících se krásou tělesnou, objímající však celou osobnost lidskou s duší i tělem a usilující o tvůrčí spojení dvou bytostí lidských. Eros je hledání protihodnoty. Nikdy nepodaří se člověku pochopiti, přijmouti a uskutečniti nějakou hodnotu dokonale. Právě proto, že hodnoty se nikdy plně neuskutečňují, neustává člověk hledati je a zápasiti o ně. Těto touze nedokonalého po dokonalém, této vůli k hodnotě dává se staré platonské jméno eros. A poněvadž dokonalost není zde na zemi, jeví se eros jako touha nadzemská, všechny hranice překračující.

Eros jest hledání hodnoty v člověku. Co milujeme u lidí, jsou jejich dobré a krásné vlastnosti - hodnoty. Pokud se dá řečí pojmů vyjádřiti, co jest eros, znamená to, že eros spatřuje v člověku nositele a dárce hodnot a nalézá tak i hodnoty vlastní osobnosti. Eros není čistě rozumovým poznáním hodnoty. Ale předpokládá správný postřeh hodnot; dávati přednost vyššímu před nižším v člověku, ce-

niti hodnoty mravní výše než vědní nebo umělecké; a ty opět výše než schopnosti čistě fyzické, k tomu se musí člověk vychovati. Jen kdo vypěstí smysl pro řád hodnot, je schopen opravdové lásky.

Eros je hledání hodnoty v člověku, ale ne rozumové, nýbrž tušivé. To je slabost erosu. Ale to je také jeho síla. Láska se může nazývati slepou, poněvadž podle své přirozenosti, měreno podle theoretického ideálu, vždy příliš zdůrazňuje, co je kladné, přehlíží však, co je záporné. Může se však také nazývati jasnovidnou, pokud má oko pro hodnoty ukryté hlouběji.

Eros se zaněcuje krásou tělesnou. Že krása smyslová mocněji a neprostředněji nás uchvacuje, v tom jest nebezpečnoství erosu. Že tělo není vždy dokonalým zrcadlem duše, v tom je tragika erosu. Erosem se blížíme k hodnotám v záření smrtelné krásy.

Eros objímá duši i tělo. Chápe tělo jako výraz či symbol duše. To ovšem nestačí, aby byl eros nazýván láskou dokonalou či snad svatou. Ale může se jí státi.

Eros je touha po spojení tvůrčím. Eros sám o sobě je sice též hodnotou, ale neúplnou. Není hodnotou naprostou, ale hledá hodnotu, aby dospěl k hodnotě. Směřuje k hodnotě ne přímo, nýbrž prostřednictvím osoby, která jest nositelkou hodnoty.

3. *Sexus*

Sexus jest nejdůležitějším a nejmocnějším přírodním výrazem erosu. Hlavní známkou sexu jest pohlavní přitažlivost v oblasti tělesně smyslové.

Sexus sám nespojuje, co jest odděleno. Protikladné principy, mužský a ženský, může spojit jen eros, poněvadž je hledáním hodnot. Jen hodnoty přitahují a jen hodnoty spojují. *Sexus* se nesmí osamostatňovati. Jest požadavkem vyšší mravnosti, aby všechny stupně sexu byly podrobeny erosu. Teprve eros dává sexu smysl.

Ethos sexu záleží ve snaze včleniti tělesnou žádost v personální jednotu, podříditi ji osobní lásce. A ethos erosu znamená úsilí založiti osobní lásku na správném postřehu hodnot. *Sexus* i eros se musí podrobiti osobnosti. Osobnost pak Bohu.

Láska může přetvořiti a zjasniti sexuální oblast, jen když vědomě a výslovně tkví v Bohu. Jinak utone ve vlnobití vitálního živlu. *Sexus* sám o sobě, *sexus* jako funkce i sklon jest vystaven nezřízené žádostivosti, která podle křesťanského zjevení jest následkem prvotního hříchu. Avšak vzhledem k této nezřízené žádostivosti, která provází sexuální život a která jest následkem prvotní viny, jest koitus v rozporu s ideou člověčenství, máme-li na mysli člověka jako ideu neporušené harmonie všech složek lidského komposita. Dědičný hřích sice nepochází z plození, ale plozením se přenáší. Příčina hříchu dědičného jest toliko v hříchu Adamově. Pohlavní kon jest jen nevlastně příčinou, vlastně jen podmínkou přenesení dědičného hříchu na no-

vého člověka po Adamovi. Pohlavní rozkoš s ním spojená však vůbec nemá přímé souvislosti s hříchem přirozenosti, čili dědičným.

Sexus odosobněný jest činitelem rozvratným v životě člověka a tudíž může býti chápán jako ohlas prvotní viny. Podstatou viny té bylo odmítnutí Boha, pohrdnutí nadpřirozeným životem v Bohu. Člověk chtěl býti člověkem pouze přirozeným. A trestem byla ztráta Boha, nahota, stud, pot, smrt a prach. Rozpor mezi člověkem a Bohem zavinil rozpor mezi tělem a duší. Tragedie prvotního hříchu jest v tom, že jím člověk není dokonalým obrazem Božím. A tragedie erosu jest v tom, že jím tělo není dokonalým obrazem vykoupené duše.

4. Stud

Nejčistším a nejryzejším projevem osobnosti jest láska. Láska je hodnocení. Mohlo by se říci bez přílišné nadsázky, že láska jest jakýmsi úkonem spravedlnosti. V touze po lásce se vždycky skrývá i touha po ocenění a uznání. Není možno, abychom milovali toho, ke komu nemáme úcty. Láska je dce-rou opravdové úcty. V nejhlubším a nejduchovnějším smyslu byla a jest láska uctíváním, poněvadž se zakládá na vědomí lidské důstojnosti. Čím živější jest pocit osobní ceny, hodnoty a cti, tím čistší a ryzejší, opravdovější a vyšší tvar lásky. Kdo se nebojí snížit osobu milovanou, nemiluje ji.

Ovšem úcta k druhému předpokládá úctu k sobě samému. Nedovede si vážit druhých, kdo si neváží sebe. Mezi bezectnými se může projevit sexuální

vášeň, nepravá soudružnost, společenství v nevázanosti, ale ne láska. Kde je pravý osobní život, jeví se vždy i vědomí vlastní ceny, smysl pro čest a obava před zneuctěním a ponížením. Pečetí pravého života osobního je stud. Stud - ono něco, jež nám brání, abychom se nezahazovali. Nechybíme nijak, řekneme-li, že stud jest jevem lásky. Stud nám brání snižovati se - poněvadž by si nás lidé nevážili a nemohli by nás - milovati. V nejširším smyslu se vztahuje stud na celou osobnost člověka. Stydíme se za každý nedostatek, za každou nedokonalost, za každou chybu, která by mohla býti příčinou, že bychom nemohli býti oceněni, zhodnoceni a milováni.

Obecně se myslí, že stud má původ jen v oblasti sexuální. Je pravda, že stud se v oblasti této nejzřetelněji projevuje, ale vyskytuje se také jinde. Moderní sexuální psychologové popírají, že by domovem studu byla pohlavnost.

Podstatou studu je obrana. Stud není pouhý pocit zahanbení, nýbrž snaha uchrániti se před zahanbením. (Gen. 3, 7.) Typické projevy studu mají obranný ráz: člověk se leká, zahaluje, skrývá si obličej rukama, schovává se, utíká. Stud je postoj obranný.

Stud hájí intimitu osobnosti před indiskrecí. Indiskrece je nedostatek šetrného rozlišování. Člověk nediskretní nerozlišuje, kde je upřímnost a otevřenost dovolena, ba přikázána, a kde je na místě skrytost a tajemství.

Intimita má základ ve vědomí životního úkolu: znám-li svou věc a někdo přijde a chce mi ji vzíti z

ruky, aby ji udělal sám, bráním se. A přijde-li někdo a chce viděti dílo už před jeho dokončením, vzpírám se tomu. V těchto případech mám plné právo na intimitu.

Člověk není nikdy hotov v plném rozsahu svého životního určení. A tu svoji nehotovost, neúplnost a nedokonalost právem skrývá: tkví tedy kořeny studu ve vědomí vlastní důstojnosti, v nejskrytějších hlubinách osobnosti.

V tomto pojetí lze z hodnocení osobnosti vysvětlovati též stud pohlavní. Pohlavnost je souhrn sil, jež se mají státi výrazem lásky k osobě jiného pohlaví. Avšak láska není nikdy hotová, úplná a celá: je-li láskou pravou, nemá konce. A poněvadž oblast pohlaví má pro člověka význam životní, nedivno, že se v ní stud projevuje nejmocněji.

Stud je člověku vrozen a jeho účelem jest umožniti člověku rozvoj vyšších stránek osobnosti a vládu nad nižší stránkou přirozenosti. Může a má býti pěstěn. Křesťanství zušlechtilo přirozený stud. Představa, že tělo je chrámem Ducha svatého, posvěcení těla svátostnými úkony, jež jsou symboly vnitřní milosti, konají se však na těle, nauka o vtělení Syna Božího a o vzkříšení těla nepochybně prohloubily a zduchovnily přirozený stud.

5. Čistota

V systému mravních ctností jest čistota odnoží mírnosti (*temperantia*) podobně jako střídmost (*abstinentia*). Jméno *castitas* (cudnost) odvozuje svatý Tomáš od *castigare*, poněvadž rozum řídí po-

hlavní žádost jako vychovatel řídí dítě. (S. Theol., 2-2, q. 151, art. 1.) Stydlivost je částí mravní čistoty: záleží ve snaze ovládnouti ne pohlavní žádost samu, nýbrž její zevní projevy: pohledy, polibky, doteky - není tudíž ctností zvláštní od čistoty se lišící. (Ibid., art. 4.) Panenství je trvalý úmysl, jímž se neporušenost těla zaslibuje, zasvěcuje a zachovává Tvůrci duše i těla. (S. Augustinus de virgin. c. 8.) Jindy definuje svatý Augustin panenství jako trvalou myšlenku neporušitelnosti v těle porušitelném. (Ibid. c. 13.)

Materiálním prvkem panenství jest neporušenost tělesná. Formálním prvkem jest úmysl zachovati mravní čistotu. Z toho plyne, že pouhé materiální panenství není ctností. Panenství se ztrácí kterým-koliv těžkým hříchem proti mravní čistotě, byť jen myšlenkou spáchaným.

Panenství je ctnost lišící se od mravní čistoty stupněm dokonalosti, ne podstatou. Důvod toho odlišení jest v materiálním prvku panenství, neporušenosti tělesné, jakožto dobru znamenitém, jehož zachování vyžaduje vyšší mravní snahy. Rozdíl mezi čistotou a panenstvím jest dle svatého Tomáše asi takový, jako mezi štědrostí a velikomyslností: štědrý jest kdo dává mnoho, velikomyslný, kdo dává vše. (S. Theol. 2-2, q. 152, art. 3.)

Čistota manželská není zvláštním druhem čistoty: jen rozsahem se liší od čistoty obecné. Jejím cílem jest ovládati pohlavní žádost tak, aby se nepřičila přirozenému účelu manželství.

V pojmu výchovy k čistotě jest zahrnuta výchova k stydlivosti a čistotě manželské. Výchova k pa-

nenství jest v něm zahrnuta jen vzhledem k formální podstatě panenství.

Čistota je ctnost nejkrásnější, poněvadž v ní nejvíce vyniká síla vůle a vznešenost odříkání. V mravním životě jen to můžeme nazývati velikým a krásným, co stojí námahu a oběť. To, co je nám hračkou, není hodno podivu. V listě svém k Eustochii odvažuje se říci svatý Jeronym, že zachování čistoty jest určitý druh mučednictví.

Cudnost vychází z mysli. Tělo jest jejím nástrojem.

Naše změkčilá doba nemiluje této ctnosti, která si žádá velikého hrdinství, a má proti ní tisíce námitek. Prohlašuje ji dokonce za škodlivou či nemožnou. Kdyby cudnost byla nemožná či škodlivá zdraví, znamenalo by to, že Bůh neměl buď dosti poznání nebo opatrnosti či lásky, když ustanovil šesté přikázání. Znamenalo by to také, že Spasitel náš, moudrost sama, se klamal, když prohlásil dokonalou cudnost za jeden z vrcholů evangelické dokonalosti. Je třeba činiti rozdíl: Pán Ježíš neučí tomu, co jest nemožné, nýbrž tomu, co jest dokonalé.

Ti, kdo myslí že cudnost je nemožná, vyhlašují různá hesla, na příklad:

a) »Musíme žít dle přírody«. Platí-li tato zásada o žádosti sexuální, proč neplatí také o jiných žádostech a instinktech? Gratuluje snad velitel vojáků, když při prvním výbuchu granátu vezme do zaječích? Oddáváme se hned hněvu či dokonce bojovnému instinktu, strčí-li do nás někdo na ulici? Smí se zloděj odvolávati na instinkty zvědavosti a touhy po majetku?

b) »Sexuální zdrženlivost škodí zdraví a vyvolává neurosy a konflikty«. Ovládá-li člověk sexuální instinkt, znamená to, že má v sobě něco, čím jej ovládá, dejme tomu mravní smysl; neurosa vzniká tedy asi z konfliktu mezi instinktem a mravním smyslem; radou k vyžití se konflikt nepřekoná, nýbrž jen prohloubí; byl-li dříve potlačen sexus, jest nyní potlačen mravní smysl.

c) »Vzdejme se morálky a nebude konfliktů«. Toto heslo spočívá na domnění, že mravnost je zvyklost, kterou společnost ukládá jedinci, nemajíc ovšem práva k tomu. Avšak mravnost jest požadavkem našeho duševního života a výrazem věčného zákona mravního.

6. *Známosti*

Známostí se rozumí přátelský styk dvou osob rozličného pohlaví, jež hodlají vstoupiti v stav manželský. Manželství jest životní a nerozlučné společenství muže a ženy. A proto vzájemné poznání povah a zájmů jest nezbytným předpokladem šťastného manželství. Aby známost splnila svůj účel, je třeba dbáti určitých pravidel a zkušeností: k cíli nevedou známosti předčasné, známosti mezi osobami příliš odlišnými povahou, zájmy a sklony a příliš věkově se lišícími. Mravně nebezpečné jsou známosti mezi osobami rozdílného náboženského přesvědčení a vyznání, známosti s nevěrci a odpůrci křesťanství, známosti s osobami mravně zkaženými nebo laxními a konečně známosti příliš dlouhé bez vyhlídky na brzký sňatek. Hříšné jsou zná-

mostí s osobami, jež již jsou vázány slibem manželským, a známosti, jichž účelem není manželství, nýbrž necudný styk a ukájení smyslnosti.

Kdo navazuje vážnou známost, měl by si u osoby, která budí jeho sympatii, všimati těchto věcí: 1. jaké jest její náboženské přesvědčení a mravní cítění a jednání; kdo nemá správný poměr k Bohu a jeho zákonu, nebude míti ani správný poměr k člověku a dává malou naději, že zachová věrnost manželskou a bude přinášeti oběti, jež život manželský ukládá; 2. má-li smysl pro rodinný život - kdo má zalíbení jen v zábavách a ukájení všech možných choutek - sotva je schopen pečovati řádně o rodinu a věnovati se cele výchově dítek; 3. není-li oddána nějaké náruživosti - ať je to alkoholismus, hra v karty, nezřízený zájem o sport a jiné podobné náchylnosti - bývají zpravidla překážkou, ne-li zhoubou manželského štěstí.

A konečně, kdo navazuje vážnou známost, má dbáti rad a výstrah rodičů, zpovědníka a jiných zkušených a dobře s ním smýšlejících lidí. Hlavním motivem známosti ovšem jest vždy skutečná náklonnost k osobě a ne zřetele majetkové, stavovské, hospodářské, kulturní a karieristické.

Uvažuj o vznešeném pozorovateli, uvažuj o tom, jenž shora pohlíží na lidské jednání. Ať jdeš kamkoliv, jednáš cokoliv, buď v temnotě nebo za dne, všude máš pozorující oko Boží. Neotvírají se brány, nerozhrnují se záclony, příbytek Boží je stále připraven k pozorování. Pohlíží na všechny syny lidské.

Ani jediný neuniká jeho zraku; ani temnota, ani zdi nejsou schopny ukrývati, nic nepřekáží oku Božimu. - Bůh, stvořitel lidstva, srdce stvořil prosté, aby zachoval obraz podle sebe; později však, když se přimísily žádosti těla, to různé a rozmanité působíme my, porušující jeho božský ráz, jednoduchost a skvělost. A protože je tvůrce srdcí, proto také zná všechno naše jednání. Jednáním nazýváme slova, myšlenky a vůbec každý pohyb člověka. Ten, jenž proniká všechny naše skutky, sám poznává, s jakým jednáme úmyslem, s jakým záměrem, zda proto, abychom se líbili lidem, nebo abychom poslouchali příkazů daných od Boha.

Svatý Basíl Veliký, *Výklady žalmů.*

F) PRÁCE

Zde máme ševce, který se živí výrobou bot a který je vyrábí právě jen s takovou péčí, aby si udržel zákazníky. Jiný švec žije v duchovním řádu vyšším, neboť má jakousi stavovskou sebelásku a pro čest a slávu se snaží býti nejlepším ševcem města nebo celého království, třebaže mu to nepřivádí více zákazníků nebo peněz: jedná tak jen pro dobrou pověst a úctu. Ale jest ještě vyšší stupeň mravního zdokonalení v zaměstnání obuvnickém, a to jest, snaží-li se obuvník státi se svým spoluobčanům ševcem jediným a nenahraditelným, šije-li jim takové boty, že ho budou pohřešovati, zemře-li jim a zemře-li, že budou říkati, že neměl zemřít; a to vše proto, že šil boty s myšlenkou, aby je zbavil všech starostí a obtíží, které by jim brá-

nily věnovati se úvahám o pravdách nejvyšších; šil jim boty z lásky k nim a z lásky k Bohu v nich; šil je nábožně.

M. de Unamuno. *Tragický pocit života v lidech a národech*. Praha, Symposion 1927, p. 189.

1. Křesťanský názor na práci

Člověk je tvor činný - pracuje a hraje si. Podstatu práce lze pochopiti na základě scholastického rozlišení mezi možností (potentia) a uskutečněním (actus). Kamení, cihly, dřevo, železo, cement shromážděné k stavbě nejsou ještě domem v uskutečnění, ale jsou domem v možnosti. K uskutečnění, vybudování domu, je třeba práce. Práce je tedy uskutečňování možností. Prací je v tomto smyslu i hra, poněvadž je to také uskutečňování možností. Hraje-li si dítě, napodobuje vlastně a předjímá činnost dospělých (děvče s panenkou napodobuje matku; hoch, hrající si v písku, napodobuje stavitel, inženýra, zedníka). Mezi prací a hrou jest rozdíl jen v účelu.

Přirozenost lidská jest odleskem bytnosti Boží. Bůh, Stvořitel a Zachovatel světa, jest bytost činná. Scholastická theologie vystihuje podstatu božskou výrazem čirý kon (actus purus), poněvadž v Bohu nic není v možnosti, nýbrž vše v uskutečnění. Možnost je totiž nedokonalost: v Bohu však není žádné nedokonalosti, tudíž ani žádné možnosti, nýbrž jen ryzí činnost, naprostá a plná skutečnost.

Člověk je stvořen k obrazu Božímu. Má tedy napodobovati Boha činností a tak se zdokonalovati,

poněvadž přechod od možnosti k uskutečnění je cesta k dokonalosti. Práce jest mravní povinností člověka. Je nesprávné domnívati se, že práce je člověku kletbou. Bůh Stvořitel požehnal práci na počátku, když řekl: »Naplňte zemi a podmaňte ji.« Dříve, než byla pronesena slova o zemi prokleté, jež rodí trní a hloží, byla práce požehnána. Hříchem se člověk odklonil od Boha. Proto práce jako napodobení Boha se mu stala obtížnou. Kletba Boží se vztahuje na hřích, kterým člověk se stává Bohu nepodobným, ne na práci, kterou se člověk Bohu připodobňuje. Kdyby práce sama v podstatě byla kletbou, nemohla by nás k Bohu přiblížiti. Lenost a zaviněná nečinnost je v rozporu s obrazem Božím v duši, nečinnost se přičí bytnosti Boží: leností se člověk stává nepodobným Bohu a od Boha se vzdaluje: v tom smyslu je pravda, že zahálka je matka všech hříchů.

Antičtí národové neměli pravého pojmu Boha a proto neměli ani správného názoru na práci. Práci tělesnou pokládali za úděl otrocký a svobodného člověka nedůstojný. Tomuto názoru se blíží i moderní pohanství, jež vidí v pracujícím člověku jen »sílu« a mluví dokonce o trhu práce, jako by člověk a jeho výkon byly jen zboží.

Proti tomuto snižování práce tyčí se názor opačný, podle něhož práce je nejvyšším cílem a jediným smyslem života. To je trochu zaviněno i nadšenými výklady o výbojích lidského ducha a obdivnými řečmi o lidských vynálezech a pokrocích. Člověk žije z práce, ne z modlitby - to je pseudoevangelium moderního člověka. Ze starého mnišského hes-

la Ora et labora zbyla již jen druhá část: Pracuj! A to je snížení člověka na soumara. Avšak práce není to nejvyšší a poslední a nesmí jím býti. Práce jest jen prostředek k životu a zdokonalení člověka. Práce sama nás nespasí. Práce není evangeliem, nýbrž právě potřebuje evangelia, náboženského posvěcení, má-li býti snesitelná a míti smysl.

Nad těmito dvěma bludnými pojetími - upřílišeným snižováním a upřílišeným vyvyšováním práce stojí křesťanská ethika se svojí naukou o důstojnosti práce. Práce není úděl otrocký: »Viděl jsi člověka obratného v práci? Králům bude sloužit a a ne lidem nepatrným.« (Přisl. 22, 29.) Ale každý člověk, pokud mu v tom nebrání nemoc nebo jiná překážka, jest povinen pracovati a to i ten, jenž z důvodů hospodářských by pracovati nepotřeboval. Práce má podle svatého Tomáše čtverý účel: a) aby si člověk opatřil živobytí; b) aby se uchránil nečinnosti, z níž vznikají mnohá zla; c) aby krotil žádostivost, poněvadž prací se kázní tělo; d) aby měl z čeho uděleti almužnu. (S. Th. 2-2, q 187. a 3.)

Práce v pojetí křesťanském jest nejen životní nutností, nýbrž i mravním úkolem člověka, prostředkem, ovšem ne jediným, k dokonalosti. Obtíže, útrapy a námahy práce jsou křesťanu úkonem kajícím, tedy opět jen prostředkem k odpykání viny a k mravnímu vzestupu. Tesařská sekera v ruce Spasitelově jest nám posvátným symbolem podobně jako jeho vykupitelský kříž. A stanové látky, jež tkal svatý Pavel, aby si vydělal chléb, jsou nám právě tak úcty hodny jako šátky, jimiž uzdravoval nemocné.

2. Hodnoty práce

a) Již dětská hra, která je předobrazem práce, podněcuje obraznost, probouzí podnikavost a vynalézavost, utužuje trpělivost a vytrvalost. Z hry se stává práce. I práce je vychovatelka. K práci je třeba úsilí, soustředění, rozvážnosti, odvahy, trpělivosti. Všem těmto ctnostem učí nás práce a tak pomáhá vytvářeti vnitřního člověka. Každá práce v každém povolání má výchovný vliv na člověka, poněvadž každé povolání vyžaduje přesnosti, dočvilnosti, poctivosti, píce, obratnosti, svědomitosti a sebezapření. Práce je tak nejlepší školou askese. Moderní pohan se ovšem vyhýbá práci, aby se mohl »harmonicky« vyvíjeti. Jediný takřka prostředek sebevýchovy spatřuje ve sportu. Křesťan se věnuje práci, aby v ní uskutečnil sebe, vyrostl v osobnost, dobře užil svého času a vyhnul se nebezpečí nudy a zahálky.

b) Práce není jen prostředek k získání obživy. Člověk není jen bytost individuální, nýbrž i sociální. Celým životním údělem je zapojen do společenství lidského. Není nikoho, kdo by netěžil z práce druhých. Od celku přijímáme, celku musíme i dávat. Kdo neslouží svou prací společnosti, neměl by od ní nic přijímati. »Kdo nechce pracovat, ať nejí«, praví svatý Pavel; kdo jí a nepracuje, kdo přijímá a nedává, jedná nemorálně, poněvadž žije jen z práce druhých.

Práce není úkol jen individuální nýbrž i sociální. Z toho důvodu nemůže nikdo žádati plný výnos své práce jen pro sebe, neboť smyslem práce je nejen

vydělávati, nýbrž i sloužiti. »Kdyby neexistoval sociální organismus, kdyby sociální a právní řád nechránil výkon práce, kdyby různé živnosti, jež na sobě navzájem závisí, nebyly mezi sebou ve shodě a se nedoplňovaly, kdyby - a to je ještě důležitější - se nesdružovaly, a kdyby rozum, majetek a práce nebyly jakousi jednotou, pak by lidské přičinění nemohlo nésti ovoce.« (Pius XI., Encyklika *Quadragesimo anno*, čl. 69.)

c) Jest vůle Boží, aby člověk pracoval; evangelium zobrazuje Boha jako hospodáře, který vychází na úsvitě, aby hledal dělníky na vinici svou. I v pozdějších hodinách dne nalézá na trhu dělníky nezaměstnané: »Proč tu stojíte celý den zahálející?« (Mat. 20, 6.) V podobenství o hřivnách kárá vladař líného služebníka, který netěžil s hřivnou svěřenou: »Služebníku nešlechetný a líný, věděl jsi, že žnu, kde jsem nezasil, a sbírám, kde jsem nerozsypal. Měl jsi tedy dáti peníze moje penězoměncům, a já přijda bych vzal s úrokem, co moje jest.« (Mat. 25, 26-27.) Svatý Pavel se rozhořčuje nad nepracujícími křesťany: »Nechce-li kdo pracovati, ať nejí. Slyšíme totiž, že někteří žijí mezi vámi nepořádně, nic nedělajíce, nýbrž všetečně si počínajíce. Takovým prikazujeme a napomínáme v Pánu Ježíši Kristu, aby pokojně pracující jedli chléb svůj.« (II. Thess. 3, 10-12.)

Práce není sama sobě cílem. Ani její výsledky nemohou jí býti cílem jediným a posledním. Křesťanu není práce modloslužbou, ale jest mu bohoslužbou. Bůh nežádá od nás jen kadidlo dne svátečního, nýbrž i pot dne všedního. Křesťan nepracuje jen

pro sebe, pracuje i pro Boha, a to v tom smyslu, aby se prací připodobnil Bohu činnému, dobrému a spravedlivému. To je poslední cíl práce: vytváření obrazu Božího v člověku.

3. Oddech

Práce a nic jiného než práce znamenalo by smrt práce. Právo člověka na oddech je právě tak zdůvodněno, jako právo na práci. Toto právo na oddech jest v nové době třeba tím více zdůrazňovati, čím více jest práce zbavována své duše - radosti. Překotné pracovní tempo, jednotvárnost výkonů pracovních, machinisace a racionalisace tovární výroby připravují dělníka o přirozenou a základní radost životní - radost z práce. Oddech ovšem nesmí se hledati v bezduché nečinnosti ani v hrubých požitcích, nýbrž v povznesení srdce účastí na společné bohoslužbě, v ušlechtilé zábavě, v radostech z přírody, z umění, ze společnosti.

Radost, zábava, požitek jsou vždy jen částí a výsečí, ne celkem. Tato část musí býti včleněna v celek, jinak člověk ruší jednotu a kazí soulad života. Své zotavení musí člověk uvéstí v souhlas se svými silami a schopnostmi, s požadavky svého povolání; své jídlo a pití odměřiti podle potřeb svého těla; radost z přírody a z umění učiniti přiměřenou potřebám svého vnitřního vzdělání; obcování s člověkem nesmí odlučovati od odpovědnosti, kterou nám každý styk s člověkem ukládá. I chvíle oddechu a osamění mohou míti následky jdoucí do hlubin duše i do dálav sociálního života - a tyto

následky musíme viděti a vydávati z nich počet sobě i jiným, především však Bohu.

4. Povolání

Je rozdíl mezi zaměstnáním a povoláním. Zaměstnání si člověk hledá, aby měl živobytí. Povolání je více: vnitřní hlas, náklonnost, schopnost a odvaha k určité práci. Ve volbě povolání je třeba dbáti, aby se člověk nerozhodl pro něco, co je proti vnitřní jeho náklonnosti nebo nad jeho síly a schopnosti. Ani sám by šťasten nebyl v takovém povolání, ani jiných by šťastnými neučinil.

Je pravda, že v každém povolání může člověk vykonati mnoho dobrého a nalézti životní štěstí. Je však rozdíl mezi povoláním tvůrčím a povoláním mechanickým. V tvůrčím povolání uplatňuje člověk svůj um a vkládá do díla své srdce. V povolání mechanickém dbá jen předpisů, aplikuje formule, kontroluje, sčítává, nahlíží do tabulek a vyhledává tarify. Tvůrčí povolání těší. Povolání mechanické unavuje. Proto ti, kteří vykonávají povolání mechanické, odškodňují se tím, že po denní dřině, jak to nazývají, zabývají se něčím, co je těší a do čeho mohou vložit duši. I vidíme je jak zahradníci, fotografují, jak pěstují sport, hudbu, jak se stávají sběrateli, bibliofily, amatéry a diletanty všeho druhu. Mají pak zaměstnání dvoje: jedno placené, které je netěší, druhé neplacené, které je těší.

Nejlépe jsou na tom ti, kteří si zvolili povolání tvůrčí, neboť slouží myšlence, a tato služba je činí

šťastnými. To jsou učitelé, technické, stavitelé, lékaři, obhájci, umělci, spisovatelé, organizátoři, kněží. Úhrn všeho, co v tvůrčím povolání je krásného, je v kněžství. V kněžství vrcholí služba idej, kněz je učitel pravdy nejvyšší, stavitel chrámu duchovního, lékař duší, přítel uražených a ponížených, světlo nevidoucích, síla slabých. Všechna tvořivá a krásná povolání jsou vlastně jen účastí na idej kněžství.

Ale žádné povolání není ryze tvůrčí a žádné není ryze mechanické. Životní radost nezáleží konečně na vnější formě, nýbrž na vnitřním obsahu. Nezáleží totiž na tom, co člověk dělá, ale jak to dělá. Právě-li na příklad mladý člověk: budu inženýrem nebo úředníkem, lékařem, měli bychom se ho tázati: Jakým inženýrem, jakým úředníkem, jakým lékařem?

Povážlivé by bylo, kdyby si někdo volil určité povolání jen proto, že je dobře placeno; nebo proto, že je spojeno se společenským leskem; nebo proto, že neukládá příliš velkou zodpovědnost; nebo proto, že nevyžaduje veliké námahy. Lze si domysleti, kam dospěje nakonec člověk, který volí vždy jen to, co je lehčí. Zvykne-li si takto řešiti situace života, bude nakonec státi mezi nejposlednějšími, neschopen vykonati ani to nejlehčí.

Je třeba, aby mladý člověk již záhy zatoužil po určitém povolání. Ideál povolání, k němuž pocítil náklonnost, bude ho již vésti, vychovávat a utvářeti jeho charakter. Základní podmínky pro rozvoj ideálu povolání jsou dvě: náklonnost a schopnost. Tyto dvě podmínky se musí vzájemně doplňovati.

Náklonnost k určitému povolání bez schopnosti nestačí právě tak jako nestačí schopnost bez náklonnosti. Proto také nezbytným předpokladem pro správnou volbu povolání jest náležité sebepoznání, správný úsudek o sobě samém: nepřeceňovati se a nepodceňovati se. Kdo chce býti šťasten v určitém povolání, musí projíti tvrdou školou sebevýchovy: jinak nebude způsobilý, aby snášel obtíže, jež jsou spojeny s vykonáváním každého povolání. Kdo je dobře vychován a kdo dále a ustavičně se vychovává, dovede vše snést, všemu se přizpůsobiti, do všeho se vpraviti a vžíti.

Při volbě povolání je třeba si uvědomiti také, že povolání nemá jen funkci individuální, to jest neslouží jen k tomu, aby si jedinec vydělával živobytí a našel osobní uspokojení a radost v určitém druhu práce, nýbrž že má také i funkci sociální, to jest musí býti službou vyšším celkům, jichž jedinec jest členem a údem, a to jsou stav, národ, stát, Církev. Proto také v pochybnostech a nerozhodnosti jest třeba dávati přednost onomu povolání, jímž člověk lépe může přispěti k duchovnímu i hmotnému blahu společnosti.

Před rozhodujícím krokem je třeba se raditi se zkušenými a moudrými učiteli a duchovními rádci a zejména s osobami, jež samy již vykonávají ono povolání, k němuž mladý člověk pociťuje náklonnost a způsobilost, a to s takovými, které v tom povolání vynikly a cítí se v něm šťastnými.

A poněvadž povolání podle pojetí křesťanského jest i službou Bohu, palem, na němž křesťan si má za-

sloužití a vybojovati svoji spásu, je třeba o poznání pravého povolání prositi, jak prosil Šavel před branami damašskými: »Co chceš, Pane, abych učinil?« (Sk. ap. 9, 6.)

Lenost, totiž vašeň odpočinku, má jednu výhodu před ostatními vášněmi: nic od nás nežádá. Opravdu, předmět lenosti je čistě negativní. Není možno dobytí povýšené posice bez úsilné činnosti, bez vytrvalosti. Slavné jméno předpokládá oprávnění na dobrou pověst, a dobré pověsti nelze získati bez námahy. Láska k bohatsví ukládá vytrvalou práci, složité a obratné jednání; i nejměkčilejší rozkoše vyžadují námahy, a to již proto, že je třeba jich vyhledávati; musí býti zaplaceny určitou dávkou úsilí. Každá vašeň vyžaduje lopotné práce; jediná lenost nežádá ničeho. Uspokojíte ji lépe v sedě než v stoje, ještě lépe v leže než v sedě, lépe ještě spíce než bdíce. Snahou její jest nicota; nicota jest krajní mezí. Čím se lenoch více ničí ve svém bytí, tím jest šťastnější.

Don Jayme Balmes, *Umění, jak dojít pravdy*. Stará Říše na Moravě 1938, str. 301.

G) MAJETEK

Karel Borromeo chodil do oratoria Filipova, posílal k němu své žáky, stavěl se za něho, když byl Filip napadán, podporoval ho finančně, ale přece to byli dva různí lidé. Filip Neri, syn oné Florencie, která chtěla býti svobodnou, který raději Florencii

opustil, když se nedovedla uhájiti proti tyranům a když zapřela ducha svobody Savonarolovy. Proto si také nerozuměl s jemným, ušlechtilým šlechticem, dvořanem Karlem. Řada roztomilých anekdot charakterisuje jejich styk. Tak, když Karel vyjížděl kolem Andělského hradu po mostě Sant Angelo v krásném kočáře, taženém trojspěřím běloušů, kteří bili divoce do kamení, až jiskry odletovaly, hrál si na mostě Filip se svými žáky. Právě poručil některému nafintěnému panáčkovi, aby si stoupl na pranýř, postavený na mostě. Všichni se dusili smíchem, když vtom zazvonily podkovy a koně s pěnou kolem udidla letěli kolem Filipa hrajícího si s hochy. Filip Neri je z dálky pozdraven světcem, jemuž žertovně odpovídá: »Kampak s takovým spěchem? Do pekla, do pekla?« Borromeo ho vybízí, aby si přisedl. Ale když po chvíli důvěrného hovoru odsedá kardinál Karel a Filip se musí k němu přiblížiti, vyskakuje Filip okamžitě, protože si sedl na dosti ostré hřeby, které byly skryty pod zevní nádherou římského kardinála... Filip tomuto způsobu askese nechce rozuměti, protože kdysi poradil horkému běžci svatosti, který se ho tázal, zda má nositi žíněnou košili, aby ji jen nosil, ale hlavně, aby si ji nikdy nezapomněl obléci přes kabát...

To byl duch dvora Karlova. Takový byl Karel Borromeo, který dovedl prodati všechn majetek i rozliti svaté nádoby a prodati vzácné knihy, aby nasýtil chudinu v době hladu a moru... Který dovedl vyjítí s kněžským průvodem na náměstí oblečen v žinici, maje hlavu posypanou popelem, s pro-

vazem jako zločinec kolem krku a zpívati s průvodem kněží kající žalmy.

P. S. M. Brait O. P., *Svatý Filip Neri*. Edice Krystal, Olomouc 1937, str. 87.

1. Hmotné statky

Hmotné statky jsou prostředky k záchově života. Jest velkým omylem, pokládají-li se statky tyto a zájmy s nimi souvisící za nejvyšší věc na světě, za modlu, před kterou vše ostatní musí ustoupiti. Nejblížeším cílem, jemuž hmotné statky mají sloužiti, jest blaho člověka, a to tak, aby člověk mohl zachovati a rozvinouti svůj život po všech stránkách a podle všech schopností, jakožto bytost rozumová a mravní. Hmotné statky neskýtá Bůh lidstvu vždy hotové. Je třeba, aby i člověk spolupracoval při jejich získávání a nebyl pouhým spotřebitelem darů přírodních. Činnost hospodářská, která směřuje k získání hmotných statků, není nedůstojná člověka, poněvadž cíl této činnosti, blaho člověka, je mravně dobrý. Vždyť tomu, aby se člověk mohl věnovati věcem duchovním, musí míti postaráno o své potřeby tělesné. I k životu mravnímu a náboženskému, jak učí svatý Tomáš, jest potřebí určité míry hmotného blahobytu.

2. Vlastnictví

Vlastnictví je právo nakládati s věcí jako svou v mezích stanovených zákonem přirozeným a pozitivním zákonem božským i lidským. Vlastnictví

může být a) soukromé, b) veřejné, c) společné. Vlastnictví soukromé získává člověk buď přisvojením věci, jež dosud nebyla ničí, buď prací, buď darem nebo dědictvím.

»Od přírody a tedy od Stvořitele samého bylo lidem dáno právo soukromého vlastnictví, jednak aby se mohli postarati o sebe a o své rodiny, jednak aby pomocí tohoto zařízení statky opravdu sloužily veškerému pokolení lidskému, jak je k tomu Stvořitel určil.« (Encyklika Pia XI., *Quadragesimo anno*, čl. 45.)

Soukromé vlastnictví má svůj důvod v samé přirozenosti lidské. Jest přirozenou touhou člověka vlastniti. Člověk, který má něco svého, má větší radost ze života, více klidu v srdci a více zájmu o věci vyšší než člověk, který nemá nic, který bydlí v cizím domě, používá cizího nábytku, jí cizí chléb a může kdykoliv být vyvržen do nepohodlí, hladu a opuštěnosti. Mnozí lidé, žijící v nedobrovolné chudobě, stávají se nebezpečnými lidské společnosti, poněvadž jsou snadno přístupni rozvratným myšlenkám a snahám.

Soukromé vlastnictví umožňuje člověku, aby se o sebe staral, o svou budoucnost, své stáří, svou rodinu, a má tudíž i důležitou stránku výchovnou, učíc odpovědnosti ve všech směrech. Možnost mít něco svého podporuje v lidech podnikavost a vynalézavost, jež jsou nejmocnějšími pružinami hospodářské činnosti - a tak mluví pro soukromé vlastnictví i důvody sociální a hospodářské.

3. Užívání majetku

Člověk jest bytost individuální i sociální. Proto také majetek má dvojí funkci: individuální i sociální. Ani jednu ani druhou funkci nesmíme přezírat, nemáme-li upadnouti do nebezpečných bludů. Zdůrazňuje-li se totiž výhradně individuální stránka majetku, jako by majetek neměl jiného cíle než sloužiti jedinci, vzniká blud hospodářského individualismu, podle něhož právo vlastnické je neomezené a naprosté. Zdůrazňuje-li se pak přílišně sociální stránka majetku, jako by všechny statky měly sloužiti jen celku, vzniká blud kolektivismu, který je popřením soukromého vlastnictví vůbec. Správné jest uznávati obojí stránku vlastnictví: osobní i společenskou. Osobní, to znamená, že právo soukromého vlastnictví je právem přirozeným, takže ani stát nemá práva bez dostatečných důvodů do práva vlastnického zasahovati. Společenskou, to znamená, že majetek musí sloužiti také celku a proto, že právo vlastnické musí ustoupiti, střetne-li se s vyššími právy člověka, zvláště s právem na život, nebo vyžaduje-li obecné blaho, aby určitý statek byl vyvlastněn.

Jelikož kromě funkce individuální má majetek i funkci sociální, je zřejmo, že člověk nemá práva užívati svého majetku vždy jen pro sebe. Musí se rozlišovati dvě věci: vlastnictví majetku a používání majetku. Přiznává-li se člověku přirozené právo soukromého vlastnictví, neznamena to, že by se svým majetkem mohl činiti cokoli. Především smí člověk svých příjmů užívati pro sebe a pro svou

rodinu, aby vedl život svému stavu přiměřený; zbývá-li mu však ještě kromě toho něco, musí toho užívat ve prospěch svých bližních. »Člověku se jeho volné příjmy neponechávají tak, aby jich užíval podle libovůle a podle svých choutek, totiž ty příjmy, kterých již nepotřebuje k slušnému a stavu svému přiměřenému živobytí; naopak, lidi bohaté váže velmi přísné přikázání konati skutky almužny, dobročinnosti a velkomyslné štědrosti«. (Encyklika Pia XI., *Quadragesimo anno*, článek 50.)

Kdo svého přebytečného majetku neužívá ve prospěch bližních, nehřeší sice proti spravedlnosti, ale hřeší proti lásce. Někteří svatí Otcové velmi přísně napomínali k správnému užívání majetku. Dokonce se u nich objevuje výraz: »majetek je krádež«, arciť v tom smyslu, že nadbytečné statky odepřené chudým a potřebným jako by byly ukradeny, poněvadž nebyl splněn sociální úkol vlastnictví. Plnit sociální úkol vlastnictví neznamená ovšem jen dávat almužny, nýbrž také opatřovat možnost práce a výdělků a podnikati věci, které dávají novou pracovní příležitost.

Bohatství samo o sobě není hříchem. Hříchem jest jen zneužívání majetku. Přísné výroky Písma svatého o boháčích se týkají takových, kteří svého jmění nesprávně užívají a nebo výše cení statky hmotné než duchovní. O těch ovšem platí: »Běda vám, bohatým, neboť již máte potěšení své.« (Luk. 6, 24.) »Snáze jest velbloudu projíti uchem jehelním, než boháči vejíti do království Božího.« (Luk. 18, 25.) »Boháčům toho světa přikazuj, ať se ne-

pyšní ani neskládají své naděje v nejisté bohatství, nýbrž v Boha živého.« (I Tim. 6, 17.)

4. Nerovnost v rozdělení majetku

Bůh dal lidem pozemské statky, aby z nich měli užitek všichni, ne několik jedinců. Ovšem úplná rovnost majetková není možná, už proto ne, že se lidé nerodí stejně schopní, stejně pracovití a svědomití, a pak proto, že k udržení rovnosti majetkové by bylo třeba nesmírného násilí.

Avšak je jisto, že každé rozdělení majetku není dobré. Vylučuje-li jedna třída společnosti ostatní třídy z účasti na statcích, nemůže se taková křiklavá a nepřiměřená nerovnost shodovati s plány Tvůrce nejvyšší moudrého. (Encyklika Pia XI., *Quadragesimo anno*, čl. 5.)

Přílišné bohatství svádí k lenosti, požívačnosti, přepychu, pýše, panovačnosti, vykořisťování a necitelnosti. Bída pak, zvláště když zachvátí celé vrstvy, vede k závisti, nevzdělanosti, nemravnosti, rozvratu a zoufalství.

Není pochyby, že dnešní rozdělení majetku vyžaduje reformu. »Kráčejíce ve šlépějích svého předchůdce Lva XIII. s veškerým důrazem zastali jsme se v Encyklice *Quadragesimo anno* zásady, že pozemské statky mají býti spravedlivěji a přiměřeněji rozděleny.« (Pius XI., *Caritate Christi compulsi*, 3. V. 1932.)

Cílem nápravy musí býti, aby se co největšímu počtu lidí umožnila účast na majetku. Podle výkladu svatého Tomáše má ten, komu je svěřena státní správa

va, pečovatí o to, aby široké vrstvy lidové žijící v bídě dospěly k zámožnosti a nebo aspoň aby neměly nouze, poněvadž jejich bída působí, že žijí mravně špatně, neboť je nesnadno, aby ten, jenž žije v bídě, žil mravně, a proto jest nutno úsilně o to se přičiňovati, aby trvale měly dostatek.« (*Politicorum* VI. 5 sq.)

Přesně naznačuje cíl nápravy té Pius XI.: odproletarisování proletariátu. (*Quadragesimo anno*, čl. 59.) Pomoc je v tom, že proletáři získají jmění a tak se povznesou nad existenční nejistotu, která jest jejich životním údělem.

»Rovnosti« majetkové by se ovšem mohlo dosáhnouti také zrušením soukromého vlastnictví a zespolečenštěním všeho majetku, jak požaduje hospodářská soustava radikálního socialismu. Nevýhody společného vlastnictví jsou: byrokratická těžkopádnost, neboť stát se stává jediným průmyslníkem a obchodníkem; nebezpečí zpolitování, poněvadž zespolečenštěný majetek se snadno stává kořistí příslušníků vládnoucí strany; nedostatek podnikavosti, přičinlivosti a zájmu, poněvadž o věci cizí nebo společné se průměrný člověk již tak nestará jako o vlastní. Tím ovšem není řečeno, že by určité druhy majetku neměly býti ve vlastnictví společném. Jaký je to majetek a v jakém rozsahu má býti ve veřejném vlastnictví, o tom rozhodují zájmy veřejného blaha.

Musíme mítí na mysli, že všichni podle těla jsou synové Adamovi, tedy všichni navzájem bratři.

Jestliže bratři, tedy dědici, spoludědici a bližní. Stejně tedy dědictví mají, stejně panují. Ale ta nerovnost, že jedni jsou bohatí a druzí nuzní, nepochází z řízení Božího, nýbrž z lidské ctižádosti a lakoty. Co jeden uchvátil a nazval svým, to tyranským násilím držel a neváhal zabrati zemi a hromaditi majetek budoucím generacím, takže oni sami jsou bohatí a mnoho jiných učinili nuznými. Stvořitel všech tedy všem stejně rozdělil, ale lidská nešlechtnost zvrátila řád. I zákonem Mojžíšovým se přikazuje, aby se mezi nimi nenalezlo chudého. Nyní však celý svět je rozdělen, a každý si osobuje cizí jako své vlastnictví. Toto rozdělení pokáral Pán, když řekl komusi: »Člověče, kdo mne ustanovil děličem nad vámi?« A proto také dal přikázání, aby každý miloval bližního svého jako sebe samého. Neboť milování spojuje ty, jež nenávisť rozděluje, takže v lásce jsme jedno v Kristu, jako i Kristus v Otci jedno jest, abychom jednomyslní mohli přebývati v domě nebeského Otce, v němž jsou přibytkové mnozí.

Jan z Jenštejna, *O útěku před světem*. (Próza z doby Karla IV., Evropský literární klub, Praha 1938, str. 75.)

H) ČEST

Když se poutník ubíral na Montserrat, dohonil ho nějaký Maur, který jel na mule. Když spolu cestou rozmlouvali, přišli v řeči na P. Marii a Maur říkal, že milerád uznává, že Panna počala bez muže, ale že porodila a přitom zůstala pannou, to že nemů-

že věřiti, a uváděl pro to přirozené příčiny, které se mu naskytly. A od toho mínění ho poutník nebyl s to odvrátiti, aťsi mu podával sebe více důvodů. Konečně jel Maur s takovým chvatem dále, že mu sešel s očí; on však zůstal v pochybnostech stran toho, co se mu s Maurem přihodilo. A při tom mu přišla hnutí, která mu působila v duši nespokojenost, ježto se mu zdálo, že nevykonal své povinnosti, a rovněž v něm budila nevoli proti Maurovi, ježto se mu zdálo, že jednal špatně, když připustil, aby Maur říkal takové věci o Panně Marii, a že je povinen ujmouti se její cti. A tak mu přicházela přání jíti za tím Maurem a dáti mu několik dýkou za to, co řekl, a když byl dlouho v boji mezi těmi přáními, zůstal nakonec v pochybnostech, nevěda, co je povinen učiniti. Maur, jenž odejel, mu byl řekl, že jede do místa, které bylo o nemnoho dále na jeho cestě, velmi blízko královské silnice, ačkoliv královská silnice tím místem neprocházela.

Tak se tedy, unaviv se zpytováním, co by bylo dobře udělati, a nenacházeje nic jistého, pro co se rozhodnouti, ustanovil na tomto: že totiž nechá jíti mulu s uzdou uvolněnou až na místo, kde se cesty dělí, a dá-li se mula cestou k městečku, že vyhledá Maura a dá mu několik dýkou; nepůjde-li však směrem k městečku, nýbrž po královské silnici, že to nechá být. - A když to tak udělal, jak si to usmyslil, zařídil to Pán Bůh tak, že, ač městečko bylo vzdáleno o málo více než třicet nebo čtyřicet kroků a cesta, která k němu vedla, byla velmi široká a velmi dobrá, mula se

přece dala královskou silnicí a nedbala cesty k městečku.

Paměti svatého Ignáce z Loyoly. (Přeložil, úvodem a poznámkami opatřil Jaroslav Ovečka S. J.) Ladislav Kuncíř, Praha 1929, str. 62-3.

1. Pojem a význam cti

Základní potřebou člověka, jež nechybí ani nejo-puštěnějšímu a nejubožejšímu, jest potřeba cti: bez ní by nemohl žíti. Člověk, jaký jest, si žádá, aby jeho pravá hodnota byla uznána a to zname-ními, jaká zavedl zvyk a mrav různých národů a různých dob ve význačném svérázu a nehlučném, nenápadném počínání. Bylo by pošetilostí pohrdati těmi zvyky a jejich projevy zavrhovati pro jejich různost, ba protikladnost, poněvadž právě dosti původně vyjadřují neměnný svéráz velkých národů a kultur. Podle svatého Tomáše je čest známka a vy-svědčení ctnosti. Projevuje-li se čest slovy, sluje chválou. Výsledkem cti je sláva. Čest přísluší jen ctnosti. Nesmí se zvrhnouti v ambici. Ambice záleží v tom, že člověk touží po uznání vlastnosti, které nemá, nebo touží po cti a nevztahuje ji k Bohu anebo hledá čest samu a ne proto, že je to k užitku. Čest není odměnou za ctnost. Ctnostní lidé však přijímají čest od lidí místo odměny, poněvadž lidé jim nemohou dáti více, ale vědí, že jejich odměnou je Bůh sám. Kdyby někdo pohrdal ctí v tom smyslu, že by nekonal, co je hodno cti, hřešil by. Ovšem velkodušné jest konati, co jest hodno cti a nežádati si cti.

Křesťan nehledá čest jen před Bohem, nýbrž i před lidmi; podle svatého Pavla »prozíráme k dobrému nejen před Pánem, nýbrž i před lidmi«. (II. Kor. 8, 21.) »Tak svěť světlo vaše před lidmi«, praví Pán v horském kázání, »ať vidí skutky vaše dobré a velebí Otce mého, jenž jest v nebesích«. (Mat. 5, 16.) A v knize Sirachovcově čteme naučení: »Péči měj o dobré jméno, neb to zůstane ti spíše nežli tisíc velikých pokladů zlata.« (Sir. 41, 15.) Známe se i k smýšlení svatého Pavla: »Lépe jest mi umřítí, nežli aby kdo zmařil chloubu moji.« (I. Kor. 9, 15.)

Avšak náš smysl pro čest musí býti práv řádu hodnot. Nesmíme si zakládati na nižších věcech více než na vyšších. Čest u lidí nám nesmí býti žádoucnější než čest u Boha, jako byla náčelníkům židovským, kteří »milovali více chválu od lidí nežli chválu od Boha«. (Jan 12, 43.) Svítí-li naše světlo, svítí Bohu. Naše čest musí býti ctí Boží: »Buďte tedy jíte, neb pijete, nebo cokoliv jiného činíte, všecko ke slávě Boží činite.« (II. Kor. 10, 31.) Touha po cti, která není založena na správném postřehu hodnot a nevztahuje se k Bohu, zvrhá se v prázdnou ambici. Ambicí hřeší podle svatého Tomáše, kdo buď si žádá uznání hodnoty, které nemá, nebo si žádá cti jen pro sebe, ne pro Boha, nebo hledá čest pro čest a ne pro užitek. (S. Th. 2-2. 181, 1.) Pravý smysl pro čest se zakládá na vědomí, že vše to, čím člověk vyniká, nemá od sebe a ze sebe, nýbrž od Boha. A tak je patrné, čím jest nám čest v nejhlubším významu - ne reklamním štítem, nýbrž věcí svědomí.

Čest neslouží ukojení ješitnosti, nýbrž je oporou mravní síly v člověku. Jako stud je ochrana cudnosti, tak čest je pro mnohého poslední a jedinou zábranou, jež ho zdržuje od nepravých cest života. Pochvala, uznání je pro člověka potřebným povzbuzením. Ne všichni jsme na takové výši mravní, abychom dovedli býti dobrými a silnými i bez vnějšího uznání. I rostlina potřebuje slunce: i zvíře potřebuje pohlazení. Proč by tedy měl se člověk stydět, je-li jeho práce, zásluha a oběť uznávána a ctěna? Čest jest potřebná člověku také z toho důvodu, že člověk sám nedovede dobře posouditi své výkony.

Zřídka se setkáváme s lidmi, kteří si ujasnili rozdíl mezi výkonem a úspěchem anebo kteří aspoň tak jednají, že je patrné jejich rozlišení když ne v pojmech, tedy v činech. Theoreticky přiznává sice každý, že každý výkon nemusí míti úspěch a že mnohý veliký čin ducha byl uznán teprve v pozdějších stoletích a že mnohý čin vůbec zůstal nepozorován. Ale vnitřní nejistota, která do určité míry vězí v každém člověku, brání, aby si plně nedůvěřoval a žádá vnějšího potvrzení vnitřní hodnoty. A nedá se říci, že by takové přání bylo o sobě zavržitelné. Náleží k podstatným rysům lidské přirozenosti (a snad ani ne přirozenosti padlé, nýbrž přirozenosti vůbec.) Je zřejmo, že výše výkonu se musí posuzovati ne dle objektivního výsledku, nýbrž i podle individuálních možností. V podobenství o hřivnách (Mat. 25, 14.) byl služebník, který obdržel dvě hřivny a jiné dvě vyzískal, pochválen týmiž slovy jako služebník, který obdržel pět a

vyzískal jiných pět. A téže pochvaly by se dostalo i služebníku, který obržel jedinou hřivnu, kdyby byl ještě jednu vytěžil.

2. *Velkodušnost*

Touha po cti vede někdy člověka k usilování o věci veliké a obtížné. Podle svatého Tomáše nesnadné dobro (bonum arduum) vyvolává v člověku napětí: pohyb naděje (motus spei), ale také opačný pohyb - zoufání (motus desperationis). (S. Th. 2-2, 161, 1.) Jde-li o dobro nesnadné, jest nezbytná dvojí ctnost: jedna, která by mírnila a zdržovala ducha, aby se nezřízeně nevzpínal k výšinám: a to je ctnost pokory; druhá pak, která by posilovala ducha proti zoufalství a povzbuzovala ho, aby usiloval o veliké věci přiměřeným způsobem, a to jest velkodušnost. Velkodušnost je zřízená ctižádostivost a její jméno značí úsilí o věci veliké. Vlastním oborem velkodušnosti je veliká čest. Člověk velkodušný koná věci, jež jsou hodny veliké cti.

Velkodušnost je ctností zvláštní, poněvadž má zvláštní předmět, totiž velikou čest. A poněvadž tento předmět je vysoký a nesnadno dosažitelný, jest velkodušnost částí statečnosti. Všechny mravní ctnosti zachovávají střední míru. Střední míra velkodušnosti záleží ne v předmětu, k němuž směřuje, poněvadž ten předmět je něco velmi velikého, ale v poměru k vlastním schopnostem: neusiluje totiž o věci větší než jakých je schopna. Velkodušnost dodává všem ctnostem velikosti (omnes virtutes majores facit). (S. Th. 129, a 4, ad. 3.)

Projevuje se jen tam, kde už jiné ctnosti jsou a jest jejich jakousi nádherou (ornatus). A v tom smyslu jest větší než všechny ctnosti, ačkoliv sama o sobě největší ctností není.

Svatý Tomáš mluvě o velkodušnosti, nespokojuje se s abstraktními definicemi. Vidí takřka velkodušného člověka in concreto a maluje jeho podobiznu: velkodušný člověk dobře užívá velkých i malých poct, neboť se nevynáší a opak pocty ho nezkruší. Opovrhuje statky vnějšími: a tudíž neraduje se, získává-li je, a nermoutí se, ztrácí-li je. Nemiluje rozepří, poněvadž nic vnějšího nepokládá za veliké. Nevyhledává nebezpečství, ani se jich nebojí, ale ochotně se vydává v nebezpečství veliká. V lidském smyslu nikoho nepotřebuje, ale ne tak, že by vůbec nikoho nepotřeboval. Usiluje o věci znamenité. Znamenitost (excellencia) je v tom, že člověk prokazuje dobro, že je přejný (communicativus) a uznalý (retributivus). Nenaříká si. Dbá více pravdy než domnění, po chvále lidské netouží. Má hlas vážný, způsob mluvy stálý, neboť nepře se hned o všechno a nemluví hned o všem, nýbrž o věcech velikých. Všelicos mohou lidé vytýkati člověku velkodušnému. Svátý Tomáš ho obhajuje. Vytýkají mu, že je pomalý, rychlostí se však vyznačují lidé, kteří chtějí uskutečniti mnoho věcí - avšak člověk velkodušný má na mysli jen věci veliké, jež vyžadují veliké pozornosti: a proto nespěchá. Vytýkají mu, že je uzavřený a zamlklý: avšak hlasitost je vlastností těch, kteří chtějí vyniknouti čímkoliv - člověk velkodušný však chce vyniknouti jen věcmi velkými. Vytýkají mu, že není pamětliv těch, již mu pro-

kázali dobrodiní: avšak takový je proto, že mu není milé přijímati dobrodiní, ledaže by je mohl odplatiti dobrodiním ještě větším. Vytýkají mu, že je nečinný, avšak nečinný je jen v tom smyslu, že se nezabývá čímkoliv, nýbrž jen věcmi velikými. Vytýkají mu, že užívá ironie: avšak ironie užívá ne v tom smyslu, že by si připisoval špatnosti, jichž nemá, nebo popíral dobré vlastnosti, jež má, nýbrž v tom smyslu, že neukazuje celou svou velikost. Vytýkají mu, že je nespolečenský: ale takový jest jen proto, že nenávidí pochlebenství a přetvářku. Vytýkají mu, že je nehospodárný: ale takový jest jen proto, že věcem čestným dává přednost před věcmi užitečnými.

3. Pokora

V obor cti zasahuje kromě velkodušnosti i jiná ctnost - pokora. Úkolem pokory jest zdržovati ducha před přílišným a nevázaným úsilím o věci veliké a nesnadné. Velkodušnost i pokora mají týž předmět, ale liší se způsobem. Velkodušnost je totiž částí statečnosti, kdežto pokora je částí mírnosti. (S. Th. 2-2, q 161, a 4 ad 3.)

Pokora se jeví především správným úsudkem o sobě samém. V každém člověku je něco velikého a to je dar Boží; a nějaký nedostatek - a to je slabost přirozenosti. To, co je v nás dobrého, musíme připisovati Bohu; sobě můžeme přičísti jen to, co je v nás nehodnotného. Pokorný člověk se pokládá za hodna cti vzhledem k darům Božím, avšak za ubohého vzhledem k svým nedokonalostem.

Již svatý Tomáš se pozastavil nad tím, že Řekové mluví o všech ctnostech, jen ne o pokoře. Vysvětluje si to tím, že nejpodstatnějším rysem pokory jest úcta k Bohu a podrobení člověka Bohu. (S. Th. 2-2, 161, a 1 ad 5.) Pokoře se může člověk naučiti, jen když má pravý pojem o Bohu. Jen kdo ví, že bez Boha nebyl by ničím, může býti pokorný.

Od Boha máme vše, co máme. Jsme pouzí žebráci. Od hlavy až k patě jsme složeni z almužen Božích. Ani o jediném vlasu své hlavy nemůžeme říci, že bychom ho nebyli obdrželi od Boha. - »Co máš, abys toho nebyl dostal?« táže se svatý Pavel. »Jestli však jsi dostal, proč se chlubíš, jako bys nebyl dostal?« (I. Kor. 4, 7.) Je třeba, abychom dobré své vlastnosti připisovali jedině Bohu. Jediné, čím bychom se mohli chlubit, jsou hříchy naše a slabosti. Proto dí týž apoštol: »Sám sebou nebudu se chlubit, leč jen svými slabostmi.« (2. Kor. 12, 5.) Bůh je život našeho života. Bůh nás vede. Bůh nás osvětluje a k dobrému povzbuzuje. Co dobrého činíme, činíme pomocí Boží. »Důvěru takovou máme skrze Krista k Bohu, ne že bychom sami od sebe jako ze sebe byli způsobilí něco mysliti, nýbrž že způsobilost naše jest z Boha.« (II. Kor., 3, 4-5.) Býti pokorný před Bohem neznamená ovšem ležeti stále jen v prachu. Týž svatý Pavel, který napomíná k pokoře, vyzývá i k vzestupu a růstu v milosti a ctnosti: »Horlete o dary lepší.« (I. Kor., 12, 31.) Ovšem tento vzestup nesmí býti vzestup proti Bohu, nýbrž k Bohu.

Avšak pouhé poznání sebe není ještě ctností. Nestací pouze nahlédnouti v propast vlastní nicoty a

tak nabyti správného úsudku o sobě, je třeba tímto úsudkem se řídit v jednání, slově i smýšlení. Veškerá ctnost se jeví snahou vůle a vrcholí se životem. »Neboť je-li někdo posluchačem slova« - tak poučuje svatý Jakub, »a ne činitelem, ten se podobá člověku, jež patří na přirozenou tvářnost svou v zrcadle: on totiž na sebe popatří a odejde a hned zapomene, jaký byl. Kdo však pohlédne v dokonalý zákon svobody a při něm vytrvá, nejsa posluchačem zapomínavým, nýbrž činitelem díla, ten bude blahoslaveným ve svém konání.« (Jak. 1, 23, 5.) Do zrcadla se dívá člověk, aby poznal, co by měl opravit na svém zevnějšku. Neopraví-li toho hned před zrcadlem, nýbrž odejde po své práci, zapomene na to, co měl opravit, neučiní nic, a zrcadlo mu neprospěje. Nestačí tedy míti správný úsudek o sobě, je třeba podle něho svůj život upravit.

První věc, již nás učí pokora, jest viděti se správně a bez zkrášlování. Druhá pak věc - učí nás správnému chování k lidem. Celé naše chování a vystupování má býti proniknuto skromností, prostotou - pokora má vyzařovati ze způsobu řeči, odívání, pohybů. Ovšem nesmí to býti pokora strojená, která není ničím jiným než skrytou pýchou. Mnohý se tváří pokorným, aby byl za to pochválen. Jednomu filosofu, který chodil po ulicích athenských v roztrhaném plášti, aby vzbudil pozornost, řekl Sokrates: »Děrami tvého pláště prosvítá tvoje pýcha«.

Pravá pokora je také daleka nedůstojného sebeponižování a hrbení, sebebodceňování: kdo se vskut-

ku podceňuje, nemá správného úsudku o sobě samém - a tudíž také ne pokory. Člověk pokorný usiluje o pravé sebepoznání. Jest však také ochoten utvářeti si správný úsudek o bližních, uznati a oceniti jejich přednosti a vzdáti jim chválu, jaká jim přísluší. Pokora je melodie, jež doprovází všechny křesťanské ctnosti, poněvadž její podstatou jest podrobení duše Bohu.

Pokora jest základem všech ctností. Bez ní není pravého života křesťanského. Každá ctnost je v jádru svém pokorou. Víra je pokora, neboť věrou se člověk vzdává myšlenek svých a přijímá myšlenky Boží. Naděje je pokora, neboť nadějí se člověk vzdává svých přání a podrobuje se tomu, co chce Bůh. Láska je pokora, neboť láskou člověk opouští vlastní blaho, by sloužil Bohu a bližnímu. Poslušnost je pokora, neboť poslušností se vzdáváme vlastní vůli a podřizujeme se vůli dokonalejší. Modlitba je pokora, neboť modlíce se uznáváme svou slabost a dožadujeme se pomoci. Bez pokory nemůžeme opravdově nabýti žádné ctnosti aniž se líbiti tomu, jenž řekl: »Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.« (Mat. 11, 29.)

4. Pravdomluvnost

Pravda se rozeznává trojí: a) ontologická, b) logická, c) mravní.

a) Pravda ontologická jest shoda věci s rozumem. Všechny věci stvořené jsou jakýmsi výrazem a napodobením Božích ideí; a proto každá věc je způsobilá, aby rozum lidský, který je odleskem Boží

bytnosti, ji pravdivě poznával. V tom smyslu platí princip: vše, co jest, pravda jest.

b) Pravda logická jest shoda rozumu s věcí. Vídíme-li nějakou věc a máme ji za člověka, ač jest to strom, je poznání naše liché, neboť v něm není shody rozumu s věcí; poznáváme-li však v té věci strom, je naše poznání správné, neboť je v tom případě ve shodě s věcí. Neshoda rozumu s věcí nazývá se omylem.

c) Pravda mravní je shoda řeči nebo jiných vnějších projevů, jimiž člověk svoji myšlenku vyjadřuje, s přesvědčením. Pravdu mluví, kdo říká to, co vskutku si myslí, odtud název pravdomluvnost, opravdivost.

Rozpor mezi myšlenkou a slovem se nazývá lži. Rozpor mezi smýšlením a jednáním se nazývá přetvářkou.

Kdo jinak myslí a jinak mluví, dopouští se lži. Jsme povinni za všech okolností mluvit pravdu, i když nám to přináší neprospěch, i když lží bychom mohli prospěti sobě nebo jiným. Někdy se lidé dopouštějí lži »neškodných« nebo lží »z nouze«, aby se vyhnuli různým obtížím a nepříjemnostem: tyto lži lze sice vzhledem k okolnostem částečně omluviti, ale nelze jich úplně ospravedlnovati. Pravda jest totiž v sobě jedna ze základních hodnot mravních, na které závisí hodnoty osobní i společenské: osobní - pravda je shoda, harmonie - nikdo se nemůže státi mravní osobností, kdo je rozdělen v sobě a kdo není cele proniknut láskou k pravdě; společenské - styk člověka s člověkem se zakládá na důvěře v dané slovo, slib, zá-

vazek; kdyby nebylo pravdy ve styku člověka s člověkem, nebyl by možný společenský život a řád a také by neobstál jeden z nejvyšších statků člověka, totiž čest, jež jest jedním z prostředků k životu podobně jako statky hmotné. Proto Bůh chrání čest člověka příkázáním osmým: »Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému«. Toto příkázání podobně jako předcházející: »Nepokradeš« jest důsledkem a pokračováním příkázání pátého, jímž Bůh chrání život. Nemělo by ceny chrániti život sám, kdyby nebylo chráněno i to, co k životu jest nezbytné: majetek a čest. Čest jest statek ještě vyšší a důležitější než majetek. Kdo má dobré jméno mezi lidmi, snáze najde obživu a zaměstnání, než ten, o kom je známo, že je liknavý, nepoctivý, nespolehlivý a nesvědomitý. Prohřešuje se někdy velmi těžce, kdo škodí bližnímu na cti pomluvou, nactiutrháním, křivým svědectvím, udavačstvím a jinými podobnými hříchy, jež všechny kromě nactiutrhání se zakládají na lži. Jest také vázán k náhradě všech škod takto způsobených.

5. Tajemství

Povinnost pravdomluvnosti neznamená, že bychom měli vždy a komukoliv vyjeviti vše, co víme. Jsou věci, které z vážných důvodů jsme povinni zachovati v tajnosti: nazýváme je tajemstvími. Tajemství jest buď a) přirozené, jež vzniká z povahy věcí, víme-li, že vyjevení by mohlo způsobiti někomu zármutek nebo škodu; b) přislíbené, když se

zavážeme, že určitou věc, kterou již známe, zachováme v tajnosti; c) svěřené: když se zavážeme, že zachováme mlčení o věci, kterou jsme dříve neznali. Tajemství svěřené zavazuje více než tajemství příslibené. Bylo by však dovoleno je prozraditi, kdyby toho bylo třeba k odvrácení velké škody, hrozcí Církvi nebo státu, k odvrácení velké škody hrozcí buď nevinné osobě třetí, nebo i tomu, kdo tajemství svěřil, nebo i tomu, komu bylo svěřeno. Povinnost zachovati tajemství příslibené nebo svěřené ovšem přestává, zprostil-li nás toho ten, komu jsme je příslibili, nebo ten, kdo nám je svěřil.

Pokora nás učí, abychom sobě nedůvěřovali, a velkodušnost - jež je základem pokory - nás učí, abychom důvěřovali v Boha. Obě jsou tak spojeny jedna s druhou, že nemohou být odloučeny. Poznávat nejen vlastní špatnost a bídu, ale současně výtečnost a hodnotu našich duší, schopných spojení s Božstvím. Pokora, která nerodí velkodušnost, je nepochybně falešná.

S. François de Sales, *Entretiens*. Annecy, 1934, str. 84-5.

A) SPRAVEDLNOST

Toho času, kdy svatý František dlel v Agobbiu, objevil se v kraji agobbijském vlk převeliký a hrozný a divoký, který netoliko požíral zvířata, ale i lidi, takže všichni měšťané byli ve velikém strachu, protože častokráte se přibližoval k městu; a všichni chodili ozbrojeni, když vycházeli z města, jako by šli do boje; a přesto přese všecko nedovedli se mu ubrániti, kdo se s ním setkával samotou; a pro strach z tohoto vlka přišlo až k tomu, že nikdo se neosměloval vyjít z města. Pro kterouž věc svatý František, maje soustrast s lidmi toho města, rozhodl se vyjít ven na tohoto vlka, ačkoliv měšťané vší mocí jej od toho odrazovali; a poznamenav se znamením svatého kříže vyšel ven z města se svými tovaryši, všecku svou důvěru skládaje v Boha. A když druzí se báli jíti dále, svatý František se ubírá k tomu místu, kde byl vlk. A ejhle, před očima mnoha měšťanů, kteří přišli, aby uzřeli tento div, řečený vlk vyjde proti svatému Františkovi s otevřenou tlamou; a když se k němu přibližoval, svatý František nad ním učiní znamení svatého kříže a zavolá ho k sobě a praví takto: Pojď sem, bratře vlku; poručím ti jménem Kristovým, abys nečinil zlého ani mně ani nikomu jinému. Podivná věc k povědění, jakmile svatý František učinil kříž, hrozný vlk zavřel tlamu a přestal běžeti; a na daný rozkaz přišel krotce jako beránek a u-

lehl si svatému Františkovi k nohám. Tu mu svatý František mluví takto: Bratře vlku, ty děláš mnoho škod v těchto stranách a dopustil jsi se převelikých zločinů, hubě a zabíjeje tvory Boží bez jeho dovolení; a netoliko jsi zabil a sežral zvířata, ale opovážil jsi se zabíjeti a hubiti lidi, učiněné k obrazu Božimu: pro kteroužto věc jsi hoden šibenice jako nejhorší zloděj a vrah; a všichni lidé proti tobě křičí a reptají a celé toto město jest ti nepřátelské. Ale já chci, bratře vlku, učiniti pokoj mezi tebou a jimi, takže ty jim již nebudeš ubližovati a oni ti odpustí všechnu křivdu minulou a ani lidé, ani psi již tě nebudou pronásledovati. Po těchto slovech vlk posunky těla a ocasu a uší a ukláněním hlavy ukazoval, že přijímá, co svatý František praví, a že to chce zachovávat. Tedy svatý František řekl: Bratře vlku, když tedy se ti líbí učiniti a zachovávat tento pokoj, já ti slibuji, že se postarám, aby ti byla dávana výživa ustavičně, co živ budeš, od lidí tohoto města, takže již nebudeš mívat hladu, protože vím dobře, že z hladu jsi učinil všechno to zlé. Ale protože ti vymohu tu milost, chci, bratře vlku, abys mi slíbil, že nikdy nebudeš škoditi žádnému člověku ani žádnému zvířeti. Slibuješ mi to? A vlk ukláněním hlavy učinil zřejmé znamení, že slibuje... ..A potom řečený vlk byl dvě léta živ v Agobbio a chodil krotce po domech dveře od dveří, nikomu nečině zlého aniž jemu kdo tak činil, a lidé jej ochotně živili, a tak chodil po městě a nikdy žádný pes na něj neštěkal. Konečně po dvou letech bratr vlk zemřel od staroby, čehož měšťané velmi želeli, neboť vidouce jej choditi tak krotkého

po městě, rozpomínali se lépe na ctnost a svatost svatého Františka. Ke chvále Kristově.

Kvítky slavného pána svatého Františka a jeho bratří.
L. Kuncíř, Praha 1921, str. 52-4.

1. Člověk jako bytost sociální

Člověk jest bytost nejen individuální, nýbrž i sociální. Jako bytost sociální má člověk četné vztahy k bližním. To jsou především vztahy rodinné: manžel - manželka; rodiče - děti; bratří - sestry; vztahy stavovské: představení a podřízení; zaměstnavatelé - zaměstnanci; učitelé - žáci; a tyto vztahy určuje jednak spravedlnost, jež káže dáti každému, co mu patří, jednak láska, jež káže dáti každému, čeho potřebuje.

Jako bytost sociální má člověk vztahy i k společnosti, jejíž je částí. Člověk jest individuum i osoba. Jako individuum jest člověk částí lidské společnosti a z toho důvodu jest podřízen celku. Kdyby byl člověk osobou čistou, byl by schopen státi zcela o sobě, mimo oblast života společenského a neměl by vlastně důvodu cítiti se částí celku. Avšak jako osoba má člověk v sobě hodnoty, které se vymykají řádu společenskému. Člověk nenáleží společnosti celý a se všemi svými vlastnostmi. (S. Th. 1-2, q 21, a 4, ad 3.)

Jako individuum jest člověk částí celku: nestojí tudíž a nesmí státi o sobě. Pokud jest jedinec údem společnosti, nesmí si hráti na osobu, nýbrž musí se podříditi celku. Od celku přijímá, celku musí i dávat. Zdůrazňuje-li před společností svá

individuální přání, svou touhu po vyžití, mluví-li o svobodě, nároku na štěstí proti společnosti, jako by jedinec byl vše a společnost nic a jako by společnost byla jen k tomu, aby vyhovovala bezmeznému egoismu jedince, je to hrubý přehmat, jakési přestrojování individua za osobu: blud, který se nazývá individualismem.

Člověk není ovšem částí společnosti podle celé své přirozenosti a podle všech svých hodnot: jako duch rozumný a svobodný stojí člověk sám o sobě, má vlastní, osobnostní život a vlastní, nesdělitelné a nezadatelné určení. Proto nenáleží společnosti cele. Tvrdí-li se, že společnost je vše a jedinec nic, či nanejvýš atom, zrnko písku v hromadě lidstva, nemající žádných práv, nýbrž jen povinnost cele a bezvýhradně sloužití celku, je to blud protilehlý individualismu, totiž kolektivismus.

A tak se jeví postavení člověka ve společnosti jako protiklad: lidská společnost má časný cíl, jehož může dojít jen součinností všech - a v tom smyslu jest člověk podroben společnosti jako část celku; avšak to, co jest v člověku nejhlubšího, jeho určení věčné, oblast svědomí, skutečnost vnitřní svobody a všechny hodnoty na ní se zakládající, to vše jest společnému cíli nadřaděno.

Společnost lidská jest útvar časný. Duše člověka je nesmrtelná. V nejhlubší své podstatě jest tedy protiklad jedince a společnosti protikladem časnosti a věčnosti.

Jako bytost časná musí jedinec spolupracovati na díle sociálního blaha. Toho blaha lze dojít dvoji cestou: cestou sociální spravedlnosti a sociální lás-

ky. Ani spravedlnost sama ani láska sama není cestou výlučně správnou. Spravedlnost sama nestačí: jako každé dílo lidské, tak i spravedlnost, byť sebe lépe míněná a sebe dokonaleji uskutečňovaná, má své mezery a nedostatky: i přísluší lásce, aby je napravovala. Avšak ani láska sama nestačí: dávatí někomu z důvodu lásky, co mu patří z důvodu spravedlnosti, bylo by ponižováním důstojnosti lidské a snižováním pracujícího člověka na žebráka. (Encyklika Pia XI., *Divini Redemptoris*, čl. 49.)

2. Pojem spravedlnosti.

Spravedlnost jest mravní ctnost, která uschopňuje člověka, aby dával každému, co mu právem náleží.

Právo jest mravní, neporušitelná moc něco míti, činiti nebo žádati. Právo se nazývá mocí mravní jednak proto, že se zakládá na správném úsudku rozumovém, jednak proto, že není mocí fysickou. Jest mocí neporušitelnou, poněvadž trvá, i když se ho nedbá.

Podle různosti vztahů lidských se rozeznává právo trojí: a) právo jedince vzhledem k jedinci; b) právo společnosti vzhledem k jedinci; c) právo jedince vzhledem k společnosti. A podle toho jest i trojí druh spravedlnosti: a) spravedlnost směnná (*iustitia commutativa*); b) spravedlnost podílná (*iustitia distributiva*); c) spravedlnost zákonná (*iustitia legalis*.)

V lidské společnosti jest totiž trojí poměr: a) poměr části k části (jedince k jedinci), a ten řídí

spravedlnost směnná; b) poměr celku k části (společnosti k jedinci), a ten řídí spravedlnost podílná; c) poměr části k celku (jedince k společnosti), a ten řídí spravedlnost zákonná.

Spravedlnost jest jedna ze základních ctností mravních a stěžejní povinnost křesťana. Tak učí Pán: »Dávejte, co jest císařovo, císaři, a co jest Božího, Bohu.« (Mat. 22, 21.) Svatý Pavel napomíná: »Dávejte všem, čím jste povinni: komu daň (patří), tomu daň (dávejte); komu clo, tomu clo; komu bázeň, tomu bázeň; komu čest, tomu čest.« (Řím. 13, 7.)

Hlavním požadavkem spravedlnosti jest, aby se člověk oprostil od sobectví a povznesl se k poznání a uznání, že kromě něho jsou tu ještě jiní lidé, kromě jeho práva i jiné právo, kromě jeho osobního zájmu i zájem obecného blaha. Spravedlnost jest ochota dáti každému, což jeho jest: jednomu spravedlivou mzdu, jinému spravedlivou cenu, zde příslušnou čest, tu spravedlivé uznání hodnot a zásluh, zde povinný dík, tam povinnou úctu - a to nejen proto, že bližní nebo stát si to násilím vymáhá, nýbrž ze svobodného a ochotného rozhodnutí.

3. Spravedlnost směnná

Spravedlnost určující vztah jedince k jedinci se nazývá směnnou, poněvadž se většinou týká výměny statků. Tato spravedlnost vyžaduje, aby se každému dostalo toho, co mu právem náleží. A proto, kdo porušuje toto právo jakýmkoliv způsobem, krádeží, loupeží, nespravedlivým zadržováním cizího

majetku, podvodem, lichvou, žhářstvím a poškozováním majetku, zadržováním mzdy a platu, jest povinen nahraditi vzniklou škodu i ušlý zisk.

Ve vztazích, jež řídí spravedlnost směnná, jsou významné zvláště dvě otázky: a) otázka spravedlivé mzdy a b) otázka spravedlivé ceny.

a) K ustanovení spravedlivé mzdy je třeba přihlížeti k řadě věcí, zejména pak k životním potřebám pracovníka a jeho rodiny, k hospodářskému stavu podniku, k potřebám obecného blaha. (Encyklika Pia XI. *Quadragesimo anno*, čl. 66-75.)

Má-li mzda býti spravedlivá, musí býti tak vysoká, aby stačila k slušnému živobytí pracovníka a jeho rodiny. Slušným živobytím se myslí nejen to nejnnutnější: pokrm, oděv, obydlí, nýbrž i potřeby kulturní. Je spravedливо, aby se při stanovení mzdy bral zřetel k poměrům rodinným. Mzda má býti o to vyšší, čím větší jsou povinnosti a závazky pracovníka.

Výše mzdy musí však býti úměrná hospodářskému stavu podniku. Bylo by nespravedlivé vymáhati mzdu příliš vysokou, jakou by podnik mohl platiti jen za cenu svého pádu a z toho pak následující pohromy pro zaměstnance.

Konečně se musí při stanovení mzdy přihlížeti i k potřebám obecného blaha. A to znamená: mzda má umožňovati postupné odproletarisování dělnictva, poněvadž jinak jest sociální život bez pevného základu; mzdy mají býti tak vysoké, aby bylo možno zaměstnati co největší počet lidí; a konečně mzdy v různých odvětvích hospodářského života mají býti uvedeny v soulad.

Spravedlivá mzda životní a rodinná je mzda, která přísluší každému pracovníku s průměrnou výkonností. Je-li však práce nad průměr intenzivní, nebezpečná a odpovědná, je spravedливо, aby mzda byla přiměřeně zvýšena. Doplňkem spravedlivé mzdy jest také nemocenské, úrazové a starobní pojištění pracovníka.

b) Cena věci jest vyjádření hodnoty v penězích nebo jiném jednotném měřítku. Cena jest několi-kerá: a) zákonná, stanovená zákonem nebo úřady; b) obvyklá či tržní, to jest cena, kterou prodávající žádají a kupující nabízejí; c) smluvená, to jest cena, kterou prodávající a kupující si smluvili.

Spravedlivá cena jest taková, která odpovídá směn-
né hodnotě koupeného statku, takže je rovnocen-
nost mezi tím, co jest dáno, a mezi tím, co jest při-
jato. Rovnocennost se ovšem nebere ve smyslu ma-
tematickém, nýbrž ve smyslu přibližnosti.

Cenu zákonnou je třeba pokládati za spravedlivou, neboť je možno předpokládati, že úřady ji stanovily rozvážně a se zřetelem k zájmům všech skupin. Kdyby však zákonná cena byla zřejmě nespravedli-
vá, není nikdo povinen se jí řídit.

Ustálená cena obvyklá je spravedlivá, poněvadž na její vytvoření mívají vliv všechny složky, jak pro-
dávající, tak kupující, takže jejich protikladné záj-
my se přibližně vyrovnávají.

Také cenu smluvenou je možno pokládati za spra-
vedlivou, ovšem s podmínkou, že do jednání neza-
sáhl ani podvod, ani strach, ani jiné vlivy omezu-
jící svobodu jednání.

4. *Spravedlnost podílná*

Je potřebou lidské přirozenosti, aby člověk žil ve státě, neboť sám svými silami by si nemohl opatřiti vše, čeho potřebuje k životu a rozvoji svých schopností.

Stát jest organisovaná a mocí příkazovací i donucovací vybavená společnost. Účelem státu jest péče o obecné pozemské blaho. Povinností státu jest pečovati o blaho všech občanů. Kdyby tedy vláda státu některým složkám nebo stavům nadržovala a k jiným se chovala macešsky nedbajíc spravedlnosti podílné, podle níž se má všem dostati podílu na práci a jejích plodech, takový stát by nesplnil svého poslání.

Ačkoliv předním úkolem státu jest pečovati o blaho pozemské a péče o blaho duchovní přísluší Církvi, přece i stát dobře zřízený napomáhá i k dosažení věčného cíle člověka, poněvadž náboženský a mravní život je podporován určitým stupněm blahobytu hmotného - svatost v bídě jest velikým hrdinstvím.

Obecné blaho žádá v první řadě, aby byl zabezpečen právní řád, to jest aby každý měl ve státu ochranu svých práv. Ve státě, kde je právní nejistota, vzniká neklid a rozvrat. Avšak stát musí pečovati o obecné blaho i po stránce kladné, to jest musí opatřovati lidem takové statky hmotné i duchovní, kterých by si jako jedinci nebo jako menší společenské útvary (obce, spolky, družstva) opatřiti nemohli.

Příčí se přirozenosti vůbec a spravedlnosti zvláště,

je-li jedinec státem ve svých právech příliš ome-
zován, takže se stává pouhým kolečkem ve stroji.
Jednak touha po svobodě je v člověku příliš moc-
ná, takže nesnese trvalého zotročení, jednak se
společnost olupuje o velmi důležitý předpoklad o-
becného blaha - osobní podnikavost a vědomí odpo-
vědnosti. Stát nesmí zbytečně zkracovati ani práv
rodinných, neboť rodina jest dějinně i pojmově
starší než stát a proto též i její úkoly a práva jsou
starší a přirozenější než úkoly státu. (Encyklika
Lva XIII., *Rerum novarum*, čl. 10.) Zvláště v o-
tázkách výchovy se musí ponechati rodičům vliv
na duši dítěte, poněvadž rodiče mají od přiroze-
nosti právo vychovávat ty, které zrodili, a s tím
právem jest spojena i povinnost, aby výchova a
výuka dětí byla v souladu s cílem, pro nějž děti při-
jali jako dar Boží.

5. *Spravedlnost zákonná*

Poněvadž stát jest od Boha ustanoveným nástro-
jem k uskutečnění obecného blaha, jsou občané po-
vinni na základě spravedlnosti zákonné poskyto-
vati státu to, čeho potřebuje k dosažení svých cí-
lů.

Jsou tedy povinni občané a) zachovati státu a jeho
vládě úctu, poslušnost a věrnost, b) voliti dobré
zástupce lidu, c) platiti spravedlivé daně, d) někdy
i konati vojenskou službu.

Co se týče daní, je zřejmo, že stát by nemohl pečo-
vati o obecné blaho, kdyby k tomu neměl i přimě-
řené prostředky. Daně jsou ovšem jen pomocný

zdroj příjmů, to jest užívá se ho jen tehdy, nestací-li příjmy z jiných zdrojů, na příklad ze státních statků, dolů a podniků. Při ukládání daní musí stát dbáti spravedlnosti podílné, která žádá, aby břemena státní byla rozdělena co nejspravedlivěji a nejrovnoměrněji. Daně nesmějí býti tak tíživé, že by se stávaly částečným zabavením majetku. Občané jsou pak povinni a ve svědomí vázáni spravedlivé daně platiti. V případě, že by poplatník měl jistotu, že daně mu předepsané jsou nespravedlivé, nebyl by ve svědomí vázán je platiti. Měl-li by jistotu, že daně jsou zčásti nespravedlivé, odpadla by povinnost platiti příslušnou částku.

Budete-li choditi v bázni Boží, moudrost bude počátek váš a budete souditi bratry své v spravedlnosti a pravdě, jakož sami doufáte býti souzeni od Hospodina. A tak nezabloudíte na bludné cesty, neboť cesta Boží přímá jest. A bude milosrdenství vaše nad nuznými a chudými, jakžto sami žádáte milosrdenství dojíti u Hospodina z ubohosti a křehkosti své. A moudrost vaše bude posílena v moci Boží, a položí rámě vaše jako lučiště mosazné a potřete boje silné a padnou bezbožní před vámi, spravedliví pak budou se radovati. Myšlení také nepřátel vašich Bůh rozptýlí a naučí vás činiti spravedlnost a soud. Zjeví vám tajemství, zpytování spravedlivé ukáže vám a neskryje muž zchytralý zlosti své před vámi, neb duch moudrosti a rozumu Božího bude ve vás. A zastřeny budou oči nespravedlivých před vámi i odejme Bůh ze srdcí je-

jich slovo a nesmyslná budou promluvení jejich. Spravedlivý však zachrání život svůj, a tak bude králova čest, neboť králova čest miluje soud. A žezla vaše kvěsti budou před Hospodinem, neboť podali jste jich padlému a vytáhli jste ubohého z osidla lovců. A koruny vaše budou se skvíti, a tváře vaše osviceny budou, neboť oči moudrých v ně budou hleděti a budou chváliti Hospodina řkouce: Přidej Bůh dnů králových na dni jeho. V pokolení spravedlivých žehnáno bude sémě vaše.

Karel Čtvrtý, *Vlastní životopis*. (Kapitola druhá, v nížto učí císař syny své pokoře a víře a aby Boha milovali, i bližního v spravedlnosti souditi, milosrdnu býti, hříchův se vystříhati.) Próza z doby Karla IV., Evropský literární klub, Praha 1938, str. 55.

B) LÁSKA K BLIŽNÍMU

Stalo se jednou, že jeden bratr přinesl svatému Makariovi hrozen, on pak, mysle podle lásky ne na to, což jeho jest, nýbrž na to, co bližního, donesl hrozen ten jinému bratrovi, který se pro nemoc zdál slabším. Nemocný tedy vzdal Bohu díky za bratrovu laskavost a přijal hrozen, a nicméně sám také více mysle na bližního než na sebe, donesl jej jinému nemocnému bratrovi, a ten zase jinému, a tak, když hrozen ten byl obnošen po všech chýškách, které byly rozptýleny daleko od sebe po poušti, a oni nevěděli, kdo první jej poslal, konečně přinesen jest tomu, kdo jej poslal. Zaradovav se tedy svatý Makarius, že vidí na bratřích takovou

zdrželivost a takovou lásku, vzepjal se k úpornějšímu cvičení v duchovním životě.

Verba seniorum, Migne P. L. t. 73.

1. Podstata lásky

Lidské společenství musí především býti vybudováno na spravedlnosti. Ale spravedlnost o sobě je chladná a zachovává vzdálenost mezi člověkem a člověkem. Teprve láska buduje mosty. Spravedlnost dává člověku, což jeho jest. Láska dává sebe samu. Spravedlnost rozlišuje mezi tvým a mým. Láska zná jen naše. Láska je duší spravedlnosti. Láska k bližnímu jest důsledkem lásky k Bohu. Byloť řečeno: »Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a z celé mysli své. To jest největší a první přikázání. Druhé pak jest podobné jemu: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého«. (Mat. 22, 37-39). »A toto přikázání máme od Boha, aby ten, kdo miluje Boha, miloval též bratra svého«. (I. Jan 4, 21). Z toho je patrné nejprve, že jsme povinni milovati bližního, a dále, že láska k bližnímu a láska k Bohu jest jedna a táž láska.

Bližního máme milovati vnitřní láskou přejnou, ale také vnější láskou účinnou. »Kdo má statek toho světa a vidí bratra svého, an trpí nouzi, a zavře před ním srdce své, kterak láska Boží zůstává v něm? Dítky, nemilujme slovem, ani jazykem, nýbrž skutkem a v pravdě«. (I Jan 3, 17-18.)

Láska k bližnímu, jak vnitřní, tak vnější, má býti obecná, to jest má se vztahovati na všechny lidi,

takže nikdo z ní není vyloučen, ani hříšník, ani nepřítel.

2. *Řád lásky*

Láska má trojí předmět: první je Bůh, druhý my sami a třetí je bližní. Na prvním místě máme milovati Boha nade vše pro něho samého, na druhém sebe pro Boha, na třetím bližního pro Boha.

Normou či mírou lásky k bližnímu jest láska k sobě. Nejsme povinni milovati bližního více než sebe, nýbrž stejně a podobně jako sebe: »Co chceš, aby druzí ti činili, čiň i ty jim.« V tom smyslu platí zásada: zřízená láska počíná u sebe samého.

Dobrá, která sobě i jiným přejeme a opatřujeme, jsou trojího stupně: a) dobra duchovní nadpřirozená: život věčný, milost Boží a ctnosti; a dobra duchovní přirozená: rozum, vůle, svoboda; b) dobra tělesná: život zdraví; c) dobra vnější nehmotná: čest a dobré jméno, hmotná: majetek.

Dobrá duchovní nadpřirozená jsou přednější než dobra duchovní přirozená. Dobra duchovní jsou přednější než dobra tělesná. Dobra tělesná vnitřní jsou přednější než statky hmotné. Dobra mravní jsou přednější než dobra tělesná.

Nouze bližního jest buď duchovní nebo tělesná. Obojí pak může býti buď krajní, nebo naléhavá, nebo obyčejná. Řád potřeby, v níž je třeba pomoci bližnímu s větší nebo menší závažností, jest tento:

a) duchovní nouze krajní (v níž bližní bez cizí pomoci vůbec nemůže zachrániti svou duši nebo snad jen s velikou obtíží);

b) duchovní nouze naléhavá (v níž bližní bez cizí pomoci jen těžko může svou duši spasiti);

c) nouze tělesná krajní (v níž bližní bez cizí pomoci nemůže zachovati život tělesný);

d) nouze tělesná naléhavá (v níž bližní bez cizí pomoci utrpí těžkou škodu na majetku, na cti, na životě);

e) nouze duchovní nebo tělesná obyčejná (v níž bližní bez cizí pomoci se ocítá v nesnázi duchovní nebo tělesné, ale ne těžké).

Jde-li o dobra téhož stupně a o potřeby téhož stupně, nejsme povinni milovati bližního více než sebe. Jde-li však o dobra různého stupně a potřeby různého stupně, jsme povinni často milovati bližního více než sebe. Na příklad jsme povinni více milovati bližního, pokud jde o dobra duchovní, než sebe, pokud jde o dobra tělesná vnitřní nebo vnější. Jsme povinni milovati bližního více, pokud jde o dobra tělesná vnitřní, než sebe, pokud jde o dobra vnější.

Je v přirozenosti lidské, že cítíme k některým lidem větší přichylnost než k druhým. Bylo by bludné, kdyby někdo tvrdil, že se přiči křesťanské dokonalosti, milujeme-li jednoho člověka více než druhého z důvodů pokrevnosti, příbuzenství a přátelství. Nejsme povinni milovati všechny lidi stejně. To nám potvrzuje i příklad Kristův, který miloval Jana více než ostatní své učedníky.

Objektivně jsme povinni více milovati ty, kteří jsou lepší, ale na základě přirozených vztahů pokrevních, příbuzenských a přátelských dáváme přednost těm, kteří jsou nám bližší, jde-li o stejnou potřebu. Je-li potřeba nestejná, musíme dříve při-

spěti těm, kteří mají potřebu větší, i když jsou nám méně blízcí.

3. Přátelství

Je pravda, že jsme povinni milovati všechny lidi. Ale je pravda, že je nemůžeme milovati všechny stejně. Kdekoliv se vyskytne zvláštní důvod a potřeba dobra, učí svatý Tomáš, tam je také zvláštní důvod a potřeba zvláštní ctnosti. Dobro je v řádu. Řád pak vyžaduje, aby se člověk choval ne stejně ke všem lidem, nýbrž ke každému přiměřeně. Tuto přiměřenost pak určuje zvláštní ctnost. Nazývá se přátelství. (S. Th. 2-2, q 114, a 1.)

Čím se liší přátelství od lásky? Ne každá láska je přátelství: ale každé přátelství je láska. Milujeme sebe a není to přátelství. Milujeme dobré a krásné věci a není to přátelství. Přátelství totiž nevychází z toho, co přejeme sobě, nýbrž z toho, co přejeme druhému. V přátelství je dokonce obsažena i láska k nepřátelům. Milujeme-li přítele, milujeme z lásky k němu všechny jeho přátele, příbuzné, poddané, i když nás urážejí a nám křivdí. (S. Th. 2-2, q 23, a 1.)

Láska je povinnost. Přátelství není povinnost. Jsme povinni přátelství dobré všem lidem. To je láska k bližnímu. Otázka jest, proč některým přejeme více. Na to více nemá nikdo práva. Svatý Tomáš učí, že přátelství jest jen v tom smyslu částí spravedlnosti, že je vztahem k bližnímu, odlišuje se však od spravedlnosti tím, že není v plném smyslu povinností. (S. Th. 2-2, q 114, a 2.)

Přátelství jest jednou z nejvzácnějších hodnot života. »Přítel věrný jest záštita mocná, a kdo ho našel, našel poklad.« (Sir. 6, 14.) Věrnost je významným prvkem v přátelství, ač se nezakládá na slibu jako věrnost manželská. Tím však není řečeno, že by přátelství nesmělo býti přerušeno, na příklad když jeden z přátel se změní tak, že styk s ním se stává mravním nebezpečenstvím, nebo když vývojem fyzickým a duševním vzniknou příliš velké rozdíly, aby přátelství mělo mravní význam.

V přátelství jsou i veliké hodnoty výchovné. Pro mladého člověka jest důležité, aby jeho osobnost se dotvořila stykem s jinými osobnostmi. Ustavičné hledání ideálního přítele i přes všechna hořká zklamání, která s ním bývají spojena, jest životní součástí osobního vývoje. Jest pravděpodobno, že mladý člověk nenajde vždy harmonický vztah, po němž touží, avšak reakce mezi »já« a »ty« mu pomáhají, aby vnitřně uzrál. Volba přítele je důležitá pro budoucí myšlenkový a citový vývoj. Rozhodující význam v mravním vývoji mladého člověka mává jediná osoba, již se mladý člověk oddává celou svou životní vírou. Hledá pochopení a tímto pochopením se utváří. Doba, kdy se pozná, že přeideali-
sovaný přítel jest bytostí z masa a krve, může býti tak zlá, že vyvolá dočasnou krizi; byl však dosažen určitý stupeň vývoje a to je vše, na čem opravdu záleží.

4. *Nepřítelství*

Nepřítelem jest, kdo nám nepřeje, kdo nás nenávidí, uráží a nám křivdí. Povinnost milovati nepřítelů jest sice již obsažena v obecném přikázání lásky, ale přesto Kristus Pán povinnost tu uložil ještě zvláště, poněvadž je sice obtížná, ale vede k dokonalosti: »Milujte nepřátele své, dobře číňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vás pronásledují a pomlouvají.« (Mat. 5, 44.)

Toto přikázání zapovídá odplácti křivdy, které nám způsobují nepřátele, a obsahuje příkaz odpustiti jim a smířiti se s nimi, třebas neznamena promínutí náhrady, k níž je povinen, kdo způsobil škodu. Křesťan nesmí splácti zlé zlým. Výslovně praví Pán: »Slyšeli jste, že bylo řečeno: Oko za oko, zub za zub. Já však pravím vám, abyste neodpírali zlému; nýbrž udeří-li tě někdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé.« (Mat. 5, 38-9.)

Je-li někdo udeřen, může se chovati různě. Může na ránu odpověděti ranou. Ale tím zlo nezastaví. Zuřivost útočníka se ještě více podníti. Může se dáti na útěk. Ale kdo prchá, ukazuje, že se bojí, a vybízí nepřítelů, aby ho pronásledoval a pokračoval v ranách. A je třetí možnost: nevracet ránu, neutíkat, ale setrvat na místě a na ránu odpověděti gestem přijímání. Přes opačné zdání jest tento způsob činem v pravdě hrdinským a rozumným: jen kdo přemohl sebe, může přemoci nepřítelů. Nastaviti druhou tvář jest jediné řešení, které ke zlu již spáchanému nepřidává zla nového, a kterým ukazuje člověk, že není ani surovcem ani zbaběl-

cem. Jest i čtvrtá možnost, která ve skutečném životě se velmi často naskytuje: zůstat stát a další rány odrážet bez pomstychtivosti a třebaš i s přiměřenou rázností - to znamená: i křesťan má právo, ba někdy i povinnost spravedlivé sebeobrany.

Křesťan jest povinen odpustiti nepříteli: »Jestliže odpustíte lidem hříchy jejich, odpustí i vám Otec nebeský hříchy vaše; pakli neodpustíte lidem, ani Otec nebeský neodpustí vám hříchů vašich.« (Mat. 6, 14-15.) S protivníkem se má smířiti: »Přinášíš-li dar svůj k oltáři a tam se rozpomeneš, že bratr tvůj má něco proti tobě, zanechej tam daru svého před oltářem a jdi prve, smiř se s bratrem svým a potom přijda obětuj dar svůj.« (Mat. 5, 23-24.)

První krok k smíru jest povinen učiniti a za odpuštění prositi ten, kdo se křivdy dopustil. Ze dvou, kteří vzájemně si ublížili, jest povinen první krok učiniti ten, kdo se dopustil křivdy větší. Jsme-li nuceni žíti mezi lidmi zlými, musíme si stále uvědomovati, že i ti jsou naši bližní a že je máme milovati pro Boha, neboť i Bůh je miluje. Zlo musíme nenáviděti, ale lidi zlé musíme trpěti a milovati. Mezi důvody, proč Bůh dopouští, aby byli zlí na světě, uvádějí theologové také, že Bůh chce poskytnouti dobrým lidem možnost, aby se utvrzovali v určitých ctnostech, zvláště v trpělivosti, pokoře a milosrdnosti. Je v tom zásluha, žijeme-li s nimi; dobře praví svatý Řehoř Veliký ve svém výkladu knihy Jobovy: »Není hodno chvály, je-li kdo dobrý s dobrými, ale je-li dobrý se zlými. Neboť jako jest těžkým proviněním, když někdo není dobrý mezi dobrými, tak nesmírnou jest předností, když

někdo je dobrý i mezi zlými.« (*Lib. Moraliū 1, c. 1.*)

Některí lidé jsou nám nepříjemní, třebaš že nám neubližují. Cítíme k některým osobám odpor a nedovedeme se ovládnouti, abychom to neprojevili. Někdy jen nepatrná chybička bližního nás dráždí a nedovedeme mu ji prominouti. Stále nás to nutká, abychom se k tomu člověku chovali cize a nepřátelsky. To ovšem není správné a není to křesťanské. Chybou by tedy bylo, kdybychom někoho přímo nenáviděli, i když nám nic zlého neudělal, jedi- ně proto, že nám je nějak nemilý. Nehřešíme sice, opomíjíme-li ve styku s lidmi nepříjemnými zvláštní projevy přátelství, poněvadž tím jim odpíráme jen to, nač nemají práva a poněvadž takové opomenutí není známkou nenávisi; avšak nesmíme se spokojovati jen s takovým minimem lásky k bližnímu. Křesťanská dokonalost vyžaduje, abychom se i k lidem nemilým chovali se stejnou přívětivostí jako k těm, které máme rádi, abychom se k nim skláněli s týmž soucitem jako k jiným, když trpí, a abychom se za ně modlili stejně, ba ještě více, než za druhé.

I kdyby se stalo, že bychom na někom viděli jen a jen chyby, nesmíme zapomínati, že i ten zdánlivě zcela zlý člověk jest stvořen k obrazu Božímu a povolán k věčné slávě, že není na světě člověka tak špatného, aby v něm nebylo aspoň něco dobrého, právě tak jako není na světě člověka tak dobrého, aby v něm nedřímala nějaká špatnost. Není na světě lidí naprosto dobrých a také ne naprosto zlých. Spíše musíme býti nakloněni k tomu, abychom

skryté dobro v lidech objevili a oceniti se snažili, než abychom bez potřeby ukazovali jen na zjevné zlo.

5. *Snášelivost*

Snášelivost není lhostejnost. Lhostejnost je jakási nestrannost mezi pravdou a bludem. Lidé lhostejní si počínají, jako by pravda i blud měly stejnou oprávněnost na světě. To je snad možno jen když se hledí na myšlenku jako na něco neživého. Myšlenka však směřuje k činu. Dobré myšlenky vedou k činům dobrým, myšlenky špatné k činům špatným. Nemůže strom dobrý nésti ovoce špatné a strom špatný nésti ovoce dobré. Jako strom plodí dle své přirozenosti ovoce buď dobré nebo špatné, tak i myšlenka plodí buď dobro nebo zlo, dle toho, je-li dobrá nebo špatná. Dobrá myšlenka nemůže škoditi. Špatná myšlenka nemůže prospívati. Lidé indiferentní, totiž lidé, kteří nerozlišují mezi pravdou a bludem, jsou velmi nedůslední. Nečiní-li rozdíl mezi myšlenkou dobrou a špatnou, neměli by činiti ani rozdíl mezi dobrým činem, jenž pochází z myšlenky dobré, a mezi činem špatným, jenž pochází z myšlenky špatné.

Pravda jest jen jedna. Má-li někdo pravdu a je-li prost jakékoliv pochybnosti o správnosti svého poznání a své víry, není možno, aby rozumně připustil, že v téže věci mají pravdu i jiní, ač tvrdí něco zcela opačného. Tak zvaná úcta k cizímu přesvědčení jest vlastně neúcta k přesvědčení vlastnímu. Nemůžeme ctíti každé přesvědčení, nýbrž jen pře-

svědčení správné. Úcta k přesvědčení nesprávnému by byla uctíváním bludu a potupou pravdy.

Pravda jest a musí býti nesnášlivá. Předním úkolem pravdy jest potírati blud. Jako jsme povinni milovati pravdu, tak jsme povinni nenáviděti blud. Nesnášlivost je správný poměr k bludu. A snášlivost není nic jiného než správný poměr k osobě. Výstižně to vyjádřil svatý Augustin: Nenáviděti blud, milovati člověka. Zřetel k individualitě, chápaní lásky, povinnost dobrého příkladu - to jsou základny snášlivosti pro denní náš styk s nevěrci, bludaři, rozkolníky, sektáři, odpadlíky, atheisty, indiferentisty. I když nemůžeme souhlasiti s jejich nesprávnými názory, přece je třeba chápati, že tito lidé se nestali takovými vždy jen vlastní vinou a že leckdy stojí v odporu proti pravdě jen v dobrém mínění, že jejich subjektivní přesvědčení je správné. Ve styku s nimi nestačí býti skvělým debatérem a umlčovati své odpůrce. Lidé dneška jsou plni negace a nelze je získati negací, nýbrž kladem porozumění. Nestačí býti výmluvným kazatelem, který hřmí lidem do duší, je třeba dáti duším živný chléb pravdy a ukazovati cestu věčného pokoje. Nestačí býti kritikem, který palcátem logiky rozbíjí hlavy protivníkům, nýbrž je třeba ukazovati jim Boha tím, že ho necháme vyzařovati z duše, kde žije. I když v zásadách nikdy nemůžeme ustupovati a získávati odpůrce smlouváním a zamlčováním, musíme vždy a všude jim projevovati krajní laskavost a shovívavost na důkaz, že přesvědčení, které zastáváme, jest hybnou silou pravé lásky k bližnímu.

6. Milosrdenství

Milosrdenství jest úkon lásky k bližnímu, který trpí bídou tělesnou nebo duchovní.

V Písmě svatém se doporučují tyto skutky milosrdenství tělesného: lačné krmiti, žíznivé napájeti, pocestné do domu přijímati, nahé odívati, nemocné navštěvovati, vězně vysvobozovati, mrtvé pochovávat.

Tyto skutky jsme povinni prokazovati podle vlastních možností a podle potřebnosti bližního; těm, kteří jsou v krajní bídě, jsme povinni přispěti nejen z věcí zbytečných, nýbrž i potřebných, ne však z věcí naprosto nezbytných: »Kdo má dvě sukně, dej tomu, jenž nemá žádné; a kdo má pokrmy, učiň podobně.« (Luk. 3, 11.) Tomu, kdo je sice nuzný, ale netrpí krajní bídou (hladem, nahotou), jsme povinni přispěti z věcí, jež nám zbývají.

Ke skutkům milosrdenství tělesného dává Kristus mocný podnět tím, že se s trpícími ztotožňuje: »Vpravdě pravím vám: pokud jste to učinili jednomu z nejmenších těchto bratří mých, mně jste to učinili.« (Mat. 25, 40.)

Kromě náhodné a příležitostné péče o chudé jest nutná i organisovaná a promyšlená činnost charitativní. Někdy je třeba odpomoci okamžité bídě. To je péče nápravná, ale často se lépe osvědčuje podpora preventivní, která chce docíliti, aby ke skutečné bídě vůbec nedošlo, nebo podpora konstruktivní, která pomáhá podporovanému i k sociálnímu vzestupu. Správné milosrdenství se nespokojuje jen tím, že odklízí známky zla, nýbrž hledí

je napravit v kořeni. Cílem charity jest pomáhati nejen tělu, nýbrž i duši. Skutky milosrdenství tělesného jest tedy třeba spojovati se skutky milosrdenství duchovního, poněvadž bída tělesná často jest jen následkem, příznakem a průvodním zjevem bídy duchovní.

Skutky milosrdenství duchovního se v Písmě svatém doporučují tyto: hřešící kárati, neumělé učiti, pochybujícím dobře raditi, zarmoucené těšiti, křivdy trpělivě snášeti, ubližujícím ochotně odpouštěti, za živé i za mrtvé se modliti.

Ze skutků milosrdenství duchovního zvláště významné jest bratrské napomenutí, jehož postup Spasitel sám naznačil: »Hřešil-li pak proti tobě bratr tvůj, jdi a pokárej ho mezi sebou a jím samým. Poslechne-li tě, získal jsi bratra svého; pak-li neuposlechne, přiber si ještě jednoho neb dva, aby ústy dvou neb tří svědků každá věc byla zjištěna. Nebude-li jich dbáti, pověz Církvi: neposlechne-li však ani Církve, budiž tobě jako pohan a celník.« (Mat. 18, 15-17.)

Tento příkaz nás zavazuje jen jde-li o věc důležitou, je-li naděje na nápravu, může-li býti vyplněn bez velké obtíže a je-li ohroženo duchovní blaho chybujiícího, to jest, je-li jisto, že zhřešil těžce, nebo má takový úmysl.

Jsou někteří, kteří milují jiné lidi buď pro sobě prokázaná dobrodiní, nebo pro svazek spříznění přirozeného nebo občanského; a tento stupeň lásky jest omezen hranicemi občanského přátelství.

Proto praví Pán u Matouše, 5: »Milujete-li ty, kteří vás milují, jakou budete míti odměnu? Zda to nečiní i publikáni? A když pozdravujete toliko své bratry, co velikého činíte? Zda to nečiní i pohané?«

Jsou pak jiní, kteří cit milování rozšiřují také na cizí, jen když se na nich nenajde něco, co se jim protiví; a také tento stupeň milování jest nějak v mezích přírody. Protože totiž všichni lidé jsou shodní v přirozenosti druhu, každý člověk jest od přirozenosti přátelský ke každému člověku. A to se nejvíce ukazuje v tom, že člověk druhému bloudícímu ukáže cestu a padlého zdvihá a prokazuje jiné takové účinky milování. Ale protože od přirozenosti člověk sebe miluje více než druhého a také z téhož kořene vychází, že jest něco milováno a jeho protiva v nenávisti, je důsledek, že milovati nepřátele není obsaženo v mezích přirozeného milování.

Třetí pak stupeň milování jest, že se milování bližního rozšíří také na nepřátele. Tomu stupni milování učí Pán u Matouše 5, řka: »Milujte své nepřátele, čiňte dobré těm, kteří vás nenávidí.« A ukazuje, že v tom je dokonalost milování, když nakonec dodává: »Buďte tedy dokonalí, jakož i Otec váš nebeský dokonalý jest.« Že pak to je nad obecné milování, je patrné z Augustina v Enchiridion, kde praví, že toto trojí mají dokonalé dítky Boží, a že každý věřící se má o to snažiti a lidského ducha k tomu vésti modlitbou k Bohu a bojováním se sebou. Avšak toto tak veliké dobro není tak časté, ale přece věříme, že jest vyslyšena modlitba,

kteřou pravíme: »Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům.«

Svatý Tomáš Akvinský, *Dokonalý duchovní život*.
Edice Krystal, Olomouc 1935, str. 41-42.

C) MUŽ A ŽENA

Je tomu nyní dobrých patnáct let, kdy mne jednoho večera navštívil jeden z mých přátel. Byl to jeden, který se dal se svou paní rozloučiti - veřejně a čestně, jak se říká: miloval totiž jinou a všichni na tomto případě zúčastnění chtěli spolu jednati upřímně a svědomitě. Také jeho milenka se dala po nutných oznámeních rozloučiti se svým mužem a konali spolu potom svatební cestu. Potom žil každý pro sebe: ale hledali v tůž čas obydlí, aby v několika měsících uvedli svůj poměr do pořádku podle zákonů měšťácké zvyklosti. Tu můj ubohý přítel, když právě se chystali k tomu, aby jako muž a žena se dali zapsati do matrik, objevil, že mu jeho milenka hanebně porušila věřnost a byl tímto náležen až do hloubi duše své zlomen. Tentokrát ovšem ona osoba oznámení odložila, protože nebyla rozhodnuta, kterého ze svých mnoha milovníků nejvíce by milovala a vyvoliti chtěla pro svůj vstup do domova. Můj přítel byl pochopitelně zcela zoufalý a tázal se mě pln rozhořčení: »Řekni mi, Sigrid, věříš vůbec, že by žena mohla zachovati věřnost muži?« Na to jsem určitě řekla: »Ne, tomu nevěřím. Věřím a vím též ze zkušenosti, že žena může dobře zachovati věřnost, když určitý ideál, jemuž je oddána, od ní této věřnosti vyžaduje. Ale aby

byla žena schopna muži jedině pro muže věrnost zachovati, ne, tomu nevěřím.« Je však také, myslila jsem si v duchu, zcela nesmyslný požadavek od ženy žádati, aby jednomu muži jedině pro vůli mužovu zachovala věrnost, když se uváží, co muž je - nebo na muži žádati, aby zachoval věrnost ženě jedině pro ženu, když vidí, jaká žena je. Toto poznání zdálo se mi samotné býti velkým objevem - byla jsem naň celá pyšná. Takoví lidé, kteří věřili jen čistě lidským ideálům lidí, mohli právě jenom dojít k náhledu, že lidé ještě nikdy nezachovávali věrnost, když neměli pro svou věrnost nadlidského cíle.

Pokud národ trvá při doživotním a monogamickém manželství, je dána i nejlepší záruka, že nebudou šťastná manželství tak příliš vzácná a dobré domovy tak tuze řídké. Na všecken způsob se cítí lidé, kteří vědí, že svého společného života nemohou zrušiti, teprve opravdu povzbuzováni k tomu, učiniti z něho pokud jen lze něco pořádného. Aby totiž lidé nějakých dober dosáhli, aniž by o to usilovali, je vzácnost a velmi mnozí nejeví, nebyli-li dříve k tomu přímo donuceni, vůbec chuti k vážnější práci.

Sigrid Undsetová, *Křesťanství a novopohanství*.

Akord VI. 7., p. 288/9.

1. Společenství života

Manželství jest erotické a sexuální společenství muže a ženy; při tom však jest i nerozlučným společenstvím všeho života. Společenství neznamena

sloučení a dokonce ne ztotožnění. Spojení muže a ženy neznamená zánik osobností. Muž nezaniká v ženě a žena nezaniká v muži. Naprosté »splynutí« dvou bytostí lidských v manželství jest pouhé okrasné rčení. I v nejdokonalejší jednotě lásky zůstávají muž a žena dvěma samostatnými bytostmi. Všechny řeči o »jednom srdci a jedné duši« jsou jen metafory: znamenají svornost a shodu v myšlení, cítění a jednání, ne však jednotu bytí.

Soustředění lásky na jednu a tutéž osobu jest výkvětem erosu. Pravá láska směřuje k věrnosti. Ani zastánci pohlavní volnosti to nemohou popřítí.

Soustředění lásky na jednu osobu již samo vede k ideji manželství jakožto nerozlučného svazku mezi jedním mužem a jednou ženou. Manželství jako tělesně duchovní společenství lásky založené na vytušení hodnot milované osoby a uchopující tyto hodnoty silou stále rostoucí, trvající mocí vzájemného vcítění a prolnutí, je myslitelné jen jako naprostá monogamie. Nerozlučnost manželství nezákládá se pouze na účelu manželství, jímž jest zrození a výchova potomstva a vzájemná pomoc, nýbrž zakládá se především na lásce samé, jež se utvrzuje věrností. Není tudíž nerozlučnost manželství pouhým výtvozem zvyku ani pouhým požadavkem zákonodárství církevního ani pouhým požadavkem zákonodárství státního: kdyby toto zákonodárství nemělo podklad v samé podstatě lásky manželské, bylo by naprosto nesmyslné, nepřírozené a nemravné.

Individuální soustředění erosu vyznívající v trva-

lý vztah lásky není ještě manželstvím, nýbrž pouhým jeho nástinem. Je třeba rozlišovati lásku snoubeneckou a lásku manželskou.

Manželství jest více než eros. Manželství jest více než sexus. Manželství není jen společenství erotické, nýbrž i společenství osobní, to jest společenství všech oblastí a stránek lidského soužití. Pohlaví jest jen jednou z těchto stránek. Proto také manželství založené výhradně na sexuální přitažlivosti nese již v sobě zárodky rozkladu.

Manželství není jen společenství lásky. Jest to společenství života. »Není dobře býti člověku samotnému.« Tak mluví Tvůrce, hodlaje stvořiti ženu. Míní a jmenuje ne jen neúplného tvora pohlavního, stvořilť v člověku tvora společenského, ne individuum, nýbrž bytost osobní.

2. Vzájemná služba

Společenství manželské jest prarvarem všeho společenství, jakož bylo na počátku. Způsobilst k manželství se tudíž nezakládá na pouhé schopnosti k fyziologickému soužití, nýbrž na schopnosti k službě: jinými slovy - ne pouze na schopnosti biologické, nýbrž na schopnosti mravní.

Vzájemná služba není tu míněna jako služba člověka člověku, služba z pohnutek výhradně lidských, nýbrž jako služba Bohu.

Manželství není jen pro člověka, ale i člověk jest pro manželství. V manželství má člověk spolupracovati na uskutečnění království Božího. Smyslem manželství není jen zrození a výchova dítek a u-

kojení přirozené žádosti, nýbrž také vzájemné zdokonalení a posvěcení manželů.

Služba v nejvyšším smyslu jest ochota k oběti. Eros je hledání hodnoty. Hodnot však nelze nalézt bez obětí. Manželství neznamena a nemůže znamenati jen radosti. Už z toho důvodu musí manželství býti založeno na náboženství. Jen víra v Boha, hodnotu nejvyšší, dává sílu k oběti.

Je-li řeč o službě, vylučuje se vláda. Nemá smyslu přítí se, jsou-li muži lepší než ženy či ženy lepší než muži - tak jako nemá smyslu přítí se, je-li barva červená krásnější než modrá. Fysiologicky a psychicky jest žena jiná než muž, toť vše.

Muž má primát. Proto muž sluje hlavou rodiny. V tom však není podcenění ženy. Je-li muž hlavou, jest žena srdcem rodiny.

3. Věrnost

Manželství jest společenství osobní a mravní. To znamená společenství rozumné a svobodné.

Praví-li se, že manželství je společenství rozumné, není tím řečeno, že by láska byla jen výslednicí určitého kalkulu a že by se zakládala na rozpočtu výhod a nevýhod. Tak si představují manželství někteří sociologové, eugenikové a politikové. Dokonce zamýšlejí vydati jakési zákony, podle nichž se mají lidé milovati. Většinou se domnívají, že dědičnost je hlavní či dokonce jedinou složkou ve vývoji jedince, věří, že když některé nemoci jsou dědičné, že jest dědičné i zdraví, myslí, že zdraví je vlastností, a zapomínají, že jest to soulad vlast-

ností, a konečně tím vším podceňují veškeré působení výchovné - příliš, jak se zdá, posedlí pověrou eudaimonismu a determinismu.

Úkol eugeniků jest, jak správně řekl Max Scheler, jen nepřímý a zábranný, nikoliv přímý a kladný. Práví-li se, že manželsví je společenství svobodné, neznamená to nespoutané, nevázané či rozlučitelné. Manželství je společenství svobodného muže a svobodné ženy - společenství založené na svobodném rozhodnutí. Jinak bylo by panstvím na straně jedné a otroctvím na straně druhé. Panstvím a poddanstvím společenským, sexuálním a hospodářským.

Charakter nesvobody má manželství všude tam, kde není správného pojetí lidské osobnosti a kde idea manželství se trhá a zdůrazňuje se z ní jen část.

Zasnubují-li v Číně a Indii rodiče již nedospělé děti a nutí je předčasně k manželství, je to tím, že se na manželství pohlíží jen jako na pokračování rodu a zajištění kultu předků. Vypůjčují-li se žena na zálohu jako v Kongu nebo kupují-li se jako v Kameruně, je to tím, že se na manželství pohlíží jen jako na společenství hospodářské. Požadují-li etikové v zemích anglosaských, aby manželství bylo zcela volným přátelstvím, závislým na trvání vzájemné přitažlivosti, je to tím, že považují manželství jen za společenství sexuální.

V tomto zdůraznění části na úkor celku jest především útok na osobnost a její svobodu. V tomto částkovém pojetí manželství nemůže býti ničím jiným než otroctvím.

Slib manželský má především ten význam, že je živoucím protikladem otrockého stavu. Slibuje-li žena věrnost a poddanost muži, dokazuje tím, že není jeho otrokyní. Tak, jako za doby feudální vasal vkládal ruce do rukou svého pána: tím, že přísahal, že bude jeho poddaným, dokazoval, že není jeho majetkem. A je-li přípustno žádati na muži, aby konal povinnost k obci, kterou neutvořil, jest aspoň stejně oprávněno žádati, aby konal povinnost k obci, kterou utvořil sám.

Každý slib, i slib méně významný než je slib manželský, znamená určité riziko, poněvadž se týká budoucnosti. Manželství je společenství života. A život přináší věci dobré i zlé, věci předvídatelné i nepředvídatelné. Slib manželský je projevem ochoty přijmouti všechny tyto věci. Slib manželský předpokládá odvalu k dobrodružství. Bez odvahy nemůže býti manželství společenstvím života, nýbrž jen společenstvím věcí, jež nevyžadují obětí a statečnosti.

Manželský slib znamená, že manželé se mají milovati bez ohledu na změny, způsobené stářím, nemocí, úrazem, bídou mravní i hmotnou. Této povinnosti ovšem neberou na sebe milenci před vyslovením slibu manželského, tím méně pak lidé, kteří na slib ten vůbec nepomýšlejí. Proto lze říci, že pravá láska se zjevuje teprve manželstvím.

Nebude mi snad rozuměno, řeknu-li pro krátkost, že manželství je záležitost cti. Skeptik bude s tím s radostí souhlasiti a řekne, že jest bojem. A tím ta-

ké jest, třebas jen se sebou samým; hlavní zde však jest, že má nezbytně ráz hrdinskosti, při čemž lze ctnost přeložiti slovem virtus. V povaze boje je však již zahrnuta nebo aspoň možna nekonečnost. Jsem toho mínění, že věrnost ve válce jest věrností v porážce nebo dokonce i v hanbě; je ji třeba prokázati praporu právě v okamžiku, kdy již téměř klesá. Pro vlajku národní s tím názorem již souhlasíme. Je otázkou, je-li moudré či nemoudré souhlasiti s ním i pro vlajku rodinnou. Ovšem lze míti i za to, že by se s oním názorem nemělo souhlasiti v žádném s obou případů; že by se opouštění praporu stalo pro špatné vedení národa nebo bídu občanstva činem rozumným a ne zrádným. Řeknu zde pouze, že kdyby hranice národní věrnosti končily opravdu tímhle, byli by někteří z nás již dávno svůj národ opustili.

G. K. Chesterton, *Pověra rozvodu*. Václav Petr, Praha 1926, str. 14-15.

D) RODIČE A DĚTI

František šel a chopil se mocně a rozhodně rádla, aby se už po celý život neohlédl na uplynulé dni. Peníze, jež měl, daroval duchovnímu u svatého Damiána, aby jich užil na věčné světlo. Měl doma ještě koně a několik svazků drahého zboží, určeného pro nový oblek. Ale teď nepotřeboval nových obleků, nepotřeboval koně. Vzal majetek, sedl s ním na koně a zajel na trh do Foligna, kde všechno prodal. I ty peníze chtěl věnovati duchovnímu u sv. Damiána. Poněvadž si jich však nechtěl a netrou-

fal vzíti ze strachu před otcem, položil je na okno kaple. Jen aby se zbavil břemene a starostí. Teď nebylo už srdce Františkovo k ničemu na světě připoutáno, bylo proto klidné. Teď ho neznepokojovalo, že děti, kdykoli šel po městě, volaly za ním: »Pazzo! Pazzo!« - »Blázen! Blázen!« Neuspokojovalo ho ani, že se otec ze vzteku, že mu syn dělá hanbu, jak soudil ve svém světském a domýšlivém srdci, a ze vzteku, že František vše rozprodal a rozdal, na něho vrhl na veřejném místě, že ho škrtil, svázal, odvedl domů a napolo mrtvého uvrhl do těsné, tmavé komůrky, vhodnější pro psa, než pro člověka a dokonce vlastního syna. Neznepokojovalo ho ani, že ho otec pohnal před místní soudce. Řekl jim jen to, svým klidným, za to tím přesvědčivějším hlasem, že ho nesmí souditi proto, že se stal služebníkem Božím. Proto ho otec pohnal před assiského biskupa a při tom si trpce stěžoval, jak jeho syn hýří. Aby nedělal otcí starosti a bezpráví, svleče František šat do naha, dá jej otcí a prohlásí slavnostně před biskupem a veškerým shromážděným lidem assiským: »Poslechněte všichni a dobře si to zapamatujte! Dosud jsem nazýval pana Pietra Bernarda svým otcem. Ale teď mu vrátím vše, co od něho mám, takže budu moci ode dneška říkati celým srdcem jen: »Otče náš, jenž jsi na nebesích...«

Ksaver Meško, *Legendy o sv. Františku*. Antoš Horský, Veselí n. M. 1928.

1. Úkol rodičů

Láska rodičů k dětem sama o sobě není ctností, nýbrž přirozenou náklonností. Hodnotou mravní se stává teprve tehdy, když se stane výrazem osobnosti otce a matky a když směřuje k vývinu mravní osobnosti dítěte. Už to znamená, že rodiče nesmějí vychovávat dítě pro sebe. Dítě není věc, není prostředek k ukojení rodičovských zálib a tužeb: dítě je osobnost, třeba ještě nerozvitá. A jako osobnost má dítě právo na vše, čeho je třeba k jeho vývinu tělesnému, duševnímu, mravnímu a náboženskému.

Tajemství výchovy jest v sebevýchově. Jen kdo sám sebe vychovává, je schopen vychovávat jiné. Vychovávat sebe znamená stát se osobností. Důležitý rozdíl: osobou se člověk rodí, osobností se stává. Osobou jest i nemluvně i idiot. Osobností jest jen ten, kdo ze sebe něco udělal. Jen ten, kdo ustavičně na sobě pracuje, kdo denně se cvičí v tvrdé škole sebevýchovy, jest vskutku osobností. A jen ten dovede vychovávat. Jen živým stykem s osobností může býti mladý člověk vychován. Jen osobnost mu může dáti hodnoty, jichž jest mu třeba k jeho vzrůstu. Vychovává jen ten, kdo imponuje, ne ten, kdo něco ví. Nejen tím vychováváme, co říkáme, ale především tím, co jsme.

Dítě jest osobnost nedokonalá a nehotová. Dítě se nemůže rozvinouti bez světla lásky otcovské a tepla lásky mateřské. Láska rodičovská odhaluje možnosti hodnot a hledí je uskutečnit. Velmi je žádoucí, aby výchova budovala na přirozených zákla-

dech. Moderní psychologie ukazuje, že již v dětství se jeví v duševním životě člověka nástin jeho budoucnosti. Dítě si hraje: člověk je tvor tvořivý. Tvořiti jest nejvlastnějším posláním člověka. Hoch si hraje na vojáka: hle, budoucí hrdina, bojovník, rytíř, ochránce. Děvče si hraje s panenkou: hle, budoucí matka. To jsou přirozené ideály. Těm se nesmí výchova zpronevěřiti. Tedy: hochy vychovávají k rytířství a dívky k mateřství - všechny pak k tvořivosti. Jiných přirozených ideálů výchovy není. Vše ostatní ve výchově jest druhotné a celkem umělé a nahodilé. Čemu se kdo věnuje, to přece záleží na schopnostech, zálibách, vůli rodičů, hmotných předpokladech - slovem, na okolnostech. A ty jsou podmíněné, nestálé a měnivé - jak život sám. Dítě má zálibu v dobrodružství, vždyť neznáme budoucnost. Dobře vychovaný člověk se dovede všemu přizpůsobit, všemu naučit, do všeho se vpravit, se vším se smířit, vše snášet. Nedovede-li, není dobře vychován.

Cílem lásky rodičovské jest odhalené možnosti hodnot uskutečnit. To neznamena, že výchova je proces čistě vybavovací. V každé živé bytosti je soubor sil a schopností, avšak výchova znamená dáti jim určité tvary a vycvičiti je k určitým účelům nebo neznamena vůbec nic. Pokud je výchova tvořivá, je vždy v jistém smyslu násilná: je zásahem do lidského života a vzrůstu. Výchova je dobrodružství: člověk si je jist, že něco je pravda a má odvahu říci to dítěti. Člověk si je jist, že něco je správné a má odvahu žádati to od dítěte. Všechna výchova je tudíž autoritativní a dogmatická. Je

divné, že lidé mluví o odlučování dogmatu a výchovy. Jest výchova. Učitel, jenž není dogmatický, jest prostě učitelem, jenž neučí.

2. Autorita

I když se výchova zakládá na autoritě, není autorita cílem výchovy, nýbrž toliko jejím prostředkem. Autorita není pro toho, kdo vychovává, nýbrž pro toho, nad kým jest ustanovena. Poslušnost není ctností, jež by se měla pěstiti pouhým uplatňováním autority.

Autorita jest právo vázati ve svědomí. Právo to se nezakládá na pouhé přesile ať hmotné či duševní. Je lidsky neodůvodnitelná. Je-li mocí, je třeba připomenouti, že jakákoliv moc je oprávněna, jen je-li službou. Službou však býti nemůže, není-li láskou.

Autorita jest láska nejryzejší, zproštěná citové rozjihlosti, lahodného sobectví, přirozených sklonů. Taková láska se stává nejvyšší mocí, svatým zákonem. Avšak zákon svádí k tvrdosti. Tvrdost budí odpor. Nespravedlnost plodí neposlušnost. Proto i autorita musí býti podrobena zákonu. Katechismus praví, že děti jsou povinny prokazovati svým rodičům úctu, lásku a poslušnost, poněvadž rodiče zastupují u dětí místo Boží. Snad by mohlo lépe býti řečeno: představují dětem Boha. Nazýváme-li totiž Boha Otcem, znamená to, že nechybujeme, když si Boha představujeme podle obrazu otce svého pozemského. Otec představuje dítě Boha. V tom smyslu se má otec k dítěti chovati tak, aby si

mohlo říci: Jak dobrý jest můj otec, tak dobrý jest i Bůh.

Autorita se nesmí dětské duši vnucovat, nýbrž musí se v dětské duši budovat. Cílem výchovy není zlomiti vůli dítěte. Vůle se uplatňuje nejen ve zlu, ale i v dobru. Je-li dítě zbaveno možnosti zla, jest zbaveno i možnosti dobra.

Mnohé přílišné zdůrazňování autority pochází vlastně ze slabosti. Kdo jest si jist svým postavením jako vychovatel, nemusí to dokazovati násilím; násilí jest tu jen postup slabosti, jež napodobuje sílu.

Výchova k vnější poslušnosti je bezcenná dresura. Snad má jisté oprávnění u dětí docela malých. Většinou si lidé myslí, že vychovávati znamená hlídati, dozírati, napomínati, kárati a trestati. Ale to není výchova. To jsou jen některé prostředky výchovy a ne jediné a ne nejlepší. Těmi prostředky můžeme na příklad docílit, aby se student ve škole choval slušně. Stačí to? Je vychován? Ano, je vychován pro školu. Ne pro život. Podívejme se jen, co dělá mimo školu. Přesvědčme se, jak smýšlí a jak cítí. A uvidíme hned, je-li vychován. Vrchol výchovy: učiniti výchovu zbytečnou. Ba, více: učiniti i vychovatele zbytečným. Výchova musí směřovati k samostatnosti. Kdo je vychován, nepotřebuje již vychovatele. Je schopen správně mysliti a jednati i bez vychovatele. Dovede se vychovávati sám. Výchova, která není zároveň návodem k sebevýchově, není výchovou.

3. *Duševní a mravní rozvoj dítěte*

Dítě jest nárys osobnosti. Základní jeho tužbou jest touha po svobodě, samostatnosti, uplatnění sebe. Na této tužbě spočívá celá jeho budoucnost, cesta do života, volba povolání, založení vlastního krbu. Odpoutání dítěte od rodičů jest nejdůležitější událostí jeho osobního vývoje. Projevuje se nejčastěji nechutí k domovu, odporem k rodičům a stáří vůbec. Tohoto odporu se starší generace obyčejně leká a hledí jej nějak zameziti. Jsou rodiče, kteří myslí, že nejlépe vychovají své děti, když jim budou dělat kamarády. To znamená, že jim pak nedovedou nic víc dáti než jiní kamarádi. A tak mladí vyrůstají bez otců, duševní sirotci. Jest obecným omylem v západním světě domnívati se, že mládež chce svobodu stůj co stůj. Říkávalo se v období liberalismu: Musíme mít svobodnější, nezávislejší mladé pokolení. Proto se bojovalo proti víře v autority. A pravda jest, že mladá duše po ničem tak netouží, jako po někom, ke komu by mohla přilnout celou svou životní vírou, po někom moudrém, silném a zralém. Touží po autoritě, ne ovšem po autoritě oficielní, dané a vnucující se, po autoritě, která jest sama sobě cílem, nýbrž po autoritě, která jest dárkyní hodnot a která znamená službu nejvyšší.

Dáti dítěti svobodu a nic více je nejhorší způsob výchovy. Na podkladě svobody musíme dávati dětem hodnoty. Ty jsou jim cílem. Mládež chce krásu, dobro, velikost, moudrost a pravdu. A chce je nalézti na cestě svobody. Je zcela záhubné nabízet

jí na té cestě místo hodnot jakési užitečné navyklosti, liberální názory, přiboudlou snášelivost, elegantní pochybovačnost, úsměvnou shovívavost.

Nejhlubší touha mládeže jest touha po růstu. Ne svoboda sama podporuje růst, nýbrž moudré spojení svobody a autority. Dítě samo pozná brzy, že jeho touha po svobodě nemůže jíti do nekonečna. Proti té touze stojí v dětské duši mocné pocity slabosti a méněmocnosti, ať vyplývají z nejistoty dětského poznání a nedostatečnosti chápání světa a života, ať z prožití a uvědomení tělesné výstavby, ať jsou podmíněny situativně: buď určitým postavením v řadě sourozenců nebo nestejným zacházením se strany rodičů nebo starších sourozenců.

A druhým neméně účinným korektivem tendence po uplatnění jest touha po společenství. Pocit závislosti na lidech jest základní pružinou této touhy. Čím více si uvědomuje dítě význam svého včlenění do lidské společnosti, tím lépe poznává, že omezenost jeho úsilí po svobodě a uplatnění není jen jeho osobním údělem, nýbrž údělem všech lidí. A tak se v něm vytvářejí psychologické podmínky pro onen vnitřní postoj, který jako ctnost má jméno pokora a který jest předpokladem pro základní mravní povinnosti, jež má dítě k rodičům: má jim prokazovati úctu, lásku a poslušnost. Rodina je škola; jiné prostředí než rodinné, byť sebe chytřeji vytvořené, nemůže se vyrovnati prostředí rodinnému. Moderní psychologie zdůrazňuje, že první léta života dětského, léta výchovy předškolní, jsou pro pozdější vývoj člověka, jeho poměr k životu a utváření jeho povahy nejdůležitější. To neznamena, že by nové

rysy povahové se nemohly objeviti na vyšších stupních vývoje. Znamená to, že celkový poměr k životu, jak se vyvinul v prvních čtyřech nebo pěti letech, má jistou převahu a může potrvati celý život. Výchovu rodinnou nelze nahraditi výchovou hromadnou a ústavní. F. W. Foerster správně upozorňuje, že moderní reformátoři rodiny se dopouštějí zvláštní nedůslednosti, když žádají pro rodiče možnost nespoutaného vývoje osobnosti, kdežto pro děti hlásají hromadnou a jednotnou výchovu v ústavech, řízených státem, vylučují jakoukoliv svobodu a jakýkoliv zřetel k individualitě ve výchově dítěte.

Bezmezná svoboda rodičů odpovídá bezmezná otroctví dětí. Hromadná a jednotná výchova není způsobilá, aby uvedla v činnost nescíslné tvárné síly, jež se rodí právě z nejpřirozenějšího vztahu lidského: vztahu mezi rodiči a dítětem. Lidé, vyrostlí v sirotčincích a nepoznavší lásky mateřské, která je prapůvodem a předobrazem vši lidské lásky, jsou zpravidla lidé povahově nedotvoření, duchovně neúplní, lidé v podstatě dissociální.

Srozumějíc přikázání Božimu v dostatku,
ctěmyž rádi otce i také matku.

A když to pořádně učiníme,
jistotně že při tom i Pána Boha uctíme.
Nebť se na tom Bohu Spasiteli zalíbilo,
aby rodičům poddáno bylo,
a oni, budú-liť na cestě spravedlnosti,
jinam děti nepovedú než k Boží milosti.

Ó, přemilá děťátka, všickni i já v kolébce,
slíbíš se nám to, když tak Pán Buoh míti chce.
Nečiňmež nic proti otci a mateři,
ať jich skrze nás žádný zámutek neudeří.
Zpomeňmež na to, budem-li kdy míti děti,
že od nich poslušenství budem chtieti,
ať na nás nedopustí všemohoucí Buoh věčný,
skrze děti naše pláč nevděčný.
Dajž Pán Buoh nám od rodičuov všecko snésti,
a jim rač dáti múdrost, nás k dobrému vésti.
Ludvík z Pernštýna, *Naučení rodičům*, Stará Říše
na Moravě, 1928, str. 37-8.

E) KŘEŠŤAN A SPOLEČNOST

Konečný výslech kancléře Mora byl stanoven na 1. července 1535. More klidně vystoupil před komisí, jíž předsedal lord-kanclér Audley a které se zúčastnili také otec a bratr Anny Boleynové a Tomáš Cromwell...

Nebylo tam už ani soudců ani svědků ani obžalovaného, byl jen člověk, který hájí pravdu a svědomí před zbabělci. Dosud mlčel ze skrupulí a proto, aby nepokoušel Pána Boha tím, že by se vzdal každé možnosti záchrany; teď už nepotřeboval mlčeti a pravil: »Teď, když jsem odsouzen a Bůh ví, jak odsouzen, chci otevřeně mluvit o statutu, a bych dostal svému svědomí. Sedm let jsem studoval tuto otázku a nečetl jsem u žádného doktora bohosloví, že světský panovník by mohl anebo měl býti hlavou duchovní moci.« Lord Audley mu řekl: »Tak se pokládáte za moudřejšího než jsou bisku-

pové a hodnostáři říše?« More: »Proti jednomu z vašich biskupů mám sto svatých pro sebe, a proti jednomu vašemu parlamentu - a Bůh ví, jakému parlamentu - mám všechny obecné koncily za více než tisíc let, a proti vaší říši mám Francií a všechna křesťanská království. Tvrdím dále, že váš statut je dělán špatně, poněvadž jste přísahali, že nikdy nic nepodniknete proti Církvi, která jest jediná a nedělitelná, a nemáte pravomoci, abyste bez všeobecného souhlasu všech křesťanů udělali zákon proti jednotě křesťanství. Víím, že důvod, proč jste mne odsoudili, byl, že jsem nikdy nechtěl souhlasiti s druhým sňatkem královým.« Když byl tázán, co může uvéstí proti rozsudku, prohlásil nejen, že primát v Církvi nemůže náležeti laikovi, ale že právně přísluší Svaté Stolicí, jak náš Pán výslovně potvrdil svatému Petru a jeho nástupcům. A jako město Londýn nemůže vydati zákon přičící se zákonům království, tak Anglie nemůže naříditi zákonem něco, co jest proti všeobecnému zákonu katolické Církve Kristovy.

Dr Marko Weirich, *Blahoslavený Tomáš More*. Edice Krystal, Olomouc 1935, str. 59-61.

1. Lidstvo

Ačkoliv je lidstvo rozděleno v různá plemena a v různé národy, je v něm přesto jednota a to nejen biologická, nýbrž i mravní a politická - naznačuje ji totiž přirozený příkaz vzájemné lásky a milosrdenství, vztahující se na všechny lidi bez rozdílu příslušnosti plemenné, jazykové a národnostní.

V minulých letech vedli biologové a sociologové spor o nadřaděnost a podřaděnost některých ras a národů. Dva z obhájců názoru o svrchovanosti nadřaděných ras, Gobineau a Gumpłowicz zastávají několik společných domněnek: věří v mnohonásobný původ ras, v stálost ethnických rozdílů, myslí, že lidstvo není jednotným celkem, nýbrž shlukem ethnických skupin duševně nerovných. K těmto domněnkám přidává Gumpłowicz prvek věčného boje a theorii, že nejvyšším zákonem společenského rozvoje jest sobecký zájem skupiny a boj o svrchovanost kmene. Jiní, zejména američtí anthropologové, zamítají tyto theorie a tvrdí, že vývoj kultury nezávisí na vrozených plemenných vlastnostech. Poukazují na to, že na příklad vychvalovaní severané přijali kulturní přínos od velmi pohrdaných národů kolem Středozevního moře, ale zřejmě zapomněli na svůj dluh zmíněným národům. Kdyby všechno nadání a všechna moudrost se omezily jen na rasy nadřaděné, nebyla by historie zaznamenala duševní velikost jedinců jiných ras. Ale ve skutečnosti jak mezi rasami vysoce nadanými a pokročilými, tak mezi nižšími a zaostalými se vyskytují význační jedinci. Podivuhodná paměť čínských a indických učenců, kteří dovedou citovati rozsáhlé úseky ze svých klasiků, se zřídka vyskytuje u západních národů.

Přes plemenné rozdíly tvoří lidstvo přirozenou jednotu. Lidství jest hlas přirozenosti. Idea lidství znamená, že lidé se cítí býti jednotným společenstvím i přes hranice plemenné, národnostní, jazykové, náboženské a třídní. Konečně máme vždy co

činiti s »bratrem svým.« Co nás dělí, není důležitější než to, co nás spojuje. Člověk potřebuje člověka. Člověk je na člověka odkázán. Člověk je za člověka odpověden.

Lidstvo je rod Boží. Lidstvo je odpovědno Bohu. Kromě soudu soukromého se bude konati i soud obecný.

Dva veliké úkoly má lidstvo jako celek: spravedlnost a mír. K těmto dvěma velikým ideálům se musí přiznati každý, kdo je člověkem. Jejich uskutečnění jest ovšem možné jen na základě víry v Boha. Jen kdo vidí v Bohu Otce, jest schopen viděti v člověku bratra.

Pacifismus musí však býti úsilím nejen o mír vnější, nýbrž i o pokoj vnitřní. Dokud srdce lidská se nepodrobí Bohu a nezřídí své žádosti podle nejvyššího Dobra, jsou všechny naděje na mír marné. Pokoj je stav vnitřní. Mír je stav vnější. Mír jest výrazem pokoje. Mír jest přímým účinkem lásky. Avšak láska naráží na těžké překážky: sobectví, chtivost, násilnost, lhostejnost. A proto mír je možno vytvořiti jen když s úsilím lásky se spojí i úsilí spravedlnosti.

Pius XII. si zvolil za heslo svého pontifikátu: *Opus iustitiae pax*. Mír dílem spravedlnosti. Toto slovo čteme poprvé v knize proroka Isaiáše: »Mír bude výtěžek spravedlnosti, plod práva pokoj a na věky klid.« (Is. 32, 17.) Není míru bez spravedlnosti. Spravedlnost je tu třeba chápati především ve smyslu biblickém. Spravedlivý jest podle Písma člověk, který dává Bohu, což mu náleží. Nevděk k Bohu, Tvůrci a dobrodinci, nevěra a bez-

božnost jsou projevy nespravedlnosti. Bůh má právo na člověka. Spravedlnost vyžaduje, aby člověk našel správný poměr k Bohu. A jen ten, kdo jej našel, je schopen míti i správný poměr k bližnímu, zbaviti se egoismu, viděti, uznati a hájiti práva bližního.

Není pokoje bez lásky. A není míru bez spravedlnosti. Není řádu vnějšího bez řádu vnitřního. Tu souvislost je třeba dobře chápati. Neklid světa jest jen výrazem neklidu vnitřního. Dokud se nepodaří uspořádati člověka vnitřního, nepodaří se ani uspořádati lidskou společnost. Chaos vnější jest obrazem chaosu vnitřního. Bylo by divem nepochopitelným, kdyby byl ve světě mír, když není pokoj v duších.

Reforma lidské společnosti jest reforma lidského srdce. A proto místo trpkých žalob a planých nářků je třeba bojovat o vnitřní pokoj: jen ze srdce obnoveného a očištěného se může zroditi nový řád světa.

2. Národ

Národnost bývá definována buď znaky vnějšími nebo vnitřními. Vnějšími: národem jsou lidé téhož jazyka, rasy, území, náboženství, dějin, zvyků. Vnitřními: národem jsou lidé, kteří mají vědomí společného úkolu dějinného.

Národnost jest důležitým činitelem osobním i společenským. Osobním - protože člověk se nejpřirozeněji a nejlépe rozvíjí v přirozeném prostředí národním, daném půdou, mateřským jazykem, tradicemi kraje a země, rodu a národa. Společenským

- neboť vědomí národní sounáležitosti a společného úkolu dějinného vnuká odvahu a sílu k velikým dílům sociálním, která by jinak nebyla uskutečněna. Život lidstva by nic nezískal setřením rozdílů národnostních: naopak, ztratil by všechny možnosti přirozeného a svérázného vývoje.

Myšlenka národní se však může zvrhnouti v pohan-
ský nacionalismus, který svou rasu, své zvyky a svůj jazyk pokládá za jediné správné a vůči jiným národnostem dává najevo opovržení. Ale zrovna tak nezdravým zjevem jest internacionalismus, který přehlíží hodnoty utajené v národnosti a chce budovati vše jen na neurčité všelidskosti.

Křesťanství nejen že uznává přirozené prvky národnosti, nýbrž pěstí je a povznáší. Hlásání slova Božího bylo vždy a dosud je spojeno s pěstěním jazyka. V příkazu Kristově: Učte všechny národy - jest obsažen i příkaz kázati rozličnými jazyky. A co zvyků a tradic různých národů se týká, je známo, že křesťanství je neporušilo, nýbrž posvětilo a vyšším duchem naplnilo.

Církví není národnost věcí lhostejnou. Církev není instituce mezinárodní, nýbrž všenárodní a nadnárodní. Kdyby byla institucí mezinárodní, pak ovšem by zneuznávala přirozené rozdíly mezi národy: jazyk, tradice, dějiny. Ti, kdož vidí v Církví nebezpečí pro svoji národnost, patrně si nejsou dosti jisti svým národním přesvědčením a uvědoměním. Církev jest jednota národů v Kristu. Bude-li míti každý národ svou víru, svou pravdu, svou církev, octneme se na cestě k nejstrašnějšímu sporům mezi národy.

V přirozené náklonnosti člověka k rodné půdě a mateřskému jazyku má základ citění vlastenecké. Vlastenectví však není jen pouhý cit, nýbrž i mravní povinnost, kterou křesťanská ethika nazývá pietas - úcta, vděčnost a láska. Od lidí svého rodu a národa přijal každý z nás život a možnost obživy, z tradic a dějin národních se vzdělával, z kulturních hodnot národních čerpal povznesení ducha. Je tedy vlastenectví především úkonem vděčnosti a úcty. Nemáme sice ve Zjevení Božím výslovného příkazu milovati vlast, ale za to četné příklady a doklady, že láska k vlasti jest vznešenou povinností. Svaté jsou slzy, jež ronil Jeremiáš nad zříceninami Jerusalema. Nebyly zapomenuty hrdinné boje Judy a bratří jeho za osvobození vlasti a očistu národa od modloslužby. A sám Spasitel byl věrným synem svého národa, neboť žil jeho životem, dbal jeho zvyků, zachovával jeho zákony. Jeho soukmenovci byli mu bližší než cizinci. Jim především kázal a dobře činil. Plakal nad Jerusalemem, když si uvědomil jeho strašnou budoucnost. Bolel ho nevděk a nevěra lidu. Ač ho národ zavrhl, přece umřel jako jeho král.

Vlastenectví není pouhý cit, nýbrž i mravní povinnost. Celek skládá se z částí. Hodnota celku záleží na hodnotě částí. V nejhlubším významu nám ukládá láska k vlasti povinnost býti lidmi dobrými, řádnými, poctivými, svědomitými. Lench, nepoctivec, nevzdělanec, byť se i vychloubal vlastenectvím, není národu ke cti, nýbrž k hanbě.

3. Společenský řád

Bůh jest všemohoucí Stvořitel nebe i země. V pojmu všemohoucnosti jest obsažen i pojem svrchovaného panství Božího nade vším tvorstvem. Vše, co vyšlo z ruky Boží, jest podrobena Bohu. Celý svět jest jediným královstvím, jehož jediným a pravým vládcem jest Bůh. Vše stvořené, od nejdokonalejších bytostí duchových až po nejmenší prášek, jest Božím vlastnictvím a vladařstvím.

Člověk jest tvor Boží. A byl stvořen jako tvor společenský, mající žíti v uspořádaném společenství všech se všemi. Jako jedinec, tak i společnost jsou od Boha. A proto jedině Bůh jest pramenem, z něhož výhradně vychází moc a vláda lidská. Vláda v lidské společnosti nemá přímého základu ani ve vladařích, ani v poddaných, nýbrž jen v Bohu. Veškerá moc vladařů lidských jest jen účastí na všemoci božské a veškeré panství jen obrazem a odleskem svrchovaného panství Božího. Tuto pravdu vyjadřují křesťanští panovníci, nazývají-li se knížaty a králi z Boží milosti. A jen na této pravdě se zakládá povinnost poddaných poslouchati vladařů. Bez Boha nemají vladaři authority. »Se mnou nemluvíš?« tázal se Pilát Ježíše. »Nevíš-li, že mám moc tebe propustiti a moc tebe ukřižovati?« Ježíš mu odpověděl: »Neměl bys nade mnou moci žádné, kdyby ti nebylo dáno shůry.« (Jan 19, 10-11.)

Všechna lidská moc je odleskem Boží podstaty. A nejen jest, nýbrž i býti má. Bůh jest harmonie, krása a řád. Dva jsou prvky krásy a řádu: jed-

nota a různost. Není krásy bez jednoty a není krásy bez různosti. Není krásné, čemu chybí soulad, a není krásné, čemu chybí rozmanitost. Bůh obsahuje virtuálně nekonečný počet vlastností a dokonalostí, které všechny spolu a každá zvláště jsou totožné s Boží podstatou a proto jsou také jednou a touž věcí. A tak jest v Bohu jednak nekonečná rozmanitost vlastností a dokonalostí, jednak také naprostá jednota a jednoduchost. A v tomto smyslu jest Boží podstata právě pro nejvyšší rozmanitost soustředěnou v naprosté jednotě objektivně nekonečnou krásou, řádem ladem a harmonií.

A tak i řád v lidské společnosti musí býti odleskem Boží harmonie, musí představovati jednotu v různosti. Pouhá jednota bez různosti, to jest bez zřetele k rozmanitosti lidských cílů, schopností, potřeb a tužeb není řádem, nýbrž tyranii. Rovněž i pouhá různost bez jednoty, to jest bez zřetele a společným cílům a potřebám obecného blaha není řádem, nýbrž anarchií. Ani tyranie, ani anarchie nemůže býti vládou legitimní, poněvadž nepředstavuje Boží podstatu.

Tvrzení, že všechna moc pochází z lidu, je přípustné pouze v tom smyslu, že ve státech demokratických, to jest »lidovládných«, má lid možnost a dle ústavy i právo a povinnost hlasováním označiti osobu nebo soubor osob, které jsou nositeli a vykonavateli vladařské moci, která však jako taková pochází od Boha, nikoliv z lidu.

Má-li však to tvrzení znamenat, že lid je vlastním a posledním zdrojem moci, v tom smyslu je bludné. Neboť podle toho by vladaři přijímali moc ne

od Boha, nýbrž od lidí a byli by pouze pověřenými vykonavateli vůle lidu. Pán neřekl Pilátovi: »Neměl bys nade mnou moci žádné, kdyby tobě nebyla dána od lidu.« Ostatně, odkud je lid? Není od Boha? Stvořil se sám? Můžeme jen o jediném vlasu své hlavy říci, že jsme ho neobdrželi od Boha? Lidovláda je popíráním skutečnosti stvoření. A konec konců i popíráním jsoucnosti Boží. Není-li Bůh Tvůrcem, není ho vůbec. A není-li Boha, není jiné svrchovanosti než svrchovanost lidská. A to je buď svrchovanost vladařů nebo svrchovanost lidu. Není-li odpovědnosti k Bohu, může vladař činiti, co mu libo, a to vede k tyranii. Anebo může lid činiti, co mu libo, a to vede k anarchii.

4. Křesťan a stát

Stát jest společnost pod jednotnou autoritou, vybavená svrchovanou mocí příkazovací a donucovací, mající za účel pečovati o obecné blaho pozemské a pokud možno vlastniti i určité území. Aby člověk žil ve státě, jest potřebou lidské přirozenosti, poněvadž v osamocení by si nemohl opatřiti, co jest pro něho nezbytné k slušnému živobytí, k rozvoji tělesných a duševních schopností.

I když oblast působnosti státu jest rozsáhlá, má své vnitřní i vnější hranice. Stát má i určitá práva na duši, ale nemá práva na duši celou. Stát není posledním cílem, k němuž by měla směřovati lidská společnost: stát jest jen prostředkem k uskutečňování obecného blaha.

Ve svém oboru je stát svrchovaný. Proto bylo řečeno: »Dávejte, co jest císařovo, císaři.« Jako individuum jest člověk částí společnosti a náleží státu a musí plniti všechny povinnosti a závazky k němu. Ale jako osobnost náleží člověk Bohu. Proto bylo řečeno: »Dávejte, co jest Božího, Bohu.« Žádá-li se od člověka, aby dával, co jest Božího, císaři, jest to tím, že se císař pokládá za boha.

Náboženský člověk vůbec a křesťan zvláště se podrobuje autoritě státu, ale ne jako autoritě původní, nýbrž jako autoritě, jež jest účastí na autoritě Boží. I když je to autorita odvozená, jest to pravá autorita a zavazuje ve svědomí.

Včleniti se do společnosti občanské a plniti povinnosti k státu znamená leckdy nejen zřici se egoismu, ale i komoliti osobnost, potlačovati její vyšší snahy a omezovati rozlet ducha. Na jedné straně stojí jedinec s nároky na svobodu, na druhé společnost se svým mravním a právním řádem. Na jedné straně svědomí křesťana, na druhé požadavky světské moci.

Křesťan chce a musí sloužiti společnosti občanské. K tomu ho váže spravedlnost zákonná. Jest také povinen spolupracovati, aby společnost občanská, v níž žije, zkvétala. K tomu ho sice neváže spravedlnost, ale jest k tomu povinen z důvodů sociální lásky.

Je třeba, ctihodní bratří, abychom postavili ochranou zeď pro dům Izraelův (Ezech. 13, 5.), spojíce všechny své síly v jediný, pevný a celistvý šik pro

ti zlobným lidem, nenávidícím Boha i pokolení lidské. Vždyť v tomto zápasu běží o zásadní problém světa a o nejdůležitější rozhodnutí pro svobodu lidskou: pro Boha nebo proti Bohu, toť volba, která rozhodne o osudu celého lidstva. V politice, ve financích, v mravouce, ve vědě, v umění, ve státě, ve společnosti veřejné i soukromé, na Východě i na Západě, všude se jeví tento problém jako rozhodný pro důsledky, které z něho plynou. A tak se stává, že sami představitelé materialistického pojetí světa opět a opět se musí obíratí otázkou existence Boha, jehož považovali navždy za odbyta a jsou nuceni znovu a znovu o něm mluvit. Zapřisaháme v Pánu jak jednotlivce, tak národy, aby před takovými problémy a před boji pro život lidstva tak významnými odvrhli mělký individualism a nízký egoism, které zatemňují i duchy velice prozíravé a umlčují i nejušlechtlejší podněty, jakmile jde o více než osobní zájmy. Ať se všichni sjednotí, i když bude k tomu třeba těžkých obětí, aby zachránili i sebe i lidskou společnost. V této jednotě duší a sil musí přirozeně býti první ti, kteří se chlubí jménem křesťanským, pamětlivi slavných odkazů apoštolských dob, kdy »obec věřících měla jedno srdce a jednu duši«. (Sk. ap. 4, 32.) Ale nechť i upřímně přispějí k utvoření oné jednoty všichni ti, kteří ještě uznávají Boha a klanějí se Mu, aby oddálili od lidstva veliké nebezpečství, které všechny ohrožuje. Víra v Boha jest základem každého sociálního řádu a každé odpovědnosti na zemi. Proto všichni, kdož si nepřejí rozvratu a násilí, musí se vynasnažiti, aby nepřáte-

lům náboženství se nepodařilo dosíci cíle, který si vytkli.

Encyklika Pia XI. *Charitate Christi compulsi* I., 6.

F) KŘEŠŤAN V CÍRKVI

List Kristiny, královny švédské papeži Alexandru VII. ze dne 3. listopadu 1655.

Ukázala jsem světu, že jsem z poslušnosti k Vám ráda opustila říši, v níž uctívání Vaší Svatosti náleží mezi neodpuštělné hříchy. Zrušila jsem všechny lidské svazky, abych dokázala, že kladu slávu poslouchati Vás nad slávu nejdůstojnějšího trůnu. Prosím Vaší Svatost vroucně, aby mne i nyní, když jsem zbavena velikosti, přijala s touž otcovskou dobrotivostí, kterou mi dosud prokazovala. Nemám teď již nic, co bych složila k posvěceným nohám Vaší Svatosti než sebe, svou krev a svůj život, a nabízím Vám to všechno bez výhrady v slepém poslušenství, jímž jsem Vám povinna. Prosím Vás, abyste se mnou naložil, jak uznáte, že bude nejlépe pro blaho naší svaté Církve, již jsem, stejně jako Vaší Svatosti, která jste jedinou a pravou její hlavou, zasvětila vše, co mi zbylo v životě, ve vroucí touze zaslíbiti a věnovati všechno, co mám, výsostné slávě Boží.

Oskar Wertheimer, *Kristina Švédská*. Jos. R. Vilímek, Praha 1939, str. 180-1.

1. *Mystické Tělo*

Obvyklá definice Církve: »Církev jest viditelná společnost pravověřících křesťanů, kteří jedno učení vyznávají, jedněch svátostí užívají a římského papeže za svou nejvyšší viditelnou hlavu uznávají« jest definice Církve viditelné, v níž nejsou výslovně zahrnuti ti, kteří náleží k Církvi neviditelně, to jest duše v očistci, svatí v nebi a konečně ti, kteří se spojili s Kristem křtem žádosti a náleží tak k Církvi vnitřně, byť ne zjevně a viditelně.

Na základě mylného nebo povrchního chápání uvedené definice je ovšem možno pokládati Církev za jakýsi spolek na způsob jiných spolků, sdružení, lig, klubů a organizací, za spolek, do něhož se vstupuje a z něhož se vystupuje, podle toho, jak je kdo spokojen s výborem a předsedou a jak je ochoten platiti spolkové příspěvky.

Církev je zvláštní a jedinečné společenství všech, kdož Boha milují a s Bohem jsou spojeni v Kristu Ježíši na základě křtu vody nebo křtu žádosti nebo křtu krve. Nelze nabýti příslušnosti k Církvi jinak než přivtělením ke Kristu. Křest znamená vnoření. Řecké sloveso baptizein znamená ponořovati. Byli jsme vnořeni v Krista. Stali jsme se jeho údy. Církev je Kristus a věřící. Církev jest společenství všech se všemi v Kristu Ježíši. Církev je druhý Kristus. Církev je Kristus mystický, Kristus s věřícími tajemně ztotožněný. Trojím symbolem vyjadřuje svatý Pavel tuto skutečnost: tělovým, stavebním a snubním. Tělovým: Církev jest duchovní tělo, jehož hlavou jest Kristus a jehož údy jsou

věřící. (I. Kor. 12, 12.) Stavebním: Církev jest chrám, jehož kamenem úhelným jest Kristus, věřící pak kameny živými s ním spojenými. (I. Kor. 3, II. Kor. 5, 16). Snubním: Církev jest tajemství Kristovy lásky, v němž se Kristus spojuje s věřícími jako ženich s nevěstou. (Ef. 5, 22 sq.) Svátý Pavel nemíní vlastně definovati, ale snaží se charakterisovati, odtud jeho bohatství symbolů pro Církev. Církev nelze najednou všestrannou definicí vymeziti. Pokoušíme-li se definovati Církev tak, že řekneme jen společnost pravověřících křesťanů a nejmenujeme výslovně Krista, nevylučujeme tak naprosto možnost oddělovati křesťanstvo či věřící od Krista, údy od hlavy, stavbu od základu, nevěstu od ženicha.

Církev je společenství ne mechanické, nýbrž organické. Církev nemá členy, nýbrž údy. V tomto společenství nejsou duše pouhými částmi celku, nýbrž živoucí jednotou. Na této jednotě se zakládá láska jedněch k druhým: »Neste břemena jeden druhého«. (Gal. 6, 2.) »Radujte se s radujícími, plačte s plačícími«. (Řím. 12, 15.) Na této jednotě se zakládá liturgie jakožto společný úkon všech. V Církvi nikdo se nemodlí »sám«. Všichni se modlíme v Kristu a v něm a skrze něho se všemi údy jeho mystického Těla. Ten smysl má i plurál Otčenáše. Na této jednotě se zakládá myšlenka křesťanského solidarismu. Smysl sociální činnosti lze nejlépe pochopiti ve světle nauky o mystickém Těle. (Encyklika Pia XI., *Quadragesimo anno*, čl. 90.)

Avšak církev není společenství čirých duchů. Pokud údy Církve jsou živí lidé na zemi, jest i něčím

viditelným, poznatelným, zevním a konkrétním. Církev jest něčím vnitřním a zároveň vnějším. Máme-li na mysli vnitřní stránku Církve, nazýváme ji společenstvím. Máme-li na mysli stránku vnější, nazýváme ji společností. Církev jest společenství i společnost. A poměr vnitřní a vnější stránky v Církvi jest třeba chápati tak, že stránka vnější jest výrazem, projevem, ztělesněním stránky vnitřní.

Jako viditelná společnost jest Církev ontologicky i právně dokonalá, poněvadž neslouží jiné společnosti, majíc svůj vlastní účel i prostředky k němu. Jako říše Kristova šířící se obrozením z vody a Ducha svatého, vedoucí své údy k spáse nadpřirozenými prostředky milosti a pravdy, s Kristem jakožto svojí neviditelnou hlavou spojená a z Krista božský proud životní síly přijímající jest Církev společností svobodnou: a poněvadž tyto vlastnosti její jsou v Písmě ústy Kristovými jasně vysloveny, není dovoleno ji stavěti na roveň s jakýmkoliv zřízením lidským - a každý pokus podříditi ji ve věcech duchovních vládě světské musí býti pokládán za nespravedlnost a útok na božského jejího zakladatele.

Nemilují-li někteří lidé Církev, jest to tím, že ji pokládají za spolek, za něco lidského, za organizaci kněží. A tak vidíme, že ji nechápou, že jí pohrdají a že ji nenávidí i při své úctě ke Kristu. To je tragické nedorozumění a určité nebezpečství zejména pro člověka hledajícího. Vlastní podstata Církve jest duchovní a neviditelná. Člověk hledá společenství a nalézá společnost. Hledá Boha a nalézá

člověka. Hledá Krista a nalézá Církev - Církev jako něco viditelného, vnějšího, lidského, porušitelného, Církev s její historií, s jejími obřady a zvyky, s jejími zákony a tresty. Nevidí její duši - Krista, vidí jen její tělo - lidi, Tělo s vráskami a kazy, neduhy a slabostmi. Jak snadno se může dáti zmásti vnějšími jejími nedostatky, jak těžké jest mu proniknouti k její skutečnosti vnitřní, aby mohl říci: Tvé Tělo je nevzhledné a černé, ale miluji Tě pro Tvoji Duši, již jest Kristus!

2. Matka věřících

Věřící křesťan jest k Církvi v poměru dítěte k matce. Matka dává život, živí je, ošetřuje v nemoci, chrání a pěstí. Církev dává věřícím život nadpřirozený (křest), živí je (Eucharistie), léčí neduhy duše a těla (svátost pokání a pomazání) - a jako pravá matka učí a vychovává: díla Feidiů a Praxitelů jsou pouhými stíny proti velikým charakterům světců, jež Církev vypěstila ve svém lůně.

»Náboženská osobnost« není myslitelná bez Církve. Bez Církve není Evangelia. Bez Církve není kázání. Bez Církve není záruky, že učení Kristovo se hlásá bezbludně. Bez Církve není jistoty, že jsme spojeni s Kristem. Náboženskou osobností může býti jedinec jen v Církvi a skrze Církev. Náboženská osobnost jest osobnost církevní, to jest osobnost žijící a rostoucí z živné půdy Církve. Člověk odcírkevněný je náboženský subjektivista, který jest autoritou sám sobě, tudíž člověk odbojný a v podstatě nenáboženský. Ti, kteří předstírají,

že by ztratili svou »osobnost«, kdyby se podrobili Církvi, uplatňují vlastně jen svoje odstředivé sklonky a prozrazují, že nedorostli oné duchovní a mravní výše, které jest třeba k pochopení a prožití duchovního společenství. Chtějí státi o sobě a jíti svou »vlastní« cestou k Bohu bez »prostředníka.« Toto osamocování má svůj rub: netečnost a lhostejnost k spáse bratří, a svůj základ: pýchu, neboť pýcha záleží právě v tom, že člověk nalézá sílu jen v sobě a tudíž se odlučuje od společenství.

Církev jest Matka věřících. To však neznamena, že se v Církvi projevuje jen prvek lásky. Matka nejen dává život, ale i vychovává, přikazuje, zakazuje, odměňuje a trestá. Matka, která neumí poručit dítěti, nevychovává a není pravou matkou. Mateřství není jen láska. Církev není jen společenství lásky, nýbrž i společenství práva. Proto je v Církvi duchovní moc, autorita, vláda, zákony a předpisy, odměny a tresty. Mateřství Církve se projevuje láskou i právem. Nikdy nebyla Církev jen Církví lásky a nikdy nebyla jen Církví práva - ale vždy byla Církví spásy a řádu.

Pod trestem vyobcování a zavržení přikázal Kristus, abychom poslouchali Církve ve věcech náboženských (Mar. 16, 16.) a disciplinárních (Mat. 18, 17.) »Kdo vás slyší,« pravil apoštolům, »mne slyší, a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá, kdo však mnou pohrdá, pohrdá tím, jenž mne poslal.« (Luk. 10, 16.) Výrok ten se ovšem vztahuje i na jejich nástupce. Církve máme poslouchati nejen v neomylných a slavnostních prohlášeních o náboženských pravdách víry a mravů, nýbrž také tehdy,

když církevní úřad učitelský jedná též o pravdách, které se zjevenými pravdami přímo nebo nepřímo souvisí, a také, když jedná o věcech kázně. Církve máme poslouchati i tehdy, když řádné církevní nebo papežovo učení samo sebou není neomylné. Kdybychom byli povinni poslouchati církevní autority jen tehdy, když je slavnostní a neomylná, snižovali bychom poslušnost k Církvi při nejmenším na stupeň, na němž jest obyčejná poslušnost k autoritě číře lidské. Rozumný křesťan ví, že církevní autorita má příslibenou pomoc Ducha svatého a že rozhodnutí dobře rozvažuje a že se radí s odborníky, prve než je vydává. Nesouhlasí-li s rozhodnutím církevním, ví, že také sám jest omylný a že jeho vlastní omyl jest pravdě podobnější. Kdo rozumně a právem se domnívá, že jeho pochybnosti o správnosti církevního rozhodnutí jsou oprávněny, může je církevní moci přiměřenou formou předložit.

Vzdor proti Církvi, porušování církevní jednoty a kázně jsou hříchy nejen proti Církvi, nýbrž také proti Kristu. Zejména ti, kdož porušují vnitřní jednotu Církve bludem nebo vnější její jednotu rozkolem, dopouštějí se těžkého hříchu proti Kristu, v nějž jsme byli křtem vnitřně tak vštípeni, že jsme se stali jeho údy a spolu s jinými věřícími jedním mystickým Tělem Kristovým. Právem přirovnávají církevní Otcové jednotu Církve ke Kristovu rouchu nesešivanému, jehož ani jeho vrahové se neopovážili rozdělit.

Poslušnost k Církvi jest právě tak známkou pravého křesťana, jako poslušnost k matce známkou

dobrého dítěte. A jako matka jest laskavá i přísná, tak i Církev podle slov svatého Augustina jest »jedněm mírná, druhým přísná, nikomu nepřátelská, všem mateřská. (*De Civ. Dei* 18, 51.)

3. Apoštolát

Podstatou křesťanství jest život v milosti, to jest spojení duše s Bohem. Milost je dar. Křesťanství je především dar individuální, udělený člověku pro jeho vlastní spásu křtem svatým. Pečovati o spásu vlastní duše jest první a základní úkol křesťana. Ale není to křesťanství celé. Křesťanství je také dar sociální, to znamená, že úkolem křesťana jest pomáhati k spáse i jiným. Nikdo se nesmí vymlouvat s Kainem: »Zdaliž já jsem strážcem bratra svého?« Jsi strážcem svého bratra. Jsi odpověden nejen za duši vlastní, nýbrž i za duše bratří. Tento úkol a posila k němu potřebná se uděluje biřmováním. Tato svátost tedy znamená plnost křesťanského života a povolání k apoštolátu. Není bez významu, že biřmování se uděluje vzkládáním ruky podobně jako svěcení kněžské. Biřmováním nabývá duše účasti na svatém poslání Kristově, moci a darech Ducha svatého, účasti na boji mezi dobrem a zlem. V tom smyslu píše svatý Petr křesťanům maloasijským: »Vy jste rodem vyvoleným, královským kněžstvem, národem svatým.« (I Pet. 2, 9.) Apoštolát tedy není jen úkolem kněží, nýbrž úkolem každého uvědomělého křesťana.

A právě láska k Církvě zavazuje křesťana, aby

pracoval apoštolsky. »Láska Kristova nás pudí«, napsal svatý Pavel. (II Kor. 5. 14.)

Církev jest povinna hlásati víru všem lidem a všem národům. Ale tuto povinnost nemůže plniti bez spolupráce věřících. Věřící může a má s Církví spolupracovati a) modlitbou, b) obětí, c) skutkem.

a) Bůh chce, aby všichni lidé došli spasení. Spásu lidstva by ovšem mohl Bůh dokonati i sám bez lidské účasti. Avšak chce, abychom i my lidé měli podíl na jeho spasném díle. Tvoříme tajemnou jednotu s Kristem, neviditelnou hlavou Církve. On působí v nás a my působíme v něm. Toto spojení věřících s Kristem by bylo možno přirovnati ke spojitým nádobám: je-li více nádob, jež jsou navzájem spojeny, naplněno nějakou tekutinou, znamená to, že tekutina ve všech nádobách stojí ve stejné výši. Přibude-li v jedné nádobě, přibude ihned ve všech ostatních; a naopak, ubude-li v jedné, ubude ve všech. Je-li jedna hlavní, veliká, a přilejeme-li do ní jen kapku, znamená to, že i ve vedlejších nádobách se hladina zvedne, byť velmi nepatrně. Podobně jest to v jednotě duší s Kristem. Žádná duše nekoná nic sama. S ní zároveň to koná Kristus, s ní spolu to konají i jiné duše.

A tak se můžeme účastniti činnosti apoštolské, i když nekážeme, nepovídáme, neučíme a neobracíme věřící, a to modlitbou. Modlíme-li se za spásu lidí, nemodlíme se nadarmo, neboť se modlíme za to, co chce Bůh. Po poslední večeři se modlil Pán: »Otče, chci, aby, kde jsem já, byli se mnou i ti, které jsi mi dal, by viděli slávu mou, kterou jsi mi dal.« (Jan 17, 24.) Sjednoceni s tou-

to modlitbou Páně máme prositi i my za spásu bratří.

b) Duším můžeme pomáhati také tak, že za ně obětujeme své utrpení. Jsme-li ve stavu milosti Boží a přijde bolest, nemůže zajisté býti bez významu a bez mravní hodnoty, snášíme-li ji v duchu Kristově a spojujeme-li své utrpení s utrpením jeho. Je možno trpěti d'ábelsky, filosoficky, křesťansky. D'ábelsky trpí, kdo se protiví bolesti a kdo rouhavě vyčítá Bohu, že ji seslal. Filosoficky trpí, kdo se snaží býti lhostejným k bolesti. Křesťansky trpí, kdo se odevzdává do vůle Boží, bere svůj kříž na sebe a obětuje své utrpení za své bratry. Apoštolát utrpení je v tom, že se křesťan stává účastníkem oběti Kristovy za spásu lidstva přinesené a tak jest hybnou silou nadpřirozeného řádu podle slov Apoštolových: »Když jsem sláb, tehda silný jsem.« (II Kor. 12, 10.)

c) Slovem a příkladem má křesťan pomáhati duším. A víc příkladem než slovem. Student má býti apoštolem ve své třídě. Má si býti vědom, že všichni jeho spolužáci jsou mu Kristem svěřeni. To neznamená, že by je měl pořád jen poučovati, napomínati a kárati. Slova mnoho neprospívají. Nejlepším poučením jest příklad. Víme, co působilo na svatého Augustina: ne slova spolužáků, nýbrž jejich příklad. Proto si říkával: Si potuit hic, si potuit ille, cur tu non, Augustine? Nelze si představit, že by ducha tak hrdého, jako byl jeho, byl někdo mohl získati pro dobro nějakým moralisováním. Ale úsilí a úspěchy jeho spolužáků mocně ho ovlivňovaly. Tedy: píle, snaha, laskavost, ochota k po-

moci, věrnost v přátelství - to mezi studenty jsou nejmocnější prostředky apoštolátu.

Apoštolát laiků nabyl v poslední době nové formy pode jménem katolické akce. Katolická akce jest spolupráce laiků v hierarchickém apoštolátě. Úkolem katolické akce jest podle papeže Pia XI., jenž k ní dal podnět a základ, vychovati řady zdatných lidí, mužů i žen i mládeže obojího pohlaví, jimž není nic dražšího a kteří nemají horoucnějšího přání než míti účast na svatém poslání Církve, aby pod jejím vedením horlivě šířili království Ježíše Krista v osobním styku i ve veřejném životě. (Pius XI. 6. list. 1929.) Jak týž Svatý Otec upozornil, není katolická akce nic nového, co by bylo bývalo dřívějším dobám neznámo; v naší době se ovšem její podstata a její zřízení lépe a zevrubněji vysvětlují. Není pochyby, že katolická akce jest něco více než pouhý laický apoštolát. Laický apoštolát může totiž býti vykonáván i zcela individuálně, bez ohledu na přání církevní vrchnosti. Avšak katolická akce v přesném významu jest laický apoštolát, organisovaný a těsně připojený k církevní hierarchii, od níž přijímá všechny směrnice pro svou práci. Tím, že se katolík stane pracovníkem v katolické akci, nenabývá nějakého naprosto nového úkolu či zasvěcení; členstvím a prací v katolické akci utužuje se jen jeho poměr k církevní vrchnosti, jeho apoštolát se stává dokonalejším, protože se v něm chce řídit pokyny církevní hierarchie.

Apoštolát individuální je práce na vlastní pěst, kdežto katolická akce jest úsilí svorné a uspořá-

dané, činnost organisovaná. Touto organizací máme napodobiti samého Boha, jenž svou nekonečnou mocí a moudrostí uspořádal celý vesmír od nejvyšších bytostí až po posledního červíčka. Moudrost, v níž jest původ vesmíru a jeho organického souladu, má nám býti vzorem v uspořádání všech sil k jednomu cíli, totiž k rozšíření království Kristova na zemi.

Jako maják, jenž osvěcuje noc, rozptyluje apoštol září svého příkladu více ještě nežli září svého slova temnoty světského ducha a ozařuje ideál pravého štěstí, jež naznačil Ježíš Kristus v osmeru blahoslavenství.

Právě ctnost toho, jehož úlohou jest učiti věřící, může je nejsnáze přivésti ke křesťanskému životu. A naopak jeho slabosti vzdalují od Boha téměř neodvratně. »Jméno Boží bývá pohaněno od vás mezi pohany.« (Řím. 2, 24.) Proto musí míti apoštol častěji v rukou pochodeň dobrého příkladu nežli na rtech krásná slova a musí napřed sám vynikati ctnostmi, které hlásá. Svatý Řehoř praví: »Ten, kdo je svým povoláním nucen mluvit o věcech nejvyšších, jest též povinen dávatí nejvznesenější příklad.«

Lékař může vyléčiti tělesné nemoci, i když sám není zdráv. Chceme-li však léčiti duše, musíme sami napřed býti duševně zdrávi, neboť léčíce duše, dáváme něco ze své osobnosti. Lidé mají právo žádati něco od toho, kdo předstírá, že je může naučiti, kterak se lze polepsiti. A velmi rychle vystihu-

jí, je-li soulad mezi jeho slovy a skutky, nebo zda-li mravouka, kterou se apoštol zdobí, je toliko klamným pláštikem. A podle výsledku své zkoušky věnují nebo odpírají apoštolu svou důvěru.

J. B. Chautard, *Duše veškerého apoštolátu*. Edice Smíru v Přerově 1927, str. 92-3.

OBSAH

I. ČLOVĚK A JEHO CÍL

<i>A) Co je člověk</i>	7
1. Záhada života	7
2. Záhada člověka	12
3. Obraz Boží	15
<i>B) Smysl života</i>	21
1. Bůh a člověk	23
2. Člověk a Bůh	25
<i>C) Směry života</i>	29
1. Naturalismus	31
2. Stoicismus	33
3. Voluntarismus	34
4. Pesimismus	35
5. Vitalismus	37
6. Srovnání různých pojetí života	38
<i>D) Připodobnění Bohu</i>	42
1. Norma mravního života	43
2. Náboženství	44
3. Náboženství a mravnost	47
4. Náboženství a hodnoty života	48
<i>E) Kristus</i>	51
1. Kristus - dokonalý obraz Boží	51
2. Kristus učitel	53
3. Kristus vzor	55
4. Následování Krista	58
5. Život v Kristu	59
6. Kristus zákonodárce	63

II. ZÁKLADNÍ OTÁZKY ETHICKÉ

<i>A) Svoboda</i>	67
1. Svobodná vůle	68
2. Síla vůle	72
3. Svoboda jako úkol	75
<i>B) Zákon</i>	77
1. Boj o mravní měřítko	78
2. Formy zákona	80
3. Zákon a svoboda	84
<i>C) Svědomí</i>	86
1. Co je svědomí	87
2. Svědomí jako nejvyšší mravní autorita	88
3. Výchova svědomí	89
4. Nesnáze svědomí	92
<i>D) Mravní skutek</i>	98
1. Lidský skutek	99
2. Skutky záslužné	102
3. Odpovědnost a její hranice	104
<i>E) Ctnost</i>	107
1. Pojem ctnosti	109
2. Dokonalost	111
3. Svatost	113
<i>F) Hřích</i>	116
1. Podstata hřichu	118
2. Druhy hřichu	120
3. Hlavní druhy hřichů	123
4. Pokušení	125

III. ČLOVĚK A BŮH

<i>A) Víra</i>	129
1. Pojem víry	130
2. Víra jako poznání	131

3. Víra jako ctnost	136
4. Víra jako dar	140
5. Známky pravé víry	143
6. Společenství víry	145
B) Naděje	147
1. Přirozená naděje	149
2. Křesťanská naděje	149
3. Střednost naděje	151
4. Bázeň Boží	153
5. Odevzdanost do vůle Boží	155
C) Láska	157
1. Láska jako přikázání	158
2. Stupně lásky	159
3. Láska jako ctnost	162
D) Nábožnost	164
1. Modlitba	166
2. Slib	169
3. Přísaha	170
4. Oběť	171
5. Den sváteční	175

IV. ČLOVĚK A VLASTNÍ OSOBNOST

A) Láska k sobě	177
1. Přirozená láska k sobě	178
2. Křesťanská láska k sobě	178
3. Sebevýchova	180
4. Přirozené základy sebevýchovy	181
5. Cesty sebevýchovy	184
B) Základní ctnosti a osobnost	192
1. Opatrnost	193
2. Statečnost	195
3. Mírnost	197

<i>C) Tělo</i>	200
1. Křesťanský názor na tělo	200
2. Askese	202
3. Hygiena	203
4. Tělesná cvičení	204
<i>D) Kultura ducha</i>	208
1. Vzdělání	209
2. Věda	211
3. Umění	214
4. Četba	217
<i>E) Eros a sexus</i>	221
1. Záměr Boží	223
2. Eros	225
3. Sexus	227
4. Stud	228
5. Čistota	230
6. Známosti	233
<i>F) Práce</i>	235
1. Křesťanský názor na práci	236
2. Hodnoty práce	239
3. Oddech	241
4. Povolání	242
<i>G) Majetek</i>	245
1. Hmotné statky	247
2. Vlastnictví	247
3. Užívání majetku	249
4. Nerovnost v rozdělení majetku	251
<i>H) Čest</i>	253
1. Pojem a význam cti	255
2. Velkodušnost	258
3. Pokora	260
4. Pravdomluvnost	263
5. Tajemství	265

V. ČLOVĚK A SPOLEČNOST

<i>A) Spravedlnost</i>	267
1. Člověk jako bytost sociální	269
2. Pojem spravedlnosti	271
3. Spravedlnost směnná	272
4. Spravedlnost podílná	275
5. Spravedlnost zákonná	276
<i>B) Láska k bližnímu</i>	278
1. Podstata lásky	279
2. Řád lásky	280
3. Přátelství	282
4. Nepřátelství	284
5. Snášelivost	287
6. Milosrdenství	289
<i>C) Muž a žena</i>	292
1. Společenství života	293
2. Vzájemná služba	295
3. Věrnost	296
<i>D) Rodiče a děti</i>	299
1. Úkoly rodičů	301
2. Autorita	303
3. Duševní a mravní rozvoj dítěte	305
<i>E) Křesťan a společnost</i>	308
1. Lidsivo	309
2. Národ	312
3. Společenský řád	315
4. Křesťan a stát	317
<i>F) Křesťan v Církvi</i>	320
1. Mystické Tělo	321
2. Matka věřících	324
3. Apoštolát	327

Domíník Pecka

UMĚNÍ ŽÍTI *KATOLICKÁ MRAVOUKA*

Nihil Obstat. Dr. Josephus Matocha, censor ex officio.

Nr. 12247. Imprimatur, Olomouci, die 30. Augusti 1940.

Dr. Udalricus Karlík, vicarius generalis.

Vydalo léta Páně 1947 nakladatelství Vyšehrad v Praze

v nákladu 3300 výtisků.

Podle osnovy Ant. Lískovce vytiskl garmondem písma

Pressa Fr. Riedl v Havlíčkově Brodě.

První vydání. Cena brožovaného výtisku Kčs 90.-.

UMĚNÍ ŽÍTI

K obsáhlému dílu Dominika Pecky, které zahrnuje povídky, romány a filosofické essaye, přistupuje nová kniha, tentokrát opět nauková; je to křesťanská morálka - tedy souhrn toho, co křesťanství žádá na člověku, na jeho jednání, aby bylo v souhlase s Evangeliiem a s příkazy Božími. Nebyl by to však Dominik Pecka, aby svůj úkol nepojal nově a, řekněme rovnou, zajímavě. Autor této mravouky prokázal již v ostatních svých knihách, že nemiluje pouhé abstraktní theoretisování a že jsou mu známy všechny naléhavé otázky doby a lidí, s jimiž žije. Jako dobrý pedagog zná zblízka mladého člověka XX. století, ví, co ho tíží a s čím zápasí; ví, které -ismy doléhají k jeho sluchu a kolik světových názorů se mu ze všech stran vemlouvá s velikými sliby na vyřešení všech jeho problémů. Odtud životnost Peckových knih essayistických a filosofických a odtud také životnost této morálky. Křesťanství není intelektualistický světový názor, který přijímáme toliko hlavou a srdce při tom zůstává chladné a nezúčastněné. Křesťanství si dělá nárok na celého člověka a odpovídá na všechny otázky, které si klademe. Proti křesťanství stojí dnes jeho největší protivník, který chce stejně zaujmout celého člověka a to v rovině tohoto světa. Je to materialismus v nové formě, která popírá osobnost, svobodu a lásku, a dělá z člověka toliko součást velikého státního stroje. Má-li být boj proti tomuto směru účinný, je třeba křesťanské principy znát. Dominik Pecka má opravdu dar vysvětlit základy křesťanské mravouky jasně, srozumitelně a poutavě. Své výklady dokládá citáty z vynikajících autorů, které uvádějí do jednotlivých kapitol knihy. Zapomněli jsme mnoho z principů křesťanské morálky, které tvořily jakýsi substrát života Evropy po dva tisíce let. Proto se stal život tak nelibostný a krutý. A proto je třeba tento základ obnovit v myslích i srdcích lidí. Peckova kniha k tomuto vznešenému úkolu jistě účinně přispěje.

DOMINIK PECKA

se narodil v Čejkovicích u Hodonína 4. srpna 1895. Po gymnasijských studiích odchází do brněnského semináře, kde ve válečných letech studuje teologii. Již zde se věnuje mnoho literatuře. Po vysvěcení působí osm let v duchovní správě, zejména také v mariánském poutním místě v Tuřanech u Brna, kdež byl inspirován k svému prvnímu románu. Od roku 1926 působí jako profesor v Jihlavě a v Brně. Peckovo literární dílo je již dnes neobyčejně rozsáhlé. Vedle pěti románů (»Matka Boží v Trní«, »Jarní sonáta«, »Assunta«, »Světla na moři« a »Kamarádka«) a svazku povídek (»Člověčenství naše«), vydal Pecka řadu závažných prací theologických, filosofických a pedagogických (»Skruté paprsky«, »Svatí a lidé«, »Tajemství života«, »Smysl života«, »Tvář člověka« a »Cesta k pravdě«). Zejména oba svazky, čerpané ze »zápisníku starého profesora«, dobyly mu rázem proslulosti. Je to však především životný Peckův zájem o člověka a láskyplný poměr k němu, stejně jako pronikavý pohled do bytostných hlubin člověka, spojený s chápavým porozuměním pro všechny bolestné a tíživé otázky lidského nitra, co mu získává stále lásku a úctu čtenářů. Potvrdí to jistě kniha křesťanské morálky »Umění žítí« a chystané studie o vůdčích osobnostech evropského duchovního světa »Křesťanství a moderní člověk«. Ve všech svých essayistických knihách je Pecka neustále v kontaktu s dobou, jejími typickými projevy v životě, v literatuře, umění a filosofii; jeho knihy svědčí o bedlivém sledování všech duchovních proudů a zjevů. Přesto nejsou jeho díla učenými traktáty, nýbrž životními essayi, které orientují, upozorňují, kritisují, ale především vedou, vedou ve spleti duchovního zmatku, kterým trpí naše doba. V tomto smyslu nezapře Pecka, že je vychovatel a vychovatelské poslání má každá z jeho knih.

Stran 340.

Cena brož. Kčs 90.-, váz. Kčs 115.-.

U všech knihkupců